

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

**ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARINDA MİLLETLERARASI
YETKİ**

Deniz ÇUHADAR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARINDA MİLLETLERARASI YETKİ

Deniz ÇUHADAR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Deniz ÇUHADAR tarafından hazırlanan “Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Milletlerarası Yetki” başlıklı bu çalışma, 22.03.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Banu ŞİT KÖŞGEROĞLU (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Onur Can SAATCIOĞLU (Danışman)

Doç. Dr. Gülüm BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

20/04/2024

Deniz ÇUHADAR

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir; gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Dr. Öğr. Üyesi Onur Can SAATCIOĞLU** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

Deniz ÇUHADAR

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitime başladığım andan bu tezin tamamlanmasına kadar olan süreçte bana gösterdiği sonsuz destek, anlayış ve tahammül nedeniyle, tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Onur Can SAATCIOĞLU'na müteşekkirim. Tez jürimde yer almayı kabul ederek kıymetli görüşleriyle bu çalışmayı zenginleştiren Prof. Dr. Banu ŞİT KÖŞGEROĞLU ve Doç. Dr. Gülüm BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK'e de sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım. Yine tez sürecimde, anlayış ve desteğini benden esirgemeyen Doç. Dr. Fatma Aslı BAYATA CANYAŞ'a sonsuz teşekkür ederim.

Bu vesileyle, her ihtiyacım olduğunda kıymetli görüşleriyle tezime büyük katkılar sunan Prof. Dr. Levent BÖRÜ'ye de ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Yine bu süreçte, fikir alışverişinde bulunduğum ve en önemlisi, manevi desteklerini sonuna kadar hissettiğim meslektaşlarım ve arkadaşlarım; Arş. Gör. Emine BİLGİÇ EROĞLU'na, Arş. Gör. Damla KAYNAR'a, Arş. Gör. Zeynep Melike ÖZTÜRK'e, Arş. Gör. Rümeyza Betül YILDIRIM'a, Arş. Gör. Tutku Ecem ASLAN'a, Arş. Gör. Umut DİLAVER'e, Av. Büşra ÖZTAŞKIN'a ve Cenk Batın KAYA'ya sonsuz şükranlarımı sunarım.

Hukuk alanına ilgimi yeşerten ve iyi bir hukukçu olabilmem adına kıymetli tecrübeleriyle bana yol gösteren Av. Erol YILDIRIM'a ve Av. Onur ÖZER'e sonsuz minnetlerimi sunarım.

Son olarak, hayatımın her aşamasında beni destekleyen, iyi bir eğitim almam adına hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, annem Fethiye KARABACAK ÇUHADAR'a, babam Vedat ÇUHADAR'a ve her ihtiyaç anımda yanımda olan halam İlgin ÇUHADAR ve kuzenim Kenan DURUKAN'a da sonsuz teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

ÇUHADAR, Deniz. *Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Milletlerarası Yetki*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Sanayi devrimi ile üretim süreçlerinin makineleşmesi, serileşmesi ve teknolojiyle iç içe geçmesi, üretilen ürün miktarlarında büyük bir artışa yol açmış ve bunun sonucunda üreticiler, ürünlerini yalnızca iç pazara değil dış pazarlara da sunmaya başlamışlardır. Bu gelişmeler, ticaret alanında sınırların kalkması ve üretim faaliyetlerinin de milletlerarası bir nitelik kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu bakımdan yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıkları söz konusu olduğunda, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin hangi şart ve esaslar altında tesis edileceği sorusu gündeme gelmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde ürün sorumluluğunun maddi hukuk boyutu genel hatlarıyla ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde sırasıyla Avrupa Birliği, Alman ve İsviçre hukukları açısından yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkinin tesisi konusu incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise çalışmanın ana konusunu oluşturan yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisine dair öğreti görüşleri ve değerlendirmelerin okuyucuya aktarılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, öncelikle yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tesis edecek temel norm olan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 16 hükmündeki yetki kriterlerinin nasıl yorumlanması gerektiği meselesi ele alınmış ve sonrasında ilgili hükümde düzenlenen “zarar görenin yerleşim yeri” yetki kriterinin bir aşkın yetki kuralı teşkil edip etmediği meselelerine dair değerlendirilmelere yer verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Ürün Sorumluluğu, Milletlerarası Yetki, Aşkın Yetki, Haksız Fiil

ABSTRACT

ÇUHADAR, Deniz. *Jurisdiction in Cross-Border Product Liability Disputes*, Master's Thesis, Ankara, 2024.

With the industrial revolution, the mechanisation, serialisation and intertwining of production processes with technology led to a great increase in the amount of products manufactured, and as a result, producers began to offer their products not only to the domestic market but also to foreign markets. These developments have resulted in the lifting of borders in commerce and the internationalisation of production operations. In this respect, the question of the requirements and principles under which the jurisdiction of Turkish courts will be established in cross-border product liability disputes has come to the fore. In the first part of the study, the substantive law dimension of product liability is examined in general terms. In the second part of the study, the establishment of jurisdiction in cross-border product liability disputes in terms of European Union, German and Swiss laws are examined respectively. In the third part, it is aimed to convey to the reader the doctrinal views and evaluations regarding the jurisdiction of Turkish courts in cross-border product liability disputes, which constitutes the main subject of the study. In this context, firstly, the issue of interpretation of the connecting factors in Article 16 of the Turkish Code of Civil Procedure, which is the main legal norm that will establish the jurisdiction of Turkish courts in cross-border product liability disputes has been addressed, and then the study is concluded by including evaluations on whether the jurisdictional criterion of "domicile of the injured party" regulated in the relevant provision constitutes a rule of exorbitant jurisdiction.

Keywords

Product Liability, Jurisdiction, Exorbitant Jurisdiction, Tort

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ÜRÜN SORUMLULUĞU VE MİLLETLERARASI YETKİ	9
1.1. ÜRÜN SORUMLULUĞU KURUMUNUN GELİŞİMİ	9
1.2. TÜRK HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ	15
1.1.1. Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğuna İlişkin Tanımlar	19
1.1.1.1. Ürün Sorumluluğunun Süjeleri.....	20
1.1.1.1.1. Üretici	20
1.1.1.1.2. Üretici Benzerleri	21
1.1.1.1.3. İthalatçı	22
1.1.1.1.4. Dağıtıcılar	23
1.1.1.2. Ürün Sorumluluğunun Objesi Olarak “Ürün” Kavramı	25
1.1.1.3. Zarar	26
1.1.1.4. Türk Hukukunda Genel Olarak Milletlerarası Yetkinin Tesisi	29

2. BÖLÜM: YABANCILIK UNSURU TAŞIYAN ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARINDA MİLLETLERARASI YETKİNİN TESPİTİ MESELESİNİN ÇEŞİTLİ HUKUK DÜZENLERİNDEKİ GÖRÜNÜM ŞEKİLLERİ.....	32
2.1. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARI BAKIMINDAN MİLLETLERARASI YETKİLİ MAHKEMENİN TESPİTİ.....	32
2.1.1. Brüksel Ibis Tüzüğü Kapsamında Milletlerarası Yetki	32
2.1.1.1. Brüksel Ibis Tüzüğü'nün Uygulama Alanı.....	33
2.1.1.2. Genel Yetki Kuralı (Brüksel Ibis Tüzüğü m. 4)	35
2.1.1.3. Haksız Fiilden Doğan Davalara İlişkin Özel Yetki Kuralı (Brüksel Ibis Tüzüğü m. 7/2).....	38
2.1.1.3.1. Genel Olarak.....	38
2.1.1.3.2. Uygulama Alanı.....	40
2.1.1.3.3. Haksız Fiilin İşlendiği Yer	42
2.1.1.3.3.1. Üretim Yeri	44
2.1.1.3.3.2. Ürünün Piyasa Sürüldüğü Yer	46
2.1.1.3.3.3. İktisap Yeri.....	49
2.1.1.3.3.4. Üreticinin İdare Merkezi	50
2.1.1.3.3.5. Karma Görüş	52
2.1.1.3.3.6. Uygulamadan Örnekler	53
2.1.1.3.3.6.1. <i>Zuid Chemie v Philippo's Mineralenfabriek</i>	54
2.1.1.3.3.6.2. <i>Kainz v Pantherwerke AG</i>	57
2.1.3.3.4. Zarar Yeri	61
2.1.3.3.4.1. Genel Olarak	61
2.1.3.3.4.2. Safi Ekonomik Zarar	64
2.1.3.3.4.2.1. <i>Verein für Konsumenteninformation v. Volkswagen AG</i>	69

2.1.3.3.4.2.1.1. Hukuk Sözcüsünün (<i>Advocate General</i>) Görüşü.....	71
2.1.3.3.4.2.1.1.1. Zararın Niteliği	71
2.1.3.3.4.2.1.1.2. Haksız Fiilin İşlendiği Yerin Tespiti	72
2.1.3.3.4.2.1.1.3. Zarar Yerinin Tespiti	73
2.1.3.3.4.2.1.2. ABAD'ın Kararı	79
2.1.3.3.4.2.1.2.1. Zararın Niteliği	80
2.1.3.3.4.2.1.2.2. Haksız Fiilin İşlendiği Yer.....	82
2.1.3.3.4.2.1.2.3. Zarar Yerinin Tespiti	85
2.2. ALMAN HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARI BAKIMINDAN MİLLETLERARASI YETKİLİ MAHKEMENİN TESPİTİ.....	90
2.2.1. Genel Olarak.....	90
2.2.2. Haksız Fiilden Doğan Davalara İlişkin Özel Yetki Kuralı (ZPO m. 32)..	91
2.2.2.1. Uygulama Alanı.....	93
2.2.2.2. ZPO m.32 Bağlamında Haksız Fiil Uyuşmazlıklarında Yetkili Mahkemenin Tespiti	94
2.2.2.3. ZPO m.32 Bağlamında Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Haksız Fiilin İşlendiği Yerin Tespiti	98
2.2.2.4. ZPO m.32 Bağlamında Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Zarar Yeri	102
2.2.2.4.1. OLG Hamm'ın 26.10.2018 tarihli 32 SA 32/18 Numaralı Kararı.....	104
2.2.2.4.2. OLG Rostock'un 28.09.2021 tarihi 1 UH 9/21 Numaralı Kararı.....	107
2.2.2.4.3. BayObLG'in 18.07.2019 tarihli 1 AR 23/19 Numaralı Kararı.....	109

2.3. İSVİÇRE HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARI BAKIMINDAN MİLLETLERARASI YETKİLİ MAHKEMENİN TESPİTİ.....	111
2.3.1. Genel Olarak.....	111
2.3.2. Yabancılık Unsuru Taşıyan Haksız Fiil Uyuşmazlıklarına İlişkin Özel Yetki Kuralı (IPRG m. 129)	114
2.3.2.1. Uygulama Kapsamı	116
2.3.2.2. IPRG m. 129 Uyarınca Haksız Fiil Uyuşmazlıklarında Yetkili Mahkemenin Tespiti	118
2.3.2.2.1. Davalının Yerleşim Yeri.....	118
2.3.2.2.2. Haksız Fiilin İşlendiği Yer	120
2.3.2.2.2.1. Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Haksız Fiilin İşlendiği Yer.....	121
2.3.2.2.3. Zarar Yeri	122
2.3.2.2.3.1. Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Zarar Yeri.....	124
3. BÖLÜM: YABANCILIK UNSURU TAŞIYAN ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARINDA TÜRK MAHKEMELERİNİN MİLLETLERARASI YETKİSİNİN TESPİTİ	127
3.1. GENEL OLARAK	127
3.2. HAKSIZ FİİLDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARA İLİŞKİN ÖZEL YETKİ KURALI (HMK m.16)	127
3.2.1. Uygulama Alanı.....	130
3.2.2. HMK m. 16 Hükmündeki Yetki Kriterlerinin Vasıflandırılması	132
3.2.3. HMK m. 16 Bağlamında Haksız Fiilin İşlendiği Yer.....	134
3.2.3.1. HMK m. 16 Bağlamında Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Haksız Fiilin İşlendiği Yer	136
3.2.3.1.1. Hatalı Ürünün Sebep Olduğu Safi Ekonomik Zararlarda Haksız Fiilin İşlendiği Yer	143
3.2.4. HMK m. 16 Bağlamında Zarar Yeri.....	146

3.2.4.1. HMK m. 16 Bağlamında Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Zarar Yeri	149
3.2.4.1.1. Hatalı Ürünün Sebep Olduğu Safi Ekonomik Zararlarda Zarar Yeri	151
3.2.5. HMK m. 16 Bağlamında Zarar Görenin Yerleşim Yeri	153
SONUÇ	163
KAYNAKÇA	169
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	183
EK 2. ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ YA DA MUAFİYET FORMU	185

KISALTMALAR DİZİNİ

a. M.	: am Main
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
Art	: Article
ATAD	: Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
BayObLG	: Bayerisches Oberstes Landesgericht
BeckRS	: Beck-Rechtsprechung
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
BGBI	: Bundesgesetzblatt
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichtes
BGer	: Schweizerisches Bundesgericht
BGH	: Bundesgerichtshof
bkz	: bakınız
Brüksel İbis Tüzüğu	: Medeni ve Ticari Hukuk Davalarında Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Avrupa Konseyi Tüzüğu
C	: Cilt
Cal	: California
Co	: Company
dn.	: dipnot
E	: Esas
Edt	: Editör
EU	: European Union
EuGVVO	: Verordnung über die gerichtliche Zuständigkeit und die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen in Zivil- und Handelssachen, Medeni ve Ticari Hukuk Davalarında Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Avrupa Konseyi Tüzüđu

EuIPR	: Europäisches Kollisionsrecht
EuZPR	: Europäisches Zivilprozess
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Hoge Raad	: Hollanda Yargıtayı
I	: Issue
Inc	: Incorporated
IPRG	: Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht
K	: Karar
LG	: Landesgericht
m	: madde
MDR	: Monatsschrift für Deutsches Recht
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
N.E.	: North Eastern Reporter
N.Y.	: New York
NJOZ	: Neue Juristische Online Zeitschrift
NJW	: Neue Juristische Wochenschrift
NZG	: Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht
ObLG	: Oberstes Landesgericht
OJ	: Official Journal of the European Union
OLG	: Oberlandesgericht
para.	: paragraph
RG	: Resmî Gazete
RGer	: Reichsgericht
RGZ	: Die Entscheidungssammlungen der Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen
Rn	: Randnummer
RR	: Rechtsprechungsreport
Rz	: Randziffer
s	: sayfa
S	: Sayı
S. E. T.	: Son Erişim Tarihi

SZPO	: Schweizerische Zivilprozessordnung
T	: Tarih
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: Türk Medeni Kanunu
ÜGDTK	: Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu
V	: Volume
vb	: ve benzeri
vd	: ve devamı
VKI	: Verein für Konsumenteninformation
VUK	: Vergi Usul Kanunu
VW AG	: Volkswagen Aktiengesellschaft
ZGB	: Schweizerisches Zivilgesetzbuch, İsviçre Medeni Kanun'u
ZPO	: Zivilprozessordnung, Alman Medeni Usul Kanunu
SZPO	: Schweizerische Zivilprozessordnung, İsviçre Medeni Usul Kanunu
ZZP	: Zeitschrift für Zivilprozess

GİRİŞ

Sanayi devrimi, üretim süreçlerinin makineleşmesi, serileşmesi ve teknolojiyle iç içe geçmesine neden olmuştur. Bu gelişmelerin sonucunda üreticiler; kitlesel üretimle, ürünlerini yalnızca iç pazara değil dış pazarlara da sunmaya başlamışlardır. Böylelikle ticaret alanında sınırlar kalkmış ve üretim faaliyetleri de milletlerarası bir nitelik kazanmıştır. Dolayısıyla, ürün sorumluluğu uyuşmazlıkları yalnızca maddi hukuk bakımından değil milletlerarası usul hukuku disiplinince de incelenmesi önem arz eden bir konu haline gelmiştir.

Piyasaya arz edilen ürünlerin çeşitliliğinin, miktarının artması ve ticaretin küreselleşmesi birçok kolaylıkla beraber birçok tehlikeyi de beraberinde getirmiştir. Seri üretimin sonucu olarak; bir serinin üretiminde meydana gelen hatalardan serideki bütün ürünler etkilenebilmekte ve bu ürünleri dünyanın farklı yerlerinde iktisap eden bütün nihai kullanıcılar tehlike altında kalabilmektedir. Kimi zaman bu olumsuz etkilerin erkenden tespit edilememesi üreticinin kusurundan kaynaklanmaktayken kimi zaman ise üretici, bütün yükümlülüklerini yerine getirmiş olmasına rağmen bu zararlı neticeyi önleyememektedir.

Üretim miktarlarındaki bu radikal artış, üreticilerin ürettikleri ürünleri kendi başlarına piyasaya arz etmesini zorlaştırmış ve böylelikle üretici ile nihai kullanıcı arasındaki zincire, ithalatçı ve dağıtıcı gibi araçlar da dahil olmuştur. Üretici ile nihai kullanıcı arasına farklı aktörlerin dahil olması ise üretici ile nihai kullanıcı arasında herhangi bir sözleşme ilişkisi bulunmamasına yol açmıştır. Yani genel olarak üreticiler, ürünlerini ithalatçı ve/veya dağıtıcıların aracılığıyla piyasa arz etmektedir. Nihai kullanıcılar ise ilgili ürünleri ithalatçılar veya dağıtıcılar ile sözleşme ilişkisine girerek iktisap etmektedirler. Bir ürünün hatalı olması sebebiyle nihai kullanıcıların zarara uğradığı hallerde, zararın tazmini için ilk akla gelen seçenek araçlara başvurmak olsa da bu seçenek bazı durumlarda gerek araçlar gerek nihai kullanıcılar bakımından tatmin edici sonuçlar üretmemektedir.

Aracıların sözleşmesel sorumluluğuna başvurulabilen hallerde dahi zarar görenler açısından tatmin edici sonuçlara ulaşamaması ihtimal dahilindedir. Zira hatalı ürünlerin doğurduğu zararların seri üretimden kaynaklanması durumunda, zarar büyük miktarlara ulaşabilmektedir. Bu gibi hallerde, araçların ilgili zararları tazmin etme kabiliyetinin bulunmaması gündeme gelmekte ve bu da nihai kullanıcıların uğradığı zararların tazmin edilememesine yol açabilmektedir. Ayrıca üründen zarar gören kişi, her durumda nihai kullanıcı olmamaktadır. Bu kişilerin yanı sıra, tedarik zinciriyle herhangi bir ilgisi bulunmayan bir kişinin de hatalı üründen zarar görmesi gayet mümkündür¹. Üreticinin sözleşme dışı sorumluluğuna başvurabilmeyi mümkün kılan ürün sorumluluğu kurumunun gelişimi de esasen bu gerekçeler üzerinde temellenmiştir.

Ürün sorumluluğu, üreticinin piyasaya sürdüğü hatalı bir ürünün sonucu olarak nihai kullanıcının veya herhangi bir üçüncü kişinin uğradığı bedensel veya maddi zararın, üretici tarafından tazmin edilme yükümlülüğünü ifade etmektedir². Bu bakımdan ürün sorumluluğuna vücut veren temel unsur, piyasaya arz edilen bir üründeki hatanın şahsa veya mala yönelik bir zarara sebep olmasıdır. Bunun yanı sıra üreticinin belirli eylemlerinin şahsa veya mala yönelik bir zarara vücut vermeden, nihai kullanıcıların yalnızca malvarlıkları bünyesinde zarara sebep olması da mümkündür. Safi ekonomik zararlar, çoğu durumda “tipik” ürün sorumluluğu kapsamında tazmin edilememekle beraber, ilgili zararlar çoğunlukla üreticinin kasıtlı olarak gerçekleştirdiği ahlaka aykırı bir aldatma eylemine dayandığından, -şartların da mevcut olması halinde- genel haksız fiil hükümlerine göre tazmin edilebilmektedirler. Ürün sorumluluğu uyumsuzlukları bakımından safi ekonomik zararın en yaygın görünüm şekli; nihai kullanıcının, üreticinin yanlış, eksik veya aldatıcı verdiği bir bilgiye dayanarak iradesiyle uyumlu olmayan

¹ **CLARK**, Alistair; *The Conceptual Basis of Product Liability*, *The Modern Law Review*, V. 48, I. 3, May 1985, s. 311; **JÄSCHKE/SEIDEL**, Produkt- und Produzentenhaftung, Rn. 65; **TARMAN**, İmalatçının Sorumluluğu, 301; **ÖZSUNAY**, 107.

² **HAVUTÇU**, Ayşe: *Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s.21; **KIRCA**, Çiğdem: *Ürün Sorumluluğu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2007, s.1; **AKÇURA KARAMAN**; Tuğba, *Üreticinin Ayıplı Ürününün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s.11 (**AKÇURA KARAMAN**, *Ürün Sorumluluğu*); **TARMAN**, Zeynep Derya, *Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 65, S.2, Temmuz 2011, s.299 (**TARMAN**, *İmalatçının Sorumluluğu*); **BAŞ**, Seda: *7223 Sayılı Kanun Kapsamında Ürün Sorumluluğu Kavramına Genel Bir Bakış*, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 52, Ekim 2022, s. 351.

taahhüt işleminde bulunmasıdır. Bu tür zararlara uygulamadan verilebilecek en güncel örneği, “*Volkswagen* emisyon skandalı”, “*Dieseldate*” veya “*Abgasskandal*” olarak adlandırılan ve çalışmamızın ikinci bölümünde ele alınacak skandal teşkil etmektedir. Bu bakımdan, çalışmamızda tipik ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetki tesisinin yanı sıra, üreticinin yanlış, eksik veya aldatıcı bilgi vermesi sonucunda meydana gelen safi ekonomik zararlara ilişkin uyuşmazlıklar bakımından da milletlerarası yetkinin tesisine ilişkin öğretici görüşleri ve yargı kararları inceleme konusu yapılacaktır.

Bu açıklamalar doğrultusunda, yabancı bir üreticinin ürettiği hatalı ürünlerin bir zarara sebep olması halinde, ilgili zararların tazmini için Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin hangi şartlar altında tesis edilebileceği hususu büyük önem kazanmaktadır. Zira yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda yabancı üreticinin ürettiği hatalı bir üründen zarar gören kişilerin davalarını yalnızca yurt dışında ikame edebilmeleri adil sonuçlar üretmeyecektir. Örneğin bir kişi Almanya seyahati sırasında bir cep telefonu satın almış olsun. İlgili telefonun kendisindeki bir hata nedeniyle Türkiye’de patlayıp hem nihai kullanıcıya hem de aile fertlerine zarar vermesi halinde, zarar gören kişilerin davalarını yurt dışında ikamet etmelerini beklemek şüphesiz makul gözükmemektedir. Bunların yanı sıra Türkiye’nin ithalat istatistikleri de dikkate alındığında, piyasadaki birçok ürünün, yabancı menşeli olduğunu ifade etmek de yanlış olmayacaktır. Bu husus da çalışma konumuzun önemini vurgulayan bir başka unsur olarak sayılabilir. İşte bu sebeplerle çalışmamızda, yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tesisine ilişkin esaslar ana hatlarıyla ele alınacaktır.

Çalışmamızın birinci bölümünde, ürün sorumluluğu kurumunun maddi hukuk boyutu işlenecektir. Bu kapsamda, öncelikle ürün sorumluluğu kurumunun tarihi gelişimi ele alınacak devamında ise, ilgili kurumun Türk hukukundaki niteliği ve ürün sorumluluğunun süjeleri, objesi ve unsurları incelenecektir. Bölümün sonunda ise ürün sorumluluğunun Türk maddi hukuku boyutunun, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tesisi açısından önemine değinilecektir.

İkinci bölümde, yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkinin tespiti meselesinin çeşitli hukuk düzenlerindeki görünümü ele alınacaktır. Bu bakımdan, sırasıyla Avrupa Birliği, Alman ve İsviçre hukuklarında yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkinin tespitine ilişkin öğreti görüşleri ve yargı kararları incelenecektir. Avrupa Birliği hukukunun tercih edilmesinin ardında, Brüksel Ibis Tüzüğü'nün birçok devletin bir araya gelerek milletlerarası usul hukukundaki güncel gelişmeler ışığında hazırlanmış olması yatmaktadır. Alman ve İsviçre hukuklarının tercih edilmesinin ardında ise iki temel sebep bulunmaktadır. İlk olarak Almanya ve İsviçre'nin -Kıta Avrupası hukuk sistemine mensup diğer devletler ile kıyaslandığında- oldukça zengin bir öğreti ve içtihat altyapısına sahip oldukları söylenebilir. İkinci olarak ilgili hukuk düzenleri, Türk hukukunun en çok etkilendiği iki hukuk düzeni olarak nitelendirilebilir. Bu sebeplerle, ilgili hukuk düzenlerindeki yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkinin tespitine ilişkin öğreti görüşleri ve yargı kararları Türk hukuku açısından da yol gösterici olabilecektir. Bu bakımdan *Common Law* geleneğini takip eden devletleri, bilinçli bir şekilde çalışmamızın kapsamı dışında bıraktığımızı belirtmekte fayda görüyoruz. Zira, *Common Law* geleneğini takip eden devlet mahkemelerinin (milletlerarası) yetkisinin tesisi Kıta Avrupası hukuk sistemine mensup devletlerden oldukça farklı esaslara dayanmaktadır. Sayılan ilgili üç hukuk düzeninde de ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkinin tesisi haksız fiilden doğan uyuşmazlıklara ilişkin özel yetki kuralı temelinde gerçekleşmektedir. Bu bakımdan çalışmada; Avrupa Birliği hukuku kapsamında 12 Aralık 2012 tarihinde şu anki haline kavuşan Medeni ve Ticari Hukuk Davalarında Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Avrupa Konseyi Tüzüğü (Brüksel Ibis Tüzüğü)³ m. 7/2 hükmü, Alman hukukunda Alman Medeni Usul Kanunu (*Zivilprozessordnung, ZPO*)⁴ m. 32 hükmü ve İsviçre hukukunda ise İsviçre Federal

³ Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast) OJ L 351, 20.12.2012, s. 1–32 (Brüksel Ibis Tüzüğü).

⁴ Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 22. Dezember 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 411) geändert worden ist. Kanun metni için bkz. https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_32.html.

Milletlerarası Usul Hukuku ve Milletlerarası Özel Hukuk Hakkında Kanun'un (*Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht, IPRG*)⁵ m. 129 hükmü detaylıca incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tespiti konusu ele alınacaktır. Türk hukuku bakımından yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkinin tesisi, -yukarıda ele aldığımız hukuk düzenlerinde olduğu gibi- haksız fiillerden doğan uyuşmazlıklara ilişkin özel yetki kuralı aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. İlgili davalarda milletlerarası yetki, MÖHUK m. 40'ın iç hukukun yer itibarıyla yetki kurallarına yaptığı atıf nedeniyle, HMK m.16 uyarınca tesis edilmektedir. Dolayısıyla, bu bölümde, öncelikle HMK m. 16'da düzenlenen yetki kriterleri detaylıca incelenecek, daha sonra çalışmada ele alınan yabancı hukuk düzenlerindeki öğreti görüşleri ve yargı kararları ışığında, HMK m. 16'daki yetki kriterlerine ilişkin önerilerimiz ve görüşlerimiz sunulacaktır. Yine, bu bölümde HMK m. 16 hükmünde benimsenen yetki kriterlerinin birer "aşkın yetki kuralı" teşkil edip etmedikleri hususu ele alınacaktır.

Çalışma açısından değinilmesi gereken bir diğer husus ise, tercih edilecek terminolojiye ilişkindir. Türk öğretisinde ürün sorumluluğu konusunda terim birliği bulunmamaktadır. Alman⁶ ve İsviçre⁷ hukuklarında, ürün sorumluluğunu karşılamak için genellikle "ürün sorumluluğu" (*Produkthaftung*) veya "üreticinin sorumluluğu" (*Produzentenhaftung*)

⁵ Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (IPRG) vom 18. Dezember 1987 (Stand am 1. September 2023), Kanun metni için bkz. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/de.

⁶ Alman hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin temel düzenleme 15.12.1989 tarihli Ürün Sorumluluğu Kanunu'dur (*Produkthaftungsgesetz - Gesetz über die Haftung für fehlerhafte Produkte*). İlgili kanunda hatalı ürünlerin sebep olduğu zararlardan doğan sorumluluk "ürün sorumluluğu" terimiyle ifade edilmiştir. Kanun metni için bkz. <https://www.gesetze-im-internet.de/prodhaftg/>.

⁷ İsviçre hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin temel düzenleme 18.06.1993 tarihli Ürün Sorumluluğuna İlişkin Federal Kanun'dur (*Bundesgesetz über die Produktheftpflicht*). İsviçre'de de Alman hukukunda olduğu gibi ilgili kurum "ürün sorumluluğu" terimiyle ifade edilmektedir. Kanun metni için bkz. https://fedlex.data.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/1993/3122_3122_3122/20100701/de/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-1993-3122_3122_3122-20100701-de-pdf-a-1.pdf.

terimleri kullanılmaktadır⁸. *Common law* sisteminde ise çoğunlukla “ürün sorumluluğu” (*product liability*) kavramı tercih edilmektedir⁹. Türk öğretisinde ise bu hukuki kurum, “imalatçının sorumluluğu¹⁰”, “yapımcının sorumluluğu¹¹”, “üreticinin sorumluluğu¹²” ve “ürün sorumluluğu¹³” gibi terimler aracılığıyla ifade edilmiştir. Avrupa’da ise, ürün sorumluluğunun genel çerçevesini çizen Üye Devletlerin Hatalı Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kanun, İkincil Düzenleme ve İdari Kurallarının Yaklaştırılması Hakkında 25 Temmuz 1985 tarihli Konsey Direktifi’nde¹⁴, “hatalı üründen doğan sorumluluk” ifadesi kullanılmıştır. Türk hukukunda ürün sorumluluğunun ilk pozitif hukuk kaynağı olan ve yürürlükten kalkan 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da¹⁵ ise, “ayıplı malın neden olduğu zararlardan sorumluluk” ifadesi tercih edilmiştir. Hem Direktif’te hem de 4077 sayılı kanunda yer alan düzenlemeler incelendiğinde sorumluluğun süjesinin üretici olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Türk hukukunda, genel olarak sorumluluk süjesinin ön planda tutularak düzenlemelerin gerçekleştirildiği ve “imalatçının sorumluluğu” kavramının Türk sorumluluk hukukunun sistematigi ile daha uyumlu olacağı ifade edilmiştir¹⁶. Ancak günümüzde üretim süreçlerinin gitgide karmaşıklaşması

-
- ⁸ **JÄSCHKE**, Marvin / **SEIDEL**, Andreas: “Produkt- und Produzentenhaftung”, *Schadenrecht*, Edt: **PARDEY**, Frank / **BALKE**, Rüdiger / **LINK**, Jöchen, Nomos, Baden-Baden, 2023, Rn. 1; **TARMAN**, İmalatçının Sorumluluğu, s.299. Bu bakımdan Almanya ve İsviçre hukuklarında kanun terminolojisinde ürün sorumluluğu terimi tercih edilirken öğretilerde çoğunlukla ürün sorumluluğu terimine rastlanmakla birlikte üreticinin sorumluluğu anlamına gelen “*Produzentenhaftung*” terimine rastlamak da mümkündür.
- ⁹ **TEBBENS**, Harry Duijnster: *International Product Liability*, Sijthoff & Noordhoff International Publishers, Alphen Aan Den Rijn, 1980, s. 2.
- ¹⁰ **TARMAN**, İmalatçının Sorumluluğu, s.299.
- ¹¹ **ÖZSUNAY**, Ergun; *Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk “Yapımcının Sorumluluğu”*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 10, S. 1, Haziran 1979, s. 97.
- ¹² **HAVUTÇU**, s. 22; **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 10.
- ¹³ **AYDOS**, Oğuz Sadık: *Ürün Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s.2; **KIRCA**, Ürün Sorumluluğu, s.1; **GAYRETLİ AYDIN**, Seda: *Yapay Zekanın Ürün Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 166-167.
- ¹⁴ Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products, OJ L 210, 7.8.1985, s. 29–33, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31985L0374> (S.E.T. 10.04.2023). Türkçe metin için bkz. https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Fasil%2028%20Tuketicinin%20ve%20Sagligin%20Korunmasi/31985I0374_tr.pdf (S.E.T. 10.04.2023).
- ¹⁵ RG, T. 08.03.1995, S. 22221.
- ¹⁶ **HAVUTÇU**, s. 22. Örneğin 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun olağan sebep sorumluluğuna ilişkin 66 ve 67. Maddeleri incelendiğinde sorumluluğun süjesini esas alan “Adam çalıştırmanın sorumluluğu”,

sebebiyle üretici, nihai ürünü meydana getirirken çoğu zaman başka üreticilerin ürünlerinden faydalanmakta, dahası bunları piyasaya arz ederken aracılar vasıtasıyla hareket etmektedir¹⁷. Üretim sürecine üreticiden başka araçların da dahil olması sebebiyle nihai ürünün meydana getirdiği zararlardan sadece üretici değil, ilgili gerçek veya tüzel kişiler de sorumlu tutulabilmektedir¹⁸.

Bu açıklamalardan hareketle, çalışmamızda “ürün sorumluluğu” kavramını kullanmayı tercih ediyoruz¹⁹. Bu tercihimizin, hatalı üründen ortaya çıkan zararlara ilişkin tazminat yükümlülüğünü düzenleyen ve bu konu hakkındaki en güncel metin olan 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu’nun (ÜGTDK) 6. maddesiyle uyumlu olduğu kanaatindeyiz. Söz konusu maddede de “ürün sorumluluğu tazminatı” ifadesi tercih edilmiş ve ürünün bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde hem üreticinin hem de ithalatçının sorumlu olacağı düzenlenmiştir²⁰.

ÇALIŞMADA BENİMSENEN TERMİNOLOJİ

Terminoloji bakımından değinilmesi gereken bir diğer husus, ürünün güvenli olmadığını ifade etmek için hangi kavramın tercih edilmesi gerektiğidir. 4077 sayılı Kanun’a dayanılarak çıkartılan Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik’te, söz konusu güvenli olmama durumu “ayıp” kavramı ile karşılanmıştır²¹. Ancak ürünün güvenli olmaması bu kavramı ile karşılandığında, ayıba karşı tekeffül sorumluluğu açısından kullanılan “ayıp” kavramı ile karışma ihtimali gündeme

---

“Hayvan bulunduranın sorumluluğu” ve “Yapı malikinin sorumluluğu” gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir.

¹⁷ **GAYRETLİ AYDIN**, s. 166; **BAŞ**, s. 353-354.

¹⁸ **GAYRETLİ AYDIN**, s. 166; **BAŞ**, s. 353-354.

¹⁹ **HAVUTÇU**, s. 23-24; **GAYRETLİ AYDIN**, s. 171-172; **BAŞ**, s. 354.

²⁰ RG, T. 12.03.2020, S. 31066.

²¹ **GAYRETLİ AYDIN**, s. 170.

gelmektedir²². Her iki sorumluluk türü için de ayıp kavramını kullanmanın bu sorumluluk türleri arasındaki sınırları çizmekte katkı sağlamayacağı açıktır²³.

Alman ve İsviçre hukuklarında, ürünün güvenli olmaması “hata” anlamına gelen *fehler*²⁴ kelimesiyle ifade edilirken²⁵, ayıba karşı tekeffülde “ayıp” anlamını taşımak üzere *mangel*²⁶ kelimesi kullanılmaktadır. Bu noktada hata kavramının kullanılmasına yönelik eleştirilerden birisi bu kavramın irade sakatlığı hallerinden birisi olan “hata” kavramını çağrıştırmasıdır²⁷. Ancak “hatalı ürün” teriminden hangi hukuki kurumun anlaşılması gerektiği oldukça açıktır. Kaldı ki, hukuki olarak “ayıp” ve “hata” birbirinden farklı kavramlardır²⁸. Zira bir ürün hatalı olup ayıplı olmayabilirken bu ihtimalin tam tersi ya da bir ürünün hem ayıplı hem hatalı olması da mümkündür²⁹. Bu bakımdan çalışmada, bir ürünün güvenli olmadığını ifade etmek için “hata” kavramı kullanılmıştır³⁰.

²² HAVUTÇU, s. 23; GAYRETLİ AYDIN, s. 171; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 14; BAŞ, s. 351.

²³ GAYRETLİ AYDIN, s. 171; BAŞ, s. 351.

²⁴ WEBER, Klaus; *Rechtswörterbuch*, Verlag C.H. Beck, München, 2023, Produkthaftung.

²⁵ Gesetz über die Haftung für fehlerhafte Produkte – ProdHaftG. Madde metni için bkz. https://www.gesetze-im-internet.de/prodhaftg/_3.html (S.E.T. 26.07.2023). İsviçre Ürün Sorumluluğu Kanunu’nun 4. maddesinde de Alman kanununa benzer bir düzenleme bulunmaktadır. Bkz. Bundesgesetz über die Produktheftpflicht – PrHG. Madde metni için bkz. https://fedlex.data.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/1993/3122_3122_3122/20100701/de/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-1993-3122_3122_3122-20100701-de-pdf-a-1.pdf (S.E.T. 26.07.2023).

²⁶ WEBER, Rechtswörterbuch, Gewährleistung.

²⁷ HAVUTÇU, s. 23; GAYRETLİ AYDIN, s. 171; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 15.

²⁸ BAŞ, s. 355.

²⁹ GAYRETLİ AYDIN, 171; BAŞ, s. 355.

³⁰ Aynı yönde bkz. ATAMER, Yeşim / KURTULAN GÜNER, Gökçe: *Ürün Güvenliği Ve Teknik Düzenlemeler Kanunu İle İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözölmüş Müdür?*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.70, S.2, Mayıs 2021, s. 559; ÇELT, Damla Özden: *Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu*, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S. 1, s. 87; GAYRETLİ AYDIN, s. 167vd.; HAVUTÇU, s. 23-24; KANIŞLI, Erhan: *Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu*, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 78, S. 3, 2020, 1435 (KANIŞLI, ÜGTDK); YASAN TEPETAŞ, 11; BAŞ, s. 355.

1. BÖLÜM

ÜRÜN SORUMLULUĞU VE MİLLETLERARASI YETKİ

1.1. ÜRÜN SORUMLULUĞU KURUMUNUN GELİŞİMİ

Bir ürünü piyasaya sürerek bundan menfaat sağlayan üreticilerin, ürünlerdeki hata sebebiyle ortaya çıkacak zararlardan kusursuz olarak sorumlu tutulmaları gerektiği anlayışı, yirminci yüzyılın ikinci yarısında genel olarak kabul görmeye başlamıştır³¹. Bu tarihten önce hukuk düzenleri bu tür zararları, sözleşmesel sorumluluk ve kusura dayalı haksız fiil sorumluluğu kapsamında görmüşlerdir³². Özellikle sanayi devriminin sonrasında bu yaklaşımın tatmin edici olmadığı anlaşılmış ve böylelikle yeni çözüm arayışlarına girilmiştir³³.

Ürün sorumluluğu kurumu ilk olarak güçlü bir sanayi yapılanmasına sahip Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de ortaya çıkmış, ardından Avrupa’daki sanayileşme hareketleri sonucunda Kıta Avrupası hukuk düzenlerinde de kendine yer bulmuştur³⁴. Başlarda bütünüyle sözleşmeler hukuku kapsamında değerlendirilen bu kurum, zaman içerisinde dar anlamda bir haksız fiil (kusur) sorumluluğu olarak görülmeye başlanmış ve nihayet günümüzde gerek öğreti gerek yargı kararları açısından bir kusursuz sorumluluk türü olarak kabul edilir hale gelmiştir³⁵.

³¹ YASAN TEPETAŞ, s. 14; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 26; BAŞ, s. 355.

³² AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 2; GAYRETLİ AYDIN, s. 175; ÇELT, s. 78; BAŞ, s. 355; ATAMER/KURTULAN GÜNER, s. 544.

³³ YASAN TEPETAŞ, s. 14; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 24; BAŞ, s. 355.

³⁴ TEBBENS, s. 2; GAYRETLİ AYDIN, s. 174- 175; ÖZSUNAY, 105-106; ÇELT, s. 76; POLAT, Cemre: *Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 70, S. 4, s. 976; BAŞ, s.355.

³⁵ AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 17; GAYRETLİ AYDIN, s. 174-178; ATAMER/KURTULAN, s. 544-545.

Sanayi devrimi öncesinde, hatalı bir ürün sonucunda bir kimsenin zarara uğraması halinde, zarara uğrayan kişinin ancak doğrudan bir hukuki ilişki içerisinde bulunduğu kişiye başvurabileceği anlayışı hakimdi³⁶. Seri üretim fikrinin henüz ortaya çıkmamış olduğu bu dönemde üreticiler, aynı zamanda ürünü satan kişi konumundaydılar ve bu sebeple üretici ile nihai kullanıcı arasında genellikle bir sözleşme ilişkisi bulunmaktaydı³⁷. Nitekim bu dönemde satıcıların, sattıkları malların ayıplı olup olmadığını inceleme yükümlülüğü bulunmaktaydı³⁸.

Sanayileşmeyle birlikte üretim miktarlarında meydana gelen artış hem satıcıların sattıkları bütün ürünleri incelemelerini imkânsızlaştırmış hem de üreticilerin ürettikleri ürünleri kendi başlarına piyasaya arz etmesini zorlaştırmıştır³⁹. Bunun sonucunda, üretici ile nihai kullanıcı arasındaki ilişki bir zincir şeklini almış ve bu zincirin içeriğine ithalatçı ve dağıtıcı gibi araçların eklenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır⁴⁰. Üretim süreçlerindeki bu gelişmeler, üretici ile (nihai) kullanıcı arasında bir sözleşme ilişkisinin bulunduğu hallerin sayısını kayda değer ölçüde azaltmıştır⁴¹. Sözleşmenin nisbiliği ilkesi ise üretici ile arasında sözleşme ilişkisi bulunmayan kişilerin hatalı üründen zarar görmeleri halinde üreticiye başvuruda bir engel teşkil etmiştir⁴².

Üreticinin sözleşmesel sorumluluğunun yetersiz kaldığı bir diğer durum ise “ürünle ilgisi olmayan üçüncü kişiler” (*innocent bystanders*) bakımından gündeme gelmektedir⁴³. Ürünle ilgisi olmayan üçüncü kişiler, üretici veya bir aracıyla arasında herhangi bir ilişki

³⁶ **GAYRETLİ AYDIN**, s. 175.

³⁷ **GAYRETLİ AYDIN**, s. 175.

³⁸ **KIRCA**, s. 7; **GAYRETLİ AYDIN**, s. 174.

³⁹ **ÖZSUNAY**, s. 106; **POLAT**, s. 975; **ÇELT**, s. 74.

⁴⁰ **POLAT**, s. 975; **ÇELT**, s. 74; **KANIŞLI**, ÜGDTDK, s. 1421; **TARMAN**, İmalatçının Sorumluluğu, s. 301; **BAŞ**, s. 352-353.

⁴¹ **AYDOS**, s. 11; **GAYRETLİ AYDIN**, s. 175; **KANIŞLI**, ÜGDTDK, s. 1421; **TARMAN**, İmalatçının Sorumluluğu, s. 301.

⁴² **KANIŞLI**, ÜGDTDK, s. 1421; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 244-245; **TARMAN**, İmalatçının Sorumluluğu, s.303

⁴³ **POLAT**, s. 976; **ÇELT**, s. 74; **KANIŞLI**, ÜGDTDK, s. 1421; **BAŞ**, s. 352; **COCHRAN JR**, Robert F.: *Dangerous Products and Injured Bystanders*, Kentucky Law Journal, V. 81, I. 3, 1993, s. 688-689; **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 17; **YASAN TEPETAŞ**, s. 15-16.

bulunmayan ancak hatalı bir üründen zarar gören kimselerdir⁴⁴. Bir örnekle açıklamak gerekirse, (T) bir teknoloji mağazasından (X) şirketinin ürettiği bir telefon satın almış olsun. (T)'nin telefonu daha sonrasında kullanım esnasında alev alarak patlamış ve o esnada (T)'nin yanında bulunan (Z) de zarar görmüş olsun. Bu örnekte (T)'nin veya (Z)'nin üretici ile herhangi bir sözleşme ilişkisi mevcut değildir. Zira (T), söz konusu telefonu aracı konumunda olan bir teknoloji mağazasından satın almıştır. (Z)'nin ise, ne üretici ile ne de satıcı ile bir hukuki ilişkisi vardır.

Yukarıda verilen bu örnek, ürün sorumluluğundan kaynaklanan uyuşmazlıkların, üreticinin sözleşmesel sorumluluğunun yanı sıra sözleşme dışı sorumluluk başlığı altında çözümlenmesi ihtiyacını açıklayıcı niteliktedir⁴⁵. Hiç şüphesiz, zarar görenlerin üretici ile aralarında sözleşme ilişkisi bulunması halinde, zarar görenin -kanuni şartları sağladığı ölçüde- sözleşmesel sorumluluğa dayanarak üreticiye başvurması mümkündür⁴⁶. Fakat günümüzde, ürün sorumluluğuna ilişkin tartışmaların esas noktasını, üretici ile sözleşme ilişkisi bulunmayan kişilerin hatalı bir üründen zarar görmeleri halinde üreticiye hangi hukuki temelde başvurabilecekleri oluşturmaktadır⁴⁷.

Sözleşmesel sorumluluğa dayanmanın ürün sorumluluğunun niteliğine uygun düşmemesi sebebiyle ilgili uyuşmazlıklar, 20. yüzyılın başlarına kadar genel haksız fiil hükümlerine göre çözüme kavuşturulmuştur⁴⁸. Ancak hatalı ürünlerden doğan zararların tazmin edilebilmesi için kusur şartının aranması, bir ispat sorununu da beraberinde getirmiştir⁴⁹. Giderek karmaşıklaşan üretim süreçlerinde üreticinin kusurlu olarak hareket ettiğini

⁴⁴ **PROSSER**, William: *Strict Products Liability and the Bystander*, Columbia Law Review, Vol. 64, No. 5, May, 1964, s. 916; **COCHRAN JR**, s. 688.

⁴⁵ **GAYRETLİ AYDIN**, s. 175; **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1421.

⁴⁶ **GAYRETLİ AYDIN**, s. 175; **ÇELT**, s. 77; **ÜNAL**, Akın/**KALKAN**, Arif: *Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 39, s. 51.

⁴⁷ **GAYRETLİ AYDIN**, s. 175; **ÇELT**, s. 77.

⁴⁸ **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 2; **GAYRETLİ AYDIN**, s. 175; **ÇELT**, s. 78; **YASAN TEPETAŞ**, s. 16-17.

⁴⁹ **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 2; **GAYRETLİ AYDIN**, s. 175; **ÇELT**, s. 78-79; **POLAT**, 975.

ispatlamak çoğu zaman daha zayıf konumda olan nihai kullanıcılar bakımından büyük zorluk teşkil etmiştir⁵⁰. Genel haksız fiil sorumluluğunda üreticinin üründeki hatada kusuru olmadığını ispat ederek sorumluluktan kurtulabilmesi, neticede zarar görenin yine mağdur konumda kalmasına yol açmıştır⁵¹. Böylelikle ürün sorumluluğunun bir kusursuz sorumluluk türü olarak düzenlenmesi düşüncesi ortaya çıkmıştır⁵².

Ürün sorumluluğunun sözleşmesel sorumluluk temelinden ayrılarak sözleşme dışı sorumluluğa evrilmesi ilk olarak 19. yüzyılda ABD’de başlamıştır⁵³. New York Mahkemesi’nin 1852 tarihli bir kararında, toplumun güvenliğini sağlamak amacıyla üreticinin, niteliği gereği tehlikeli olan ürünlerin sebep olduğu zararlardan üçüncü kişilere karşı da sorumlu olduğu kabul edilmiştir⁵⁴. Daha sonra New York Yüksek Mahkemesi’nin 1916 yılında verdiği karar ile, hatalı ürünler dolayısıyla zarara uğrayan üçüncü kişilere karşı üreticilerin haksız fiil sorumluluğu bulunduğu kabul edilmiş ve önceki içtihatlarda tanımlanmış olan “niteliği gereği tehlikeli ürün” tanımı da genişletilmiştir⁵⁵. Bir başka deyişle mahkeme bir ürünün yapısı itibarıyla tehlikeli olması halinde zarar gören üçüncü kişinin -aralarında sözleşme ilişkisi bulunmasa bile- üreticiye başvurabileceğine hükmetmiştir⁵⁶. İlgili davada mahkeme, tehlikeli ürünü tanımlamış; “üreticinin ihmalkâr şekilde ürettiği ürün” olarak ifade etmiştir⁵⁷. Bu tanımdan hareketle mahkeme, ihmalin sonuçlarının üretici tarafından öngörülebildiği hallerde üreticinin, kişilerin vücut bütünlüğüne zarar gelmesini önleme yükümlülüğü altında olduğunu belirtmiş ve bu yükümlülüğün sözleşmesel ilişkilerin sınırlarını aşan bir nitelikte

⁵⁰ AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 2; GAYRETLİ AYDIN, s. 175; ÇELT, s. 79.

⁵¹ ÇELT, s. 79.

⁵² ÇELT, s. 79.

⁵³ ÇELT, s. 79; ATAMER/KURTULAN GÜNER; s. 544-545.

⁵⁴ *Thomas v. Winchester*, 6 N.Y. 397 (1852); AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 24-25.

⁵⁵ *MacPherson v. Buick Motor Co.*, 217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050 (1916); AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 25; YASAN TEPETAŞ, s. 20.

⁵⁶ *MacPherson v. Buick Motor Co.*, 217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050 (1916); AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 25; YASAN TEPETAŞ, s. 20.

⁵⁷ *MacPherson v. Buick Motor Co.*, 217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050 (1916); AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 25; YASAN TEPETAŞ, s. 20.

olduğuna hükmetmiştir⁵⁸. Sonuç olarak, ilgili karar uyarınca üreticilerin hatalı ürünlerden dolayı bütün topluma karşı bir özen yükümlülüğün bulunduğu ve üretici ile arasında sözleşme ilişkisi bulunmayan kişilerin dahi haksız fiil hükümleri uyarınca üreticiye taleplerini yöneltebilme imkânları olduğu kabul edilmiştir⁵⁹. Bu karar ile birlikte, ürün sorumluluğu, “ihmale dayalı haksız fiil sorumluluğu” kapsamına çekilmiştir⁶⁰.

Benzer şekilde 1944 yılında, Kaliforniya Yüksek Mahkemesi bir kararında ilk defa bir üreticinin hatalı bir üründen kusursuz olarak sorumlu tutulması gerektiğine hükmetmiştir⁶¹. İlgili kararın üreticiler bakımından getirdiği katı sorumluluk sisteminin diğer ABD mahkemelerince benimsenmesi uzun zaman almış ve mahkemenin ilgili içtihadı uzun süre boyunca destekçi bulamamıştır⁶². Aynı mahkemenin 1963 yılında verdiği bir kararda ise, üreticinin kusursuz sorumluluğuna ilişkin temel ilkeler ortaya konmuştur⁶³. Bu bakımdan üreticinin sorumlu tutulabilmesi için zarar görenin, uğradığı zararın ürünün hatalı olması sebebiyle meydana geldiğini ispatlaması yeterli kabul edilmiştir⁶⁴.

Amerikan hukukundaki bu gelişmeler Avrupa ülkelerini de etkilemiş ve bu dönemde Yüksek Mahkeme kararlarıyla Avrupa’da modern ürün sorumluluğunun temelleri

⁵⁸ *MacPherson v. Buick Motor Co.*, 217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050 (1916); **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 25; **YASAN TEPETAŞ**, s. 20; **ATAMER/KURTULAN GÜNER**; s. 544-545.

⁵⁹ *MacPherson v. Buick Motor Co.*, 217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050 (1916); **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 25; **YASAN TEPETAŞ**, s. 20; **ATAMER/KURTULAN GÜNER**; s. 544-545.

⁶⁰ **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 25-26.

⁶¹ *Escola v. Coca-Cola Bottling Co.*, 24 Cal.2d 453, 150 P.2d 436 (1944); **AKÇURA KARAMAN**, s. 26.

⁶² **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 26.

⁶³ *Greenman v. Yuba Power Products, Inc.* 59 Cal.2d 57 [27 Cal.Rptr. 697, 377 P.2d 897] (1963); **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 26; **YASAN TEPETAŞ**, s. 20-21.

⁶⁴ *Greenman v. Yuba Power Products, Inc.* 59 Cal.2d 57 [27 Cal.Rptr. 697, 377 P.2d 897] (1963). İlgili karardan iki yıl sonra da bu kararda ortaya konulan, üreticinin ürettiği hatalı ürün sebebiyle kusursuz olarak sorumlu tutulacağı esas ve bu sorumluluğa ilişkin temel şartlar, Amerikan Hukuk Enstitüsü (American Law Institute) Restatement Second of Torts’un 402A maddesinde açıkça belirtilmiştir. **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 26; **YASAN TEPETAŞ**, s. 20-21; **ATAMER/KURTULAN GÜNER**, s. 545.

atılmıştır⁶⁵. Bu gelişmeler ışığında Avrupa Konseyi, ürün sorumluluğunun kusursuz sorumluluk olarak düzenlendiği 27.01.1977 tarihli Ölüm ve Bedensel Zararlarda İmalatçının Sorumluluğuna Dair Avrupa Sözleşmesi’ni hazırlamış, fakat bu düzenleme yalnızca dört devlet tarafından imzalanıp hiçbiri tarafından onaylanmadığından yürürlüğe girememiştir⁶⁶.

İlk girişimin başarısız olmasının ardından, Avrupa’da ürün sorumluluğuna ilişkin en kapsamlı adım, Türkiye’nin de taraf olduğu Üye Devletlerin Hatalı Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kanun, İkincil Düzenleme ve İdari Kurallarının Yaklaştırılması Hakkında 25 Temmuz 1985 tarihli ve 85/374 sayılı Avrupa Ekonomik Topluluğu Direktifi (AET Direktifi) olmuştur⁶⁷. Direktif ile bir ürünün hatalı olmasından kaynaklanan zararların sözleşme dışı kusursuz sorumluluk kapsamında tazmin edilmesi esası benimsenmiştir⁶⁸. Direktif bakımından üretici ile nihai kullanıcı arasında bir sözleşme ilişkisinin veya üreticinin doğan zararda bir kusurunun bulunup bulunmaması önem arz etmemektedir⁶⁹. Sorumluluk için aranan temel unsur, ürünün hatalı olması ve bu hatadan dolayı uygun

⁶⁵ Avrupa’da ürün sorumluluğuna ilişkin gelişmeleri ateşleyen olay 1960’lı yıllarda meydana gelen “Thalidomide Faciası” olmuştur. 1950’lerin sonunda hamilelerde bulantıyı önleme amacıyla piyasaya sürülen “thalidomide” adlı ilaç ilerleyen yıllarda birçok bebeğin engelli doğmasına sebep olmuştur. Bu tarihlerde Avrupa’da devletlerin ulusal hukuklarındaki düzenlemelerin zarar gören kişilerin çokluğu karşısında yetersiz kalması ve tatmin edici çözümler sağlayamaması Avrupa’da ürün sorumluluğu konusundaki gelişmeleri hızlandırmıştır. **YASAN TEPETAŞ**, s. 21; **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 5, 30.

⁶⁶ Sözleşme metni için bkz.; European Convention on Products Liability in regard to Personal Injury and Death, Strasbourg, 27.01.1977 (<https://rm.coe.int/1680077321>). **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 36; **BAŞ**, s. 355-356; **ATAMER/KURTULAN GÜNER**, s. 545.

⁶⁷ Türkçe metin için bkz. https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Fasil%2028%20Tuketicin%20ve%20Sagligin%20Korunmasi/3198510374_tr.pdf. Ayrıca bkz. **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 35-37; **BAŞ**, s. 355.

⁶⁸ **ATAMER/KURTULAN GÜNER**, s. 545; **FAIRGRIEVE**, Duncan/**HOWELLS**, Geraint/**MØGELVANG-HANSEN**, Peter/**STRAETMANS**, Gert/**VERHOEVEN**, Dimitri/**MACHNIKOWSKI**, Piotr/**JANSSEN**, André/**SCHULZE**, Reiner: Product Liability Directive, “*European Product Liability An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies (Principles of European Tort Law*”, Edt: **MACHNIKOWSKI**, Piotr, Intersentia, 2016, s. 22; **ÇELT**, s. 80; **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 5, 36-37; **ATAMER/KURTULAN GÜNER**, s. 545-546.

⁶⁹ **HAVUTÇU**, s. 63; **KIRCA**, s. 60; **ÇELT**, s. 80; **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 5.

illiyet bağı çerçevesinde bir zarar meydana gelmiş olmasıdır⁷⁰. Topluluk üyesi Devletler, Direktif doğrultusunda iç hukuklarında gerekli düzenlemeleri yaparak, ürün sorumluluğunu bir kusursuz sorumluluk hali olarak düzenlemişlerdir⁷¹.

1.2. TÜRK HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Türkiye geçmişten günümüze ithalat rakamlarının yüksek olduğu bir ülke konumunda olup piyasaya sürülen ürünlerin büyük çoğunluğu yurt dışında üretilerek Türkiye'ye ithal edilmektedir⁷². Bu sebeple nihai kullanıcının sağlıklı şekilde korunabilmesi adına, ürün sorumluluğu kurumunun Türk hukuku bakımından niteliğini doğru belirlemek büyük önem arz etmektedir. Türk hukukunda, ürün sorumluluğunun hukuki altyapısı dünyadaki örneklere kıyasla daha geç gelişmiştir⁷³. Bu kurum, başlarda herhangi bir normatif düzenlemeye konu edilmemişken, sonrasında ise eleştirilere maruz kalan kanun yapım teknikleri ve maddi hükümlerle düzenlenmiştir⁷⁴. Ürün sorumluluğu hakkında herhangi bir normatif düzenlemenin bulunmadığı ilk dönemde doğan boşluk, öğreti ve içtihatlar aracılığıyla doldurulmaya çalışılmıştır⁷⁵. Anılan dönemde Yargıtay, içtihatlarında dünyadaki gelişmeleri ve mevzuat değişikliklerini takip edemediği gerekçesiyle öğretide

⁷⁰ Nitekim bu husus, Direktif'in ilk maddesinde, “*Üretici, ürünündeki bir hatanın neden olduğu zarardan dolayı sorumludur.*” hükmü ile açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bkz. **HAVUTÇU**, s. 63; **KIRCA**, s. 60; **ÇELT**, s. 97.

⁷¹ Almanya'da ürün sorumluluğu, 15.12.1989 tarihli Ürün Sorumluluğu Kanunu (Produkthaftungsgesetz) ile bir kusursuz sorumluluk türü olarak düzenlenmiştir. İsviçre'de de paralel bir düzenleme 18.06.1993 tarihli Ürün Sorumluluğu Kanunu ile getirilmiştir. **ÇELT**, s. 81; **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 5; **ATAMER/KURTULAN GÜNER**, s. 545-546.

⁷² TÜİK verilerine göre 2013-2022 yılları arasında Türkiye'de ihracatın ithalatı karşılama oranı ortalama %73,4'tür. Bu yıllar arasında en düşük değer 2013 yılında %61,9, en yüksek değer ise 2019 yılında %86 olarak hesaplanmıştır. Detaylı istatistikler için bkz. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1> (S.E.T. 30.07.2023).

⁷³ **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 5; **HAVUTÇU**, s. 57 vd.; **ÖZSUNAY**, s. 113; **ATAMER**, s. 546-547; **ÇELT**, s. 75; **BAŞ**, s. 356; **ATAMER/KURTULAN GÜNER**, s. 546.

⁷⁴ Özellikle 85/374 AET Direktifi'nin kabulünden sonra Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday ülke konumunda olması gözetilerek Türk hukukunda da Direktif ile paralel düzenlemeler getirilmeye çalışılmış ancak bu çabalar sonuçsuz kalmıştır. **ÇELT**, s. 75; **ATAMER/KURTULAN GÜNER**, s. 546-547; **YASAN TEPETAŞ**, s. 25; **GAYRETLİ AYDIN**, s. 191.

⁷⁵ **HAVUTÇU**, s. 19-20, 111 vd.; **GAYRETLİ AYDIN**, s. 185 vd.; **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 130-131; **KIRCA**, s. 73 vd.; **ÇELT**, s. 76.

eleştirilmiştir⁷⁶. Ürün sorumluluğunun hukuki temeline ilişkin yıllarca süren göreceli belirsizliğin ardından 12/3/2020 yılında Resmî Gazetede yayımlanan 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) ile Türk hukukunda ürün sorumluluğu ilk defa özel bir kanun ile ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir⁷⁷.

Dünyadaki örneklere benzer şekilde, Türk hukukunda da ürün sorumluluğunun hukuki niteliği zaman içerisinde kusura dayalı haksız fiil sorumluluğundan kusur şartı aranmayan sözleşme dışı sorumluluğa evrilmiştir⁷⁸. Türk hukukunda kusursuz sorumluluk türleri 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu⁷⁹ uyarınca üç başlık altında incelenmektedir. Bunlar; tehlike sorumluluğu, hakkaniyet sorumluluğu ve özen sorumluluğudur⁸⁰.

Tehlike sorumluluğunu diğer kusursuz sorumluluk türlerinden ayıran en temel özellik, tipik bir tehlikenin meydana getireceği rizikonun önceden belirlenebilmesidir⁸¹. Burada sorumluluk şartları, zarar verenin aleyhine ağırlaştırılmış olup kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulmak mümkün olmamaktadır⁸². İlgili tipik tehlikenin gerçekleşmesiyle de sorumluluk doğmuş olmaktadır⁸³. Bütün üretim faaliyetlerinin önceden belirlenebilir tipik bir tehlike oluşturduğunu söylemek ise çoğu durumda mümkün değildir⁸⁴. Nitekim, bir şirketin ürettiği havai fişeklerde tipik bir tehlikeden söz

⁷⁶ AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 6.

⁷⁷ RG, T. 12.03.2020, S. 31066.

⁷⁸ OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II, Vedat Kitapçılık, 16. Bası, İstanbul, 2021, s. 243-247; KIRCA, s. 7-8; GAYRETLİ AYDIN, s. 189; ÇELT, s. 78-79.

⁷⁹ RG, T. 04.02.2011, S. 27836.

⁸⁰ EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 18. Baskı, Ankara, 2015, s. 614; KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 24. Bası, Ankara, 2020, s. 412-417; OĞUZMAN/ÖZ, s. 143-144; NOMER, Haluk N: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayıncılık, 18. Bası, İstanbul, 2021, s. 188-189; BAŞOĞLU, s. 37; KILIÇOĞLU, s. 412-413; ÇELT, s. 78-79.

⁸¹ EREN, s. 667; KILIÇOĞLU, s. 413; OĞUZMAN/ÖZ, s. 202; NOMER, Genel Hükümler, s. 223; ÇELT, s. 108; ÜNAL/KALKAN, s. 53; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 126-128; BAŞ, s. 366.

⁸² EREN, s. 667; KILIÇOĞLU, s. 413-414; OĞUZMAN/ÖZ, s. 202.

⁸³ EREN, s. 667; KILIÇOĞLU, s. 413; OĞUZMAN/ÖZ, s. 201-202; NOMER, Genel Hükümler, s. 222-223.

⁸⁴ OĞUZMAN/ÖZ, s. 202; ÇELT, s. 108; ÜNAL/KALKAN, s. 53; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 126-128; BAŞ, s. 367.

etmek mümkün iken, bir terzinin kendi atölyesinde diktiği gömlekler bakımından tipik bir tehlikeden pek olası değildir. Tehlike sorumluluğu, sorumluluğun doğduğu kaynağa göre işletme sorumluluğu ve işletme dışı sorumluluk olarak ikiye ayrılmaktadır⁸⁵. Türk hukukunda, işletme sorumluluğu kural olup işletme dışı sorumluluk bir istisna teşkil etmektedir⁸⁶.

Özen sorumluluğu ise, zarar verenin kusuruna değil kanunun öngörmüş bir özen yükümlülüğüne aykırı davranılmış olmasından doğduğu için objektif nitelikte bir sorumluluk türüdür⁸⁷. Bu sorumluluk türü kendi içerisinde “olağan özen sorumluluğu” ve “ağırlaştırılmış özen sorumluluğu” olarak ikiye ayrılmaktadır⁸⁸. Olağan özen sorumluluğu, sorumlu kişinin, belirli kişiler ya da bir şey üzerinde sahip olduğu egemenlik ilişkisinden doğmaktadır⁸⁹. Olağan özen sorumluluğunda kusur esasından tam olarak bir ayrışma gerçekleşmemekte ve aslında ispat yükü zarar görenden zarar verene geçmektedir⁹⁰. Zarar veren, özen yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirdiğini veya gerekli özeni göstermesi hâlinde bile zararın gerçekleşeceğini ispat etmek suretiyle sorumluluktan kurtulabilmektedir⁹¹. Bu bakımdan olağan özen sorumluluğunda zarar görenin kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulması mümkündür⁹².

Temelinde hem hakimiyet hem de tehlike esasını barındıran ağırlaştırılmış özen sorumluluğunda ise, tehlike sorumluluğuna benzer şekilde kurtuluş kanıtı getirme imkânı bulunmamaktadır⁹³. Ancak, burada tehlike veya hakimiyet esaslarından birisi ön plana

⁸⁵ EREN, s. 667; OĞUZMAN/ÖZ, s. 203.

⁸⁶ EREN, s. 667; OĞUZMAN/ÖZ, s. 143, 202.

⁸⁷ EREN, s. 617; OĞUZMAN/ÖZ, s. 146; BAŞOĞLU, s. 39.

⁸⁸ BAŞOĞLU, Başak: *Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 2, 2015, s. 38.

⁸⁹ EREN, s. 617; BAŞOĞLU, s. 39.

⁹⁰ BAŞOĞLU, s. 39.

⁹¹ EREN, s. 617; ÜNAL/KALKAN, s. 53-54; BAŞ, s. 367-368.

⁹² EREN, s. 617; ÜNAL/KALKAN, s. 53-54; BAŞOĞLU, s. 39.

⁹³ ÜNAL/KALKAN, s. 54.

çıkılmakta, iki esas aynı anda birlikte varlık göstermektedir⁹⁴. Öyle ki özen sorumluluğu hukuki olarak kusur sorumluluğuna daha yakın bir özellik arz ederken, ağırlaştırılmış özen sorumluluğu, tehlike sorumluluğu ile benzerlik göstermektedir⁹⁵. Nitekim ağırlaştırılmış özen sorumluluğu, bu benzerlik sebebiyle “minyatür bir tehlike sorumluluğu” olarak da adlandırılmaktadır⁹⁶. Sorumlu kişilere, sorumluluğu doğuran olayın gerçekleşmemesi bakımından ağırlaştırılmış bir özen yükümlülüğü yüklenmekte ve ilgili olayın gerçekleşmesi ise sorumlu kişinin ağırlaştırılmış özen yükümlülüğünü yerine getirmediği sonucunu doğurmaktadır⁹⁷.

Ürün sorumluluğu kurumu ile üreticiye, ürettiği ürünleri hatasız bir şekilde piyasaya sürme ödevi yüklenmektedir⁹⁸. Piyasaya sürülen bir ürünlerdeki hata nedeniyle bedensel ve/veya maddi bir zararın meydana gelmesi halinde, üretici (ve belirli bazı durumlarda araçlar), meydana gelen zararı herhangi bir kurtuluş kanıtı getirme imkânı bulmaksızın tazmin etme borcu altında kalmaktadır⁹⁹. Ürün sorumluluğu kurumunun yalnızca zarar tazminine ilişkin bir fonksiyonu yoktur. Aynı zamanda, üreticiye ürünlerini piyasaya hatasız bir şekilde sürme ödevi de yüklenmekte ve toplumun genel menfaatinin de korunması amaçlanmaktadır¹⁰⁰.

Türk öğretisindeki hâkim görüşe göre, ürün sorumluluğu, esasen ağırlaştırılmış özen sorumluluğu başlığı altında değerlendirilmektedir¹⁰¹. ÜGTDK m.6’da yer verilen “ürünün, bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür.” hükmü ile üretici ve ithalatçının sorumluluğu herhangi bir kusur şartına bağlanmadığı gibi bu kişilere gerekli özenin gösterildiğini

⁹⁴ BAŞOĞLU, s. 40.

⁹⁵ BAŞOĞLU, s. 40-41.

⁹⁶ BAŞOĞLU, s. 40; GAYRETLİ AYDIN, s. 198.

⁹⁷ ÜNAL/KALKAN, s. 45.

⁹⁸ ÇELT, s. 85; KANIŞLI, ÜGTDK, s. 1421; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 128-129.

⁹⁹ ÇELT, s. 198; KANIŞLI, ÜGTDK, s. 1421.

¹⁰⁰ ÇELT, s. 85; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 128-129.

¹⁰¹ ÇELT, s. 108; ÜNAL/KALKAN, 53; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 129.

kanıtlamaları halinde, sorumluluktan kurtulma imkânı da verilmemiştir¹⁰². Elbette, önemli ölçüde tehlike barındıran bir üretim faaliyetinin ya da tipik bir tehlikeye sahip bir ürünün bir zarara yol açtığı hallerde -diğer kanuni şartların da bulunması kaydıyla- tehlike sorumluluğunu düzenleyen TBK m.71 hükümlerinin uygulama alanı bulabileceği de unutulmamalıdır¹⁰³.

1.1.1. Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğuna İlişkin Tanımlar

Türkiye, yaptığı ihracatın büyük bir bölümünü Avrupa Birliği üyesi devletlere gerçekleştirmektedir¹⁰⁴. ÜGTDK'daki tanımların Direktif'teki tanımlarla uyumlu olması Türkiye'de üretilen ürünlerin AB'ye ihracatını kolaylaştırmaktadır¹⁰⁵.

ÜGTDK'da hem ürün güvenliğinin idare hukuku boyutu hem de üreticilerin ve aracılarn özel hukuk sorumluluğu düzenlenmektedir. Bu çalışma, esasen, ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi meselesini konu

¹⁰² OĞUZMAN/ÖZ, s. 245; ÇELT, s. 106. Her ne kadar ÜGTDK m.21'de üretici ve ithalatçının sorumluluktan kurtulabileceği haller düzenlenmiş olsa da bu durumlar tahdidi olarak sayılmış olup kanunda üreticiye genel bir kurtuluş kanıtı imkânı sunulmamıştır. Bkz. ÜNAL/KALKAN, s. 54; GAYRETLİ AYDIN, s. 197-199; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 129; ÇELT, s. 108.

¹⁰³ ÇELT, s. 108.

¹⁰⁴ Bkz. 27 Şubat 2023 tarihli 49621 TÜİK Ülkelere Göre Yıllık İhracat (En Çok İhracat Yapılan 20 ülke) Verileri, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dış-Ticaret-İstatistikleri-Ocak-2023-49621&dil=1#:~:text=Ocak%20ayında%20ihracatta%20ilk%20sırayı,dolar%20ile%20İtalya%20takip%20etti.>

¹⁰⁵ ÜGTDK'nın 3. maddesinin gerekçesinde tanımların – Türkiye'de teknik düzenlemeler, ürün güvenliği, uygunluk değerlendirme, standardizasyon ve akreditasyon alanında Avrupa Birliği sistemi uygulandığı için – ilgili AB mevzuatı esas alınarak düzenlendiği ve Direktif'teki tanımların kullanılmasının Türk ihraç mallarının AB pazarında serbest dolaşımının sağlanması bakımından önem arz ettiği ifade edilmiştir. 7223 sayılı ÜGTDK Gerekçesi için bkz. <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay?YasamaKanunId=f72877c0-ed60-037b-e050-007f01005610&kanunNumarasi=7223#step-2>. Bu bakımdan öğretilde, ÜGTDK'nın yürürlüğe konulmasındaki esas amaç ürün sorumluluğu konusunda AB mevzuatıyla uyum sağlamak olduğundan, ÜGTDK'daki tanımların AB mevzuatına uygun bir şekilde yorumlanması gerekmektedir. Bkz. Bkz. 7223 sayılı ÜGTDK Gerekçesi; KURT, Leyla Müjde; *Avrupa Birliği Ürün Sorumluluğu Direktifi ve Yeni Direktif Önerisi Işığında Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğunda Sorumlu Kişilerin Belirlenmesi*, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, C. 22, No. 2; 2022, s. 361-362.

edindiğinden, aşağıda ürün sorumluluğuna ilişkin olarak milletlerarası yetki bakımından önem arz eden tanımlar incelenecektir.

1.1.1.1. Ürün Sorumluluğunun Søjeleri

1.1.1.1.1. Üretici

Üreticinin tanımı ÜGTDK m.3/1.g’de “*Ürünü imal ederek veya ürünün tasarımını veya imalatını yaptırarak kendi isim veya ticari markası ile piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişi*” şeklinde yapılmıştır. İlgili madde hammadde, ara ürün ve nihai ürünü üreten “*gerçek üreticileri*”n yanı sıra üretimini başka kişilere yaptırıp kendi ismi veya ticari markası altında piyasaya arz ederek kendisinin üretici olduğu izlenimini yaratan “*üretici benzerlerini*” de kapsamaktadır¹⁰⁶.

Dikkat çekilebilecek bir husus, AET Direktif’inde yer alan “*hammadde ve ara ürün*” ifadelerine ÜGTDK’da yer verilmiş olmasıdır. Bu ifadeye yer verilmemiş olması, ara ürün üreticilerinin kapsam içinde olup olmadığı hususunda belirsizliğe yol açmıştır¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Bu tanım büyük ölçüde 85/374/AET Direktifi m.3/1’deki üretici tanımına dayanılarak yapılmıştır. Direktif; üretici tanımını, “*nihai bir ürünün imalatçısını, herhangi bir hammaddenin üreticisini veya bir bileşen parçasının imalatçısını ve ismini, ticari markasını ya da diğer ayırt edici özelliğini ürün üzerinde belirtmek suretiyle kendisini ürünün üreticisi olarak tanıtan herhangi bir kişi*” olarak yapmıştır. Görüldüğü üzere Direktif’te yer alan “*hammadde ve ara ürün*” ifadelerine ÜGTDK’da yer verilmemiştir ve bu durum ilgili tanımın kısmi üreticileri kapsayıp kapsamadığı konusunda karışıklığa yol açmaktadır. Nitekim gerek Alman Ürün Sorumluluğu Kanunu’nda gerek ise İsviçre Ürün Sorumluluğu Kanunu’nda da “*hammadde ve ara ürün*” üreticileri de Direktif ile paralel olarak “*üretici*” tanımına dahil edilmiştir. Bu bakımdan çağımızın üretim teknikleri de göz önüne alındığında kısmi üreticilerin ÜGTDK kapsamında üretici olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin tespiti büyük önem arz etmektedir. Örneğin bir traktör üreticisinin motorlarını başka bir üreticiden alıp traktör üretiminde kullandığı hallerde traktörün nihai ürün olduğu varsayılırsa motor ara ürün olarak kabul edilecektir. Motorun üretimi sırasında meydana gelen bir hata sebebiyle, traktörün motoru patlayıp üzerinde bulunduğu tarladaki ürünlerin telef olmasına sebep olursa, zarar gören ÜGTDK kapsamında bu üreticilerden hangisine başvurabilecektir? Yukarıda da Gerek Direktif uyarınca gerek bu Direktif’e dayanarak ürün sorumluluğunu iç hukuklarına aktaran Almanya ve İsviçre’de, zarar gören hem nihai ürünün üreticisine hem de ara ürünün üreticisine başvurarak tazminat talep edebilmektedir. **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 245; **KIRCA**, s. 204 vd; **POLAT**, s. 1009; **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1426; **ÇELT**, s. 99.

¹⁰⁷ Bu tanım büyük ölçüde 85/374/AET Direktifi m.3/1’deki üretici tanımına dayanılarak yapılmıştır. Direktif; üretici tanımını, “*nihai bir ürünün imalatçısını, herhangi bir hammaddenin üreticisini veya bir bileşen parçasının imalatçısını ve ismini, ticari markasını ya da diğer ayırt edici özelliğini ürün üzerinde belirtmek suretiyle kendisini ürünün üreticisi olarak tanıtan herhangi bir kişi*” olarak yapmıştır. Görüldüğü üzere Direktif’te yer alan “*hammadde ve ara ürün*” ifadelerine ÜGTDK’da yer

Özellikle, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un¹⁰⁸ (TKHK) m. 3/1.n hükmünde üreticinin, “*Kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere tüketiciye sunulmuş olan mal ya da bu malların hammaddelerini yahut ara mallarını üretenler ile mal üzerine markasını, unvanını veya herhangi bir ayırt edici işaretini koyarak kendisini üretici olarak gösteren gerçek veya tüzel kişi*” şeklinde tanımlandığı hatırlanacak olursa, TKHK'daki tanımın Direktif'le birebir örtüştüğü fakat daha sonraki özel kanun niteliğinde olan ÜGTDK'da aynı tanımın benimsenmediği anlaşılmaktadır¹⁰⁹. Yine de öğretilerdeki hâkim görüş, hem ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında üretici açısından kavram birliği sağlamak hem de ÜGTDK'nın AET Direktifi ile uyumunu temin etmek adına ara ürün üreticilerinin de ÜGTDK kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönündedir¹¹⁰.

1.1.1.1.2. Üretici Benzerleri

Üretici benzerleri, ÜGTDK m. 3/1.g'de “*ürünün tasarımını veya imalatını yaptırarak kendi isim veya ticari markası ile piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişi*” olarak tanımlanmıştır¹¹¹. Bir gerçek veya tüzel kişinin başka bir üreticiye ürettirdiği ürünleri

---

verilmemiştir ve bu durum ilgili tanımın kısmi üreticileri kapsayıp kapsamadığı konusunda karışıklığa yol açmaktadır. Nitekim gerek Alman Ürün Sorumluluğu Kanunu'nda gerek ise İsviçre Ürün Sorumluluğu Kanunu'nda da “*hammadde ve ara ürün*” üreticileri de Direktif ile paralel olarak “*üretici*” tanımına dahil edilmiştir. Bu bakımdan çağımızın üretim teknikleri de göz önüne alındığında kısmi üreticilerin ÜGTDK kapsamında üretici olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin tespiti büyük önem arz etmektedir. Örneğin bir traktör üreticisinin motorlarını başka bir üreticiden alıp traktör üretiminde kullandığı hallerde traktörün nihai ürün olduğu varsayılırsa motor ara ürün olarak kabul edilecektir. Motorun üretimi sırasında meydana gelen bir hata sebebiyle, traktörün motoru patlayıp üzerinde bulunduğu tarladaki ürünlerin telef olmasına sebep olursa, zarar gören ÜGTDK kapsamında bu üreticilerden hangisine başvurabilecektir? Yukarıda da Gerek Direktif uyarınca gerek bu Direktif'e dayanarak ürün sorumluluğunu iç hukuklarına aktaran Almanya ve İsviçre'de, zarar gören hem nihai ürünün üreticisine hem de ara ürünün üreticisine başvurarak tazminat talep edebilmektedir. Bkz. **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1426; **KIRCA**, 204 vd; **POLAT**, s. 1009; **ATAMER/KURTULAN GÜNER**, s. 548.

¹⁰⁸ RG, 28.11.2013, S. 28835.

¹⁰⁹ **ÇELT**, 99; **POLAT**, s. 1007-1010; **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1423.

¹¹⁰ **ÇELT**, 99; **POLAT**, s. 1007-1010; **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1423; Nitekim ÜGTDK m. 6/3 hükmündeki “*ürünün sebep olduğu zarardan birden fazla imalatçı veya ithalatçının sorumlu olması halinde, bunlar müteselsilen sorumlu tutulurlar.*” ifadesi de bu görüşü doğrular niteliktedir. Bkz. **ÇELT**, s. 101; **POLAT** s. 1007-1010.

¹¹¹ ÜGTDK kapsamında Direktiften farklılık arz eden bir diğer husus da üretici benzerlerine ilişkin hükümdür. Üretici benzerleri, Direktif'in 3. Maddesinde “*ismini, ticari markasını ya da diğer ayırt edici özelliğini ürün üzerinde belirtmek suretiyle kendisini ürünün üreticisi olarak tanıtan herhangi bir*

kendi markası altında piyasaya sürdüğü hallerde, marka sahibinin üretici olmadığı açık olsa dahi, bu kişi ÜGTDK kapsamında üretici gibi sorumlu tutulacaktır¹¹². Zira genelde marka sahipleri, nihai kullanıcılar tarafından daha kolay tespit edilebilir durumda olup, çoğu zaman tazmin kabiliyeti bakımından daha güçlü konumdadırlar¹¹³. Bir ürünü iktisap eden nihai kullanıcılar çoğu durumda ürünün üzerindeki marka sahibinin üretici olduğu kanaatiyle hareket etmektedir¹¹⁴. Kaldı ki, satın alacakları bütün ürünler açısından bunların marka sahibinden başka birisi tarafından üretilip üretilmediğini kontrol etmelerini nihai kullanıcılardan beklemek gerçekçi görünmemektedir¹¹⁵.

1.1.1.1.3. İthalatçı

ÜGTDK m.6/1 hükmünde, ürünün bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, ithalatçının da üretici ile birlikte sorumlu olacağı düzenlenmiştir. İthalatçının tanımı ise, ÜGTDK m.3/1-ğ hükmünde “*Ürünü ithal ederek piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişi*” olarak yapılmıştır. Böylelikle, ÜGTDK açısından hatalı ürünün sebep olduğu zararlardan dolayı ithalatçı da üretici ile birlikte kusursuz olarak sorumlu tutulmaktadır¹¹⁶. Yukarıda üretici bakımından da tartışıldığı üzere ara ürünleri ithal eden kişilerin de ÜGTDK kapsamında sorumlu olup olmayacağı sorusu ortaya çıkmaktadır¹¹⁷. Direktif’e uygun yorum ilkesi çerçevesinde öğretide, ara ürün ithalatçılarının da tıpkı üretici tanımında olduğu gibi ithalatçı tanımına dahil oldukları ifade edilmektedir¹¹⁸.

---

kişi” şeklinde tanımlanmıştır. Bu bakımdan Direktifte, piyasaya arz edilen ürünün üzerinde kendi ismini, ticari markasını ya da diğer ayırt edici özelliğini belirten kişilerin, üretici olarak değerlendirilebilmeleri için aynı zamanda kendilerini ürün üreticisi olarak tanıtmaları aranmıştır. Bkz. **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1427.

¹¹² **POLAT**, s. 1009; **KALKAN/ÜNAL**, s. 71; **KANIŞLI**, ÜGTDK; s. 1427; **ATAMER/KURTULAN GÜNER**, s. 548.

¹¹³ **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1427-1428.

¹¹⁴ **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1427.

¹¹⁵ **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1427.

¹¹⁶ **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1428.

¹¹⁷ **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1429.

¹¹⁸ **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1429.

Türk hukukuna göre ithalatçı olabilmek için Türk tabiiyetinde olmak bir ön şarttır. 31 Aralık 2020 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan İthalat Rejimi Kararı’nın 8. maddesinde “213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri uyarınca vergi kimlik numarası verilen her gerçek ve tüzel kişi ile tüzel kişilik statüsüne sahip olmamakla birlikte yürürlükteki mevzuat hükümlerine istinaden hukuki tasarruf yapma yetkisi tanınan kişi ortaklıkları ithalat işlemlerini yürütebilir.” hükmüne yer verilmiştir¹¹⁹. VUK m.8/4’te ise “Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunan her gerçek kişi ile tüzel kişilere bir vergi numarası verilir. Bu hükmün uygulanmasına ilişkin usul ve esasları tespit etmeye ve vergi numarasının kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce yapılacak işlemlerle ilgili kayıtlarda ve düzenlenecek belgelerde kullanılması mecburiyetini getirmeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.” düzenlemesi mevcuttur.

Çalışmanın esas konusu yabancı üreticilere karşı Türk mahkemelerinde açılacak davalarda milletlerarası yetkiyi tespit etmek olduğundan, ithalatçıya yöneltilecek davalardaki yetki meselesi esasen 6100 sayılı Hukuk Mahkemeleri Kanunu’na (HMK) tabi olup sadece ithalatçıya yöneltilebilecek talepler inceleme alanımız dışında kalmaktadır¹²⁰. Zaten ithalatçı her durumda Türk tabiiyetinde olacağından, kendisine karşı açılacak davalarda daima yetkili bir Türk mahkemesi bulunacaktır.

1.1.1.1.4. Dağıtıcılar

Dağıtıcı ÜGTDK m. 3/1-ç hükmünde, “Ürünü tedarik zincirinde yer alarak piyasada bulunduran, imalatçı veya ithalatçı dışındaki gerçek veya tüzel kişi” olarak tanımlanmıştır. Çoğu hal açısından, yukarıda ithalatçı hakkında yaptığımız açıklamalar dağıtıcılar bakımından da geçerli olacaktır. Zira dağıtıcılar, ithalatçıların yabancı menşei

¹¹⁹ RG, T. 31.12.2020, S. 31351 (3. Mükerrer); RG, T. 10-11-12.01.1961, S. 10703-10704-10705.

¹²⁰ RG, T. 04.02.2011, S. 27836.

ürünleri ülkeye ithal etmesinden sonra ürünlerin iç piyasada dağıtımında rol üstlenmekte ve çoğunlukla nihai kullanıcılarla satış sözleşmesini akdetmektedirler. Benzer şekilde, bir gerçek veya tüzel kişinin hem ithalatçı hem dağıtıcı olması da mümkündür. Bu bakımdan, dağıtıcılar genel olarak Türk tabiiyetinde bulunan gerçek veya tüzel kişiler olacağından, nihai kullanıcıların kendilerine yönelteceği taleplerde yetkili mahkemenin tespiti bir iç yetki sorunu olarak HMK hükümlerince yapılacaktır.

1.1.1.2. Ürün Sorumluluğunun Objesi Olarak “Ürün” Kavramı

“Ürün” kavramı, ÜGTDK m. 3/1-s hükmünde “*Her türlü madde, müstahzar¹²¹ veya eşya*” olarak tanımlanmıştır¹²². ÜGTDK’daki ürün tanımı oldukça geniş olup, ürünlerin taşınır yahut taşınmaz olmasına bir ayırım içermemektedir¹²³. Taşınmazların sebep olduğu

¹²¹ ÜGTDK m.3/1.s hükmündeki “müstahzar” kavramı ile neyin ifade edilmek istendiği de öğretide tartışma konusu olmuştur. TDK’da “müstahzar” kelimesinin iki anlamı bulunmaktadır. Bunlardan ilki sıfat olarak kullanılan “Kullanıma hazır duruma getirilmiş, hazırlanmış” anlamı, diğeri ise tıp terimi olarak kullanılan “Önceden hazırlanarak eczanede bulundurulmuş ticari ilaç; preparat” anlamıdır. Bir görüşe göre kanundaki “müstahzar” kavramı sözlükteki ilk anlamıyla geniş yorumlanmalıdır. Zira uygulamada, kozmetik müstahzarları, tuvalet müstahzarları ya da tıbbi müstahzarlar şeklinde kullanımlara sıkça rastlanmaktadır. Hükümde “her türlü madde müstahzar veya eşyayı” şeklinde oldukça kapsamlı bir tanım yapıldığından, “müstahzar” ifadesinin herhangi başka bir işleme gerek kalmadan piyasaya sürülmeye hazır ürünleri ifade ettiği kabul edilmelidir. Bkz. **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1432.

Bir diğer görüş ise, ÜGTDK m.3/1.s’deki “müstahzar” ifadesinin tıbbi bir terim “Önceden hazırlanarak eczanede bulundurulmuş ticari ilaç; preparat” anlamında kullanıldığını ifade etmektedir. Bkz. **ÇELT**, s. 90; **BAŞ**, s. 370; **POLAT**, s. 986-987. Bu görüşü savunan yazarlar, buradaki müstahzar kavramının teknik bir anlamda kullanıldığını ifade etmekte ve dolayısıyla kanun koyucunun ofisinal ve majistral ilaçları ürün sorumluluğu kapsamı dışında tutma amacıyla “müstahzar” kelimesini seçtiğini ileri sürmektedirler. Farmakoloji biliminde ilaçlar hazırlanış şekillerine göre “müstahzar”, “ofisinal” ve majistral olarak üçe ayrılmaktadır. Ofisinal ilaç, bir eczanede “farmakopelerde belirtilen formüllere göre” eczacılar tarafından hazırlanan tıbbi ürünleri ifade etmektedir. Majistral ilaç ise hekimin reçete ettiği formüle göre eczacı tarafından hazırlanan üründür. Yerli ya da yabancı ilaç şirketleri tarafından üretilen ve bu şirketlerin belirlediği özel isim ile satışa sunulan fabrikasyon ilaç şekillerine ise müstahzar ilaç adı verilir. Müstahzar ilaçların satışa sunulabilmeleri için ülkenin, ilgili sağlık otoritesi tarafından ruhsatlandırılmış olmaları gerekir. Nitekim müstahzar ilacın tanımı da 1262 sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu’nun 1. maddesinde “Kodekste muharrer şekil ve formül haricinde ve fenni kaidelere muvafık muayyen ve sabit bir şekilde yapılacak amilinin ismiyle veya hususi bir nam altında ticarete çıkarılan tababette müstamel her nevi basit ve mürekkep devai tertiplere ispençiyari ve tıbbi müstahzarlar ismi verilir” şeklinde tanımlanmıştır. Tanımlar için bkz. **POLAT**, s. 986; Milli Eğitim Bakanlığı: Sağlık Hizmetleri Farmakoloji İle İlgili Temel Kavramlar, Ankara, 2016; **KAPLANCIKLI**, Zafer Asım/**CAN**, Özgür Devrim: İlaç ve Tedavi ile İlgili Temel Kavramlar, “*Temel İlaç Bilgisi ve Akılcı İlaç Kullanımı*”, Edt: **KAPLANCIKLI**, Asım, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2018, s. 63. Ancak kanaatimizce bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira, ilgili hükümde ürün kavramı oldukça geniş bir ifadeyle tanımlanmış olup, bunun “her türlü madde, müstahzar ilaç veya eşya olarak” anlaşılması amaçsal yorum ilkesiyle de bağdaşmayacaktır. Bu bakımdan “müstahzar” ifadesinden herhangi başka bir işleme gerek kalmadan piyasa sürülmeye hazır ürünler anlaşılmalıdır.

¹²² Direktif’in 2.maddesinde ise ürün şu şekilde tanımlanmıştır: “‘Ürün’, başka bir taşınır mala ya da bir taşınmaz dâhil edilmiş olsalar dahi, birincil tarım ürünleri ve av ürünleri haricindeki tüm taşınır malları ifade eder. ‘Birincil tarım ürünleri’, ilk işlemde geçmiş ürünler haricindeki toprak, besicilik ve balıkçılık ürünlerini ifade eder. ‘Ürün’ tanımı içinde elektrik de yer alır.”.

¹²³ Görüldüğü üzere ÜGTDK’daki ürün kavramı Direktif’e kıyasla oldukça geniş kapsamlıdır. Direktif’in aksine ÜGTDK’da ürünlerin taşınır olduğuna dair bir ibare bulunmamaktadır. Bu bakımdan taşınmazların ürün olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hususu, 31.01.2011 tarihli AB Komisyonu Raporu’nda da tartışılmış olup ilgili raporda taşınmazların ürün olarak değerlendirilemeyeceği kanaatine varılmıştır. Taşınmazlar niteliği itibarıyla ayrı bir hukuki rejime tabi tutulmaktadır ve bu bakımdan farklı düzenlemeler gerektirmektedir. Nitekim AB Üyesi Devletlerin bir kısmında taşınmazlara ilişkin özel haksız fiiller mevcutken diğer üye devletlerde bu uyumsuzluklar

zararlara ilişkin özel bir düzenleme halihazırda Türk hukukunda TBK m.89 hükmünde mevcuttur¹²⁴. Türk öğretisindeki hâkim görüş, taşınmazların ürün olarak değerlendirilmemesi gerektiği yönündedir.¹²⁵

ÜGTDK'daki ürün kavramı konusunda açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer husus, başka bir eşyanın bütünleyici parçası olan taşınırların da ürün sayılıp sayılmayacakları noktasındadır¹²⁶. Türk Medeni Kanunu¹²⁷ (TMK) m.684 uyarınca bir şeyin bütünleyici parçası olacak şekilde taşınmaz ile birleştirilen taşınırlar bağımsızlık özelliklerini kaybederler¹²⁸. Öğretide, bir taşınmazın bütünleyici parçası olarak birleştirilen taşınırların, taşınır mahiyetlerini yitirseler dahi “ürün” olarak değerlendirilebileceği ifade edilmiştir¹²⁹. Bir binanın elektrik tesisatındaki hata sebebiyle yangın çıkması halinde durum böyledir. Bu örnekte, hatalı elektrik tesisatından kaynaklanan bir zarar meydana geldiğinde, zarar görenler ÜGTDK kapsamında elektrik tesisatının üreticisine başvurabileceklerdir. Ayrıca diğer şartların sağlanması halinde, zarar görenler TBK m.69 kapsamında yapı malikinin sorumluluğuna da gidebilirler¹³⁰.

1.1.1.3. Zarar

ÜGTDK m.6/1 hükmünde “*Ürünün, bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünü imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür.*” düzenlemesi yer almaktadır¹³¹. Ürün sorumluluğu, sadece tüketicilerin korunduğu bir sorumluluk türü

---

sözleşme sorumluluğu kapsamında çözümlenmektedir. Tüm bu görüşler için bkz. **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1431-1432; **ÜNAL/KALKAN**, s. 66.

¹²⁴ **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1432.

¹²⁵ **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1432; **ÇELT**, s. 88-89; **BAŞ**, s. 369.

¹²⁶ **POLAT**, s. 985; **ÜNAL/KALKAN**, s. 66; **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1431.

¹²⁷ RG, T. 08.12.2001, S. 24607.

¹²⁸ **SİRMEN**, s. 285-286; **POLAT**, s. 985; **ÜNAL/KALKAN**, s. 66; **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1431.

¹²⁹ **POLAT**, s. 985; **ÜNAL/KALKAN**, s. 66; **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1431; Direktif'te “, başka bir taşınır mala ya da bir taşınmaza dâhil edilmiş olsalar dahi” taşınırların ürün mahiyetini taşımaya devam edeceği düzenlenmiştir.

¹³⁰ **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1432; **BAŞ**, s. 370.

¹³¹ Direktif'in 9. maddesinde ise zarar kavramı şu şekilde düzenlenmiştir: “(a) ölüm ya da yaralanmaların neden olduğu zararı; (b) hatalı ürünün kendisi dışındaki herhangi bir mala gelen alt

olmayıp hatalı üründen zarar gören herkesin başvurabileceği bir hukuki kurumdur¹³². Zarar görenin tacir yahut tüketici olması ürün sorumluluğuna başvuru açısından bir önem arz etmemektedir¹³³. Nitekim bu kurum, bir ürünü iktisap eden nihai kullanıcıların uğradığı zararların yanı sıra, o ürünü kullanan, kiralayan veya tesadüfi şekilde o üründen zarar gören üçüncü kişilerin uğradığı zararlar açısından da işletilebilmektedir¹³⁴. Özetle Türk hukukunda, oldukça geniş bir sorumluluk rejimi öngörülmüş olup mala gelen zararlar açısından ürünün nihai kullanıcı tarafından hangi amaçla kullanıldığı önem arz etmemektedir¹³⁵.

Bu noktada hatalı ürünün kendisi açısından meydana gelen zararların da ÜGTDK kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusu ortaya çıkmaktadır¹³⁶. ÜGTDK m.6'da “Ürünün bir kişiye veya mala zarar vermesi halinde...” ifadesi

---

eşiği 500 ECU olan bir zararı ya da tahribatı, bu malların: (i) genel olarak özel kullanıma veya tüketime yönelik bir türden olması ve; (ii) zarara uğrayan kişi tarafından başlıca kendi özel kullanımı veya tüketimi için kullanılmış olması; koşuluyla ifade eder. Bu madde, maddi olmayan zararlara ilişkin ulusal hükümlere halel getirmez.”

¹³² POLAT, s. 1003, ÜNAL/KALKAN, s. 70; KANIŞLI, ÜGDTK, s. 1422.

¹³³ OĞUZMAN/ÖZ, s. 247; POLAT, s. 1003; ÜNAL/KALKAN, s. 70; KANIŞLI, ÜGDTK, s. 1422.

¹³⁴ POLAT, s. 1003; ÜNAL/KALKAN, s. 68-70.

¹³⁵ Direktif'te “zarar gören” kavramı tanımlanmamış, genel bir ifadeyle bu kişilerin tazminat talebinde bulunabileceği düzenlenmiştir. Bu bakımdan Direktif'te zarar görenlerin tüketici olması şartı aranmamış ancak hatalı ürünün başka bir mala zarar vermesi halinde, zarar gören malın kişisel kullanıma ve tüketime özgü olması gerektiği düzenlenmiştir. Böylelikle Direktif'te mala gelen zararlar tazminat talebinde bulunabilecek kişiler dolaylı olarak sınırlandırılmıştır. Örneğin hatalı üretilen bir forkliftin yanarak fabrikadaki ürünlere ve makinelere zarar vermesi halinde bu zarara karşı ürün sorumluluğuna başvurulamayacaktır. Ancak hatalı üretilen bir su ısıtıcısının nihai kullanıcının evinde yangına sebep olarak bir mala veya kişiye zarar vermesi halinde, zarar gören ürün sorumluluğuna dayanarak üreticiden tazminat talep edebilecektir. POLAT, s. 1003; ÜNAL/KALKAN, s. 68; KANIŞLI, ÜGDTK, s. 1439-1440.

¹³⁶ Direktif'te üretici, hatalı ürünün kendisinde oluşan zararlardan sorumlu tutulmamıştır. Örneğin bir telefonun patlaması sonucunda, telefon dışında bir mala veya kişiye zarar gelmemişse üretici bu zarardan sorumlu tutulamayacaktır. Bu düzenlemenin temelinde yatan neden ise zarar görenin, hatalı ürünün kendisinde ortaya çıkan zararı aşıptan doğan kusursuz sorumluluk hükümlerine dayanarak satıcıdan talep edebilme imkanının olmasıdır. POLAT, s. 1003; KANIŞLI, ÜGDTK, s. 1439.

kullanıldığından, hükmün lafzından hareketle, ürünün kendisinde meydana gelen zararların dışlandığı sonucuna varılmaktadır¹³⁷. Her halde, ürünün kendisi bakımından meydana gelen zararları telafi etmek amacıyla ayıba karşı tekeffül hükümlerine başvurulması zaten mümkündür¹³⁸.

Ayrıca ÜGTDK m. 6/f-5 hükmündeki “Ürünün sebep olduğu zarar nedeniyle ödenecek maddi ve manevi tazminat miktarının belirlenmesinde 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır.” düzenlemesi ışığında manevi zararların da ürün sorumluluğu kapsamında tazmin edilebileceği öngörülmüştür.

Son olarak, safi ekonomik zararların ÜGTDK kapsamında tazmin edilip edilemeyeceği hususu üzerinde durulmalıdır. Safi ekonomik zarar, zarar gören tarafın korunan hukuki menfaatlerinde (bedensel, maddi ve manevi) başka bir zarar olmaksızın, yalnızca ekonomik menfaatlerinin ihlal edilmesi anlamına gelmektedir¹³⁹. ÜGTDK m. 6 içeriğinde yer verilen düzenlemeler ürünün yalnızca bir kişiye veya mala zarar vermesi ihtimallerini dikkate aldığından, kanımızca safi ekonomik zararların ÜGTDK kapsamı dışında kaldığının kabul edilmesi gerekmektedir. Türk öğretisinde, safi ekonomik zararların

¹³⁷ AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 234-235; ÇELT, s. 94; POLAT, s. 1003; ÜNAL/KALKAN, s. 67; KANIŞLI, ÜGTDK, s. 1439-1440; TARMAN, İmalatçının Sorumluluğu, s. 300. Yargıtay 11. HD. 27.01.1989, 215/328.

¹³⁸ AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 234-235; ÇELT, s.94; KANIŞLI, ÜGTDK, s. 1440; TARMAN, İmalatçının Sorumluluğu, s. 300. Yargıtay 11. HD. 27.01.1989, E. 1989/215, K. 1989/328.

¹³⁹ LEHMANN, Matthias: *Where does Economic Loss Occur?*, Journal of Private International Law V.7, No. 3, 2011, s. 531 (LEHMANN, Economic Loss); STADLER, Astrid/KRÜGER, Christian; “EuGVVO Art. 7 [Besondere Gerichtsstände]”, *Zivilprozessordnung*, Edt: MUSIELAK, Hans-Joachim/VOIT, Wolfgang; Verlag Franz Vahlen, 20. Neubearbeitete Auflage, München, 2023, Rn. 19b (STADLER/KRÜGER, EuGVVO); AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 224; ÇAĞLAYAN AKSOY, Pınar: *Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 10; YÜKSEL, Elif: *Haksız Fiil Sorumluluğu Kapsamında Saf Ekonomik Zararların Tazmini*, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, 2018, s. 575; KARAMAN, Tuba: *Üreticinin Sorumluluğu*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk Ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (28-29 Mayıs 2009), Ankara Gazi Üniversitesi, Ankara, 2009, s. 306 (KARAMAN, Sempozyum); KURTULAN, Gökçe: *Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 23, S. 1, s. 468; ÖZDEN, Selin: *Karşılaştırmalı Hukukta Salt Malvarlığı Zararları*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 26, S. 3, s. 90.

tazmin edilebilirliği tartışmalı olmakla birlikte, bunların TBK m. 49/1 veya TBK m. 49/2 hükümleri uyarınca tazmin edilebileceğini savunan yazarlar bulunmaktadır¹⁴⁰.

1.1.1.4. Türk Hukukunda Genel Olarak Milletlerarası Yetkinin Tesisi

Milletlerarası yetki kavramı, bir mahkemenin yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlığa bakmaya yetkili olup olmadığını ifade etmektedir¹⁴¹. Kural olarak, milletlerarası yetki niteliği itibariyle milli bir kurumdur ve devletler mahkemelerinin milletlerarası yetkisine ilişkin esasları kendileri belirlemektedirler¹⁴². Yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a (MÖHUK) göre belirlenmektedir¹⁴³. Aynı kanun uyarınca bir uyuşmazlığın Türkiye'nin taraf olduğu bir milletlerarası sözleşmenin uygulama alanına girmesi halinde, sözleşme hükümleri öncelikle uygulanır¹⁴⁴.

¹⁴⁰ ÇAKIRCA, s. 74 vd.; ÇAĞLAYAN AKSOY, s. 10; KURTULAN, s. 491 vd.; YÜKSEL, s. 579 vd.; KILIÇOĞLU, s. 366; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 224-233; ÖZDEN, s. 93 vd.

¹⁴¹ NOMER, Ergin: Milletlerarası Usul Hukuku, Beta Yayınevi, 2. Bası, İstanbul, 2018, s. 53 (NOMER, Milletlerarası Usul); EKŞİ, Nuray: Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, Beta Basım Yayın, 2. Bası, İstanbul, 2000, s. 17 (EKŞİ, Milletlerarası Yetki); ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Yayınevi, 9. Bası, İstanbul, 2021, s. 452; CAN, Hacı/TUNA, Ekin, Milletlerarası Usul Hukuku, Adalet Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2022, s. 68; TEKİNALP, Gülören: Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları, Vedat Kitapçılık, 13. Bası, İstanbul, 2020, s. 392; ÖZEL, Sibel/ERKAN, Mustafa/PÜRSELİM, Hatice Selin/KARACA, Akif: Milletlerarası Özel Hukuk, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022, s. 552.

¹⁴² EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 17; NOMER, Milletlerarası Usul, s. 53-54; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 452-453; ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Yayınevi, 17. Bası, İstanbul, 2021, s. 565-566; CAN/TUNA, s. 69; TEKİNALP, s. 392; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 552.

¹⁴³ RG, T. 12.12.2007, S. 26728; NOMER, Milletlerarası Usul, s. 88; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 457; ÇELİKEL/ERDEM, s. 566; CAN/TUNA, s. 96; TEKİNALP, s. 403.

¹⁴⁴ EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 17; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 457; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 576.

MÖHUK'ta Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisine ilişkin bir genel kural ve çeşitli özel yetki kuralları bulunmaktadır¹⁴⁵. MÖHUK'ta özel yetki kuralıyla¹⁴⁶ düzenlenmiş bu hukuki işlem ve ilişkilerin dışında kalan uyuşmazlıklar bakımından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, MÖHUK m.40 hükmünün yaptığı gönderme uyarınca iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları tarafından tesis edilmektedir¹⁴⁷.

Çalışmanın konusunu oluşturan sözleşme dışı ürün sorumluluğu yukarıda sayılan özel yetki kurallarından hiçbirinin uygulama alanına girmediğinden, ilgili uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi MÖHUK m.40 uyarınca iç hukukun yer

¹⁴⁵ ÇELİKEL/ERDEM, s. 566-567; CAN/TUNA, s. 97; TEKİNALP, s. 408; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 575. Milletlerarası usul hukuku bakımından “genel yetki kuralı-özel yetki kuralı”, ayrımı yabancılık unsuru taşımayan yerel uyuşmazlıklar bakımından kullanılan “genel yetki kuralı-özel yetki kuralı” ayrımından farklı bir anlama sahiptir. Yerel uyuşmazlıklar bakımından genel yetkiyi düzenleyen HMK m.6 uyarınca genel yetkili mahkeme davalının yerleşim yeri mahkemesidir. Yabancılık unsuru taşımayan belirli hukuki ilişki ve işlemlere ilişkin düzenlenen “özel yetki kuralları” kural olarak HMK m.6'daki genel yetkili mahkemenin yetkisini ortadan kaldırmazlar. Bu bakımdan davacı davasını isteği doğrultusunda isterse genel yetkili mahkemede veyahut bir özel yetki kuralına dayanarak özel yetkili mahkemede açabilir. Bunun tek istisnasını “kesin yetki kuralları” oluşturur. Kesin yetki kuralı hallerinde bu kuralların uygulama alanına giren davaların ilgili kuralın gösterdiği mahkemede açılması zorunludur. Bkz. ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 459-460; CAN/TUNA, s. 101-110; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 576-577.

Yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar bakımından ve MÖHUK sistematigi içerisinde kullanılan “genel yetki kuralı-özel yetki kuralında ise bir öncelik ilişkisinden bahsedilebilir. Eğer bir hukuki ilişki veyahut işlem MÖHUK'ta düzenlenen özel yetki kuralının uygulama alanına giriyorsa yetkili mahkeme bu özel yetki kuralı uyarınca tespit edilir. İlgili hukuki işlemin veya ilişkinin bir özel yetki kuralının kapsamına girdiği ancak bu kural uyarınca Türkiye’de yetkili bir mahkemenin bulunmaması halinde ise MÖHUK m.40'taki genel yetki kuralı uygulama alanı bulmaz ve Türk mahkemeleri ilgili dava bakımından yetkisiz kabul edilir. MÖHUK'ta düzenlenen bir özel yetki kuralının uygulama alanına girmeyen uyuşmazlıklar bakımından ise MÖHUK m.40 uygulanır ve Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları uyarınca belirlenir. İç hukukun yer itibariyle yetki kuralları uyarınca yetkili bir mahkeme tespit edilememesi halinde ilgili uyuşmazlık bakımından Türk mahkemeleri milletlerarası yetkiyi haiz olmayacaktır. Bkz. ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 452-453; CAN/TUNA, s. 101-110; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 576-577.

¹⁴⁶ MÖHUK'un 41. ila 46. maddelerinde düzenlenen özel yetki kuralları sırasıyla, Türklerin kişi hallerine ilişkin davalarda, yabancıların kişi hallerine ilişkin bazı davalarda, mirasa ilişkin davalarda, bireysel iş sözleşmelerinden veya iş ilişkilerinden doğan davalarda, tüketici sözleşmelerinden doğan davalarda ve son olarak sigorta sözleşmesinden doğan davalarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini düzenlemektedir. Bkz. NOMER, Milletlerarası Usul, s. 90; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 458; ÇELİKEL/ERDEM, s. 566-567; CAN/TUNA, s. 98; TEKİNALP, s. 409-413.

¹⁴⁷ NOMER, Milletlerarası Usul, s. 89-91; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 458; ÇELİKEL/ERDEM, s. 566-567. CAN/TUNA, s. 98; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 575-576.

itibariyle yetki kuralları uyarınca tesis edilecektir¹⁴⁸. İç hukuktaki yer itibariyle yetki kuralları esasen HMK’da bulunmakla beraber, diğer bazı kanunlarda da yer itibariyle yetkiye ilişkin kurallar mevcuttur¹⁴⁹. Yukarıda da açıklandığı üzere, diğer hukuk düzenlerinde olduğu gibi Türk hukukunda da sözleşme dışı ürün sorumluluğu uyuşmazlıkları haksız fiil kategorisi altında değerlendirilmektedirler¹⁵⁰. Bu bakımdan yabancılik unsuru taşıyan sözleşme dışı ürün sorumluluğu davalarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini belirleyecek temel norm, HMK m.16’da düzenlenen haksız fiillere ilişkin yetki kuralıdır¹⁵¹. Söz konusu madde ürün sorumluluğu açısından çalışmanın üçüncü bölümünde detaylı şekilde alınacaktır.

---

¹⁴⁸ **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 90; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE**, s. 460; **CAN/TUNA**, s. 99; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 575.

¹⁴⁹ **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE**, s. 462-463; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 567.

¹⁵⁰ **BİLGE**, Necip/**ÖNEN**, Ergun; Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Sevinç Matbaası, Üçüncü Baskı, Ankara, 1978, s. 198-199; **TARMAN**, Zeynep Derya: Milletlerarası Özel Hukuk Bağlamında Ürün Sorumluluğu, “*Ürün Sorumluluğu Sorumluluk Hukuku Konferansları – I*”, Edt: **ATAMER**, Yeşim M./**BAYSAL**, Başak, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022, s. 272 (**TARMAN**, Ürün Sorumluluğu).

¹⁵¹ **ÜSTÜNDAĞ**, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, Nesil Matbaacılık, 7. Bası, İstanbul, 2000, s. 227; **ALANGOYA**, Yavuz/**YILDIRIM**, Kamil/**YILDIRIM**, Nevhis Deren: Medeni Usul Hukuku Esasları, Beta Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, 2011, s. 100; **YILMAZ**, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt I, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2017, s. 442, 449-450; **BİLGE/ÖNEN**, s. 198-199; **TARMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 272.

2. BÖLÜM

YABANCILIK UNSURU TAŞIYAN ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARINDA MİLLETLERARASI YETKİNİN TESPİTİ MESELESİNİN ÇEŞİTLİ HUKUK DÜZENLERİNDEKİ GÖRÜNÜM ŞEKİLLERİ

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARI BAKIMINDAN MİLLETLERARASI YETKİLİ MAHKEMENİN TESPİTİ

2.1.1. Brüksel Ibis Tüzüğü Kapsamında Milletlerarası Yetki

AB hukukunda özel hukuk uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkiyi tesis eden en önemli normatif düzenleme 12 Aralık 2012 tarihinde şu anki haline kavuşan Medeni ve Ticari Hukuk Davalarında Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Avrupa Konseyi Tüzüğü'dür (Brüksel Ibis Tüzüğü)¹⁵². Brüksel Ibis Tüzüğü; milletlerarası yetki, derdestlik ve tanıma-tenfize ilişkin yeknesak kurallar getirerek Avrupa Birliği sınırları dahilinde açılacak ve davaların uyumlu bir şekilde yürütülmesini amaçlamaktadır¹⁵³. Tüzük, milletlerarası yetkinin tesisini yeknesak ve

¹⁵² Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast) OJ L 351, 20.12.2012, s. 1–32 (Brüksel Ibis Tüzüğü). Tüzüğün tarihçesi için bkz. **HARTLEY**, Trevor; *International Commercial Litigation*, Cambridge University Press, 3rd Edition, Cambridge, 2020, s. 19; **DICKINSON**, Andrew; “Background and Introduction to the Regulation”, *The Brussels I Regulation Recast*, Edt: **DICKINSON**, Andrew/**LEIN**, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 4-16.

¹⁵³ **STAUDINGER**, Ansgar; “Einleitung”, *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR / EuIPR Kommentar – Band I*, Otto Schmidt, 5. Auflage, Köln, 2021, s. 38-39 (**STAUDINGER**, Einleitung).

objektif yetki kriterlerine dayandırmakla davaların uyuşmazlıkla yeterli bağlantıya sahip mahkemelerde görülmesini hedeflemektedir¹⁵⁴.

Çalışmanın bu bölümünde, Brüksel Ibis Tüzüğü uyarınca ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkinin tespiti meselesi ele alınacaktır. Bu bakımdan kısaca, Brüksel Ibis Tüzüğü'nün uygulama alanı ve genel yetki kuralı (Brüksel Ibis Tüzüğü m. 4) hakkında bilgiler verilecek, sonrasında ise ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkiyi tesis eden temel norm olan haksız fiillere ilişkin özel yetki kuralı (Brüksel Ibis Tüzüğü m. 7/2) detaylı şekilde incelenecektir.

2.1.1.1. Brüksel Ibis Tüzüğü'nün Uygulama Alanı

Tüzüğün 1. maddesinde uygulama alanı şu şekilde tanımlanmıştır: “*Bu Tüzük, mahkeme veya yargı merciinin niteliği ne olursa olsun, hukuki ve ticari konularda uygulanır. Özellikle vergi, gümrük veya idari konulara ya da egemenlik tasarrufuna ilişkin eylem ve ihmallerden dolayı Devletin sorumluluğuna (acta jure imperii) uygulanmaz.*”. İlgili hükümde, Tüzüğün yalnızca hukuki ve ticari konularda uygulanacağı düzenlenmiş ancak bu konulardan ne anlaşılması gerektiği hususu netleştirilmemiştir¹⁵⁵. Tüzüğün giriş bölümünde “hukuki ve ticari konular” kavramının “tüm temel hukuki ve ticari konuları kapsayacak şekilde geniş yorumlanması” gerektiği ifade edilmiştir¹⁵⁶.

¹⁵⁴ **ROGERSON**, Pippa: “Scope and Definitions”, *European Commentaries on Private International Law ECPII Commentary Volume I- Brussels Ibis Regulation*, Edt: MAGNUS, Ulrich/MANKOWSKI, Peter, Otto Schmidt, 2016, s. 61.

¹⁵⁵ **ROGERSON**, s. 63.

¹⁵⁶ **ANTOMO**, Jennifer; “Brüssel Ia-VO Art. 1 [Anwendungsbereich]”, *Beck'scher Online-Kommentar Zivilprozessordnung*, Edt: VORWERK, Volkert/WOLF, Christian, C.H. Beck, München, 2023, Rn, 48 (**ANTOMO**, EuGVVO); **ILLMER**, Martin: “Scope and Definitions” *The Brussels I Regulation Recast*, Edt: DICKINSON, Andrew/LEIN, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015, s.61-62; **MANKOWSKI**, Peter, “Anwendungsbereich und Begriffsbestimmungen”, *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR / EuIPR Kommentar – Band I*, Otto Schmidt, 5. Auflage, Köln, 2021, s. 84-85 (**MANKOWSKI**, EuZPR).

“Hukuki ve ticari konular” ön koşulunun temel işlevi, Tüzük kapsamına giren özel hukuk uyuşmazlıkları ile Tüzük kapsamına girmeyen kamu hukuku uyuşmazlıkları arasında ayırım yapabilmektir¹⁵⁷. Öğretideki ve Avrupa Birliği Adalet Divanı¹⁵⁸ (ABAD) içtihatlarındaki hâkim görüş, hukuki ve ticari konuların, *lex fori*, *lex causae* veyahut uluslararası sözleşmelere göre değil, Brüksel Ibis Tüzüğü çerçevesinde otonom bir yoruma tabi tutulması yönündedir¹⁵⁹. Nitekim ABAD, zaman içerisinde geliştirdiği içtihatlarında bu yorum faaliyetinde kullanılmak üzere belirli kriterler getirmiştir. Buna göre, “hukuki ve ticari konular” kavramı öncelikle Tüzüğün amacı ve sistematigi çerçevesinde yorumlanmalı, ardından ulusal hukuk düzenlerinin özünden kaynaklanan genel ilkeler dikkate alınmalıdır¹⁶⁰. ABAD bu yorumu yaparken esasen taraflardan birinin kamu gücüne dayanan bir yetki kullanıp kullanmadığına bakmakta ve böyle bir yetkinin kullanıldığı hallerde ise uyuşmazlıkları “hukuki ve ticari” olarak görmemektedir¹⁶¹. Bu bağlamda, tarafların uyuşmazlık kapsamında ileri sürdüklerin taleplerin türü, ilgili uyuşmazlığın hangi mahkemede görüldüğü ve taraflardan birinin kamu tüzel kişisi olup olmaması gibi hususlar, eldeki uyuşmazlığın “hukuki veya ticari konulara” ilişkin olup

¹⁵⁷ **ANTOMO**, EuGVVO, Rn. 44; **ILLMER**, s. 62; **ROGERSON**, s. 63.

¹⁵⁸ 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanarak 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'yla birlikte “Avrupa Topluluğu”nun yerini “Avrupa Birliği”, dolayısıyla Kurucu Antlaşmalarda yer alan “Avrupa Topluluğu” ifadesinin yerini “Avrupa Birliği” almıştır. Bu çerçevede, çalışmada, her iki kavram da ilgili dönemde yürürlükte bulunan Kurucu Antlaşma hükümleri dikkate alınarak kullanılmıştır. Anlaşma metni için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT> (S.E.T. 20.05.2023).

¹⁵⁹ **ILLMER**, s.61; **ANTOMO**, EuGVVO, Rn.32; **HARTLEY**, s. 32; **MANKOWSKI**, EuZPR s. 86; **ROGERSON**, s. 61-62; Judgment of the Court of 14 October 1976, *Luftransportunternehmen v Eurocontrol*, C-29/76, ECLI:EU:C:1976:137, para. 5; Judgment of the Court of 22 February 1979, *Gourdain v Nadler*, C-133/78, ECLI:EU:C:1979:49, para. 3; Judgment of 14 November 2002, *Gemeente Steenbergen v Baten*, C-271/00, ECLI: C:2002:656, para. 28.

¹⁶⁰ **SÜRAL**, Ceyda; “Avrupa Birliği Usul Hukuku”, *Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku*, Edt: ÖZKAN, Işıl/SÜRAL, Ceyda/TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur; Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 28; **ANTOMO**, EuGVVO, Rn.14, 38; **ILLMER**, s. 62; **ROGERSON**, s. 60-61.

¹⁶¹ **ANTOMO**, EuGVVO, Rn. 49; **ILLMER**, p. 62; **MANKOWSKI**, EuZPR, s.87; **HARTLEY**, s. 34-35; **ROGERSON**, s. 63-64; Judgment of 21 April 1993, *Sonntag v Waidmann*, C-172/9, ECLI:EU:C:1993:144, para.14 vd. İlgili karar Almanya’da bir devlet okulu gezisi sırasında ölen bir öğrencinin yakınlarının ceza mahkemesinde süren yargılamaya katılarak tazminat talebinde bulunmalarını konu almaktadır. ABAD kararında, devlet okulunda çalışan öğretmenlerin, özel okullarda çalışanlara kıyasla farklı nitelikte bir faaliyette bulunmadıklarına ve bir kişinin kamu görevlisi olmasının onun her halükârda kamu otoritesini kullanarak hareket ettiği sonucunu doğurmadığını belirterek, öğretmenin ihmal ile bir öğrencinin sebebiyet vermesinin hukuki bir sorumluluk olduğuna hükmetmiştir. Ayrıca “medeni ve ticari konular” kavramının kapsamına ilişkin detaylı bilgiler için bkz. **MANKOWSKI**, EuZPR, s. 96-110; **ROGERSON**, s. 63-70.

olmadığının tespitinde yol gösterici olsalar dahi uyuşmazlığın çözümünde belirleyici olarak görülmemektedirler¹⁶².

2.1.1.2. Genel Yetki Kuralı (Brüksel Ibis Tüzüğü m. 4)

ABAD, Tüzüğün 4. maddesini Brüksel Ibis Tüzüğü'nün temel ilkesi olarak kabul etmektedir¹⁶³. Maddenin birinci fıkrasında AB üyesi bir devlette ikamet eden kişilerin, tabiiyetleri dikkate alınmaksızın ikamet ettikleri devlet mahkemelerinde dava edilebilecekleri düzenlenmiştir. Tüzük, milletlerarası yetkinin tesisini, tarafların vatandaşlığına veya bir devlette bulunan malvarlığına bağlama fikrini reddetmekte¹⁶⁴ ve Roma hukukundan beri uygulama alanı bulan “*actor sequitur forum rei*” ilkesini benimsemektedir¹⁶⁵.

ABAD, Tüzüğün 4. maddesini, davalının menfaatlerinin ön planda tutulduğu bir hüküm olarak yorumlamaktadır¹⁶⁶. Davalının ikamet ettiği ülkede acıkacak bir dava, davalının hukuki dinlenilme hakkını garanti altına almaktadır¹⁶⁷. Benzer şekilde, böyle hallerde dava, usul kanunlarına davalının aşına olduğu bir ülkede görülmüş olmaktadır¹⁶⁸. Bu kuralın davacı açısından da olumlu yönleri mevcuttur. Davalının malvarlığı, genel olarak ikamet ettiği yerde yoğunlaşacağından, davacının genel yetkili mahkemede açtığı dava

¹⁶² HARTLEY, s. 34-35; SÜRAL, s. 29; ILLMER, s. 62; ROGERSON, s. 64-65.

¹⁶³ VLAS, Paul: “Jurisdiction – General Provisions”, *European Commentaries on Private International Law ECPII Commentary Volume I- Brussels Ibis Regulation*, Edt: MAGNUS, Ulrich/MANKOWSKI, Peter, Otto Schmidt, 2016, s. 108; VAN LITH, Helene: Jurisdiction- General Provisions” *The Brussels I Regulation Recast*, Edt: DICKINSON, Andrew/LEIN, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 114; MANKOWSKI, EuZPR, s. 236.

¹⁶⁴ VAN LITH, s.113; MANKOWSKI, EuZPR, s. 236; ANOMO, EuGVVO, Rn. 15; VLAS, s. 108.

¹⁶⁵ JENARD, Paul; Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters (Jenard Report), Official Journal of the European Communities, C. 59, V. 22, Brussels, 1979, s. 18; VAN LITH, s. 115-116; MANKOWSKI, EuZPR, s. 236; VLAS, s. 108.

¹⁶⁶ VAN LITH, s.115; MANKOWSKI, EuZPR, s. 236-237.

¹⁶⁷ VAN LITH, s.115; MANKOWSKI, EuZPR, s. 236-237.

¹⁶⁸ VAN LITH, s.115; MANKOWSKI, EuZPR, s. 236-237.

kabul edilirse ilgili karar tanıma-tenfiz işlemine tabi olmadan doğrudan icra edilebilecektir¹⁶⁹.

Dördüncü maddenin uygulanması açısından ikametgâh kavramının nasıl vasıflandırılması gerektiği belirlenmelidir¹⁷⁰. Tüzük m. 62, gerçek kişilerin ikametgâhının, mahkemesine başvuru ülkenin hukuku uyarınca belirleneceğini düzenlemektedir¹⁷¹. Yani davalının ikametgâhı, davanın görüldüğü devletin medeni usul hukuku uyarınca tespit edilmelidir¹⁷². Tüzük m. 62/2 hükmü uyarınca, davanın görüldüğü ülkede davalının ikametgâhı bulunmuyorsa, davaya bakan mahkeme davalının başka bir Üye Devlette ikametgâhının bulunup bulunmadığını inceleyecek ve bu incelemeyi muhtemel ikametgâhının bulunduğunu düşündüğü Üye Devlet hukukuna göre yapacaktır¹⁷³. Tüm bu incelemelere rağmen ikametgâh belirlenemezse, Tüzük m. 6 gündeme gelecek ve ilgili devletlerin ulusal yetki kuralları uygulama alanı bulacaktır¹⁷⁴.

Diğer taraftan, şirketlerin ve tüzel kişilerin yerleşim yerleri tespiti Tüzük m. 63 hükmü uyarınca gerçekleştirilmektedir¹⁷⁵. İlgili kuralda üç alternatifli bir sistem öngörülmüştür¹⁷⁶. Buna göre, bir şirketin veya tüzel kişinin yerleşim yeri; kuruluş yerinin

¹⁶⁹ **MANKOWSKI**, EuZPR, s. 236-237.

¹⁷⁰ **MANKOWSKI**, EuZPR, s. 238; **VLAS**, s. 111.

¹⁷¹ **GEORGE**, Martin: “General Provisions”, *The Brussels I Regulation Recast*, Edt: **DICKINSON**, Andrew/LEIN, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 543; **STAUDINGER**, Ansgar: “Art. 62 Brüssel Ia-VO”, *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR / EuIPR Kommentar – Band I*, Edt: **RAUSCHER**, Thomas, Otto Schmidt, Köln, 2021, s. 1180 (**STAUDINGER**, EuZPR); **MANKOWSKI**, EuZPR s. 238; **VLAS**, s. 111. Brüksel Ibis Tüzüğü’nün 62. maddesi şu şekilde Türkçe’ye çevrilebilir: *Madde 62- 1.Taraflardan birisinin davanın açıldığı devlette ikamet edip etmediği ilgili devletin iç hukuku uyarınca belirlenir; 2. Eğer taraflardan birisi davanın açıldığı Üye Devlet’te ikamet etmiyorsa mahkeme, tarafın başka bir Üye Devlet’te ikamet edip etmediğini belirlemek için ikametinin muhtemel olduğu Üye Devlet’in hukukunu uygular.*

¹⁷² **MANKOWSKI**, EuZPR s. 238; **VLAS**, s. 111; **STAUDINGER**, EuZPR, s. 1180; **GEORGE**, s. 543.

¹⁷³ **MANKOWSKI**, EuZPR, s. 238; **STAUDINGER**, EuZPR, s. 1181; **GEORGE**, s. 546.

¹⁷⁴ **MANKOWSKI**, EuZPR, s. 243; **STAUDINGER**, EuZPR, s. 1181.

¹⁷⁵ **MANKOWSKI**, EuZPR, s. 238; **VLAS**, s. 111; **STAUDINGER**, EuZPR, s. 1185; **GEORGE**, s. 546. İlgili madde şu şekilde Türkçe’ye çevrilebilir: *Madde 63 – 1. Bu Tüzüğün amaçları doğrultusunda, bir şirket veya diğer tüzel kişi ya da gerçek veya tüzel kişilerden oluşan topluluk; (a) kuruluş yerinde; (b) idare merkezinde veya (c) işlerini esas iş yerinin bulunduğu yerde ikamet eder (...).*

¹⁷⁶ **STAUDINGER**, s. EuZPR, s. 1185; **GEORGE**, s. 547-548.

bulunduğu yerde, idare merkezinin bulunduğu yerde veya işlerini esas olarak yürüttüğü yerde tespit edilmektedir¹⁷⁷. Öngörülen alternatifler arasında bir üstünlük ilişkisi bulunmadığından, olumsuz yetki ihtilaflarının gündeme gelmeyeceği düşünülmektedir¹⁷⁸. Bu yerlerin birden fazla Üye Devlette dağınık halde bulunmaları halinde, davacı bu yer mahkemelerinden herhangi birinde davasını açabilecektir¹⁷⁹. Bu bakımdan ilgili hükmün *forum shopping*'e yol açması mümkündür¹⁸⁰. Maddenin ikinci fıkrasında ise, *Common Law* (İngiltere, İrlanda, Güney Kıbrıs) geleneğini takip eden ülkeler bakımından statüdeki merkez kavramından ne anlaşılması gerektiği düzenlenmektedir¹⁸¹. İlgili hüküm uyarınca, bu ülkeler bakımından tüzükteki merkez; şirketin idare merkezinin bulunduğu yeri, böyle bir merkez yoksa şirketin kurulduğu yeri, bu da yoksa hukukuna göre kurulduğu devleti ifade etmektedir¹⁸².

Önemle belirtmekte fayda vardır ki Tüzüğün 4. maddesinin konumuz olan ürün sorumluluğu bakımından uygulama alanı oldukça dardır. İleride detaylı şekilde görüleceği işleneceği üzere sözleşme dışı ürün sorumluluğuna dair uyumsuzluklarda yetkili mahkeme çoğu hal açısından, Tüzüğün haksız fiillere ilişkin özel yetkili mahkemeyi tesis eden 7. maddesinin 2.fıkrası uyarınca belirlenmektedir¹⁸³. Ancak burada

¹⁷⁷ **STAUDINGER**, s. EuZPR, s. 1185; **GEORGE**, s. 547-548.

¹⁷⁸ **STAUDINGER**, EuZPR, s. 1185-1186; **GEORGE**, s. 547.

¹⁷⁹ **GEORGE**, s. 547.

¹⁸⁰ **GEORGE**, s. 547.

¹⁸¹ **VLAS**, s. 111; **GEORGE**, s. 547. İlgili fıkra şu şekilde Türkçe'ye çevrilebilir:

Madde 63- (...) 2. İrlanda, Kıbrıs ve Birleşik Krallık açısından, "kuruluş yeri", idare merkezini, herhangi bir yerde böyle bir merkezin halinde kuruluş yerini, böyle bir yerin de bulunmaması halinde kuruluşun uyarınca gerçekleştiği hukukun temel aldığı yeri ifade eder.

¹⁸² **GEORGE**, s. 547.

¹⁸³ **LEIN**, Eva; "Special Jurisdiction", *The Brussels I Regulation Recast*, Edt: **DICKINSON**, Andrew/**LEIN**, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 158; **THODE**, Reinhold; "Brüssel Ia-VO Art. 7 [Besondere Gerichtsstände]", *Beck'scher Online-Kommentar Zivilprozessordnung*, Edt: **VORWERK**, Volkert/**WOLF**, Christian, C.H. Beck, München, 2023, Rn. 78.1; **DÖRNER**, Heinrich; "EuGVVO Art. 7", *Zivilprozessordnung*, Edt: **SAENGER**, Ingo, Nomos, 9. Auflage, Baden-Baden, 2021, Rn.29 (**DÖRNER**, EuGVVO); **GEIMER**, Reinhold; "EuGVVO Art. 7 [Besondere Gerichtsstände]", *Europäisches Zivilverfahrensrecht*, Edt: **GEIMER**, Reinhold/**SCHÜTZE**, Rolf A., C.H. BECK, 4. Auflage, München, 2020, Rn. 211 (**GEIMER**, EuGVVO); **LEIBL**, Stefan; "Artikel 7 Brüssel Ia-VO", *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR / EuIPR Kommentar – Band I*, Edt: **RAUSCHER**, Thomas, Otto Schmidt, Köln, 2021, s. 315; *Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, para. 1; *Kainz v. Pantherwerke*, para. 18.

davacının bir seçim hakkı mevcuttur ve davacı, davasını isterse Tüzük m. 4 uyarınca belirlenen genel yetkili mahkemede, isterse m. 7/2 uyarınca belirlenen özel yetkili mahkemede açabilmektedir¹⁸⁴.

2.1.1.3. Haksız Fiilden Doğan Davalara İlişkin Özel Yetki Kuralı (Brüksel Ibis Tüzüğü m. 7/2)

2.1.1.3.1. Genel Olarak

Brüksel Ibis Tüzüğü'nün m. 7/2 hükmünde, haksız fiillerden doğan uyuşmazlıklar için özel bir yetki kuralı öngörülmüştür¹⁸⁵. Böyle bir kuralın getirilmesindeki esas amaç, zararlı bir olayın meydana geldiği veya meydana gelme ihtimalinin bulunduğu yerdeki mahkemenin vakıalara ve delillere olan göreceli yakınlığıdır¹⁸⁶. Tüzüğün 4. maddesindeki genel yetki kuralının aksine, m. 7/2 hükmündeki yetki kuralı, milletlerarası

¹⁸⁴ **LEIBLE**, Stefan; “Artikel 7 Brüssel Ia-VO”, *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR / EuIPR Kommentar – Band I*, Edt: RAUSCHER, Thomas, Otto Schmidt, Köln, 2021, , s 153 (**MANKOWSKI**, ECPIL).

¹⁸⁵ Brüksel Ibis Tüzüğü'nün 7. maddesinin 2. fıkrası şu şekildedir: “*Haksız fiil veya haksız fiil benzerlerine ilişkin meselelerde, zararlı olayın gerçekleştiği veya gerçekleşme bulma ihtimalinin bulunduğu yer mahkemeleri yetkilidir.*”. Madde metni için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32012R1215> (S.E.T. 20.08.2023). ABAD'ın içtihatlarına göre zararlı olayın gerçekleştiği yer kavramı hem “haksız fiilin işlendiği yeri” hem de “zarar yeri” kavramlarını kapsamaktadır. Bu ilke, öğretilde “her yerde bulunma ilkesi (*Ubiquitätsprinzip*)” olarak ifade edilmektedir. Bu bakımdan Brüksel Ibis Tüzüğü m. 7/2 uyarınca hem haksız fiilin işlendiği yer hem de zarar yeri mahkemeleri (bu yerlerin farklı ülkelerde bulunması halinde) milletlerarası yetkiyi haiz olacaktır. Bkz. Judgment of 30 November 1976, *Handelskwekerij G. J. Bier BV v Mines de potasse d'Alsace SA*, C-21/76, ECLI:EU:C:1976:166, para. 19 (Bier v Mines de Potasse d'Alsace, Judgment); **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 276-278.

¹⁸⁶ **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19; **LEIN**, s. 156; **GEIMER**, EuGVVO, Rn 202; **LEIBLE**, s. 302; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 263; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 28; **THODE**, Rn.32; **PAULUS**, David; “VO (EG) 1215/2012 Art. 7”, *Internationaler Rechtsverkehr in Zivil- und Handelssachen*, Edt: **GEIMER**, Reinhold/SCHÜTZE, Rolf A., C.H. Beck, 66. Auflage, München, 2023, Rn. 138; **HESS**, Burkhard; *Europäisches Zivilprozessrecht*, De Gruyter, 2. Auflage, Berlin, 2020, s. 357.

yetkinin yanı sıra yer bakımından yetkiyi de tesis etmektedir¹⁸⁷. Bu bakımdan m. 7/2 hükmü bakımından ulusal medeni usul hukuku kuralları uygulama alanı bulmaz¹⁸⁸.

İlgili hükmün ayrıca zarar gören tarafı koruma amacının bulunup bulunmadığı sorusu ABAD tarafından açık bir şekilde cevaplanmamıştır¹⁸⁹. ABAD tarafından verilmiş ve hükmün zarar gören tarafı korumaya dair bir amacı bulunmadığına dair içtihatlar¹⁹⁰ olduğu gibi, tam tersi yönde içtihatlar da mevcuttur¹⁹¹. Öğretide iki görüşü savunan yazarlar bulunmakla birlikte, hâkim görüş ilgili hükmün haksız fiil mağdurunu korumak şeklinde bir amacı bulunmadığını kabul etmektedir¹⁹².

Çalışmada yer verilecek bazı ABAD içtihatları, 1972 tarihli Brüksel I Sözleşmesi ve 2001 tarihli Brüksel I Tüzüğü'nün henüz yürürlükte olduğu dönemde verilmiştir. ABAD'ın yerleşik içtihadına ve Brüksel Ibis Tüzüğü'nün giriş bölümünün 34. maddesine göre, 1972 Brüksel I Sözleşmesi veya Brüksel I Tüzüğü hükümlerinin ABAD tarafından yorumlanması, söz konusu hükümlerin "eşdeğer" olarak kabul edilebildiği ölçüde Brüksel Ibis Tüzüğü hükümleri bakımından da geçerlidir¹⁹³. Bu bakımdan 1972 Brüksel I

¹⁸⁷ **GOTTWALD**, Peter; "Brüssel Ia-VO Art. 7", *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Edt: RAUSCHER, Thomas/KRÜGER, Wolfgang, C.H. Beck, 6. Aufl., München, 2022, Rn. 46 (**GOTTWALD**, EuGVVO); **LEIN**, s. 156; **THODE**, Rn.67; **LEIBLE**, s. 312; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32; **PAULUS**, Rn. 140.

¹⁸⁸ **LEIBLE**, s. 312-313.

¹⁸⁹ **THODE**, Rn. 66.1; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 16.

¹⁹⁰ Judgment of 25 October 2012, *Folien Fischer and Fofitec v Ritrama*, C-133/11, ECLI:EU:C:2012:664, para. 46; Judgment of 16 January 2014, *Kainz v. Pantherwerke*, C-45/13, ECLI:EU:C:2014:7, para. 30-31 (*Kainz v. Pantherwerke*).

¹⁹¹ **LEIBLE**, s. 312; Judgment of 25 October 2011, *eDate v. others*, Joined Cases C-509/09 and C-161/10, ECLI:EU:C:2011:685, para. 48-50.

¹⁹² Hükmün zarar gören haksız fiil mağdurunu korumaya yönelik olduğuna dair görüşler için bkz., **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 202, 244-246. Aksine görüşler için bkz., **PAULUS**, Rn. 138; **LEIBLE**, s. 312; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 264-265.

¹⁹³ **DICKINSON**, s. 27; **HARTLEY**, s. 20; **STAUDINGER**, Einleitung, s. 52-53; Judgment of 14 November 2013, *Maletic v. lastminute.com GmbH*, C-478/12, ECLI:EU:C:2013:735, para. 27 (*Maletic v. lastminute.com GmbH*); Judgment of 13 March 2014, *Brogstetter v Fabrication de Montres Normandes*, C-548/12, ECLI:EU:C:2014:148, para. 19 (*Brogstetter v Fabrication de Montres Normandes*); Judgment of 9 December 2021, *HRVATSKE ŠUME v. BP Europa* C-242/20, ECLI:EU:C:2021:985 (*HRVATSKE ŠUME v. BP Europa*), para. 22; Judgment of 24 November 20, *Wikingerhof v. Booking*, C 59/19, ECLI:EU:C:2020:950, para. 20 (*Wikingerhof v. Booking*);

Sözleşmesi ve Brüksel I Tüzüğü m. 5/3 bakımından verilen kararlar, Brüksel Ibis Tüzüğü'nün m.7/2 bakımından da geçerli olarak kabul edilmelidir¹⁹⁴. ABAD tarafından söz konusu tüzüklerden biri için geliştirilen ilkeler, diğer iki tüzüğün yorumlanmasında da belirleyicidir¹⁹⁵.

Tüzük m.7/2 hükmü uyarınca milletlerarası yetkinin tesis edilebilmesi için ilgili hükümdeki yetki kriterlerinin gösterdiği yerin Tüzük ile bağlı bir Üye Devlet ülkesinde bulunması zorunludur¹⁹⁶. Eğer ilgili yer üçüncü bir ülkede bulunuyorsa, m. 7/2 hükmü uygulanmayacaktır¹⁹⁷. Yine maddenin lafzından haksız fiillere ilişkin özel yetki kuralının (m.4/1'deki genel yetkili mahkemenin yanı sıra) yalnızca bir Üye Devlet ülkesinde ikamet eden davalılar için geçerli olduğu anlaşılmaktadır¹⁹⁸. Davalının bir Üye Devlette ikamet etmemesi halinde, Üye Devlet mahkemelerinin milletlerarası yetkisi ancak kendi ulusal hukukları uyarınca tesis edilecektir¹⁹⁹.

2.1.1.3.2. Uygulama Alanı

ABAD, Tüzük m. 7/2'nin uygulama alanını otonom bir şekilde yorumlamaktadır²⁰⁰. ABAD'ın içtihatları uyarınca, m. 7/1 hükmü kapsamında bir sözleşmeden doğan bir

---

Judgment of 9 July 2020, VKI v. Volkswagen, C 343/19, ECLI:EU:C:2020:534, para. 22 (VKI/VW, Judgment).

¹⁹⁴ **DICKINSON**, s. 27; **THODE**, Rn. 67a; **HARTLEY**, s. 20; *Maletic v. lastminute.com GmbH*, para. 27; *Brogsitter v Fabrication de Montres Normandes*; para. 19 (Brogsitter); *HRVATSKE ŠUME v. BP Europa*, para. 22; *Wikingerhof v. Booking*, para. 20; *VKI v. VW*, para. 22.

¹⁹⁵ **DICKINSON**, s. 27; **THODE**, Rn.67a; **HARTLEY**, s. 20.

¹⁹⁶ **LEIN**, s. 162; **THODE**, Rn. 68; **PAULUS**, Rn. 149; **LEIBLE**, s. 267-268; **MANKOWSKI**, *ECPII*, s. 153.

¹⁹⁷ **THODE**, Rn.68; **LEIBLE**, s. 267-268.

¹⁹⁸ **PAULUS**, Rn. 150; **THODE**, Rn. 69; **LEIBLE**, s. 267-268.

¹⁹⁹ **PAULUS**, Rn. 150; **THODE**, Rn. 69; **LEIBLE**, s. 267-268.

²⁰⁰ **LEHMANN**, Matthias; "Special Jurisdiction", *The Brussels I Regulation Recast*, Edt: **DICKINSON**, Andrew/**LEIN**, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 138 (**LEHMANN**, Special Jurisdiction); **LEIBLE**, s. 314-315; **HESS**, s. 359; **THODE**, Rn. 73b; **STADLER/KRÜGER**, *EuGVVO*, Rn.17; **DÖRNER**, *EuGVVO*, Rn. 29; **PAULUS**, Rn. 159; **GEIMER**, *EuGVVO*, Rn. 204-205; **HARTLEY**, s. 68; **MANKOWSKI**, *ECPII*, s. 263; Judgment of 27 September 1988, *Kalfelis v. Schröder*, C-189/87; ECLI:EU:C:1988:459, para. 16; Judgment of 26 March 1992, *Reichert and others v. Dresdner Bank*, C- 261/90, ECLI:EU:C:1992:149, para. 15 (*Reichert*); Judgment of 16 July 2009, *Zuid-Chemie BV v. Filippo's Mineralenfabriek NV/SA*, C-189/08, ECLI:EU:C:2009:475, para. 17

uyuşmazlığın bulunmadığı ve bir zararın tazmin edilmesine yönelmiş talepler açısından milletlerarası yetki, haksız fiillere ilişkin özel yetki kuralı olan m. 7/2 hükmü uyarınca tesis edilmektedir²⁰¹. Uyuşmazlık bir özel hukuk sorumluluğunu ilgilendirmeli (hukuki veya ticari) ve bu sorumluluk bir sözleşmeye veya sözleşmeden doğan bir talebe dayanmamalıdır²⁰². Yani davalının davacıya karşı herhangi bir borç üstlenme iradesi olmaksızın, kanuni bir yükümlülüğün ihlal edilmesiyle ortaya çıkan bir tazmin edimi söz konusu olmalıdır²⁰³.

Bununla birlikte, Tüzük m.7/2'nin uygulama alanı yalnızca haksız fiiller ile sınırlı değildir²⁰⁴. İlgili hüküm, haksız fiillere ilişkin taleplerin yanı sıra haksız fiillere eşdeğer tutulan eylemlere ilişkin talepleri de kapsamaktadır²⁰⁵. Ayrıca, m. 7/2 hükmünün uygulanabilmesi için zararın meydana gelmesi mutlak bir zorunluluk olmayıp, zararın gerçekleşme ihtimalinin bulunması da yeterlidir²⁰⁶. Bu hususta ispat yükü davacıya ait

---

(*Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, Judgment); Judgment of 16 May 2013, *Melzer v. MF Global UK Ltd*, C-228/11, ECLI:EU:C:2013:305, para. 22.

²⁰¹ **LEIN**, s. 156-157; **HESS**, s. 357; **GEIMER**, EuGVVO, Rn 205; **LEIBLE**, s. 314-315; **THODE**, Rn. 73a; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 17; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 29; **HARTLEY**, s. 68.

²⁰² **LEIN**, s. 156-157; **HESS**, s. 359; **LEIBLE**, s. 314-315; **THODE**, Rn. 73b; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 273-274; Judgment of 27 September 1988, *Athanasios Kalfelis v Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co. and others*. C-189/87, ECLI:EU:C:1988:459, para. 18 (*Kalfelis*), *HRVATSKE ŠUME v. BP Europa*, para. 19.

²⁰³ **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 206; **THODE**, Rn. 73b; Judgment of 21 October 2016, *Austro-Mechana v Amazon*, C-572/14, ECLI:EU:C:2016:286, para. 37,50; Judgment of 17 September 2002, *Tacconi v Heinrich Wagner Sinto*, C-334/00, ECLI:EU:C:2002:499, para. 25-27.

²⁰⁴ **LEIN**, s. 158-159; **HESS**, s. 357; **PAULUS**, Rn. 169; **GEIMER**, EuGVVO, 208; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 271

²⁰⁵ Aşağıdakilerle sınırlı olmamakla beraber hükmün kapsamına giren bazı konu başlıkları şu şekildedir: culpa in contrahendo'dan kaynaklanan talepler; tehlike sorumluluğu, ürün sorumluluğu, sermaye piyasası ihtilafları, kartel ve rekabet ihlalleri, telif hakları ve fikri mülkiyet haklarının ihlali, genel kişilik haklarının ihlali, çevresel zararlardan doğan sorumluluk, şirketler topluluğu sorumluluğu, iflasın geç bildirilmesinden doğan sorumluluk. Hükmün uygulama kapsamı hakkında daha detaylı açıklamalar için; **GOTTWALD**, EuGVVO, Rn. 47; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 29; **LEIBLE**, s. 314-315; **HESS**, s. 358; **PAULUS**, Rn. 169-173; **GEIMER**, EuGVVO, Rn.208-217; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 273-275.

²⁰⁶ **PAULUS**, Rn. 159; **LEIBLE**, s. 321; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 263-264.

olup, davacı bir zararın meydana gelme ihtimalinin bulunduğunu somut delillerle kesin olarak ortaya koymak durumundadır²⁰⁷.

Brüksel Ibis Tüzüğü, ürün sorumluluğuna ilişkin herhangi bir özel yetki kuralı içermemektedir²⁰⁸. Öğretide ve ABAD içtihatlarında hâkim olan görüş, ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetki tesisinin, m. 7/2 hükmü uyarınca yapılması gerektiği yönündedir²⁰⁹. Diğer taraftan, tüketici sözleşmelerine ilişkin uyuşmazlıklarda yetkili mahkemeyi tespit eden m. 17'nin ürün sorumluluğu bakımından uygulama alanı bulmayacağını da belirtmekte fayda görüyoruz²¹⁰. Zira yukarıda da belirttiğimiz üzere çoğu ürün sorumluluğu uyuşmazlığında üretici ile nihai kullanıcı arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmamaktadır²¹¹.

2.1.1.3.3. Haksız Fiilin İşlendiği Yer

Haksız fiilin işlendiği yer, haksız fiili işleyen kişinin zarara yol açan fiili gerçekleştirdiği veya ihmalde bulunduğu yerdir²¹². Haksız fiilin işlendiği yerin belirlenmesi, bu kavramın olgusal niteliği sebebiyle nispeten kolaydır²¹³. Bu kapsamda esasen, haksız fiil teşkil eden yapma veya ihmal eyleminin nerede gerçekleştiği incelenmelidir²¹⁴. İhmal kaynaklı

²⁰⁷ **THODE**, 76, 76a.; **PAULUS**, Rn. 159; Judgment of 5 February 2004, *DFDS Torline v SEKO*, C-18/02, ECLI:EU:C:2004:74, para. 26.

²⁰⁸ **RISSO**, Giorgio: *Product liability and protection of EU consumers: is it time for a serious reassessment?*, Journal of Private International Law, V. 15, No. 1, 2019, s. 217.

²⁰⁹ **LEIN**, s. 158; **THODE**, Rn. 78.1; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn.29; **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 211; **LEIBLE**, s. 315; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 273-274; *Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, para. 1; *Kainz v. Pantherwerke*, para. 23 vd.

²¹⁰ **STAUDINGER**, Ansgar/**BEIDERWIEDEN**, Isabel: *Klagen von Geschädigten gegen Kfz-Hersteller im Abgasskandal mit Auslandsbezug Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht im Lichte der Rechtssache C-343/19 vor dem EuGH*, Deutsches Autorecht - DAR 2021, Heft 10, s. 544.

²¹¹ **STAUDINGER/BEIDERWIEDEN**, s. 544.

²¹² **LEIN**, s. 162-163; **HARTLEY**, s. 70; **THODE**, Rn. 84; **LEIBLE**, s. 335-336; **HESS**, s. 360; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32.1; **PAULUS**, Rn. 188; **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 258; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 281-282.

²¹³ **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **HESS**, s. 360; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32.1; **PAULUS**, Rn. 188; **LEIBLE**, s. 322; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 281.

²¹⁴ **LEIBLE**, s. 335-336; **HESS**, s. 360; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32.1; **PAULUS**, Rn. 188-189; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 281.

haksız fiiller söz konusu olduğunda, haksız fiilin işlendiği yer, pozitif yükümlülüğün gerçekleştirilmiş olması gereken yerdir²¹⁵. Burada temel olan, haksız fiili işleyen kişinin bir eylemi (veya ihmali) ile mağdurun zararı arasında objektif bir neden-sonuç ilişkisi bulunmasıdır²¹⁶. Ancak kuralın uygulanmasında yalnızca zarara sebep olan son eylemi esas almanın adil sonuçlar doğurmayacağı ifade edilmektedir²¹⁷. Bununla birlikte, zarara sebep olan bir eylemler zinciri söz konusu ise, bu zinciri başlatan eylemi tek başına esas almak da doğru değildir²¹⁸. Dolayısıyla, her somut olay bakımından zarara sebep olan eylem olgusu ayrıca incelenmelidir²¹⁹.

Bazı yazarlara göre, haksız fiilin gerçekleşmesinde kısmen de olsa etkisi olan her bir eylem, gerçekleştirildiği yerdeki mahkemelerin milletlerarası yetkisini tesis etmelidir.²²⁰ Ancak bu durumda birden fazla yetkili mahkemenin ortaya çıkacağından, Tüzüğün amaçlarıyla bir uyumsuzluk meydana gelecektir²²¹. Bu nedenle yalnızca zararın doğumuna sebebiyet veren temel eylemin esas alınması gerektiği ileri sürülmüştür²²². Haksız fiilin birden fazla kişi tarafından işlenmesi halinde her yerde bulunma ilkesi (*Ubiquitätsprinzip*), haksız fiile yapılan bireysel katkıdan bağımsız olarak her bir fail için geçerli olmaktadır²²³.

Ürün sorumluluğu bağlamında, haksız fiilin işlendiği yerin nasıl belirleneceği öğretide tartışmalıdır. Öğretide; ürünün üretildiği yer²²⁴, üreticinin idare merkezinin bulunduğu

²¹⁵ **LEIBLE**, s. 337-338; **HESS**, s. 360; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32.1; **PAULUS**, Rn. 189; **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 265; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 281.

²¹⁶ **PAULUS**, Rn. 159; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 282.

²¹⁷ **LEIBLE**, Rn. 336; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 282.

²¹⁸ **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 282.

²¹⁹ **LEIN**, s. 163; **MANKOWSKI**, ECPIL, 298-300.

²²⁰ **HESS**, s. 360; **LEIBLE**, s. 324, 336; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 283.

²²¹ **LEIBLE**, s. 336; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 283.

²²² **LEIBLE**, s. 336; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 283.

²²³ **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32.4; **MANKOWSKI**, s. 288-289.

²²⁴ **VON HEIN**, Jan; *Die Produkthaftung des Zulieferers im Europäischen Internationalen Zivilprozessrecht*, IPRax - Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 2010, s. 334; **LEIN**, p. 164; **HESS**, s. 360; **LEIBLE**, s. 336; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-300;

yer²²⁵, ürünün piyasaya sürüldüğü yer²²⁶ ve ürünün iktisap edildiği yer²²⁷ gibi yetki kriterlerinin önerildiği görülmektedir. ABAD'ın hâkim görüşüne ve içtihadına göre, ürün sorumluluğu davalarında milletlerarası yetkili mahkeme, hukuki olaylara ve delillere yakınlığı nedeniyle hatalı ürünün üretildiği yer mahkemesidir²²⁸. ABAD yalnızca üretim yerine odaklanmak suretiyle, haksız fiili meydana getiren temel eylemi esas aldığı zımnen kabul etmiş olmaktadır²²⁹. Öğretide ise, farklı öneriler getirilmiştir. Aşağıda öncelikle ABAD içtihatlarında temel alınması itibarıyla üretim yeri yetki kriteri üzerinde durulacak ardından öğretide bugüne kadar önerilmiş farklı yetki kriterleri ele alınacaktır.

2.1.1.3.3.1. Üretim Yeri

ABAD'ın içtihatlarına göre, hatalı ürünün üretildiği yer, haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul edilmelidir²³⁰. ABAD bu içtihadını, üretim yerindeki mahkemelerin üründeki hatayı tespit etmek için daha kolay delil toplama olanağına sahip olmalarına ve bununla bağlantılı olarak yargılamanın daha etkin yürütüleceği fikrine dayandırmaktadır²³¹.

HEIDERHOFF, Bettina; Eine europäische Kollisionsnorm für die Produkthaftung: Gedanken zur Rom II-Verordnung, GPR - Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union, s. 94.

²²⁵ **THORN**, Karsten: *Internationale Produkthaftung des Zulieferers*, IPRax - Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 2001, s. 564; **LEIN**, s. 164; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-300; **HEIDERHOFF**, s. 94.

²²⁶ **LEIN**, s. 164; **LEIBLE**, s. 336; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-300; **VON HEIN**, s. 334-335; **HEIDERHOFF**, s. 94; **THORN**, s. 564.

²²⁷ **LEIN**, s. 164; **LEIBLE**, s. 336; **VON HEIN**, s. 335; **HEIDERHOFF**, s. 94; **THORN**, s. 564.

²²⁸ **LEIN**, s. 164; **LEIBLE**, s. 336; **HESS**, s. 360; **PAULUS**, Rn. 191,197; **GEIMER**, EUGVVO, Rn. 286; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-299; **VON HEIN**, s. 334; *Kainz v. Pantherwerke*, para. 26; *Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, para. 29.

²²⁹ **LEIN**, s. 164; **LEIBLE**, s. 336; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **PAULUS**, Rn. 191,197; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298.

²³⁰ **LEIN**, s. 164; **LEIBLE**, s. 336; **HESS**, s. 360; **PAULUS**, Rn. 191,197; **THODE**, Rn. 90; **GEIMER**, EUGVVO, Rn. 286; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-300; **VON HEIN**, s. 334; *Kainz v. Pantherwerke*, para. 26; *Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, para. 29.

²³¹ **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; *Kainz v. Pantherwerke*, para. 26-27; *Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, para. 24, 29-30.

Ancak öğretideki bir görüş, Roma II Tüzüğü'nün 5. maddesindeki²³² ürün sorumluluğu düzenlemesinde üretim yeri bağlama noktasına herhangi bir önem atfedilmemiş olduğunu hatırlatarak ABAD'ın haksız fiilin işlendiği yer olarak üretim yerini esas almasını, tarafların menfaatleriyle uyumsuz görmektedir²³³. Günümüz üretim süreçlerinin tek bir yerde yoğunlaşmaması sebebiyle üretim yerinin bir yetki kriteri olarak kabulü birçok sorunu da beraberinde getirmektedir²³⁴. Zira, büyük şirketler üretim yeri olarak iş gücünün ucuz olduğu ülkeleri tercih etmekte ve söz konusu bu yerler çoğunlukla az gelişmiş veyahut gelişmekte olan ülkeler şeklinde tezahür etmektedir²³⁵. Taraflar ise çoğunlukla bu tesadüfi üretim yerinin usul kurallarına yabancılardır²³⁶. Tüzük m.7/2 hükmünün uygulanabilmesi için, haksız fiilin işlendiği yerin Tüzük ile bağlı bir devlette bulunması da zorunludur²³⁷. Dolayısıyla haksız fiilin işlendiği yerin üretim yerinde tespit etmek, Tüzüğün uygulandığı AB üyesi devletlerde kurulu şirketlere Tüzüğün uygulama alanından çıkma fırsatı da verebilmektedir²³⁸.

²³² Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II), OJ L 199, 31.7.2007, s. 40–49 (Roma II Tüzüğü). Madde metni için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32007R0864> (S.E.T. 21.08.2023).

Roma II Tüzüğü m. 5 hükmünün Türkçe çevirisi için bkz. **TANRIBİLİR**, Feriha Bilge: *Akit-Dışı Borçlara Uygulanacak Hukuka İlişkin Tüzükte (Roma II) Ürün Sorumluluğu*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 2, 2010, s. 123.

²³³ **LEIBLE**, s. 336; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-300; **SUJECKI**, Bartosz: *Art. 5 Nr. 3 EuGVVO: In grenzüber-schreitenden Produkthaftungsfällen ist Ort des ursächlichen Geschehens der Ort, an dem das Produkt hergestellt wurde- "Kainz" – EWS Kommentar*, Europäisches Wirtschafts- und Steuerrecht, Heft 02, 2014, s. 94-95.

²³⁴ **FREITAG**, Robert: *Internationale Zuständigkeit für Produkthaftungsklagen*, LMK – Fachdienst Zivilrecht, Heft 02, 2014, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94-95; **LEIBLE**, s. 336; **HEIDERHOFF**, Bettina: *Eine europäische Kollisionsnorm für die Produkthaftung: Gedanken zur Rom II-Verordnung*, GPR - Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union, s. 94.

²³⁵ **LEIBLE**, s. 336; **HEIDERHOFF**, s. 94; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94-95.

²³⁶ **HEIDERHOFF**, s. 94; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298.

²³⁷ **LEIN**, s. 162; **THODE**, Rn. 68; **PAULUS**, Rn. 149; **LEIBLE**, s. 267-268; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94-95.

²³⁸ **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94-95.

2.1.1.3.3.2. Ürünün Piyasa Sürüldüğü Yer

Öğretideki farklı bir görüş, hatalı ürünün piyasaya sürüldüğü yerin haksız fiilin işlendiği yer olarak esas alınması gerektiğini savunmaktadır²³⁹. Bu fikre göre, zarara sebep olan eylemin gerçekleşmesi fabrikadaki üretim sürecinin tamamlanması ile değil, hatalı ürünün zarara sebep olduğu piyasaya sürülmesiyle meydana gelmektedir²⁴⁰. Zira, hatalı ürünlerin dolaşıma sokulmamış olması halinde bir zararın meydana gelmesi de söz konusu olmayacaktır²⁴¹. Bu durum başka bir ülkede bulunan kişiye gönderilen hakaret içerikli mektup örneğiyle benzerlik göstermektedir²⁴². Zira mektubun yazılması bir hazırlık eylemi niteliğinde olup haksız fiil ancak mektubun gönderilmesi ile işlenmiş kabul edilecek ve alıcının mektubu almasıyla da zarar gerçekleşmiş olacaktır²⁴³. Ayrıca, “ürünün piyasaya sürüldüğü yer” yetki kriteri, ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarına uygulanacak hukuku belirleyen Roma II Tüzüğü’nün 5. maddesindeki bağlama noktasıyla da örtülecektir²⁴⁴. Bu görüş gerek İngiliz gerek Avusturya mahkemelerinin içtihatlarında uygulama alanı bulmaktadır²⁴⁵.

²³⁹ **VON HEIN**, s. 334; **LEIBLE**, s. 336; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298-300; **THORN**, s. 564-565; **STADLER**, Astrid/**KRÜGER**, Christian: *Internationale Zuständigkeit und deliktischer Erfolgsort im VW-Dieselskandal*, IPRax - Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 2020, 514-515 (**STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal); **DIETZE**, Jan: *EuGH: EuGVVO: Zuständigkeit am Handlungsort in Produkthaftungsfällen Anmerkung von Rechtsanwalt Jan Dietze*, EuZW - Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, Heft 06, 2014, s. 234; **ANTOMO**, Jennifer: *Gerichtsstand bei Klagen von Fahrzeugkäufern gegen VW in anderem Mitgliedstaat Anmerkung von Dr. Jennifer Antomo*, Fachdienst Zivilrecht- LMK, Heft 3-4, 2021, 806285 (**ANTOMO**, Dieselskandal).

²⁴⁰ **VON HEIN**, s. 334; **LEIBLE**, s. 336; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, 514-515; **THORN**, s. 564.

²⁴¹ **LEIBLE**, Rn. 135; **von HEIN**, s. 334; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514-515.

²⁴² **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 515.

²⁴³ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 515.

²⁴⁴ **LUTZI**, Tobias/**WIEGAND**, Wolfgang: “Art. 6 Rom II-VO”, *juris PraxisKommentar BGB Band 6- Internationales Privatrecht und UN-Kaufrecht*, Edt: **HERBERGER**, Maximilian/**MARTINEK** M.C.J., Michael/**RÜßMANN**, Helmut/**WETH**, Stephan/**WÜRDINGER**, Markus, juris GmbH, Saarbrücken, 2023, Rn. 12; **MANKOWSKI**, ECPII, s. 299-300; **SUJECKI**, s. 94.

²⁴⁵ **HEIDERHOFF**, s. 94.

Bu görüş, ürün sorumluluğuna sebebiyet veren ürünler için güvenlik gerekliliklerinin piyasadan piyasaya değiştiği gerekçesiyle de desteklenmektedir²⁴⁶. Başka bir deyişle, bir ürünün taşınması gereken güvenlik şartları, ürünün üretildiği yerdeki düzenlemelere göre değil piyasaya sürüldüğü ülkelerin düzenlemelerine göre belirlenmektedir²⁴⁷.

Haksız fiilin işlendiği yer olarak üretim yerinin esas alınmasını savunan görüş, üretim yeri ile üreticinin idare merkezinin farklı ülkelerde bulunduğu durumlarda yetersiz kalabilmektedir²⁴⁸. Örneğin büyük şirketlerin kâr maksimizasyonu amacıyla üretim faaliyetlerini iş gücünün ucuz olduğu ülkelerde gerçekleştirmeleri halinde, Brüksel Ibis Tüzüğü m.7/2'nin delillere ve vakıalara yakınlık amacına ulaşamayacağından söz edilebilir²⁴⁹. Zira, böyle hallerde hatalı ürün şirketin idare merkezinin bulunduğu ülkede tasarlanıp geliştirilmekteyse de, ürünlerin üretim faaliyetinin kendisi başka ülkelerde gerçekleştirilmektedir²⁵⁰. İşte bu sebeplerle, ürün sorumluluğu açısından sadece üreticinin ürünü piyasaya sürdüğü yeri esas almak daha ikna edici görünmektedir²⁵¹.

²⁴⁶ **FREITAG**, s. 355576.

²⁴⁷ Bazı hukuk düzenlerinde ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemelerin doğrudan uygulanan kural niteliği taşıdığı ifade edilmektedir. ÜGDTK'nın da hem üreticilere karşı zayıf konumda olan nihai kullanıcıları koruma hem de ürün güvenliği açısından piyasayı gözetleme ve denetleme amaçları, ÜGDTK'daki düzenlemelerin de doğrudan uygulanan kural niteliğinde olabileceğine işaret etmektedir. Nitekim ÜGDTK, üretici ve üretici gibi sorumlu olanların zarar görenlere karşı özel hukuk sorumluluğunu düzenlemekle birlikte, ürünlerin güvenli ve ilgili teknik düzenlemelere uygun olmasının sağlanmasına, piyasa gözetimi ve denetiminin esaslarına ve yetkili kuruluşların görevlerini ve iktisadi işletmeciler ile uygunluk değerlendirme kuruluşlarının yükümlülüklerinin belirlenmesine dair düzenlemeler, kanunun kamu hukuku yönünün daha ağır bastığı izlenimini vermektedir. Bu bakımdan ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemelerin, mahkemesine başvuru devlet hukuku uyarınca doğrudan uygulanan kural niteliğinde olup olmadığı hususu davacının mahkeme seçimi sırasında önem arz edebilecek niteliktedir. Her ne kadar bu açıklamalar uygulanacak hukuka ilişkin olsa da ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında davanın açılacağı mahkeme seçilirken bu hususun dikkate alınmasında fayda bulunmaktadır. Bkz. **ÇELT**, s. 86; **ÜNAL/KALKAN**, s. 63; **BAŞ**, s. 373; **KANIŞLI**, ÜGDTK, s. 1421; **ATAMER/KURTULAN GÜNER**, s. 560; **ŞENGÜR**, Esin: Milletlerarası Özel Hukukta Ürün Sorumluluğu, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2005, s. 67.

²⁴⁸ **HEIDERHOFF**, s. 94; **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298-299.

²⁴⁹ **HEIDERHOFF**, s. 94; **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298.

²⁵⁰ **HEIDERHOFF**, s. 94; **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298.

²⁵¹ **HEIDERHOFF**, s. 94; **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298-299; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514-515.

Diğer taraftan “ürünün piyasaya sürüldüğü yer yetki kriterinin” de yetersiz kalabildiği bazı durumlar akla gelebilir. Öncelikle ürünün piyasaya sürüldüğü yerin vakıalara ve delillere yakınlık açısından üretim yerine göre daha avantajlı olduğu önermesi her durumda doğru değildir²⁵². Örneğin bazı durumlarda üretim yeri, üretim sürecinin çeşitli ayrıntılarına (kanuni teknik düzenlemelere uygunluk, vb.) ilişkin delillerin toplanması için daha elverişli bir konumda olabilir²⁵³. Bu bakımdan ürünün piyasaya sürüldüğü yerdeki mahkemeler; ürünü incelemek, tanıkları sorgulamak veya bilirkişileri görevlendirmek için uluslararası adli yardımlaşma araçlarından faydalanmak durumunda kalabilmektedir²⁵⁴. İşte bu sebeplerle, çalışmanın devamında da değinileceği üzere bu iki yetki kriterinin de haksız fiilin işlendiği yer kavramına dahil edilmesi savunulmaktadır²⁵⁵.

Benzer şekilde, ürünün piyasaya sürüldüğü yeri tespit edebilmek her zaman kolay değildir²⁵⁶. Nihai kullanıcının hatalı ürünün faturasını kaybetmesi halinde durum böyledir. Yine internetten yapılan alışverişlerde bu zorlukla sıkça karşılaşılmaktadır²⁵⁷. Ayrıca, ürünün piyasaya sürüldüğü yer, ürünün nihai kullanıcısı açısından oldukça tesadüfi olabilir²⁵⁸. Üretim hatası nedeniyle patlayan bir telefonun yurt dışı tatili sırasında alınmış olması buna örnektir.

Piyasaya sürülme yeri yetki kriterinin yetersiz kaldığı bir diğer durum, ikinci el ürünler bakımından ortaya çıkmaktadır²⁵⁹. Örneğin Avusturya’da ikamet eden (A), Avusturya’da piyasaya sürülen bir otomobili satın almış ve daha sonra Çekya’da ikamet eden (Ç)’ye satmış olsun. (Ç), fren sistemindeki arıza nedeniyle zincirleme bir maddi hasarlı trafik

---

²⁵² **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514.

²⁵³ **VON HEIN**, s. 340.

²⁵⁴ **VON HEIN**, s. 340.

²⁵⁵ **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298-300.

²⁵⁶ **HEIDERHOFF**, s. 94.

²⁵⁷ **HEIDERHOFF**, s. 94.

²⁵⁸ **HEIDERHOFF**, s. 94.

²⁵⁹ **WAGNER**, Gerhald: *Internationales Deliktsrecht, die Arbeiten an der Rom II-Verordnung und der Europäische Deliktsgerichtsstand*, IPRAx - Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 2006, s. 383; **HEIDERHOFF**, s. 94.

kazasına sebep olduğunda, piyasaya sürülme yerini haksız fiilin işlendiği yer olarak tespit etmek ne Tüzük'teki vakıa ve delillere yakınlık ne de öngörülebilirlik sağlayacaktır²⁶⁰.

İlgili yetki kriterinin yetersiz kaldığı en önemli durumlardan birisi de, "ürünle ilgisi olmayan üçüncü kişiler²⁶¹" bakımından ortaya çıkmaktadır²⁶². Örneğin; Almanya'da piyasaya sürülen fren sistemi hatalı bir otomobilin Türkiye'de piyasaya sürülen bir otomobil ile Bulgaristan'da çarpışması halinde, piyasaya sürülme yerinin haksız fiilin işlendiği yer olarak belirlenmesi zarar gören üçüncü şahıs için tamamen beklenmedik ve öngörülemez olacaktır²⁶³.

2.1.1.3.3.3. İktisap Yeri

Öğretideki bir başka görüş, haksız fiilin işlendiği yer olarak hatalı ürünün iktisap edildiği yerin esas alınması gerektiğini ileri sürmektedir²⁶⁴. İktisap yeri, zarar gören kişinin zarara sebep olan hatalı ürün üzerinde fiili hâkimiyet kurduğu yer ifade etmektedir²⁶⁵. Bu bakımdan bir ürünün iktisap edilmiş sayılması için mülkiyetinin kazanılması şart değildir²⁶⁶. Ancak bu iktisap yeri ile üreticinin bir eylemini bağdaştırmak çoğu zaman çok geniş bir yorum olacaktır; zira üreticilerin ikinci el satışlar ile doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır²⁶⁷. Bu sebeple ikinci el ürünler için iktisap yeri, üreticinin fiiliyle bağlantılı olarak değerlendirilememelidir²⁶⁸. Bu durumda piyasaya sürülme yerinin haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul edilip edilemeyeceği sorusu yine gündeme gelmektedir. Nitekim, piyasaya sürme eylemi pozitif bir eylem olup nihai kullanıcıların

²⁶⁰ HEIDERHOFF, s. 94.

²⁶¹ Ürünle ilgisi olmayan üçüncü kişiler, üretici veya bir aracılıyla arasında herhangi bir ilişki bulunmayan ancak hatalı bir üründen zarar gören kimselerdir. Bkz. PROSSER, s. 916; COCHRAN JR, s. 688.

²⁶² HEIDERHOFF, s. 94.

²⁶³ HEIDERHOFF, s. 94.

²⁶⁴ HEIDERHOFF, s. 94; LEIN, p. 164; LEIBLE, s. 336; VON HEIN, s. 335; THORN, s. 564.

²⁶⁵ VON HEIN, s. 341; YASAN TEPETAŞ, s. 278.

²⁶⁶ VON HEIN, s. 341; YASAN TEPETAŞ, s. 278.

²⁶⁷ THORN, s. 565; HEIDERHOFF, s. 94.

²⁶⁸ HEIDERHOFF, s. 94.

hatalı ürünü iktisap etmesi bakımından belirleyici olan eylemdir²⁶⁹. Her ne kadar üreticiler, ürünlerini piyasaya ithalatçılar aracılığıyla sürmekte iseler de pazarlama stratejileri ve eylemleri çoğunlukla üreticinin istekleri doğrultusunda şekillenmektedir²⁷⁰. Bu tabii ki üreticinin (gerçek veyahut tüzel kişinin) teşkilatlanmasıyla da alakalıdır. Esasen, piyasaya sürülme yeri haksız fiil ile zarar gören arasında daha somut bir bağlantı teşkil ettiğinden haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul edilmeye daha uygundur²⁷¹.

2.1.1.3.3.4. Üreticinin İdare Merkezi

Öğretide haksız fiilin işlendiği yer olarak önerilen bir diğer yetki kriteri, üreticinin idare merkezinin bulunduğu yerdir²⁷². Nitekim, idare merkezi hukuki bakımdan kesinlik arz eden bir kavramdır ve bu yerin belirlenmesi genellikle kolaydır²⁷³. Zarar gören taraf, çoğu durumda üreticinin merkezinin hangi ülkede olduğunu bilebileceğinden, idare merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemelerin yetkili olacağını da öngörebilecektir²⁷⁴.

Üreticinin pazarlama faaliyetleri genellikle ürünün planlama ve tasarım aşamasında başlayıp üretim ve dağıtım aşamaları boyunca devam etmektedir²⁷⁵. Ürüne ilişkin gözleme faaliyeti ve herhangi bir hatanın tespiti halinde nihai kullanıcıları uyarma, geri çağırma yükümlülüklerine ilişkin karar süreçleri genellikle üreticinin idare merkezinde ortaya çıkmaktadır²⁷⁶. Bu nedenle ilgili görüş, haksız fiilin işlendiği yerin, ürünün üretim

²⁶⁹ HEIDERHOFF, s. 94, von HEIN, s. 334-335.

²⁷⁰ HEIDERHOFF, s. 94.

²⁷¹ HEIDERHOFF, s.94; VON HEIN, s. 334; LEIBLE, s. 336; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19a; MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, 514-515; DIETZE, s. 234; THORN, s. 564-565.

²⁷² DIETZE, s. 234; HEIDERHOFF, s. 94; von HEIN, s. 334.

²⁷³ HEIDERHOFF, s. 94.

²⁷⁴ HEIDERHOFF, s. 94.

²⁷⁵ THORN, s. 564-565.

²⁷⁶ THORN, s. 564-565.

sürecinden piyasaya sürüldüğü ana kadar bütün kararların alındığı yer olan üreticinin idare merkezi olarak kabul edilmesini önermektedir²⁷⁷.

Öte yandan, idare merkezi yetki kriterinin önemli bir dezavantajı da vardır²⁷⁸. Zarar gören yabancı taraf için idare merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemelere başvurmak, bu kişileri büyük bir külfet altında bırakmak anlamına gelmektedir. Üstelik, üreticinin idare merkezindeki mahkemelerin çoğunlukla davalının yerleşim yerindeki genel yetkili mahkeme olacağı da söylenebilir²⁷⁹. Bu durumda ise, haksız fiil mağduruna haksız fiilin işlendiği yer ile zarar yeri mahkemeleri arasında seçim hakkı tanıyan özel düzenlemenin bir ayağı çoğu zaman işlevsiz kalmış olacaktır²⁸⁰. Yine, yabancı üreticiler tarafından üretilen ürünlerin başka ülkelerde piyasaya sürülmesi halinde, hatalı üründen zarar gören kişiler için haksız fiilin işlendiği yer daima yurt dışında olacak ve haksız fiilin işlendiği yerdeki mahkemelerin yetkisine dayanmak isteyen kişiler, davalarını yurt dışında açmak zorunda kalacaklardır²⁸¹.

İlgili yetki kriterinin esas alınmasının bir diğer dezavantajı ise, üretim yeri ile üreticinin idare merkezinin farklı ülkelerde bulunduğu hallerde ortaya çıkmaktadır. Bu durumlarda, haksız fiillere ilişkin özel yetki kuralının fonksiyon gösterebilmesi adına üretim yeri yetki kriterinin tercih edilmesi daha tutarlı gözükmetedir²⁸². Zira, eğer üretim fiilen başka bir ülkede gerçekleşmişse, üreticinin yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemelerinin delillerin toplanması açısından uygunluğu tartışmalı olacaktır²⁸³.

---

²⁷⁷ **THORN**, s. 564-565.

²⁷⁸ **HEIDERHOFF**, s. 94.

²⁷⁹ **MANKOWSKI**, s. ECPIL, s. 298-299; **HEIDERHOFF**, s. 94-95; **VON HEIN**, s. 334-335.

²⁸⁰ **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-299; **VON HEIN**, s. 334-335.

²⁸¹ **HEIDERHOFF**, s. 94-95.

²⁸² **VON HEIN**, s. 340.

²⁸³ **VON HEIN**, s. 340.

2.1.1.3.3.5. Karma Görüş

Buraya kadar yapılan açıklamalardan da anlaşılabilirdi üzere, önerilen yetki kriterlerinin hepsinin olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır: Bunlar içerisinde tüm uyumsuzluklar bakımından tatmin edici sonuçlar doğuracağı kesin olarak öngörülebilir bir kriter bulunduğunu söylemek güçtür. Nitekim, öğretide *Mankowski* tarafından ileri sürülmüş ve karma nitelikte bir görüş üzerinde daha durulmalıdır²⁸⁴. Yazara göre, ürünün piyasaya sürüldüğü yer, üretim yeri kavramının kapsamı içerisine dahil edilmelidir²⁸⁵. Ürünün piyasaya sürüldüğü yer kavramı, ABAD'ın da otonom yorum prensibi doğrultusunda AET Direktifi'ndeki ilgili maddeler uyarınca tanımlanmalıdır²⁸⁶. 85/374 AET Direktif m. 7/1-a,b bağlamında; üretici, ürün üzerindeki kontrolünü kendi isteğiyle bıraktığı anda ürünü piyasaya sürmüş olmaktadır²⁸⁷. Ara ürün üreticileri bakımından piyasa sürme eyleminin ise ilgili ürünün, nihai veya başka bir ara ürün üreticisine tedarik edilmesiyle gerçekleştiği kabul edilmektedir²⁸⁸. Bir ürünün bir piyasada yalnızca reklamının yapıyor olması kendi başına piyasaya sürülme anlamına gelmemektedir²⁸⁹. Bu noktada, ürünün piyasaya sürülmesine ilişkin ithalat sözleşmesinin imzalanması belirleyici olabilir²⁹⁰. Yani genel bir kabul olarak piyasaya sürülme olgusu, ürünlerin satışta olduğu her yerde gerçekleşmiş sayılmalıdır²⁹¹. Böylelikle, piyasaya sürülme yerinin tespiti büyük zorluklar da yaratmayacaktır²⁹². Benzer şekilde, haksız fiilin işlendiği yerin tespiti bakımından da, nihai kullanıcının ürünü piyasaya sürüldüğü yerde veya başka bir yerde iktisap etmesi de bir önem taşımayacaktır²⁹³. Zira, günümüz üretim süreçlerinde çoğu ürünün seri numarası veya başka ayırt edici özellikleriyle nerede piyasaya sürüldüğü kolaylıkla tespit

²⁸⁴ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

²⁸⁵ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

²⁸⁶ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300; VON HEIN, s. 334; DIETZE, s. 234.

²⁸⁷ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300; VON HEIN, s. 334; DIETZE, s. 234.

²⁸⁸ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300; VON HEIN, s. 334; DIETZE, s. 234.

²⁸⁹ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

²⁹⁰ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

²⁹¹ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

²⁹² MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

²⁹³ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

edilebilmektedir. Böyle bir tespitin yapılamadığı hallerde dahi zarar gören; haksız fiilin işlendiği yer olarak üretim yerindeki, zararın gerçekleştiği yerdeki veyahut genel yetkili mahkeme olan üreticinin yerleşim yerindeki mahkemelere başvurabilecektir²⁹⁴. Haksız fiilin işlendiği yer kavramının açıklanan şekilde yorumlanması Tüzüğün “davanın açılacağı mahkemenin davacı ve davalı tarafından öngörülebilir olması” amacıyla da çelişmeyecektir. Nitekim, iki yetki kriteri de zararın gerçekleştiği andan itibaren sabit ve bilinebilirdir²⁹⁵. Diğer taraftan; haksız fiilin işlendiği yer olarak yalnızca üretim yerinin kabul edilmesi halinde, üretim yeri genellikle ya üreticinin yerleşim yerine işaret edecek ve çoğunlukla Tüzük m.4/1’deki genel yetki kuralının gösterdiği yer ile örtüşecektir ya da üretici ürünlerini AB üyesi olmayan bir devlette üretmekteyse Brüksel Ibis Tüzüğü uygulanamayacak ve haksız fiilin işlendiği yer yetki kriterine dayanarak milletlerarası yetkinin tesis edilmesi mümkün olmayacaktır²⁹⁶. Tüzük m. 4/1 hükmündeki genel yetkili mahkemenin, halihazırda bütün davacıların Üye Devlette yerleşik bulunan bir davalıya karşı yönelteceği talepler bakımından zaten mevcut olduğu hatırlandığında, haksız fiilin işlendiği yerin üretim yerinde bulunduğu kabul edilmesi, zarar görenin başvurabileceği bir özel yetkili mahkemeden mahrum kalması anlamına gelecektir²⁹⁷.

2.1.1.3.3.6. Uygulamadan Örnekler

ABAD, ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında piyasaya sürülme yerini haksız fiilin işlendiği yer olarak belirleme görüşünü reddetmektedir²⁹⁸. Mahkeme, bu tercihini *Zuid Chemie v Philippo’s Mineralenfabriek* ve *Kainz v Pantherwerke AG* kararlarında açık bir şekilde ortaya koymuştur²⁹⁹. Aşağıda kısaca bu kararlardan bahsedilecektir.

²⁹⁴ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

²⁹⁵ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

²⁹⁶ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

²⁹⁷ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

²⁹⁸ *Zuid Chemie v. Philippo’s Mineralenfabriek*, Judgment, para. 7; LEIBLÉ, Rn. 135.

²⁹⁹ *Zuid Chemie v. Philippo’s Mineralenfabriek*, Judgment, para. 26-30; *Kainz v. Pantherwerke*, Judgment, para. 26, 29, 31, 33; MANKOWSKI, ECPII, s. 299; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19a.

2.1.1.3.3.6.1. *Zuid Chemie v Filippo's Mineralenfabriek*

Davacı, Hollanda'da kurulu bir suni gübre üreticisidir. 2000 yılında davacı, yine Hollanda'da kurulu bir şirket olan HCI Chemicals Benelux BV'den (HCI) suni gübre üretimi için gerekli olan *Micromix* adlı hammaddeyi sipariş etmiştir³⁰⁰. HCI ise bu maddeyi kendisi üretemediği için idare merkezi Essen'de bulunan davalı şirkete sipariş vermiş ve ihtiyacı olan tüm hammaddeleri bir tanesi hariç olmak üzere ondan tedarik etmiştir³⁰¹. Eksik hammadde olan çinko sülfat, HCI ile görüşüldükten sonra davalı tarafından bir başka Hollanda şirketinden satın alınmıştır³⁰².

Davalı, *Micromix*'i Belçika'daki fabrikasında üretmiş ve davacı da anlaşmaya uygun olarak söz konusu ürünü aynı yerden teslim almış, Hollanda'daki fabrikasında suni gübre üretiminde kullanmış ve bu gübrelerin bir kısmını müşterilerine satmıştır³⁰³. İlerleyen zamanlarda, harici olarak temin edilmiş çinko sülfatın kadmiyum içeriğinin çok yüksek olduğu, bu sebeple gübrelerin kullanılamayacağı veya verimsiz şekilde kullanılabileceği ortaya çıkmıştır³⁰⁴. Davacı bu durumun zarara yol açtığı iddiasıyla davalı aleyhine Hollanda mahkemelerinde bir tazminat davası açmıştır³⁰⁵.

İlk ve ikinci derece mahkemeleri, Brüksel I Tüzüğü m. 5/3 hükmü bağlamında milletlerarası yetkinin bulunmadığı kanaatine varmışlardır³⁰⁶. Her iki mahkeme de, haksız fiilin işlendiği yer olarak, davalının idare merkezinin bulunduğu yer olan Belçika'yı kabul etmişlerdir³⁰⁷. Benzer şekilde, hatalı ürünlerin Belçika'da teslim alındığı, bu sebeple zarar yerinin de Belçika olduğu belirtilmiş Hollanda mahkemelerinin Brüksel I Tüzüğü m. 5/3 hükmü uyarınca milletlerarası yetkinin bulunmadığı ifade

³⁰⁰ *Zuid Chemie v. Filippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para. 6-7.

³⁰¹ *Zuid Chemie v. Filippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para. 7.

³⁰² *Zuid Chemie v. Filippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para. 7.

³⁰³ *Zuid Chemie v. Filippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para. 8-9.

³⁰⁴ *Zuid Chemie v. Filippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para.10.

³⁰⁵ *Zuid Chemie v. Filippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para. 10- 11.

³⁰⁶ *Zuid Chemie v. Filippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para. 12.

³⁰⁷ *Zuid Chemie v. Filippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para. 12.

edilmiştir³⁰⁸. Davanın Hollanda Yargıtay'ına (*Hoge Raad*) intikal etmesi üzerine, *Hoge Raad* yargılamayı durdurmuş ve somut olay bakımından zarar yerinin tespiti için ABAD'a başvurmuştur³⁰⁹. ABAD, *Micromix*'in üretildiği yer olan Essen'i (Belçika'yı) haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul etmiştir³¹⁰. Olayda üretim yeri ile "üreticinin idare merkezi" Essen'de (Belçika) örtüştüğünden ABAD, bu iki yerin farklı devletlerde bulunması halinde hangisinin milletlerarası yetki bakımından esas alınacağına dair bir karar vermek zorunda kalmamıştır³¹¹.

Üretim yeri ile üreticinin yerleşim yerinin farklı ülkelerde bulunması halinde, üreticinin yerleşim yerine öncelik verilmesinin, ürünün piyasaya sürülmesinin öngörülemeyen olduğu durumlarda davalının mutad meskenini esas alan Roma II Tüzüğü m.5/1-2. hükmü ile uyumlu olduğu söylenebilir³¹². Ancak, Roma II Tüzüğü anlamında mutad mesken ile Brüksel I Tüzüğü anlamında yerleşim yerinin farklı kavramlar olduğu unutulmamalıdır³¹³. Roma II Tüzüğü m. 23'te yer alan tanıma göre, tüzel kişilerin sebep olduğu zarar bir şubenin faaliyetlerinden kaynaklanmadıkça, uygulanacak hukuk bakımından idare merkezlerinin bulunduğu yer belirleyici olmaktadır³¹⁴. İşte bu sebeple, Roma II Tüzüğü sadece tek bağlama noktası öngörmüş iken; Brüksel I Tüzüğü üreticinin tüzel kişiliğe sahip olduğu haller açısından, davacıya "yerleşim yeri" (Brüksel I Tüzüğü m.2) olarak üç seçenek sunmaktadır³¹⁵.

Benzer şekilde günümüzde de Brüksel Ibis Tüzüğü açısından davalının yerleşim yerinin, ya şirket sözleşmesinde gösterilen merkezin bulunduğu yerde (m.63/1.a.), ya idare merkezinin bulunduğu yerde (m. 63/1.b.) veyahut işlerini esas olarak yürüttüğü yerde (m.

³⁰⁸ Zuid Chemie v. Filippo's Mineralenfabriek, Judgment, para. 12-13.

³⁰⁹ Zuid Chemie v. Filippo's Mineralenfabriek, Judgment, para. 14-15.

³¹⁰ Zuid Chemie v. Filippo's Mineralenfabriek, Judgment, para. 26-30; VON HEIN, s. 334.

³¹¹ VON HEIN, s. 334.

³¹² VON HEIN, s. 340.

³¹³ VON HEIN, s. 340.

³¹⁴ VON HEIN, s. 340.

³¹⁵ VON HEIN, s. 340.

63/1.c.) bulunduğu kabul edilmiştir³¹⁶. Üretim yeri ile üreticinin yerleşim yeri farklı yerlerde ise haksız fiillere ilişkin özel yetki kuralının etkinliğini sağlamak adına üretim yeri lehine yorum yapmak daha tutarlı görünmektedir³¹⁷. Nitekim, zarar gören taraf her halükârda Brüksel Ibis Tüzüğü m.4/1 hükmü uyarınca üreticinin yerleşim yerinde dava açabilecektir. Ayrıca, eğer üretim fiilen başka bir devlet topraklarında gerçekleşmişse, üreticinin yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemelerinin delillerin toplanması açısından ne ölçüde elverişli bir konumda buldukları tartışmaya açık olacaktır³¹⁸.

Öğretideki bir diğer görüş, hatalı ürünün piyasaya sürüldüğü yerin, haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır³¹⁹. Buna gerekçe olarak, alıcının müteakip zararına sebep olan eylemin ancak ürünün piyasaya sürülmesiyle gerçekleşiyor olması verilmektedir³²⁰. Bununla birlikte, ABAD, piyasaya sürmenin usul hukuku kapsamında belirleyici bir eylem olarak sınıflandırılması meselesi hakkında değerlendirmede bulunmamıştır³²¹.

Olayımızda davacı, *Micromix*’ i Essen’de (Belçika) teslim aldığı için, ürünün Hollanda’da değil Belçika’da piyasaya sürüldüğü kabul edilmelidir³²². Bu yorum, 85/374/AET Direktifi’ndeki “piyasaya sürme” kavramıyla ve Birlik hukukunun sistematik yorumlanması ilkesiyle de desteklenmektedir³²³. Direktif m. 7/1-a,b ve m. 11. hükümlerine göre üretici, ürün üzerindeki kontrolünü bilinçli olarak bıraktığı anda ürün piyasaya sürmüştür³²⁴. Ara ürün üreticisinin, söz konusu ürünü nihai ürünü üretene veya veya başka bir ara ürün üreticisine tedarik etmesi de bu bağlamda piyasaya sürme eylemi

³¹⁶ VON HEIN, s. 340.

³¹⁷ VON HEIN, s. 340.

³¹⁸ VON HEIN, s. 340.

³¹⁹ VON HEIN, s. 334; LEIBLE, s. 336; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19a; MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal), s. 514-515; DIETZE, s. 234.

³²⁰ LEIBLE, Rn. 135; VON HEIN, s. 334; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 514-515; FREITAG, s. 355576; SUJECKI, s. 94-95.

³²¹ VON HEIN, s. 340.

³²² VON HEIN, s. 334.

³²³ VON HEIN, s. 334; MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

³²⁴ VON HEIN, s. 334; MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

olarak kabul edilir³²⁵. Ürünün piyasaya sürülmesine ilişkin bu tanımın davacının sattığı suni gübreden zarar gören nihai kullanıcıların talepleri açısından da benimsenmesinin gerekip gerekmediği tartışmaya açıktır³²⁶. Zira, yukarıda da açıklandığı üzere bu yerin nihai kullanıcı bakımından oldukça tesadüfi bir yerde bulunması mümkündür³²⁷. Yine de öğretide, nihai ürünün üreticisinin talepleri ile ilgili olarak, bu yetki kriterinin esas alınmasının tutarlı olduğu ifade edilmektedir³²⁸. Olayımızda ABAD, piyasaya sürülme yerini esas alsaydı dahi yetkili mahkeme değişmeyeceğinden, mahkeme bu tartışmayı detaylandırma ihtiyacı hissetmemiştir³²⁹.

2.1.1.3.3.6.2. *Kainz v Pantherwerke AG*

Davalı, Almanya'da kurulu bir bisiklet üreticisidir. Salzburg'da ikamet eden gerçek kişi davacı, 2007 yılında bir Avusturya şirketinden davalının ürettiği bir bisiklet satın almıştır³³⁰. Davacı, 2009 yılında Almanya'dayken bisikletiyle bir kaza geçirmiş ve bu kaza neticesinde uğradığı zararın tazmin edilmesi talebiyle, bisikletin hatalı olduğunu ileri sürerek Avusturya'da davalı aleyhine tazminat davası açmıştır³³¹. Davacıya göre, haksız fiilin işlendiği yer, hatalı bisikletin piyasaya sürüldüğü ve ticari dağıtım yoluyla nihai kullanıcıya sunulduğu yer olan Avusturya'dır³³².

³²⁵ VON HEIN, s. 334; MANKOWSKI, ECPIL, s. 298-300.

³²⁶ VON HEIN, s. 334.

³²⁷ VON HEIN, s. 334; HEIDERHOFF, s. 94.

³²⁸ VON HEIN, s. 334.

³²⁹ VON HEIN, s. 334.

³³⁰ Kainz v. Pantherwerke, Judgment, para. 11.

³³¹ Kainz v. Pantherwerke, Judgment, para. 11- 12.

³³² Kainz v. Pantherwerke, Judgment, para. 12.

ABAD, Roma II Tüzüğü'nün ürün sorumluluğuna uygulanacak hukuku düzenleyen 5. maddesindeki “ürünün piyasaya sürüldüğü yer” bağlama noktasını Brüksel I Tüzüğü bakımından bir yetki kriteri olarak esas almayı kesin bir dille reddetmiş ve önceki tarihli içtihatlarda benimsenen üretim yeri yetki kriterine bağlı kalarak haksız fiilin işlendiği yerin, hatalı bisikletin üretildiği yer olan Almanya olduğuna karar vermiştir³³³.

Kararının gerekçesinde ABAD, haksız fiilin işlendiği yer olarak üretim yerine niçin ağırlık verdiğini açıklamıştır³³⁴. İlk olarak ABAD, genel yetki kuralının istisnasını oluşturan özel yetki kurallarını, bu kuralların istisnai niteliğini göz önünde tutarak, dar bir şekilde uygulama eğilimindedir³³⁵. İkinci olarak, Tüzüğün hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik gereklilikleri, milletlerarası yetkinin tesisi için objektif yetki kriterlerinin geliştirilmesini gerektirmektedir³³⁶. Bu bakımdan, Tüzük m. 7/2 hükmündeki yetki kriterlerinin geniş bir şekilde yorumlanmalarının, bu gereklilikleri sekteye uğratabileceği düşünülmüştür³³⁷. Üçüncü olarak, Tüzük m. 7/2’de ifadesini bulan özel yetki kuralı, uyuşmazlığı görece mahkemenin ilgili delillere kolay bir biçimde erişebileceği ve vakıalara daha yakın olacağı fikrine dayanmakta olup, üretim yerindeki mahkemeler, vakıaları ve delilleri en etkili şekilde tespit edebilme kabiliyetine sahiptir³³⁸. Dördüncü olarak, her ne kadar Brüksel Ibis Tüzüğü ile Roma II Tüzüğü’nün uyumlu bir şekilde yorumlanması esas olsa dahi, bu kabul Tüzüklerin karşılıklı olarak kendi amaçlarının hilafına tatbik edilmelerine gerekçe oluşturamaz³³⁹. ABAD’a göre, Roma II Tüzüğü m. 5’te düzenlenen “ürünün piyasaya sürülme yeri” bağlama noktasının, Brüksel I Tüzüğü m. 5/3 (şimdiki Brüksel Ibis Tüzüğü m. 7/2) bakımından da bir yetki kriteri olarak esas alınması halinde, Brüksel I Tüzüğü’nün temel amaçları arasında yer alan “milletlerarası

³³³ Kainz v. Pantherwerke, Judgment, para. 26, 29, 31, 33.

³³⁴ **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94.

³³⁵ Kainz v. Pantherwerke, Judgment, para. 22; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94.

³³⁶ Kainz v. Pantherwerke, Judgment, para. 24; **FREITAG**, s. 355576.

³³⁷ Kainz v. Pantherwerke, Judgment, para. 32; **FREITAG**, s. 355576.

³³⁸ Kainz v. Pantherwerke, Judgment, para. 27; **LINKE**, Hartmut/HAU, Wolfgang: “*Einzelne gesetzliche Gerichtstände*”, Internationales Zivilverfahrensrecht, Edt: LINKE, Hartmut/HAU, Wolfgang, Otto Schmidt, 8. Auflage, Köln, 2021, Rn. 5.40; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94.

³³⁹ Kainz v. Pantherwerke, Judgment, para. 20; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94.

yetkili mahkemenin öngörülebilirliği” amacı sekteye uğrayacaktır³⁴⁰. Özetle, ABAD’a göre, ürün sorumluluğu davalarında haksız fiilin işlendiği yer olarak yalnızca hatalı ürünün üretim yeri kabul edilebilir, çünkü söz konusu mahkeme ilgili olay ve delillere özel bir yakınlığa sahiptir³⁴¹.

ABAD’ın bu kararı, öğretilerde eleştirilmiştir. Özel yetki kurallarının istisnai nitelikleri nedeniyle dar yorumlanmaları gerektiği görüşünü tartışmaya açık bulan bir yazar, m.7’deki özel yetki kuralının ilgili uyumsuzluk ile yetkili kılınacak mahkeme arasındaki bağlantı dikkate alınarak düzenlendiğine dikkat çekmektedir³⁴². ABAD’ın Brüksel Ibis Tüzüğü’nün uygulama kapsamını genişleten ve halen uygulamaya devam ettiği her yerde bulunma ilkesinden (*Ubiquitätsprinzip*) de görülebileceği üzere, özel yetki kurallarının dar yorumlanması şeklinde bir genel kabul söz konusu değildir³⁴³. Kaldı ki, Brüksel Ibis Tüzüğü’ndeki özel yetki kurallarının uygulama kapsamının dar yorumlanmasına ilişkin görüşler, Roma Tüzükleri ile Brüksel Ibis Tüzüğü’nün uygulama alanının geniş bir biçimde uyumlaştırılmasıyla önemini büyük ölçüde yitirmiştir³⁴⁴.

ABAD, "üretim yeri" kavramına da herhangi açıklık getirmemektedir³⁴⁵. Bu kavram, nihai montaj yerini, ara ürünlerin montaj yerini ve bazı durumlarda dış ambalaj veya etiketlemeyi vs. içerebilir³⁴⁶. ABAD’ın üretim yerini, olaylara ve delillere yakınlığı sebebiyle esas almasından hareketle ilgili kararda nihai montaj yerinin kastedildiği düşünülebilir³⁴⁷.

³⁴⁰ Kainz v. Pantherwerke, Judgment, para. 20; **FREITAG**, s. 355576.

³⁴¹ Kainz v. Pantherwerke, Judgment, para. 26, 29, 33; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94.

³⁴² **FREITAG**, s. 355576.

³⁴³ **FREITAG**, s. 355576.

³⁴⁴ **FREITAG**, s. 355576.

³⁴⁵ **FREITAG**, s. 355576.

³⁴⁶ **FREITAG**, s. 355576.

³⁴⁷ **FREITAG**, s. 355576.

Kararda, haksız fiilin işlendiği yer olarak piyasaya sürülme yerinin değil de üretim yerinin esas alınmış olması da eleştirilmiştir³⁴⁸. Ürünlerin henüz piyasaya sürülmemiş olduğu bir anda yalnızca tasarım veya üretim neticesinde hatalı ürünlerden doğabilecek bir zarar bulunduğunu ileri sürmek güçtür³⁴⁹. Hem kanunlar ihtilafı hukuku hem de milletlerarası usul hukuku bakımından esas alınması gereken temel fiil, zarara neden olan ürünün piyasaya sürülmesi olmalıdır³⁵⁰. Bu görüş daha önce de ifade edildiği üzere, ürün sorumluluğuna sebebiyet veren ürünler için güvenlik gerekliliklerinin piyasadan piyasaya değiştiği gerçeğiyle desteklenmektedir³⁵¹. Başka bir deyişle, bir ürünün taşınması gereken güvenlik şartları, üretim yerindeki düzenlemelere göre değil piyanın bulunduğu ülkelerin düzenlemelerine göre belirlenmektedir³⁵². Zira ürün sorumluluğu kurumunun amaçlarından bir tanesi piyasaya sürülen ürünlerin güvenli olmasını sağlamak olduğundan, üretim yeri yetki kriterinin esas alınması bu amacı sekteye uğratabilecek niteliktedir³⁵³.

---

³⁴⁸ **DIETZE**, s. 234

³⁴⁹ **VON HEIN**, s. 334; **LEIBLE**, s. 336; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, 514-515; **DIETZE**, s. 234; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94-95.

³⁵⁰ **VON HEIN**, s. 334; **LEIBLE**, s. 336; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-300; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514-515; **DIETZE**, s. 234; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94-95.

³⁵¹ **FREITAG**, s. 355576.

³⁵² Bkz. Dn. 271.

³⁵³ **FREITAG**, s. 355576.

2.1.3.3.4. Zarar Yeri

2.1.3.3.4.1. Genel Olarak

Haksız fiillerde zarar yeri, korunan hukuki menfaatin fiilen ihlal edildiği veya kuvvetli ihlal tehlikesinin bulunduğu yer olarak anlaşılmaktadır³⁵⁴. Brüksel Ibis Tüzüğü m.7/2 hükmü uyarınca, zararın gerçekleştiği yer, haksız fiilin doğrudan etkilerinin gerçekleştiği yerdir³⁵⁵. Bir başka deyişle, zararın gerçekleşmesini takiben meydana çıkacak dolaylı etkilerin nerede bulunduğu milletlerarası yetkinin tesisinde dikkate alınmaz³⁵⁶. Zira dolaylı zararların dikkate alınmaları halinde davacıya davasını açabileceği mahkemeler bakımından çok geniş bir seçim hakkı tanınmış olacaktır³⁵⁷. Özellikle, dolaylı zararların milletlerarası yetki tesisi bakımından dikkate alınmaları, çoğunlukla davacının yerleşim yerindeki mahkemelerin yetkili olması sonucunu doğuracağından (*forum actoris*), ABAD dolaylı zararın gerçekleştiği yer mahkemelerinin milletlerarası yetkisini -bazı istisnalar haricinde- reddetmektedir³⁵⁸.

Zarar yerinin belirlenmesi zararın türüne ve ihlal edilen hak ya da hukuki menfaate bağlıdır³⁵⁹. Zarar yerine ilişkin normatif bir tanım bulunmadığından, ABAD zarar yeri kavramını her somut olay açısından ayrı değerlendirmektedir. Kişilerin vücut ve mal bütünlüğünü koruma amacıyla getirilen haksız fiil düzenlemelerinde korunan menfaatler genellikle duyularla algılanabilir olduğundan, zarar yerinin belirlenmesi çoğunlukla

³⁵⁴ LEIN, s. 167; LEIBLE, Rn.121; HESS, s. 361; THODE, Rn. 92; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19b; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.2; PAULUS, Rn. 198; GEIMER, EuGVVO, Rn. 277.

³⁵⁵ LEIN, s. 167; LEIBLE, Rn. 121; HESS, s. 361; THODE, Rn. 92; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.2; PAULUS, Rn. 198; GEIMER, EuGVVO, Rn. 277.

³⁵⁶ LEIN, s. 167; LEIBLE, Rn. 121; HESS, s. 361; THODE, Rn. 92; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19b; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.3; PAULUS, Rn. 198-199; GEIMER, EuGVVO, Rn. 280; MANKOWSKI, ECPII, s. 305.

³⁵⁷ LEIBLE, Rn. 121; HESS, s. 362.

³⁵⁸ LEIN, s. 167; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.2.

³⁵⁹ LEIN, s. 167; HESS, s. 361-362; THODE, Rn. 93; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.2; PAULUS, Rn. 202; LEIBLE, Rn. 121; ECJ, Judgment of 3 October 2013, *Peter Pinckney v KDG Mediatech AG*, C-170/120, ECLI:EU:C:2013:635, para. 32.

sorun teşkil etmez³⁶⁰. Yine zararın haksız fiilin gerçekleştirildiği yerde meydana geldiği durumlarda (*Platzdelikt*), zarar yerinin tespiti kolaydır çünkü bu durumda haksız fiilin işlendiği yer ve zarar yeri örtüşür³⁶¹. Hukuki menfaatin ihlali sonucunda başka bir yerde sadece maddi bir zarar meydana gelirse, bu durum zararın kendisinin de aynı yerde meydana gelmiş olmasını gerektirmez³⁶². Buradan hareketle, doğrudan zararın neticesinde olarak başka bir yerde dolaylı nitelikte bir zararın ortaya çıkması halinde, bu dolaylı zararın meydana geldiği yer mahkemelerinin milletlerarası yetkisi tesis edilmeyecektir³⁶³. Örneğin; bir otomobilin Almanya’da seyir halindeyken alev alması, içindeki yolcuların yaralanmasına sebebiyet vermesi ve yaralıların Fransa’daki bir özel hastanede tedavi altına alınmaları halinde; somut olay bakımından zararın gerçekleştiği yer, ürünün amacına uygun kullanımı sırasında alev alarak yolculara zarar verdiği yer olarak tespit edilecektir. Bunun haricinde yapılan tedavi masrafları dolaylı zarar

³⁶⁰ PAULUS, Rn. 202.

³⁶¹ DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.2; PAULUS, Rn. 202.

³⁶² DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.2.

³⁶³ Bu husus ABAD’ın Marinari kararında açık bir şekilde ortaya konulmuştur. İtalya’da ikamet eden Bay Marinari, İngiltere’de tutuklanmış ve daha sonra İngiliz mahkemeleri tarafından serbest bırakılmıştır. Bay Marinari, İngiltere’de tutuklanmasının kendisinin İtalya’da çeşitli sözleşmeleri ihlal etmesine ve itibarının zedelenmesine sebep olduğunu iddia ederek İtalyan mahkemelerinde tazminat davası açmıştır. ABAD, doğrudan zararın, haksız olarak tutuklanma eyleminin meydana gelmesi ile gerçekleştiğini ve İtalya’da uğradığı maddi zararın ilgili zararın dolaylı etkileri olduğunu belirterek, İtalya’da sonuç olarak ortaya çıkan zararın Brüksel Tüzüğü Madde 7/2 bağlamında milletlerarası yetki tesis etmeyeceğine karar vermiştir. Sonuç, milletlerarası yetki yalnızca doğrudan zararın meydana geldiği yerde tesis edilmekte olup doğrudan zarara bağlı olarak sonradan meydana gelen dolaylı zararlar milletlerarası yetki bakımından dikkate alınmamıştır. Judgment of 19 September 1995, *Antonio Marinari v Lloyds Bank plc and Zubaidi Trading Company*, C-364/93, ECLI:EU:C:1995:289 (Marinari v. Lloyds Bank, Judgment).

Doğrudan ve dolaylı zararlar arasındaki ayrıma ilişkin bir diğer önemli örnek Tibor-Trans davasıdır. Tibor-Trans davası, üretici kartelinin neden olduğu kamyon fiyatlarındaki artışın bir sonucu olarak lojistik şirketinin uğradığı maddi zararlar ilgilidir. Tibor-Trans ilgili kamyonları söz konusu karteğe katılanlar üreticilerden değil, fiyat artışının ek maliyetlerini Tibor-Trans gibi nihai kullanıcılara yansıtan bir Macar araç bayisinden almıştır. Bu bakımdan davalı ile herhangi bir sözleşme ilişkisi bulunmayan Tibor-Trans, kamyon üreticileri arasındaki fiyat sabitleme anlaşması nedeniyle fazladan ücret ödeyerek zarara uğramış ve bu nedenle karteğe dahil olan Hollandalı bir kamyon üreticisine dava açmıştır. ABAD, Tibor-Trans’ın uğradığı zararın, Macar otomobil bayileri gibi doğrudan alıcıların uğradığı ve fiyat artışının bir sonucu olarak satışların azalmasından meydana gelen mali bir zarar olmadığına, daha ziyade, zararın yapay olarak yükseltilecek fiyatların bir sonucu olarak ortaya çıkan ek maliyetlerden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu nedenle ABAD, Tibor Trans’ın uğradığı zararın Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma’nın 101. maddesi uyarınca rekabete aykırı bir eylemin doğrudan bir sonucu olduğuna karar vermiştir. Dolayısıyla, ilgili zarar doğrudan nitelikte olup meydana geldiği Üye Devlet mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tesis edecektir. Judgment of 29 July 2019, *Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. v DAF TRUCKS N.V.*, C-451/18, ECLI:EU:C:2019:635 (Tibor-Trans v. DAF TRUCKS, Judgment).

niteliğinde olduğundan, Fransız mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tesis etmeyecektir³⁶⁴.

ABAD'ın kararları incelendiğinde, tipik ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında zarar yerinin tespiti hususunda, "ürünün amacına uygun olarak kullanımı sırasında doğrudan zararın meydana geldiği yer" lehine bir tercihte bulunduğu görülmektedir³⁶⁵. Öğretide "zararın meydana geldiği yer" ile "üründe hataya yol açan olayın meydana geldiği yerin" karıştırılmaması gerektiği, hataya yol açan olayın meydana geldiği yerin ancak haksız fiilin işlendiği yer olarak nitelendirilebileceği ifade edilmektedir³⁶⁶. Yani, zararın kendisi ve o zarara sebep olan olay birbirinden ayırt dilmeli fakat ikisi arasında bir nedensellik bağı bulunmalıdır³⁶⁷. Hatalı bir ara ürünün, nihai veya başka bir ara ürünle birleştirilmesi ve neticede ortaya çıkan ürünün de hatalı duruma gelmesi halinde, nihai ürünün üreticisi bakımından zarar yeri birleştirilmenin yapıldığı yerde konumlandırılacaktır³⁶⁸.

Yukarıda yer verilen *Zuid-Chemie* kararında ABAD, zararın meydana geldiği yerin, teslim edilen ürünün davacı tarafından işlendiği fabrikada bulunduğu karar vermiştir³⁶⁹. Davalının ürettiği hatalı ürün *Micromix*, davacının fabrikasında diğer bileşenlerle bir araya getirilmiş ve *Micromix*'in gerekli nitelikleri taşımaması sebebiyle davacı tarafından üretilen suni gübre (nihai ürün) kullanılamaz hale gelmiştir³⁷⁰. Uyuşmazlık ABAD'a havale edilmeden önce Hollanda mahkemeleri mevcut davada zarar yerinin, hatalı ürün

³⁶⁴ LEIN, s. 167; LEIBLE, Rn. 121; HESS, s. 361; THODE, Rn. 92; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19b; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.3; PAULUS, Rn. 198-199; GEIMER, EuGVVO, Rn. 280; MANKOWSKI, ECPII, s. 305.

³⁶⁵ MANKOWSKI, ECPII, s. 334; THODE, Rn. 96; GEIMER, EUGVVO, Rn. 286; GOTTWALD, EuGVVO, Rn. 97; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 34.3; LEIBLE, s. 326; LINKE/HAU, Rn. 5.40; VON HEIN, s. 335; MANKOWSKI, Peter: *Zur internationalen Zuständigkeit am Erfolgsort der Produkthaftung („Zuid-Chemie“)*, EWiR- Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht, Heft 18, 2009, s. 570 (MANKOWSKI, Zuid Chemie).

³⁶⁶ MANKOWSKI, ECPII, s. 334; *Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para. 27

³⁶⁷ MANKOWSKI, ECPII, s. 334

³⁶⁸ *Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para. 12-13; MANKOWSKI, ECPII, s. 335; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 34.3; von HEIN, s. 334-335.

³⁶⁹ *Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para. 29.

³⁷⁰ *Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, Judgment, para. 29.

olan *Micromix*'in davacıya teslim edildiği yerde, yani Essen'de (Belçika) olduğuna hükmetmişlerdir³⁷¹. Ancak öğretideki bir görüşe göre, zararın gerçekleştiği yeri iktisap yeri şeklinde anlamak milletlerarası usul hukuku açısından ikna edici görünmemektedir, zira bu kabul kanuni bir menfaatin ihlal tehdidi ile o menfaatin gerçekte ihlal edilmesi arasındaki sınırı bulanıklaştırmaktadır³⁷². Diğer taraftan ABAD'a göre bu görüşün kabulü halinde, haksız fiillere ilişkin yetki kuralı pratik etkinliğinden (*effet utile*) mahrum kalacak ve haksız fiilin işlendiği yer (ABAD'ın haksız fiilin işlendiği yerin hatalı ürünün üretildiği yerde bulunduğu dair içtihadı sebebiyle) haksız fiil failinin (üreticinin) ikametgâhında zarar yeri ile çakışacaktır³⁷³. ABAD, zarar yerini "ürünün amacına uygun kullanımı sırasında ilk zararın meydana geldiği yer" olarak tanımlamaktadır. Bu davada zarar, üretilen suni gübrenin veya bu amaçla kullanılan diğer hammaddelerin "hatalı" *Micromix* bileşeni ile birleştirilerek bozulmasından kaynaklanmıştır³⁷⁴.

2.1.3.3.4.2. Safi Ekonomik Zarar

Çalışmanın bu bölümüne kadar işlediğimiz konular tipik ürün sorumluluğu perspektifinden ele alındığı için bahsedilen yetki kriterleri genel olarak hatalı ürünün sebep olduğu şahıslara ve mallara yönelik zarar örnekleri üzerinden temellendirilmiştir. Halbuki, ürün sorumluluğu bakımından önem arz eden bir zarar türü daha bulunmakta olup bu tür öğretide "safi ekonomik zarar" olarak isimlendirilmektedir. Safi ekonomik zarar, zarar gören tarafın korunan hukuki menfaatlerinde (bedensel, maddi ve manevi) başka bir zarar olmaksızın, yalnızca ekonomik menfaatlerinin ihlal edilmesini ifade etmektedir³⁷⁵. Kıta Avrupası hukuk sisteminde bu zarar türü "malvarlığı zararı" olarak

³⁷¹ Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek, Judgment, para. 11-15.

³⁷² VON HEIN, s. 334-335.

³⁷³ VON HEIN, s. 334-335.

³⁷⁴ VON HEIN, s. 334-335; Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek, Judgment, para. 29.

³⁷⁵ STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19b; LEHMANN, Economic Loss, s. 531; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19b; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 224; ÇAĞLAYAN AKSOY, s. 10; YÜKSEL, s. 575; KARAMAN, Sempozyum, s. 306; KURTULAN, s. 468; ÖZDEN, s. 90.

isimlendirilmektedir³⁷⁶. Bu bağlamda malvarlığı, bir kişinin bütün hakları ve borçları olarak tanımlanmaktadır³⁷⁷.

Ürün sorumluluğu kavramı genellikle akla ilk olarak bedensel yaralanmaları getirmekte ve bu sebeple ilk bakışta safi ekonomik zarar kavramıyla herhangi bir ilişkisi olmadığı izlenimini vermektedir³⁷⁸. Halbuki ürünlerdeki hatalar, kişiye veya mala yönelik menfaat ihlallerinin doğrudan veya dolaylı sonucu olan zararlar haricinde, safi ekonomik nitelikteki zararlara da sebebiyet verebilir³⁷⁹. Gizlenmiş ürün hatalarında durum böyledir³⁸⁰. Gizlenmiş ürün hatalarında, üretici hatalı olduğunu bildiği bir ürünü piyasaya sürmek ve bazı durumlarda pazarlamak suretiyle aslında nihai kullanıcılara karşı bilinçli bir aldatma eyleminde bulunmaktadır³⁸¹. Bu aldatma eylemi sonucunda da nihai kullanıcılar kendileri açısından dezavantajlı sözleşmeler yaparak zarara uğramaktadırlar³⁸². Hata ortaya çıktığında nihai kullanıcılar taleplerini, üründeki hatayı kasten gizleyen üreticiye yöneltmek isteyeceklerdir ancak tipik ürün sorumluluğuna ilişkin esaslar bu uyuşmazlıkların çözümü açısından yetersiz kalacaktır³⁸³. Zira, bu uyuşmazlıklarda ürünün amacına uygun kullanımı sonucunda ortaya çıkan bir hatadan ziyade henüz fark edilmemiş bir hatanın üretici tarafından gizlenmek suretiyle nihai kullanıcıların aldatılması söz konusudur³⁸⁴. Nihai kullanıcılar hatayı bilmeleri halinde

³⁷⁶ LEHMANN, Economic Loss, s. 531-532.

³⁷⁷ LEHMANN, Economic Loss, s. 532.

³⁷⁸ LEHMANN, Economic Loss, s. 532; THOMALE, Chris: *Herstellerhaftungsklagen – Internationaler Deliktsgerichtsstand und anwendbares Recht bei reinen Vermögensschäden wegen versteckter Produktmängel*, ZVglRWiss - Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft, 119, Heft 01, 2020, s. 60.

³⁷⁹ LEHMANN, Economic Loss, s. 532; THOMALE, s. 60; LINKE/HAU, Rn. 5.40; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 513.

³⁸⁰ THOMALE, s. 60; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 513; LINKE/HAU, Rn. 5.40.

³⁸¹ LEHMANN, Economic Loss, s. 532; THOMALE, s. 60; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, 19f; BACHMEIER/FREYTAG, Vermögensschaden, s. 338-339; MANKOWSKI, ECPIL, s. 313-314.

³⁸² THOMALE, s. 60; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19a-19f; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 513; MANKOWSKI, ECPIL, s. 313-314.

³⁸³ THOMALE, s. 60; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, 19f; MANKOWSKI, Peter: *Zur internationalen Zuständigkeit am Erfolgsort der Produkthaftung („Zuid-Chemie“)*, Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht – EwiR, Heft 18, 2009, s. 570 (MANKOWSKI, Zuid-Chemie).

³⁸⁴ THOMALE, s. 60; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 513; LINKE/HAU, Rn. 5. 40; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19f; MANKOWSKI, ECPIL, s. 313-314.

belki ürünü hiç satın almayacaklar veya ödedikleri bedelden daha düşük bir fiyat ile sözleşme yapmak isteyeceklerdir³⁸⁵. İlk ihtimalde, nihai kullanıcı aslında kendi iradesiyle uyumlu olmayan bir sözleşmeyi akdederek pasiflerinde bir artışa ve karşı edimini ifa ederek de aktiflerinde bir azalmaya sebep olmaktadır³⁸⁶. Karşı edimin para olması halinde de nihai kullanıcının safi ekonomik zararı ortaya çıkmaktadır³⁸⁷. İkinci ihtimalde, nihai kullanıcı hatayı bilmesi halinde ürünü daha düşük bir bedelle satın alabileceken ürünün objektif değerinden daha yüksek bir bedel ödemektedir. Ürünün objektif değeri ile satış bedeli arasındaki bu fark da yine safi ekonomik zarara vücut vermektedir³⁸⁸. Burada zarar, dolaylı şekilde ürünle ilişkilidir³⁸⁹. Zira safi ekonomik zarar, esasen hatası gizlenen ürüne ilişkin sözleşmede somutlaşmaktadır³⁹⁰.

Safi ekonomik zarar türünün ürün sorumluluğu bağlamında doğurduğu temel problem, daha önce ifade edildiği üzere, milletlerarası yetkinin tesis edilmesi bakımından yalnızca doğrudan zararlar dikkate alınıyor ve zarar görenin bu doğrudan zarar sonucu olarak uğradığı dolaylı zararların herhangi bir önem arz etmiyor oluşudur³⁹¹. Bu bakımdan, herhangi bir fiziksel zararın sonucu olmasa dahi ve doğrudan nitelikte safi ekonomik zararlar söz konusu olduğunda milletlerarası yetkinin nasıl tespit edileceği sorusu gündeme gelmektedir³⁹². Safi ekonomik zarar içeren uyuşmazlıklarda zarar yerinin

³⁸⁵ VKI/VW, Opinion, para. 13; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19f; **LİNKE/HAU**, Rn. 5.40; **THOMALE**, s. 65-66; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 513.

³⁸⁶ **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19f; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, 517-518; **ARMBRÜSTER**, Christian: *Schadensatzklage gegen VW wegen Dieselskandal auch in EU-Mitgliedstaat des Erwerbs des manipulierten Kfz („Verein für Konsumenteninformation“)*, Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht – EwiR, Heft 18, 2020, s. 573-574.

³⁸⁷ **THOMALE**, s. 65-66; **ARMBRÜSTER**, s. 574; VKI/VW, Opinion, para. 36-37.

³⁸⁸ **THOMALE**, s. 65-66; **ARMBRÜSTER**, s. 574; VKI/VW, Opinion, para. 36-37.

³⁸⁹ **THOMALE**, s. 65-66; **ARMBRÜSTER**, s. 574; VKI/VW, Opinion, para. 37-38.

³⁹⁰ **THOMALE**, s. 65-66; **ARMBRÜSTER**, s. 574; VKI/VW, Opinion, para. 37-38.

³⁹¹ **LEIN**, s. 167; **LEIBLE**, Rn. 121; **HESS**, s. 361; **THODE**, Rn. 92; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19b; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32.3; **PAULUS**, Rn. 198-199; **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 280; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 305.

³⁹² **GOTTWALD**, Peter: “Gerichtsstand für unerlaubte Handlungen”, *Internationales Zivilprozessrecht*, Edt: **NAGEL**, Heinrich/**GOTTWALD**, Peter, Otto Schmidt, 8. Auflage, 2020, Rn. 3.98 (**GOTTWALD**, IZPR); **THOMALE**, s. 61, **LEHMANN**, Economic Loss, s. 527-528; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 310-311; **LEIBLE**, s. 327-328; **ARMBRÜSTER**, s. 573; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19b; **HEINRICH**, Rn. 16.

belirlenmesi güçtür³⁹³. Zarara uğrayan ekonomik menfaatin nerede somutlaştığını tespit edebilmek çoğu halde kolay değildir³⁹⁴. Zira, safi ekonomik zararların maddi bir varlıkları bulunmamakta, hatta deyim yerindeyse sadece birer sayıdan ibaret görünmektedirler³⁹⁵.

Bu yüzden öğretilerdeki bir görüşe göre, safi ekonomik zarar durumlarında zarar yeri, malvarlığının yoğunlaştığı/bulunduğu yerde tespit edilmelidir³⁹⁶. Ne de olsa, zarar görenin ekonomik menfaatlerinin bulunduğu ve bu menfaatleri ilgilendiren çoğu kararın alındığı yer orasıdır³⁹⁷. Bununla birlikte, ABAD bir taraftan öngörülebilirlik sağlarken diğer taraftan her somut olayın koşullarını da dikkate alan içtihatlar geliştirmeye çalışmakta ve zarar yerinin, malvarlığının zarar görenin yerleşim yerinde yoğunlaştığı fikrinden hareketle, davacının ikamet ettiği yerde belirlenmesine dair bir ön kabule karşı koyma eğilimi sergilemektedir³⁹⁸. Zira böyle bir ön kabul halinde, Tüzüğün temel amaçları olan yetkili mahkemenin öngörülebilirliği ve hukuki belirlilik yönlerinden zafiyet doğacağı kanısındadır³⁹⁹. Üstelik böyle bir ön kabul safi ekonomik zarara ilişkin bütün uyuşmazlıklarda davacının yerleşim yerindeki mahkemelerin milletlerarası yetkili olması sonucunu doğuracaktır⁴⁰⁰.

³⁹³ THOMALE, s. 61-62; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19c; LEHMANN, Economic Loss, s. 527-528,531; LINKE/HAU, Rn. 5. 40.

³⁹⁴ THOMALE, s. 60-61; STADLER/KRÜGER, EuGVVO,Rn. 19c; LEHMANN, Economic Loss, s. 527-528,531; LINKE/HAU, Rn. 5. 40.

³⁹⁵ THOMALE, s. 61; LEHMANN, Economic Loss, s. 531-532.

³⁹⁶ STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19c.

³⁹⁷ THOMALE, s. 74; LEHMANN, Economic Loss, s. 537.

³⁹⁸ LEHMANN, Economic Loss, s. 538; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 517; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19c; THOMALE, s. 69; LINKE/HAU, Rn. 5. 40; GEIMER, EuGVVO, Rn. 306-311.

³⁹⁹ LEHMANN, Economic Loss, s. 538; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 517; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19c; THOMALE, s. 69; LINKE/HAU, Rn. 5. 40; GEIMER, EuGVVO, Rn. 306-311.

⁴⁰⁰ LEHMANN, Economic Loss, s. 538-539; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 517; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19c; THOMALE, s. 91; LINKE/HAU, Rn. 5. 40; GEIMER, EuGVVO, Rn. 306-311.

Lehmann'a göre, zarar yerinin malvarlığının yoğunlaştığı/bulunduğu yerde tespit edilmesi, lafzi bir tuzağa düşmek anlamına gelmektedir⁴⁰¹. Nitekim malvarlığı kavramı, sadece hukukçuların zihninde var olan ontolojik bir terimdir ve soyut bir "haklar ve yükümlülükler bütünü"nü fiziken tespit edebileceğimiz bir yer yoktur⁴⁰². Her şeyden önce, mülkiyet hakkının konusu, taşınır veya taşınmaz olmakla heterojen bir görünüm sergileyip, bunların birden fazla ülkeye yayılmış şekilde de bulunabilecekleri açıktır⁴⁰³. Dolayısıyla, malvarlığı kolaylıkla birden fazla devletle ilişki içerisinde olabilir⁴⁰⁴.

Öğretideki bir başka görüş, safi ekonomik zararlar söz konusu olduğunda milletlerarası yetkinin zarar yerinde tesis edilmesine karşı çıkmaktadırlar⁴⁰⁵. Ancak bu görüşün kabulü pek mümkün görünmemektedir zira, her ne kadar safi ekonomik zararın fiziken somutlaştığı yeri belirlemek zor olsa dahi, pozitif hukuk düzenleri, yetkili mahkemenin ve uygulanacak hukukun belirlenmesi bakımından zarar yerinin bu şekilde tespitini zorunlu kılmaktadırlar⁴⁰⁶.

ABAD'ın safi ekonomik zarara ilişkin birçok kararı mevcut olmakla beraber bunlar içerisinde yalnızca *Dieselskandal* kararı olarak bilinen VKI/VW ürün sorumluluğuna ilişkindir⁴⁰⁷. Yukarıda ele alınan ABAD içtihatlarının aksine, *VKI/Volkswagen* kararında

⁴⁰¹ **LEHMANN**, Economic Loss, s. 532.

⁴⁰² **LEHMANN**, Economic Loss, s. 532.

⁴⁰³ **LEHMANN**, Economic Loss, s. 532.

⁴⁰⁴ **LEHMANN**, Economic Loss, s. 532.

⁴⁰⁵ **WENDELSTEIN**, Christoph: *Der Gerichtsstand nach Art. 7 Nr. 2 Brüssel Ia-VO bei „reinen“ Vermögenschäden*, Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union- GPR, Heft 06, 2018, s. 278; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19c; **LEHMANN**, Economic Loss, 531; **PAULUS**, Rn. 203.

⁴⁰⁶ **LEHMANN**, Economic Loss, s. 531.

⁴⁰⁷ Bütün bu kararlar ABAD'ın safi ekonomik zararlara ilişkin uyuşmazlıklardaki yaklaşımını kavramak açısından faydalı olmakla beraber çalışmanın kapsamını genişletmemek adına bu kararlara ilgili oldukları ölçüde dipnotlarda değinilecektir. Vorabentscheidungsersuchen von 30 Juli 2019, Verein für Konsumenteninformation v. Volkswagen AG, C-343/19, s. 2 (VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen); VKI/VW, Judgment, para. 7-8. LG Klagenfurth'un ABAD'a yaptığı ön karar başvurusu için bkz. <https://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?nat=or&mat=or&pcs=Oor&jur=C%2CT%2CF&num=C-343%252F19&for=&jge=&dates=&language=en&pro=&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse>

atipik bir ürün sorumluluğu uyuşmazlığı söz konusudur⁴⁰⁸. İlgili karar, üründeki hatanın üretici tarafından gizlenmesi sonucunda meydana gelen safi ekonomik zararlara ilişkin olup, ileride doğabilecek benzer uyuşmazlıklarda yetkili mahkemenin belirlenmesi bakımından bir öncü niteliğindedir. Dolayısıyla aşağıda bu karar üzerinde durulacaktır.

2.1.3.3.4.2.1. *Verein für Konsumenteninformation v. Volkswagen AG*

2015 yılında, Volkswagen AG tarafından üretilen 11 milyon aracın, Avrupa Birliği yasalarının öngördüğü emisyon sınırlarını aşmak amacıyla yasadışı bir manipülasyon yazılımıyla donatıldığı açığa çıkmıştır⁴⁰⁹. İlgili yazılımla donatılan araçların günlük kullanımları sırasında, Birlik yasalarının öngördüğü emisyon limitlerinden 40 kat daha fazla azot oksitleri (NOx) yaydığı tespit edilmiştir⁴¹⁰. Bu olay “*Volkswagen* emisyon skandalı”, “*Dieseltgate*” ya da “*Abgasskandal*” olarak adlandırılmıştır. Skandalın duyulmasının ardından, çok sayıda araç sahibi Volkswagen AG aleyhine davalar açmaya başlamıştır. Bu davalardan en önemlisi Tüketici Bilgilendirme Derneği (*Verein für Konsumenteninformation, VKI*) tarafından Avusturya Klagenfurt Bölge Mahkemesi'nde (*Landesgericht Klagenfurt, LG Klagenfurt*) açılan topluluk davasıdır⁴¹¹.

Davacı, taleplerini davalının haksız fiil sorumluluğuna dayandırmıştır⁴¹². Davacıya göre, bu araçların sahiplerinin zararı, söz konusu manipülasyonu bilmeleri halinde araçları ya hiç satın almayacak ya da en az ödedikleri miktardan %30 daha az bir bedel ödeyerek satın alabilecek olmalarından kaynaklanmaktadır⁴¹³. Söz konusu araçlar, üretildikleri

---

[%252Cfalse&oqp=&td=%3BALL&avg=&lgrc=en&page=1&lg=&cid=2107342](#) (S.E.T. 24.08.2023).

⁴⁰⁸ THOMALE, s. 60; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, 19f; MANKOWSKI, Zuid Chemie, s. 570.

⁴⁰⁹ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 2; VKI/VW, Judgment, para. 7-10.

⁴¹⁰ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 2; VKI/VW, Judgment, para. 7-10.

⁴¹¹ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 2; VKI/VW, Judgment, para. 7-10.

⁴¹² VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 2; VKI/VW, Judgment, para 10.

⁴¹³ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 2; VKI/VW, Judgment, para. 9. LG Klagenfurth'un ABAD'a yaptığı ön karar başvurusu için bkz. <https://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?nat=or&mat=or&pcs=Oor&jur=C%2CT%2CF&num=C-343%252F19&for=&jge=&dates=&language=en&pro=&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C>

andan itibaren hatalı olduklarından objektif piyasa değerleri alıcılar tarafından ödenen bedelden çok daha düşük olmalıdır⁴¹⁴. Aracın objektif piyasa değeri ile alıcılar tarafından ödenen bedel arasındaki fark ise tazminat talebine konu zararı teşkil etmektedir⁴¹⁵.

Bu çerçevede Klagenfurt Bölge Mahkemesi, Avusturya mahkemelerinin mevcut dava bakımından milletlerarası yetkiye sahip olup olmadığı hususu hakkında ABAD'dan Brüksel Ibis Tüzüğünü yorumlamasını istemiştir⁴¹⁶. Mahkemece ABAD'a yöneltilen soru şu şekildedir⁴¹⁷:

“Üye Devlette işlenen bir haksız fiilin doğrudan sonucu olarak başka bir Üye Devlette safi ekonomik zarar meydana gelmesi halinde, safi ekonomik zararın meydana geldiği bu yer, Brüksel Ibis Tüzüğü m. 7/2 uyarınca zararın meydana geldiği yer olarak mı yorumlanmalıdır?”

Klagenfurt Bölge Mahkemesi'nin bu konudaki kendi değerlendirmesi, Alman mahkemelerinin dava konusu vakıalara yakınlık ve delillerin toplanması açısından daha uygun olduğu yönündedir⁴¹⁸. Diğer taraftan, Tüzük m. 7/2 hükmü, davacıya, hem haksız fiilin işlendiği yer mahkemeleri hem de zarar yeri mahkemeleri arasında seçim hakkı tanımaktadır⁴¹⁹. Dolayısıyla, buradaki mesele, mevcut davada Avusturya'nın zarar yeri olarak nitelendirilmesinin mümkün olup olmadığı şeklinde ortaya çıkmıştır⁴²⁰.

2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&oqp=&td=%3BALL&avg=&lgrc=en&page=1&lg=&cid=2107342 (S.E.T. 24.08.2023).

⁴¹⁴ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 2-3; VKI/VW, Judgment, para. 8-9.

⁴¹⁵ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 2-3; VKI/VW, Judgment, para. 8-9.

⁴¹⁶ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 1; VKI/VW, Judgment, para. 8-9.

⁴¹⁷ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 1; VKI/VW, Judgment, para. 17.

⁴¹⁸ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 9.

⁴¹⁹ VKI/VW, Opinion, para. 80.

⁴²⁰ VKI/VW, Opinion, para. 80.

2.1.3.3.4.2.1.1. Hukuk Sözcüsünün (*Advocate General*) Görüşü

2.1.3.3.4.2.1.1.1. Zararın Niteliği

Hukuk sözcüsü görüşünde ilk olarak zararın niteliğini ele almıştır. Hukuk sözcüsüne göre, manipülasyon yazılımının araçlara yüklenmesi ile doğrudan zarara sebep olan fiil gerçekleşmiştir⁴²¹. Zira aracın satıldığı andaki objektif değeri, üretim anından beri mevcut olan bir hata nedeniyle alıcılar tarafından ödenen bedelden daha düşük olduğundan, aracın objektif değeri ile ödenen bedel örtüşmemektedir⁴²². Bu nedenle, alıcı tarafından ödenen bedel ile aracın hatalı haliyle sahip olduğu objektif değer arasındaki fark, zamansal olarak daha sonra ortaya çıkan (skandalın açığa çıkmasıyla) bir safi ekonomik zarara vücut vermektedir⁴²³.

Hukuk sözcüsüne göre, somut olaydaki zarar safi ekonomik bir zarar olduğundan, tipik bir ürün sorumluluğu uyuşmazlığı söz konusu değildir⁴²⁴. Ancak, araç maddi varlığı bulunan bir eşya olduğu için, zararın maddi zarar olarak sınıflandırılıp sınıflandırılmayacağı sorusu ortaya çıkmaktadır⁴²⁵. Hukuk sözcüsüne göre alıcılar, aracın gerçek özelliklerini öğrendiklerinde daha kötü veya farklı bir araca değil, ödedikleri bedelden daha düşük değere sahip bir araca sahip olmuşlardır⁴²⁶. Dolayısıyla, somut bir nesne olarak araç gerçekten de safi ekonomik zararı temsil etmekte ve zararın

⁴²¹ Opinion of Advocate General Campos Sánchez-Bordona, *Verein Für Konsumenteninformation v. Volkswagen AG*, C-343/19, ECLI:EU:C:2020:253, para. 35, 39-41 (VKI/VW, Opinion).

⁴²² VKI/VW, Opinion, para. 37.

⁴²³ VKI/VW, Opinion, para. 37, 40-41.

⁴²⁴ VKI/VW, Opinion, para. 37-39.

⁴²⁵ VKI/VW, Opinion para. 38; **BACHMEIER**, Tobias/**FREYTAG**, Martin: *Neues zum europäischen Deliktsgerichtsstand bei reinen Vermögensschäden im internationalen Warenverkehr*, RIW – Recht der Internationalen Wirtschaft, Heft 06, 2020, s. 338 (**BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögensschaden).

⁴²⁶ VKI/VW, Opinion, para. 38; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögensschaden, s. 338-339

kaynağının tespit edilmesini mümkün kılmakta, fakat bu durum yine de zararın safi ekonomik niteliğini değiştirmemektedir⁴²⁷.

Son olarak hukuk sözcüsü, araçları satın alan kişilerin uğradığı zararın doğrudan zarar niteliğinde olduğunu ve taleplerinin Brüksel Ibis Tüzüğü'nün 7/2 hükmü anlamında dolaylı zarar teşkil etmediğini vurgulamıştır⁴²⁸. Nitekim daha önce de ifade edildiği üzere, dolaylı zararlar, m. 7/2 hükmü kapsamında milletlerarası yetkinin tesisi bakımından dikkate alınmamaktadırlar⁴²⁹. Araçların gerçek değeri ilk olarak manipülasyon yazılımının öğrenilmesiyle ortaya çıktığından, hukuk sözcüsüne göre, aracın nihai kullanıcıları (aracı ilk alıcıdan sonra iktisap edenler) da davacı olabilmelidir⁴³⁰. Bunun altındaki sebep nihai kullanıcılardan önceki kullanıcıların herhangi bir zarara uğramamış olmalarıdır⁴³¹. Zira, zarar skandalın açığa çıktığı ana kadar bilinmemektedir ve ilk olarak skandalın açığa çıktığı anda somutlaşmaktadır⁴³².

2.1.3.3.4.2.1.1.2. Haksız Fiilin İşlendiği Yerin Tespiti

Başvurucu Avusturya Klagenfurt Bölge Mahkemesi, ABAD'a yalnızca zarar yerinin tespitine ilişkin bir soru yöneltmiş ve haksız fiilin işlendiği yerin tespitine dair bir talepte bulunmamıştır. Bu sebeple Hukuk Sözcüsü görüşünde haksız fiilin işlendiği yere dair ayrıntılara girmemiş ancak ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında üretim yerindeki mahkemelerin yetkili olduğuna dair önceki içtihadı teyit etmiştir⁴³³.

⁴²⁷ VKI/VW, Opinion para. 38-39; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögensschaden, s. 338-339.

⁴²⁸ VKI/VW, Opinion, para. 39-41; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögensschaden, s. 339.

⁴²⁹ **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögensschaden, s. 338; **LEIN**, s. 167; **LEIBLE**, Rn. 121; **HESS**, s. 361; **THODE**, Rn. 92; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19b; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32.3; **PAULUS**, Rn. 198-199; **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 280.

⁴³⁰ VKI/VW, Opinion, para. 40-41; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögensschaden, s. 339.

⁴³¹ VKI/VW, Opinion, para. 40-41; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögensschaden, s. 339.

⁴³² VKI/VW, Opinion, para. 41; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögensschaden, s. 339.

⁴³³ VKI/VW, Opinion, para. 42.

2.1.3.3.4.2.1.1.3. Zarar Yerinin Tespiti

Zarar yerini belirlemek için hukuk sözcüsü ilk olarak ABAD'ın önceki kararlarında da yer verdiği "özel koşullar" terimine açıklık getirmiştir⁴³⁴. Buna göre, "zararın meydana geldiği yer" in öngörülebilir olup olmadığı ve Tüzük anlamında hukuki belirliliğin sağlanıp sağlanmadığı incelenmelidir⁴³⁵. Safi ekonomik zararlara ilişkin uyuşmazlıklarda, zarar yerinin belirlenmesine ilişkin özel koşullar, somut olaya özgüdür⁴³⁶. Bu nedenle, safi ekonomik zararın mevcudiyeti, milletlerarası yetkinin tesisi bakımından tek başına dayanak alınmamaktadır⁴³⁷. Bu görüş *Kolassa*⁴³⁸, *Universal*

⁴³⁴ VKI/VW, Opinion, para. 58-67; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögenschaden, s. 339-340.

⁴³⁵ VKI/VW, Opinion, para. 58-59, **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögenschaden, s. 340.

⁴³⁶ VKI/VW, Opinion, para. 67; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögenschaden, s. 340.

⁴³⁷ **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögenschaden, s. 340.

⁴³⁸ İzahname sorumluluğuna ilişkin olan davasında, Avusturya'da ikamet eden Bay Kolassa, Barclays Bank tarafından ihraç edilen yatırım sertifikalarına (bir Avusturya bankası aracılığıyla) yatırım yapmıştır. Sertifikaların neredeyse değerlerinin tamamını kaybetmesinin ardından Bay Kolassa, ihracatçının izahname sorumluluğuna ve davalının diğer yasal bilgilendirme yükümlülüklerinin ihlaline dayanarak Barclays Bank aleyhine dava açmıştır. Mahkeme, 'zararlı olayın meydana geldiği yerin, yalnızca davacının Üye Devletlerden birinde bulunan malvarlığının bir kısmının zarara uğramasına dayanarak, davacının yerleşim yerinde tespit edilemeyeceğine dair içtihadını yinelemiş ancak davacının yerleşim yerinin zararın meydana geldiği yer ile örtüşmesi halinde, böyle bir milletlerarası yetki tesisinin haklı görülebileceğini belirtmiştir. ABAD, iddia edilen zararın doğrudan davacının yerleşim yerindeki mahkemelerin yargı çevresinde bulunan bir banka hesabında gerçekleşmesi halinde, buradaki mahkemelerin bu tür bir dava için milletlerarası yetkiyi haiz olduğuna karar vermiştir. Bkz. Judgment of 28 January 2015, *Harald Kolassa v Barclays Bank plc*, C-375, ECLI:EU:C:2015:37 (Kolassa v. Barclays Bank, Judgment).

*Music*⁴³⁹ ve *Löber*⁴⁴⁰ kararlarında da ABAD tarafından benimsenmiştir⁴⁴¹. Safi ekonomik zararın meydana geldiği yerdeki mahkemelerin milletlerarası yetkisinin tesis edilebilmesi

⁴³⁹ Avukatların sorumluluğuyla ilgili olan Universal Music davasında, Universal Music'in avukatları bir hisse opsiyonu sözleşmesini hazırlarken hata yapmışlar ve bu da şirketin Çek Cumhuriyeti'ndeki tahkim yargılaması sonucunda Çek plak şirketi B&M'ye hisseler için çok daha yüksek bir fiyat ödemek zorunda kalmasıyla sonuçlanmıştır. Bu davada ABAD, sözleşme müzakerelerinin, sözleşmenin imzalanmasının, tarafların hak ve yükümlülüklerinin tesis edilmesinin Çek Cumhuriyeti'nde gerçekleştiğine işaret etmiş ve bu hususların Universal Music'in zararına neden olduğuna karar vermiştir. Sonuç olarak ABAD somut olayda haksız fiilin işlendiği yerin sözleşmenin akdedildiği yer olan Çek Cumhuriyeti'nde bulunduğu hükmetmiştir.

Zarar yerinin belirlenmesi bakımından ise ABAD, amaçlanan satış fiyatı ile sözleşmedeki hatalı fiyat arasındaki farkın Universal Music'in zararını oluşturduğunu belirtmiş ve bu zararın gerçek satış fiyatının belirlendiği tarih olan 31 Ocak 2005'te Çek Cumhuriyeti'nde tahkim kurulu önünde taraflar arasında kararlaştırılan uzlaşma sırasında kesinleştiğini ifade etmiştir. Yani uzlaşma anlaşmasının Çek Cumhuriyeti'nde imzalanması ile Universal Music'in malvarlığı üzerinde geri dönüşü olmayan bir pasif artışı oluşturmuştur. Kolassa içtihadından farklı olarak, Universal Music'in uzlaşma bedelinin Hollanda'daki banka hesabından transfer edilmesiyle doğrudan maddi bir zarara uğramıştır ancak buna rağmen ABAD diğer yetki kriterlerinin eksik olması sebebiyle banka hesabının bulunduğu yerdeki mahkemelerin milletlerarası yetkisini reddetmiştir. Bu karar literatürde belirli eleştirileri de beraberinde getirmiştir çünkü ABAD banka hesabının bulunduğu devletteki mahkemelerin milletlerarası yetkisinin tesis edilebilmesi için için hangi yetki kriterlerinin eksik kaldığını belirtmemiştir. ABAD, "ilgili yetki kriterleri" eksik olduğu için dava koşullarının milletlerarası yetkiyi tesis etmek açısından yeterli olmadığını belirtmekle yetinmiştir. Bkz. Judgment of the of 16 June 2016, *Universal Music International Holding BV v Michael Tétéreault Schilling and Others*, C-12/15, ECLI:EU:C:2016:449 (Universal Music, Judgment).

⁴⁴⁰ Viyana'da (Avusturya) ikamet eden Bayan Löber, Barclays Bank Plc tarafından ihraç edilen hamiline yazılı tahvillere yatırım yapmıştır. Tahvillere ilişkin temel izahname yetkili ulusal otorite olan Österreichische Kontrollbank AG'ye bildirilmiştir. Bu tahvillerin bedeli Bayan Kolassa'nın Viyana'da bulunan kişisel banka hesabından Graz ve Salzburg'da bulunan iki ayrı menkul kıymet hesabına aktarılmıştır. Daha sonra söz konusu menkul kıymet hesaplarından Barclays Bank Plc'ye ödeme yapılmıştır. İlgili tahvillerin değer kaybetmesi üzerine Bayan Löber, ilgili yatırımı izahnamedeki yanıltıcı bilgiler sebebiyle gerçekleştirdiğini ileri sürerek yerleşim yerinde bulunan Viyana Ticaret Mahkemesi'nde Barclays Bank Plc aleyhine bir tazminat davası açmıştır. Burası aynı zamanda, yatırım yapmak için ilk havaleyi gerçekleştirdiği kişisel banka hesabının bulunduğu yerdir. Ancak Viyana Ticaret Mahkemesi ve akabinde bir üst derece mahkemesi de ilgili uyuşmazlıkta yetkisizlik kararı vermiştir.

ABAD, bir yatırımcının uğradığını iddia ettiği safi ekonomik zararın, davanın açıldığı mahkemenin yargı çevresinde bulunan bir banka hesabında meydana gelmesi ve somut olayın diğer özel koşullarının da bu mahkemelerin milletlerarası yetkisini desteklemesi halinde, zarar görenin yerleşim yerindeki mahkemelerin zarar yeri yetki kriteri uyarınca milletlerarası yetkiye sahip olacağına hükmetmiştir.

ABAD Avusturya mahkemelerini yetkili kılmasının ardındaki "özel koşulları" şu şekilde sıralamıştır: (i) davacı yatırım kararını Avusturya'da vermiştir, (ii) ödemeler Avusturya'da bulunan banka hesaplarından yapılmıştır, (iii) izahname yetkili ulusal otorite olan Österreichische Kontrollbank AG'ye bildirilmiştir ve (iv) tahviller Avusturya ikincil piyasasında edinilmiştir. ABAD, izahnamenin Avusturya'da Österreichische Kontrollbank AG'ye bildirilmesi sebebiyle de ihracatçının Avusturya'da kendi aleyhine dava açabileceğini öngörebileceğini belirtmiştir. ABAD ne maddi menfaatlerin merkezinin ne de banka hesabının zarar gören tarafın ikametgâhında bulunmasının buradaki mahkemelerin milletlerarası yetkisinin tesis edilmesi sonucunu doğurmayacağını ifade etmiştir. Bkz.

için safi ekonomik zarara ek olarak, münferit davanın diğer özel koşullarının da zararın meydana geldiği yer mahkemeleri ile bağlantı içinde bulunması gerekmektedir⁴⁴². Bu durum, m. 7/2 hükmünün, *actor sequitur forum rei* ilkesine bir istisna olacak şekilde ABAD tarafından dar yorumlanmasından kaynaklanmaktadır⁴⁴³. Bu tercih, özel yetki kurallarının geniş yorumlanarak, Brüksel Ibis Tüzüğü'nün temel amaçlarından olan hukuki belirlilik ve yetkili mahkemenin öngörülebilirliği kriterlerini sekteye uğratmamak adınadır⁴⁴⁴.

Mevcut davada hukuk sözcüsü, maddi varlığı bulunan bir eşyada safi ekonomik zarar meydana gelmesi halinde, bu nesnenin bulunduğu yerin m. 7/2 hükmü bağlamında milletlerarası yetkiyi tesis etmek için bir yetki kriteri teşkil edebileceğini öne sürmüştür⁴⁴⁵. Ancak bazı durumlarda, örneğin banka hesapları veya taşınır mallarda olduğu gibi zararın meydana geldiği tarihte maddi nesnenin fiziksel konumunu belirlemenin zor olabileceğine de dikkat çekmiştir⁴⁴⁶.

Judgment of 12 September 2018, *Helga Löber v Barclays Bank PLC*, C-304/17, ECLI:EU:C:2018:701 (Löber v. Barclays Bank, Judgment).

ABAD safi ekonomik zararlara ilişkin uyuşmazlıklarda her somut olay bakımından ayrı bir inceleme yapmaktadır. Bu sebeple ilgili uyuşmazlıklar bakımından zarar yerinin tespitinde hangi "özel koşulların" belirleyici olacağı net olmaması öğretide eleştirilmektedir. Nitekim bu durum, Tüzüğün yargı milletlerarasının yetkinin tesisinde hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik sağlama amaçlarıyla da çelişmektedir. Ayrıca, önceki içtihatlarla olan ilişki de belirsizdir. Kolassa kararında "banka hesabının bulunduğu yer" bir yetki kriteri olarak esas alınmış izlenimi verse de Löber kararında "banka hesabının bulunduğu yerden" ziyade ulusal otoriteye bildirim yapıldığı yer" milletlerarası yetkinin tesisinde daha ön planda gözükmektedir. Bkz. PAULUS, Rn. 203; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19d; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 517; RIELÄNDER, Frederick: *Der „Vertragsabschlussschaden im europäischen Deliktstollisions- und Zuständigkeitsrecht*, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht- RabelsZ*, Band 85, Heft 3, 2021, s. 588.

⁴⁴¹ Kolassa v. Barclays Bank, Judgment para. 48-50; Universal Music, Judgment, para. 34-40; Löber v. Barclays Bank, Judgment, para. 28-30.

⁴⁴² Judgment of 10 June 2004, *Rudolf Kronhofer v Marianne Maier and Others*; para 19-21; Universal Music, Judgment; para. 34-40; Helga Löber v. Barclays Bank, Judgment; para. 23-36; Judgment of 28 January 2015, *Helga Löber v Barclays Bank PLC*, C-375/13, EU:C:2015:37, para. 48-49.

⁴⁴³ MANKOWSKI, ECPII, s. 278; LEIN, s. 156; LEIBLE, s. 267.

⁴⁴⁴ LEIN, s. 156.

⁴⁴⁵ VKI/VW, Opinion, para. 72.

⁴⁴⁶ VKI/VW, Opinion, para. 72.

Hukuk sözcüsüne göre, araçların konumu davalı için öngörülebilir olmasa bile mahkeme ile uyumsuzluk arasındaki yakınlık somut olay bakımından görece daha az önemlidir⁴⁴⁷. Zira, tüm araçlardaki zarar, safi ekonomik zarar niteliğindedir ve zararın tespiti için her bir aracın ayrı ayrı incelenmesi gerekmemektedir⁴⁴⁸. Neticede, hukuk sözcüsü zarar yeri olarak, hatalı aracı zarar görenin mülkiyetine geçiren satış sözleşmesinin kurulduğu yerin esas alınmasını önermiştir⁴⁴⁹. Dolayısıyla, hukuki işlemin yapıldığı yer aynı zamanda alıcı bakımından zararın gerçekleştiği yer olmaktadır⁴⁵⁰. Hukuk sözcüsüne göre, özel koşullar⁴⁵¹ da bu yerdeki mahkemelerin milletlerarası yetkisini desteklemekteyse, aracı alıcının mülkiyetine geçiren hukuki işlemin gerçekleştirildiği yer mahkemeleri milletlerarası yetkili olacaktır⁴⁵². Hukuk sözcüsüne göre, özel koşulların varlığı değerlendirilirken yalnızca zarar gören tarafın menfaatleri değil; aynı zamanda üreticinin, dava edildiği mahkemenin milletlerarası yetkisini öngörüp göremeyeceği de dikkate alınmalıdır⁴⁵³.

Bölge Mahkemesi'nin ABAD'a yönelttiği soru esasında, satış sözleşmesinin imzalanmasının ve mülkiyet geçişinin Avusturya'da gerçekleşmesinin bu yer mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tesis etmek bakımından yeterli olup olmadığına ilişkindir⁴⁵⁴. Ancak Bölge Mahkemesi'ne göre göre hukuka ve delillere yakınlık ve yargılamanın etkin bir biçimde yürütülmesi gibi kriterler haksız fiilin işlendiği yer mahkemeleri sıfatıyla Alman mahkemelerini işaret ettiğinden, bu mahkemeler uyumsuzluğu çözmek açısından en uygun konumdadır⁴⁵⁵. Bölge Mahkemesi ayrıca satış

---

⁴⁴⁷ VKI/VW, Opinion, para. 73.

⁴⁴⁸ VKI/VW, Opinion, para. 73.

⁴⁴⁹ VKI/VW, Opinion, para. 74.

⁴⁵⁰ VKI/VW, Opinion, para. 75.

⁴⁵¹ Bkz. Başlık 2.1.3.3.4.2.1.1.3.

⁴⁵² VKI/VW, Opinion, para. 75.

⁴⁵³ VKI/VW, Opinion, para. 75.

⁴⁵⁴ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 9.

⁴⁵⁵ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 9.

sözleşmesinin kurulduğu ve mülkiyetin geçtiği yerin bir yetki kriteri olarak esas alınmasının, özellikle bazı araçların ikinci el olarak satın alındığı da göz önünde bulundurulduğunda, davalının yetkili mahkemeyi öngörmesini engelleyebileceğini ifade etmiştir⁴⁵⁶.

Hukuk sözcüsü davalının, satış sözleşmesinin kurulmasının ve araçların mülkiyetinin geçişinin ilgili Devlette gerçekleşebileceğini öngöremediği sürece, bu devletin mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tesis edilemeyeceğini belirtmiş, fakat davalı gibi büyük bir üreticinin, araçlarının Avusturya'da satılacağını ve bu yerin mahkemelerinde dava edilebileceğini kolaylıkla öngörebileceğine işaret etmiştir⁴⁵⁷. Ayrıca Hukuk Sözcüsü, Bölge Mahkemesi'nin ön karar başvurusunda Alman mahkemelerinin ilgili uyuşmazlığı çözmek bakımından daha uygun olduğuna dair tespitine de birtakım eleştiriler getirmiştir⁴⁵⁸. Hukuk Sözcüsü somut olayda özel koşulların incelenmesinin nedeninin haksız fiilin işlendiği yer ve zarar yeri mahkemeleri arasından hangisinin uyuşmazlığın çözümü için daha uygun olduğuna karar vermek değil yalnızca bu iki yerin nerede bulunduğunu belirlemek olduğunu vurgulamıştır⁴⁵⁹. Davanın haksız fiilin işlendiği yer mahkemelerinde mi yoksa zarar yeri mahkemelerinde mi açılacağına ilişkin karar ise, vakialara ve delillere yakınlık ve yargılamanın efektif şekilde yürütülmesi gibi kriterlere bakılmaksızın, davacıya bırakılmıştır⁴⁶⁰.

Hukuk sözcüsü zarar yerini tespit etmeye yönelik özel koşulları belirlemenin çok zor olduğuna ve bu durumun m. 7/2 hükmünün yeknesak bir şekilde uygulanmasına engel teşkil edebileceğine dikkat çektikten sonra mevcut davanın özel koşullarını incelemeye başlamıştır⁴⁶¹. Mütalaada Volkswagen gibi bir otomobil üreticisinin otomobillerinin Avusturya'da satılacağını kolaylıkla öngörebileceğini ve bu özel durumların

⁴⁵⁶ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 10.

⁴⁵⁷ VKI/VW, Opinion, para. 79.

⁴⁵⁸ VKI/VW, Opinion, para. 80.

⁴⁵⁹ VKI/VW, Opinion, para. 80.

⁴⁶⁰ VKI/VW, Opinion, para. 80; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 277; **LEIBLE**, s. 321-322; **LEIN**, s. 156.

⁴⁶¹ VKI/VW, Opinion, para. 76.

incelenmesinin nedeninin haksız fiilin işlendiği yer ile zarar yeri mahkemeleri arasında karar vermek değil, Avusturya mahkemelerinin mevcut dava (safî ekonomik zarar) bakımından zarar yerindeki mahkeme sıfatıyla milletlerarası yetkiye sahip olup olmadığını belirlemek olduğu ifade edilmiştir⁴⁶². Dolayısıyla mahkemenin görevi, hukuki uyumsuzluğun çözümü için haksız fiilin işlendiği yerdeki mahkemenin mi yoksa zarar yerindeki mahkemenin mi daha iyi olduğuna karar vermek değil, bu yerlerin nerede bulunduğunu belirlemektir⁴⁶³. İki yetki kriterinin işaret ettiği mahkemeler farklı devletlerde ise bu mahkemeler arasında seçim yapma kararı; vakıalara yakınlık, delillerin daha kolay toplanması ve yargılamanın uygun şekilde düzenlenmesi kriterlerine bakılmaksızın davacıya bırakılmıştır⁴⁶⁴.

Hukuk sözcüsü yukarıda belirtilen hususlar ışığında Brüksel Ibis Tüzüğü'nün aşağıdaki şekilde yorumlanarak, Bölge Mahkemesi'ne ilgili şekilde cevap verilmesine dair görüş bildirmiştir⁴⁶⁵:

- Hata yani manipülasyon kamuoyu tarafından öğrenildiği esnada ürünü mülkiyetinde bulunduran nihai kullanıcı doğrudan zarar gören konumundadır⁴⁶⁶,
- Zarara yol açan olayın meydana geldiği yer, üründeki hatayı oluşturan olayın meydana geldiği yerdir (yani ürünün üretildiği yer olan Almanya)⁴⁶⁷; ve
- “Özel koşulların” da ilgili Devlet mahkemelerinin milletlerarasını yetkisini desteklemesi halinde, nihai kullanıcının ürünü üçüncü bir kişiden satın aldığı Üye Devlet, zararın gerçekleştiği yer olarak kabul edilmelidir. Bu koşullar, her halükârda, davalının, eylemlerinin bir sonucu olarak, ürünü o yerde satın alabilecek muhtemel

⁴⁶² VKI/VW, Opinion, para. 80.

⁴⁶³ VKI/VW, Opinion, para. 80.

⁴⁶⁴ VKI/VW, Opinion, para. 80; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögensschaden, s. 337-338; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 277; **LEIBLE**, s. 321-322; **LEIN**, s. 156; **HESS**, s. 361; **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 202.

⁴⁶⁵ VKI/VW, Opinion, para. 81.

⁴⁶⁶ VKI/VW, Opinion, para. 81.

⁴⁶⁷ VKI/VW, Opinion, para. 81.

alıcılar tarafından kendisine karşı bir dava açılabileceğini makul bir şekilde öngörmesini mümkün kılmalıdır⁴⁶⁸.

2.1.3.3.4.2.1.2. ABAD'ın Kararı

Bu zamana kadar ABAD, Brüksel Ibis Tüzüğü m. 7/2 hükmünün uygulanmasına ilişkin soruları, özellikle de haksız fiillerde zarar yerinin belirlenmesi konusunu tekrar tekrar ele almış ve somut olay temelli bir inceleme modeli geliştirmiştir⁴⁶⁹.

Mevcut karar ise, m.7/2 hükmünün uygulanmasına ilişkin yeni bir içtihat oluşturmuş ve özellikle zararın niteliği, zarar yerinin belirlenmesi ve zarar yeri mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tesisine ilişkin yetki kriterleri olmak üzere birçok soru gündeme getirmiştir⁴⁷⁰. Hem öğretide hem hukuk sözcüsünün görüşünde ifade edildiği üzere, zararın safi ekonomik zarar olarak nitelendirilmesi beklenirken, ABAD bunu reddetmiş ve söz konusu zararın bir eşyada somutlaşan doğrudan nitelikte maddi zarar oluşturduğuna hükmetmiştir⁴⁷¹.

Ayrıca ABAD, bir Üye Devlette yerleşik olan ve diğer Üye Devletlerde piyasaya sürülen araçlara manipülasyon yazılımı yükleyen bir otomobil üreticisinin, bu Devletlerin mahkemelerinde dava edilmeyi makul bir şekilde öngörebileceğine işaret etmiştir⁴⁷². Kararın bu kısmı AB genelindeki alıcıların konumunu oldukça güçlendirdiğinden, kararın en önemli sonuçlarından biri olarak nitelendirilebilir⁴⁷³. Ayrıca çalışmada incelenen

⁴⁶⁸ VKI/VW, Opinion, para. 81.

⁴⁶⁹ LOHN, Stefan K./PENNERS, Anja Katharina: *Der Klägergerichtsstand nach Art. 7 Nr. 2 EuGVVO*, EWS -Europäisches Wirtschafts- und Steuerrecht, Heft 01, 2021, s. 35; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 512-513; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19c; BACHMEIER/FREYTAG, Vermögensschaden, s. 340.

⁴⁷⁰ LOHN/PENNERS, s. 35; BACHMEIER/FREYTAG, Vermögensschaden, s. 341-342

⁴⁷¹ VKI/VW, Judgment, para. 32-33; LOHN/PENNERS, s. 35; BACHMEIER/FREYTAG, Vermögensschaden, s. 338-339.

⁴⁷² VKI/VW, Judgment, para. 36; LOHN/PENNERS s. 35, 38; BACHMEIER, Tobias/FREYTAG, Martin: *RIW-Kommentar*, RIW – Recht der Internationalen Wirtschaft, Heft 09-10, 2020, s. 606 (BACHMEIER/FREYTAG, RIW-Kommentar).

⁴⁷³ LOHN/PENNERS, s. 35, 38; BACHMEIER/FREYTAG, RIW-Kommentar, s. 606.

önceki kararların aksine bu karar aynı zamanda kolektif bir etkiyi de beraberinde getirmiş ve AB'de ikamet eden tüm zarar gören tarafların Volkswagen ve diğer araç üreticilerini araçları satın aldıkları yerdeki mahkemelerde dava edebilmelerinin önünü açmıştır⁴⁷⁴. Aşağıda, öncelikle mahkemenin gerekçeleri üzerinde durulacak ardından öğretilerde bu kararın lehinde ve aleyhinde öne sürülmüş görüşler incelenecektir.

2.1.3.3.4.2.1.2.1. Zararın Niteliği

ABAD, *Tibor-Trans*⁴⁷⁵ kararındaki içtihadını takip etmiş ve yazılımla manipüle edilen araçların gerçek değeri ile satın alma bedeli arasındaki farkı, doğrudan zarar olarak nitelendirmiştir⁴⁷⁶. Zarar gören taraf için zarar; yazılımla manipüle edilen aracın gerçek bedeli ile ödenen bedel arasındaki fark sebebiyle, satış sırasında meydana gelmiş, manipülasyonun kamuoyunca öğrenilmesiyle de yalnızca açığa çıkmıştır⁴⁷⁷. ABAD'ın doğrudan zarar nitelendirmesi de bu hususa dayanmaktadır⁴⁷⁸.

Öğretilerde belki de kararın en şaşırtıcı unsuru olarak görülen husus, zararın hukuk sözcüsünün görüşünün aksine safi ekonomik zarar olarak nitelendirilmemiş olmasıdır⁴⁷⁹.

⁴⁷⁴ LOHN/PENNERS, s. 35, 38; BACHMEIER/FREYTAG, RIW-Kommentar, s. 606; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 513; ANOMO, Dieselskandal, 806285; WAGNER, s. 728.

⁴⁷⁵ Bkz. Dn. 334.

⁴⁷⁶ VKI/VW, Judgment, para. 38; LOHN/PENNERS, s. 37.

⁴⁷⁷ VKI/VW, Judgment, para. 30.

⁴⁷⁸ VKI/VW, Judgment, para. 25, 31.

⁴⁷⁹ RODI, Daniel: Anmerkung zu EuGH, Urt. v. 9.7.2020 – C-343/19, Verein für Konsumenteninformation/VW (EuGH, Urt. v. 9.7.2020 – C-343/19), GPR- Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union, Heft 01, 2021, s. 16-17; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal s. 513; LOHN/PENNERS, s. 37; SCHMIDT-KESSEL, Martin/MÖLLNITZ, Christina, Anmerkung zu BGH v. 25.05.2020 VI ZR 252/19- Haftung der VW AG wegen vorsätzlicher sittenwidriger Schädigung durch Abgasmanipulation an Diesel-Kfz, Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht – EWIR, Heft 13, 2020, s. 396; BACHMEIER/FREYTAG, Vermögensschaden, s. 341-342; ARMBRÜSTER, Christian: Schadensersatzklage gegen VW wegen Dieselskandal auch in EU-Mitgliedstaat des Erwerbs des manipulierten Kfz („Verein für Konsumenteninformation“), Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht – EwiR, Heft 18, 2020, s. 573-574; BACHMEIER/FREYTAG, RIW-Kommentar, s. 607; LOHN/PENNERS, s. 36-37; ANOMO, Dieselskandal, 806285.

Hukuk Sözcüsü ve bölge mahkemesinin aksine, ABAD söz konusu zararı, doğrudan maddi bir zarar olarak sınıflandırılmamıştır⁴⁸⁰.

ABAD'a göre davacı tarafından talep edilen tazminat, araçların değerindeki azalmaya karşılık gelen satış fiyatının en az %30'una tekabül etse bile, bu zarar maddi varlığı bulunan bir eşyadaki hatadan kaynaklanmıştır ve bu nedenle zarar; bir eşyada somutlaşmayan yatırım araçlarının söz konusu olduğu, *Kolassa*, *Universal Music* ve *Löber* kararlarının aksine, doğrudan nitelikte bir maddi zarar olarak görülmelidir⁴⁸¹.

Zararın, doğrudan nitelikteki bir maddi zarar olarak nitelendirilmesi öğretide eleştirilmiştir⁴⁸². Bir görüş, zararın araçtaki hatadan değil, aracın objektif değerini aşan ve malvarlığında kayba neden olan para çıkışından kaynaklandığına dikkat çekmektedir⁴⁸³. Bu malvarlığı kaybı yani zarar, hatalı aracın amacına uygun kullanımı sırasında değil, satın alma sürecinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır⁴⁸⁴. Bu nedenle somut olaydaki zarar, fiziksel veya teknik bir ürün hatasından kaynaklanan sıradan bir ürün sorumluluğu davasından ziyade, sermaye piyasalarında işlem yapan bir yatırımcının uğradığı safi ekonomik zarara daha çok benzemektedir⁴⁸⁵. Hukuk Sözcüsünün de görüşünde belirttiği gibi, alıcılar daha kötü veya farklı bir araç aldıkları için değil, normal şartlarda ödemeleri gerekenden daha yüksek bir bedel ödedikleri için zarara uğramışlardır⁴⁸⁶. Bu durum da zararın tamamen safi ekonomik zarar yönünü

⁴⁸⁰ VKI/VW, Judgment, para. 33; **LOHN/PENNERS**, s. 36-37.

⁴⁸¹ VKI/VW, Judgment, para. 33.

⁴⁸² **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 606; **LOHN/PENNERS**, s. 35; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 512-513; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285; **ARMBRÜSTER**, s. 573-574.

⁴⁸³ **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 607; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁴⁸⁴ **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 607; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögenschaden, s. 338-339; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285; VKI/VW, Opinion, para. 35-41.

⁴⁸⁵ **LINKE/HAU**, Rn. 5.40; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁴⁸⁶ VKI/VW, Opinion, para. 38.

vurgulamaktadır⁴⁸⁷. Zararı, sadece bir eşyada somutlaştığı için maddi olarak nitelendirmek fazla geniş kapsamlı ve nispeten soyut bir çözüm olacaktır⁴⁸⁸.

Karar ile ABAD'ın zarar türleri arasına yeni bir kategori eklediği sonucu çıkarılabileceği düşünülmektedir (maddi zarar, safi ekonomik zarar, eşyada somutlaşan ekonomik zarar)⁴⁸⁹. Diğer taraftan, ABAD'ın safi ekonomik zarar ile eşyada somutlaşan ekonomik zararın nasıl ayırt edileceğine ilişkin kriterleri açıkça ortaya koymamış olmasının uygulamada belirsizliklere neden olabileceği ifade edilmektedir⁴⁹⁰.

2.1.3.3.4.2.1.2.2. Haksız Fiilin İşlendiği Yer

Yukarıda da değinildiği üzere ABAD'ın ürün sorumluluğu davalarındaki hâkim görüşü, haksız fiilin işlendiği yeri, vakılara ve delillere yakınlığı sebebiyle üretim yeri olarak görmek şeklindedir⁴⁹¹. Bu yaklaşımın bir sonucu olarak ABAD, mevcut kararda da yazılımla manipüle edilen araçların üretiminin gerçekleştiği Almanya'yı haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul etmiştir⁴⁹².

Öğretide ise, ürün sorumluluğu bağlamında, haksız fiilin işlendiği yerin katı bir şekilde üretim yerinde tespit edilmesinin tartışmaya açık olduğu ifade edilmektedir⁴⁹³. Daha önce

⁴⁸⁷ VKI/VW, Opinion, para. 38; LINKE/HAU, Rn. 5.40; BACHMEIER/FREYTAG, RIW-Kommentar, s. 607; RODI, s. 16-17.

⁴⁸⁸ VKI/VW, Opinion, para. 38; BACHMEIER/FREYTAG, Vermögensschaden, s. 338-339; BACHMEIER/FREYTAG, RIW-Kommentar, s. 607; LOHN/PENNERS, s. 36-37; RODI, s. 16-17.

⁴⁸⁹ STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 514; LOHN/PENNERS, s. 37-38; BACHMEIER/FREYTAG, RIW-Kommentar, s. 607; ARMBRÜSTER, s. 574.

⁴⁹⁰ ARMBRÜSTER, s. 573-574; LOHN/PENNERS, s. 37; BACHMEIER/FREYTAG, RIW-Kommentar, s. 607; ANOMO, Dieselskandal, 806285; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 517-519; RODI, s. 17.

⁴⁹¹ Kainz v. Pantherwerke, para. 26; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 29; GEIMER, EuGVVO, Rn. 286; GOTTWALD, EuGVVO, Rn. 56; PAULUS, Rn. 197.

⁴⁹² VKI/VW, Judgment, para. 24.

⁴⁹³ VON HEIN, s. 334; LEIBLE, s. 336; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19a; MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 514-515; ANOMO, Dieselskandal, 806285.

de belirtildiği üzere, salt hazırlık eylemleri kendi başlarına bir haksız fiil teşkil etmemektedirler. Dolayısıyla, manipülasyon yazılımının yüklenmesinin salt hazırlık eylemi mi yoksa haksız fiil mi teşkil ettiği sorusu yanıtlanmalıdır⁴⁹⁴. Her ne kadar Brüksel Ibis Tüzüğü m.7/2 hükmü otonom yorumlanıyor olsa dahi, uygulanacak hukukun maddi hükümlerinin tamamen göz ardı edilmeleri mümkün değildir; çünkü ilgili hükümler hangi eylemlerin haksız fiil teşkil ettiğinin belirlenmesine yardımcı olmaktadır⁴⁹⁵. Davacının talebi kasıtlı olarak ahlaka aykırı eylem veya aldatıcı beyan iddialarına dayanmaktadır⁴⁹⁶. Dolayısıyla bakış açısına bağlı olarak aldatma eylemi; ya araç alıcılarını araçların tescile ve Avrupa emisyon limitlerine uygunluğu ile ilgili yanlış bilgilerle aldatarak olumlu bir eylem yoluyla ya da anonim şirketin manipülasyon yazılımının kurulmasına ilişkin yasal açıklama yükümlülüğünü yerine getirmemesi yoluyla gerçekleşmektedir⁴⁹⁷. Bu husus da ilgili davayı tipik ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarından ayırmaktadır⁴⁹⁸. Nitekim somut olayda üretici kasti bir şekilde ürünün muhtemel alıcılarını aldatmakta ve zarar da bu aldatıcı eylem sonucu araca objektif değerinden daha yüksek bir bedel ödenmesiyle gerçekleşmektedir⁴⁹⁹. Tipik bir ürün sorumluluğu uyuşmazlığında ise, üreticinin çoğu durumda üründeki hatadan haberi olmamakta ve zarar, üründeki hatanın bedensel veya maddi bir zarara sebep olmasıyla ortaya çıkmaktadır⁵⁰⁰. Davalı, ilgili araçları (manipülasyon yazılımı ile birlikte) ürettikten sonra piyasaya sürmekten vazgeçmiş olsaydı, herhangi bir zarar da meydana gelmeyecekti⁵⁰¹. Bu nedenle ilgili araçlara manipülasyon yazılımının yüklenmesi bir haksız fiil değil, yalnızca bir hazırlık eylemi olarak nitelendirilmelidir⁵⁰². Manipülasyon yazılımının yüklenmesi muhtemel alıcıları

⁴⁹⁴ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514; **VON HEIN**, s. 334; **LEIBLE**, s. 336; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **DIETZE**, s. 234; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94-95; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁴⁹⁵ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514.

⁴⁹⁶ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514.

⁴⁹⁷ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514.

⁴⁹⁸ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514; **LINKE/HAU**, Rn. 5.40; **THOMALE**, s. 60.

⁴⁹⁹ VKI/VW, Opinion, para. 37; VKI/VW, Judgment, para. 34; **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 607; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁵⁰⁰ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514; **LINKE/HAU**, Rn. 5.40; **MANKOWSKI**, Zuid Chemie, s. 570; **THOMALE**, s. 60.

⁵⁰¹ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514.

⁵⁰² **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514.

henüz herhangi bir zarara uğratmadığından, bu yükleme eylemi Tüzük m.7/2 hükmü bağlamında milletlerarası yetki tesis etmeye elverişli olmayan bir hazırlık eylemi olarak kabul edilmelidir⁵⁰³.

Bu görüşe göre, haksız fiilin yani kasıtlı aldatmanın gerçekleştiği yeri belirlemek için araç alıcısının olumlu bir eylemle aldatıldığı yer olan araçların piyasaya sürüldüğü yerin tespit edilmesi gerekmektedir⁵⁰⁴. "Piyasaya sürme" terimi, ürünlerin ticari amaçlarla bir devletin piyasasına sürülmesini ifade etmektedir⁵⁰⁵. Mevcut davada, kasıtlı aldatma eylemi (zarara sebep olan eylem) en erken, manipülasyon yazılımıyla donatılmış araçların piyasaya sürülmesiyle veya daha sonrasında araç alıcıları tarafından satın alındığı anda, yani Avusturya'da gerçekleşmiştir⁵⁰⁶. Eğer davacıların iddiası davalının bilgilendirme yükümlülüğüne aykırı davranmasına dayanmış olsaydı, bu durumda hâkim görüşe göre haksız fiilin işlendiği yer, bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi gereken yerde tespit edilecek idi⁵⁰⁷.

Gerçekten de bazı hallerde, yazılımla manipüle edilen araçların piyasaya sürüldüğü yer de aracın ilgili piyasadaki değeri ve uğranıldığı iddia edilen zararın tespiti bakımından en az üretim yeri kadar uygun olabilir ki bu durum vakıalara ve delillere yakınlık kriterlerinin lehine bir argüman teşkil etmektedir⁵⁰⁸.

---

⁵⁰³ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514.

⁵⁰⁴ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514.

⁵⁰⁵ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514; **von HEIN**, s. 334; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-300.

⁵⁰⁶ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁵⁰⁷ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 515; **LEIBLE**, s. 337-338; **HESS**, s. 360; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32.1; **PAULUS**, Rn. 189; **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 265; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 281.

⁵⁰⁸ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514.

Aslında, yabancı bir ülkedeki alıcıya gönderilen hakaret içerikli mektup örneğinde olduğu gibi hatalı ürünün gönderildiği yer haksız fiilin işlendiği yer ve teslim alındığı yer de zarar yeri olarak dikkate alınabilir⁵⁰⁹. Ancak araç üreticilerinin dünya çapında birçok üretim yeri olabileceği düşünüldüğünde üretim yeri, tesadüfi ve suiistimale açık da olabilecektir⁵¹⁰. Bu endişe, manipülasyon yazılımının şirketin genel merkezinde planlanıp daha sonra buradan başka bir yerde araçlara yüklenmesi durumunda da geçerlidir⁵¹¹.

2.1.3.3.4.2.1.2.3. Zarar Yerinin Tespiti

Hatırlanacağı üzere ABAD'ın önceki içtihatları, zararın meydana geldiği yerdeki mahkemelerin milletlerarası yetkisini, zararın ancak doğrudan nitelikte olması halinde tesis etmektedir⁵¹². ABAD, araçların alıcılar tarafından iktisap edilmesini doğrudan zarar olarak nitelendirilmiş ve bu iktisap yerindeki mahkemelerin milletlerarası yetkiye sahip olduğuna hükmetmiştir⁵¹³.

Öğretide bu kararın, skandal nedeniyle araçlarının değeri satış fiyatından daha düşük olan nihai alıcıları korumaya yönelik politik bir karar olduğu ifade edilmiştir⁵¹⁴. Bununla birlikte zararın gerçekleştiği an bakımından, skandalın ortaya çıktığı zamanın değil de araçların iktisap edildiği anın esas alınması bazı eleştirileri de beraberinde getirmiştir⁵¹⁵.

⁵⁰⁹ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514-515.

⁵¹⁰ **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298; **HEIDERHOFF**, s. 94; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94-95.

⁵¹¹ **MANKOWSKI**, Peter: Deliktsrechtliche Ausweichklausel, Handlungsort und Gewichtung, Recht der Internationalen Wirtschaft- RIW, Heft 03, 2021, s. 95 (**MANKOWSKI**, Ausweichklausel); **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19d; **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298; **THOMALE**, s. 77; **HEIDERHOFF**, s. 94; **FREITAG**, s. 355576; **SUJECKI**, s. 94-95; Universal Music, Judgment, para. 38.

⁵¹² *Marinari v. Lloyds Bank*, Judgment, para. 21; *Tibor- Trans v. DAF TRUCKS*, Judgment, para. 29; Judgment of 11 January 1990, *Dumez France SA and Tracoba SARL v Hessische Landesbank and others*, C-220/88, ECLI:EU:C:1990:8, para. 22.

⁵¹³ *VKI/VW*, Judgment, para. 25-35, 45.

⁵¹⁴ **LOHN/PENNERS**, s. 37; **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 606; **STAUDINGER/BEIDERWIEDEN**, s.544-545; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁵¹⁵ *VKI/VW*, Judgment, para. 31,35; *VKI/VW*, Opinion, para. 34-35; **LOHN/PENNERS**, s. 36; **RODI**, s. 17.

Zira hukuk sözcüsünün görüşünde de belirtildiği üzere zarar, skandalın açığa çıktığı zamana kadar bilinmemektedir⁵¹⁶. Aracın gerçek değeri ile satış bedeli arasındaki farkın ancak araçların manipülasyon cihazlarıyla donatıldığı öğrenilmesiyle ortaya çıktığı ifade edilmektedir⁵¹⁷. İlgili tarihten önce, araçların sahipleri araçları hatasız bir aracın sahip olacağı ikinci el değeri ile satma imkânına sahiplerdir ve bu bakımdan skandalın açığa çıkmasından önce aracı mülkiyetinde bulundurup daha sonra satan kişiler bakımından aslında bir zarar meydana gelmemiştir⁵¹⁸.

Kanaatimizce bu noktada, ABAD'ın görüşü daha tutarlı görünmektedir. Her şeyden önce, zararın bilinmiyor olması, henüz meydana gelmediği anlamına gelmemelidir. Skandal bilinmemesine rağmen, alıcılar gerçek değeri daha düşük olan bir araç için daha yüksek bir fiyat ödeyerek zarara uğramışlardır, ancak sadece bu gerçeğin henüz farkında değillerdir⁵¹⁹. Nitekim zarar, zarar gören tarafın zararı öğrenmesiyle değil, aracın gerçek değerinden daha yüksek olan satın alma bedelinin zarar gören tarafın malvarlığından çıkmasıyla gerçekleşir⁵²⁰. Zarar yeri ise zararın ortaya çıkması ile ancak vücut bulan bir kavramdır⁵²¹. Örneğin bir kişi skandal ortaya çıkmadan önce hatalı bir aracı satın alıp başka bir Üye Devlete taşınırsa ve kendisi taşındıktan sonra ilgili skandal ortaya çıkarsa zarar yeri taşınan Üye Devlette mi tespit edilmelidir? Böylesine geniş bir yorumun, Brüksel Ibis Tüzüğü'nün vakıalara ve delillere yakınlık ve öngörülebilirlik amaçlarıyla örtüşmeyeceğinden, istenmeyen ve tesadüfi sonuçlara yol açabileceği düşüncesindeyiz.

⁵¹⁶ VKI/VW, Opinion, para. 37-41; **LOHN/PENNERS**, s.36.

⁵¹⁷ VKI/VW, Opinion, para. 37-41; **LOHN/PENNERS**, s.36; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögensschaden, s. 338-339.

⁵¹⁸ VKI/VW, Opinion, para. 41; **LOHN/PENNERS**, s. 36; **BACHMEIER/FREYTAG**, Vermögensschaden, s. 338-339.

⁵¹⁹ VKI/VW, Opinion, para. 37-41.

⁵²⁰ VKI/VW, Opinion, para. 37; VKI/VW, Judgment, para. 29.

⁵²¹ **LEIN**, s. 167; **LEIBLE**, Rn. 121; **HESS**, s. 361; **THODE**, Rn. 92; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32.2; **PAULUS**, Rn. 198; **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 277.

ABAD'ın iktisap yeri ile sözleşmenin akdedildiği yerin mi yoksa ifa yerinin mi kastedildiği hususu net değildir⁵²². İlk ihtimal olan sözleşmenin kurulduğu yer genellikle tesadüfidir ve bu nedenle milletlerarası usul hukukunda (örneğin mesafeli sözleşmelerde) geçerli bir yetki kriteri teşkil etmez⁵²³. Öte yandan, ifa yeri kastedilmişse, alıcının teslimat masraflarından tasarruf etmek için aracı doğrudan fabrikadan teslim alması durumunda, bu yer de tesadüfi olabilir ve milletlerarası yetkiyi tesis etmek için yeterli değildir⁵²⁴. Öğretide ve mevcut davada ABAD tarafından da açıklandığı üzere, belirleyici yetki kriteri ürünün piyasaya sürüldüğü yer olabilir⁵²⁵. Ancak, ürünün piyasaya sürüldüğü yer ile iktisap yerinin her zaman örtüşmeyebileceği de unutulmamalıdır⁵²⁶. ABAD, ürünlerini başka bir Üye Devletin pazarına sunan bir araç üreticisinin o Üye Devlette dava edilmeyi bekleyebileceğine hükmetmiş olsa da ABAD'ın zarar yeri olarak ürünün piyasaya sürüldüğü yeri esas alıp almadığı karardan net biçimde anlaşılamamaktadır⁵²⁷.

İktisap yerindeki mahkemenin, vakıalara ve delillere yakınlığı ve yargılamanın etkili bir şekilde yürütülebilmesi bakımından, üretim yerindeki mahkemelerden daha uygun olup olmadığı konusunda da şüphelerin bulunduğu da ifade edilmektedir⁵²⁸. Bu görüş uyarınca; Avusturya mahkemelerinin milletlerarası yetkiye sahip olduğunun teyit edilmesi, hukuka ve delillere yakınlık olgusundan ziyade, davalarını Almanya'daki mahkemelere taşımak istemeyen ve Volkswagen'e kıyasla daha zayıf konumda olan alıcıların menfaatlerine dayanmaktadır⁵²⁹. Daha önce de ifade edildiği üzere somut olay, ABAD'ın öncesinde karşılaştığı tipik bir ürün sorumluluğu uyuşmazlığı niteliğinde

⁵²² **LEHMANN**, Matthias: Deliktgerichtsstand bei Klagen von Fahrzeugkäufern gegen VW, Neue Juristische Wochenschrift- NJW, Heft 39, 2020, s. 2872 (**LEHMANN**, Dieselskandal).

⁵²³ **LEHMANN**, Dieselskandal, s. 2872.

⁵²⁴ **LEHMANN**, Dieselskandal, s. 2872.

⁵²⁵ **LEHMANN**, Dieselskandal, s. 2872; **VON HEIN**, s. 334; **LEIBLE**, s. 336; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-300; **THORN**, s. 564-565; **STADLER/KRÜGER**, s. 514-515; **DIETZE**, s. 234; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁵²⁶ **LEHMANN**, Dieselskandal, s. 2872.

⁵²⁷ **LEHMANN**, Dieselskandal, s. 2872.

⁵²⁸ **LEHMANN**, Dieselskandal, s. 2872.

⁵²⁹ **LEHMANN**, Dieselskandal, s. 2872.

değildir⁵³⁰. Zira ilgili dava, Volkswagen'in ahlaka aykırı kasıtlı aldatıcı beyanlarından doğan safi ekonomik zarara dayanmakta olup burada diğer ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarından farklı olarak Volkswagen'in aktif bir aldatma eylemi bulunmaktadır (hata üreticinin kasti eylemiyle meydana gelmektedir)⁵³¹. İşte bu sebeple yazar; ilgili yetki kriterinin esas alınmasının, Brüksel Ibis Tüzüğü'nün amaçlarını sağlamak yerine üreticinin kasti aldatma eylemi sonucu zarara uğrayan alıcıları korumaya yönelik politik bir karar niteliğinde olduğunu belirtmektedir⁵³².

Özetlenecek olursa ABAD, bir Üye Devletteki üretici tarafından hukuka aykırı bir şekilde manipülasyon yazılımı yüklenen araçların daha sonra başka bir Üye Devlette bulunan üçüncü kişiler tarafından satın alınması halinde zarar yerinin satın almanın gerçekleştiği ikinci Üye Devlette bulunduğu karar vermiştir⁵³³. Bu kararın bir sonucu olarak, mevcut davada zarar yerinin Avusturya olarak belirlenmesi, AB'de ikamet eden tüm haksız fiil mağdurlarının, araçları iktisap ettikleri yerde araç üreticilerini dava etmelerinin yolunu açmış olmaktadır⁵³⁴. Öğretide ABAD'ın bu kararının, çözdüğünden daha fazla sorun ortaya çıkardığı⁵³⁵, ve zararın maddi varlığı bulunan eşya ile bağlantılı ekonomik zarar olarak sınıflandırılmasıyla yeni bir içtihat kategorisi yaratılmış olabileceği ileri sürülmektedir⁵³⁶. *Kronhofer*⁵³⁷, *Kolassa* ve *Universal Music* davalarında maddi bir varlığı

⁵³⁰ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514; **LINKE/HAU**, Rn. 5.40; **MANKOWSKI**, Zuid Chemie, s. 570; **THOMALE**, s. 60; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁵³¹ VKI/VW, Opinion, para. 37; VKI/VW, Judgment, para. 34; **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 607; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285; **THOMALE**, s. 60; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁵³² **LOHN/PENNERS**, s. 37; **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 606; **STAUDINGER/BEIDERWIEDEN**, s.544-545; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁵³³ VKI/VW, Judgment, para. 40.

⁵³⁴ **WAGNER**, s.728; **LOHN/PENNERS**, s. 37; **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 606; **STAUDINGER/BEIDERWIEDEN**, s.544-545; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁵³⁵ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 517-519; **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 608; **ARMBRÜSTER**, s. 574; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁵³⁶ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 517; **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 608; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285; **RODI**, s. 17; **LOHN/PENNERS**, s. 37-38.

⁵³⁷ Kronhofer davasında, Almanya merkezli Protectas Vermögensverwaltung GmbH şirketinin yatırım danışmanları telefonla Bay Kronhofer'ı arayarak, kendisini hisse senetleriyle ilgili bir alım opsiyonu sözleşmesi yapmaya ikna etmişler ancak bu işlemin içerdiği riskler konusunda onu uyarmamışlardır. Sonuç olarak, Bay Kronhofer, Avusturya'daki banka hesabından Almanya'daki bir yatırım hesabına toplam 82.500 ABD Doları aktarmış ve bu tutar daha sonra Londra Menkul Kıymetler Borsası'nda

olmayan yatırım araçları söz konusuysen, mevcut davada zararın maddi varlığı bulunan bir eşyadaki hatadan kaynaklanması sebebiyle ABAD bu durum üzerinden zararı, doğrudan maddi zarar olarak sınıflandırmıştır⁵³⁸. Hukuk sözcüsünün görüşünde ifade ettiği üzere, zararın safi ekonomik zarar olarak sınıflandırılmasıyla da aynı sonuçlara ulaşılabileceği düşünüldüğünde, ABAD'ın neden böyle bir yolu tercih ettiği hala belirsizdir⁵³⁹.

Her ne kadar ABAD'ın safi ekonomik zarara ilişkin içtihatları öğretide fazla somut olay temelli olarak görülse de, ABAD her davaya kendi özel koşullarına ve özelliklerine göre yaklaşmaya devam etmektedir⁵⁴⁰. Ayrıca, yetki kriterinin belirsizliğine ilişkin eleştiriler saklı kalmakla beraber zarar yerinin Avusturya'da tespit edilmesi öğretide de doğru bir karar olarak nitelendirilmektedir⁵⁴¹. Nitekim, somut olayda zarar yerinin Avusturya'da tespit edilmesi lehine birçok argüman bulunmaktadır⁵⁴². İlk olarak, yazılımla manipüle edilen araçlar Avusturya'da piyasaya sürülmüşlerdir, ikinci olarak çoğunlukla

---

son derece spekülative alım opsiyonlarına yatırım yapmak için kullanılmıştır. Söz konusu işlem, transfer edilen meblağın bir kısmının kaybedilmesiyle sonuçlanmış ve Bay Kronhofer'e yatırdığı sermayenin sadece bir kısmı geri ödenmiştir. Bunun sonucunda Bay Kronhofer, Protectas Vermögensverwaltung GmbH şirketinin Almanya'da ikamet eden genel müdürleri ve yatırım danışmanlarına, hukuka aykırı eylemlerle kendisine neden olduklarını iddia ettikleri ekonomik kayıplar için kendisinin yerleşim yerinde bulunan Feldkirch (Avusturya) Bölge Mahkemesi'nde tazminat davası açmıştır. Çünkü Bay Kronhofer'e göre kendisinin başka Üye Devlette uğradığı ekonomik zararın etkileri malvarlığının merkezi olan yerleşim yerinde gerçekleşmiştir. ABAD somut olayda zararın meydana geldiği yerin davacının ikametgâhında tespit edilemeyeceğine hükmetmiştir. Nitekim ABAD'a göre asıl zarar Avusturya'daki banka hesabında değil paranın ilk olarak aktarıldığı Almanya'daki yatırım hesabında meydana gelmiş ve bu da Bay Kronhofer'in Avusturya'daki malvarlığı merkezinde dolaylı zarara neden olmuştur. Ayrıca maddenin geniş yorumlanması yetkili mahkemenin çoğunlukla davacının ikametgâhında tespit edilmesi sonucunu doğuracaktır. Bu bakımdan Brüksel Ibis Tüzüğü'nün amaçlarından olan vakıalara ve delillere yakınlık ile yetkili mahkemenin öngörülebilirliği kriterlerinin sağlanması da mümkün olmayacaktır. Judgment of 10 June 2004, *Rudolf Kronhofer v Marianne Maier and Others*, C-168/02, ECLI:EU:C:2004:364, para. 19-21.

⁵³⁸ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 517; **WAGNER**, s. 728; **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 608; **LOHN/PENNERS**, s. 37.

⁵³⁹ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 517; **ARMBRÜSTER**, s. 574; **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 608; **LOHN/PENNERS**, s. 37.

⁵⁴⁰ **BACHMEIER/FREYTAG**, RIW-Kommentar, s. 608; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 513; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19c; **THOMALE**, s. 69; **LINKE/HAU**, Rn. 5. 40; **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 306-311.

⁵⁴¹ **LEHMANN**, Dieselskandal, s. 2872; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, 517.

⁵⁴² **LEHMANN**, Dieselskandal, s. 2872; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 5172.

sözleşmenin hem inikadı hem de ifası Avusturya'da gerçekleşmiştir ve son olarak nihai alıcılar büyük olasılıkla Avusturya'da ikamet etmekte ve ilgili araçları yoğun olarak Avusturya'da kullanmaktadırlar⁵⁴³. Özetle ABAD'ın kararına göre, “Dieselgate Skandalı” kapsamında VW'ye karşı açılan davalarda, aracın iktisap edildiği Üye Devlet mahkemeleri milletlerarası yetkiye sahip olacaktır.

2.2. ALMAN HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARI BAKIMINDAN MİLLETLERARASI YETKİLİ MAHKEMENİN TESPİTİ

2.2.1. Genel Olarak

Brüksel Ibis Tüzüğü'nün uygulama alanı bulmadığı durumlarda, Tüzük m. 6/1. hükmünde de belirtildiği üzere ulusal usul hukuku kuralları uygulanmaktadır⁵⁴⁴. Alman iç hukukunda milletlerarası yetki nadiren özel hükümlerle düzenlenmektedir⁵⁴⁵. Buna karşılık gerek Alman öğretisinde gerek Alman Federal Yüksek Mahkemesi (*Bundesgerichtshof*, *BGH*) kararlarında, iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarının milletlerarası yetki bakımından da uygulama alanı bulacağı kabul edilmektedir⁵⁴⁶. Bu ilke

⁵⁴³ **LEHMANN**, Dieselskandal, s. 2872.

⁵⁴⁴ İlgili madde şu şekilde Türkçe'ye çevrilebilir:

“Madde 6 – 1. Davalının bir Üye Devlet'te ikamet etmemesi halinde, her Üye Devlet'in mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, Madde 18(1), Madde 21(2) ve Madde 24 ve 25 hükümleri saklı kalmak kaydıyla, o Üye Devlet'in hukukuna göre belirlenir.”

⁵⁴⁵ **PATZINA**, Rn. 89-90.

⁵⁴⁶ **HEINRICH**, Christian; “ZPO § 32”; *Zivilprozessordnung*; Edt: MUSIELAK, Hans-Joachim/VOIT, Wolfgang; Verlag Franz Vahlen, 20. Neubearbeitete Auflage, München, 2023, Rn. 23; **PATZINA**, Reinhard; “ZPO § 32”, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*, Edt: RAUSCHER, Thomas/KRÜGER, Wolfgang, C.H. Beck, 6. Auflage, München, 2020, Rn. 1; **SCHULTZKY**, Hendrik; “§ 32 ZPO”, *Zivilprozessordnung*, Edt: ZÖLLER, Richard, Verlag Dr. Otto Schmidt, 35. Auflage, Köln, 2024, Rz. 3; **TOUSSAINT**, Guido; “ZPO § 32 Besonderer Gerichtsstand der unerlaubten Handlung”, *Beck'scher Online-Kommentar Zivilprozessordnung*, Edt: VORWERK, Volkert/WOLF, Christian, C.H. Beck, München, 2023, Rn.17; **WERN**, Sigurd, “§ 32 ZPO – Besonderer Gerichtsstand der unerlaubten Handlung”, *Zivilprozessordnung Kommentar*, Edt: PRÜTTING, Hanns/GEHRLEIN, Markus, Luchterhand Verlag, 15. Auflage, Hürth, 2023, Rn. 16; **BENDTSEN**, Ralf; ZPO § 32 Besonderer Gerichtsstand der unerlaubten Handlung, “*Zivilprozessordnung*”, Edt: SAENGER, Ingo, Nomos, 9. Auflage, Baden-Baden, 2021, Rn. 2; *BGH*, 28. 06. 2007, NJW-RR 2008, s. 58 Rn. 23; *BGH*, 09.03.2010, NZG 2010, s. 550, Rn. 18; *BGH*, 12.04.2011, NJOZ 2011, s. 1280.

Alman öğretisinde “yer itibariyle yetki kurallarının çifte işlevselliği (*Grundsatz der Doppelfunktionalität der örtlichen Zuständigkeitsnormen*)” olarak adlandırılmaktadır⁵⁴⁷. Yani bir Alman mahkemesi, Alman Hukuk Muhakemeleri Kanunu (*ZPO, Zivilprozessordnung*) kapsamında yetkiliyse milletlerarası yetkiye de sahip olacaktır⁵⁴⁸.

ZPO’da ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarına ilişkin özel bir yetki kuralı bulunmamaktadır. Bu bakımdan Alman hukukunda da ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında, aynı Brüksel Ibis Tüzüğünde olduğu gibi, haksız fiillere ilişkin yetki kuralı uygulama alanı bulmaktadır⁵⁴⁹. ZPO m. 32 haksız fiillere ilişkin uyuşmazlıklarda Alman mahkemelerinin yetkisini düzenleyen temel kuraldır⁵⁵⁰. Bunun yanı sıra, davacı davasını ZPO m. 12’de düzenlenen genel yetkili mahkemede açma imkânına da her zaman sahiptir⁵⁵¹. Dolayısıyla ürün sorumluluğu uyuşmazlıkları bakımından davacının bu iki maddeden birisine başvurmak konusunda bir seçim hakkı mevcuttur.

2.2.2. Haksız Fiilden Doğan Davalara İlişkin Özel Yetki Kuralı (ZPO m. 32)

Haksız fiillere ilişkin özel yetki kuralı (*forum delicti commissi*) esasen yakınlık prensibine dayanmaktadır⁵⁵². Olayları açığa kavuşturma, vakıalara, delillere yakınlık ve yargılama

⁵⁴⁷ HEINRICH, Rn. 23; TOUSSAINT, Rn. 17; WERN, Rn. 16; BENDTSEN, Rn. 2-3.

⁵⁴⁸ HEINRICH, Rn. 23; TOUSSAINT, Rn. 17; WERN, Rn. 16; BENDTSEN, Rn. 2-3; LINKE/HAU, Rn. 4.63.

⁵⁴⁹ HEINRICH, Rn. 3; PATZINA, Rn. 7; SCHULTZKY, Rn.6; TOUSSAINT, Rn. 4-4.1; WERN, Rn. 14; BENDTSEN, Rn. 2-3.

⁵⁵⁰ Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 22. Dezember 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 411) geändert worden ist. Kanun metni için bkz. https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_32.html. İlgili kanunun 32. maddesi şu şekilde Türkçe’ye çevrilebilir: “*Haksız fiil davalarında, haksız fiilin meydana geldiği yer mahkemeleri yetkilidir.*”. Alman hukukunda da Brüksel Ibis Tüzüğü’nde olduğu gibi haksız fiilin meydana geldiği yer kavramının hem haksız fiilin işlendiği yer hem de zarar yeri yetki kriterlerini kapsadığı kabul edilmektedir. Bu bakımdan bu iki yerden birisinin bile Almanya’da bulunması, Alman mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tesis edecektir.

⁵⁵¹ İlgili madde(ler) şu şekilde Türkçe’ye çevrilebilir: “*Madde 12- Bir kişiye karşı açılacak davalarda genel yetkili mahkeme, münhasır yetkili bir mahkeme belirlenmediği sürece, kendisine karşı açılacak tüm davalar için yetkili olacaktır. Madde 13- Genel yetkili mahkeme davalının yerleşim yerine göre belirlenir.*”

⁵⁵² SCHULTZKY, Rn. 1; PATZINA, Rn. 1; HEINRICH, Rn. 1; TOUSSAINT, Rn. 8; WERN, Rn. 1; BENDTSEN, Rn. 1.

giderleri açısından en ideal mahkeme, haksız fiilin işlendiği yerdeki ve zarar yerindeki mahkemelerdir⁵⁵³.

Haksız fiil davalarında, fiilin işlendiği yerdeki mahkeme yetkilidir. ZPO m. 32, haksız fiile dayanan davalar için fiilin işlendiği, yani sorumluluğu doğuran kanun hükmünün temel unsurlarından birinin gerçekleştiği yerdeki mahkemelerin -münhasır olmayan-yetkisini tesis eder⁵⁵⁴. ZPO m. 32 aynı zamanda haksız fiilin Almanya'da işlenmesi veyahut haksız fiilin sonucunda ortaya çıkan zararın Almanya'da meydana gelmesi halinde, uluslararası anlaşmaların veya Avrupa Birliği hukukunun öncelikli uygulanan hükümleri haricinde Alman mahkemelerinin milletlerarası yetkisini de tesis etmektedir⁵⁵⁵. Aynı husus zararın bir kısmının Almanya'da meydana geldiği veya meydana gelme ihtimalinin ciddi olduğu hallerde de geçerlidir⁵⁵⁶.

ZPO m. 32 uyarınca Alman mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tesis edilebilmesi için uyumsuzluk ile uyumsuzluğu görece mahkeme arasında makul bir bağlantı bulunmalıdır. Bu bakımdan, ZPO m. 32 dar yorumlanmalı ve zayıf bağlantıların milletlerarası yetkinin tesisi bakımından yetersiz olduğu kabul edilmelidir.⁵⁵⁷ Yine doğrudan zararın sonucunda meydana gelen dolaylı zararlar milletlerarası yetkinin tesisinde dikkate alınmamaktadır.⁵⁵⁸ Fransa'da yaralanan bir kişinin, Almanya'da katlandığı tedavi masrafları bu kapsamda dolaylı zararlara örnek olarak verilebilir.

⁵⁵³ HEINRICH, Rn. 1; PATZINA, Rn. 1; SCHULTZKY, Rn.1; TOUSSAINT, Rn. 8; WERN, Rn. 1; BGH, 29.03.2011, NJW 2011, s. 2060; BGH, 03.05.1977, NJW 1977, s. 1590; OLG Hamm, 15.05.1986, NJW 1987, s. 138; OLG München, 21.01.1992, NJW-RR 1993, s. 701.

⁵⁵⁴ HEINRICH, Rn. 1; SCHULTZKY, Rz. 19; TOUSSAINT, Rn. 9; WERN, Rn. 13; BENDTSEN, Rn. 15.

⁵⁵⁵ SCHULTZKY, Rz. 3; TOUSSAINT, Rn. 17; WERN, Rn. 16; BENDTSEN, Rn. 2-3; HEINRICH, Rn. 23; PATZINA, Rn. 1; WERN, Rn. 16; BGH, 28. 06. 2007, NJW-RR 2008, s. 58 Rn. 23; BGH, 09.03.2010, NZG 2010 s. 550, Rn. 18; BGH, 12.04.2011, NJOZ 2011, s. 1280.

⁵⁵⁶ TOUSSAINT, Rn. 1; WERN, Rn. 3-13; BENDTSEN, Rn. 2-3; BGH, 28.02.1996, NJW 1996, s. 1412-1413.

⁵⁵⁷ SCHULTZKY, Rz. 1; BENDTSEN, Rn. 1; BGH, 02.03.2010, NJW 2010, s.1754.

⁵⁵⁸ WERN, Rn. 3-13; BENDTSEN, Rn. 5; BGH, 14.05.1969, NJW 1969, s. 1532; BGH, 03.05.1977, NJW 1977, s. 1590; BGH, 23.10.1979, NJW 1980, s. 1225.

2.2.2.1. Uygulama Alanı

ZPO m.32 sadece Alman Medeni Kanunu'nun (*Bürgerliches Gesetzbuch*⁵⁵⁹, BGB) m. 823'te düzenlenen haksız fiillere ilişkin genel kural bakımından değil, geniş anlamda kanuna aykırı olup tazminat yükümlülüğü doğuran bütün fiiller bakımından uygulama alanı bulmaktadır⁵⁶⁰. Günümüzde Alman öğretisinde hâkim olan görüş, başkasının hukuki alanına yapılan her türlü hukuka aykırı müdahaleyi kapsayan bir haksız fiil anlayışını savunmaktadır⁵⁶¹. Böylelikle, ZPO m. 32'nin uygulanması için tazminat talebinde bulunma zorunluluğu günümüzde ortadan kalkmıştır⁵⁶².

Haksız fiilin vasıflandırılması *lex fori* uyarınca Alman maddi hukuku tarafından yapılacak ve bu kavram bir başkasının yasal alanına yapılan her türlü hukuka aykırı müdahaleyi kapsayacaktır⁵⁶³. Bu nedenle, BGB'nin haksız fiillere ilişkin düzenlemeleri barındıran m. 823-m. 853. hükümleri, kavramın içeriği açısından belirleyicidir⁵⁶⁴. Bu normlarla koruma altına alınan hukuki menfaatlerin ihlal edilmesi halinde ise her durumda bir haksız fiilin varlığından söz edilebilecektir⁵⁶⁵. Bununla birlikte, ZPO m. 32'nin uygulama alanına giren haksız fiiller, BGB'deki hükümlerle sınırlı değildir⁵⁶⁶. Bu nedenle, medeni kanun kapsamında söz konusu maddelerinde düzenlenen haksız fiiller

⁵⁵⁹ "Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 34 Absatz 3 des Gesetzes vom 22. Dezember 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 411) geändert worden ist". Alman Medeni Kanunu'nun tam metni için bkz. <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html#BJNR001950896BJNE262683125> (S.E.T. 25.08.2023).

⁵⁶⁰ HEINRICH, Rn. 2; PATZINA, Rn. 2; SCHULTZKY, Rz. 4; WERN, Rn. 3-13.

⁵⁶¹ HEINRICH, Rn. 2; PATZINA, Rn 2-4; TOUSSAINT, Rn 2-3; SCHULTZKY, Rn.4; BENDTSEN, Rn. 4-6.

⁵⁶² PATZINA, Rn. 13; TOUSSAINT, Rn. 2.1; SCHULTZKY, Rn. 18; BENDTSEN, Rn. 13; WERN, Rn. 12; BGH, NJW, 1990, 11.01.1990, s. 991.

⁵⁶³ HEINRICH, Rn. 2; SCHULTZKY, Rz. 4; WERN, Rn. 3; BGH, 20.03.1956, NJW 1956, s. 911; BGH, 05.05.2011, NJW 2011, s. 2518; OLG Hamm, 19.04.2013, MDR, 2013, s. 1187.

⁵⁶⁴ 32. maddede yer alan haksız fiil kavramı, usul hukukuna ilişkin bağımsız bir kavram olmayıp, maddi hukuka ilişkindir ve bu nedenle BGB'nin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren BGB'ye göre belirlenmektedir (RGER, 20.03.1905, RGZ 60, s. 300-302). HEINRICH, Rn. 2.

⁵⁶⁵ TOUSSAINT, Rn. 2

⁵⁶⁶ HEINRICH, Rn. 3; PATZINA, Rn. 3-12; BGH, 20.03.1956, NJW 1956, s. 911; BGH, 24.04.1964, NRW 1964, s. 1369; BGH, 05.05.2011, NJW 2011, s. 2519.

ile kıyaslanabilecek fiiller bakımından da ZPO m. 32 uygulama alanı bulacaktır⁵⁶⁷. Bu fiiller de bir norm aracılığıyla haksız fiil olarak belirlendiklerinden, medeni hukuk kapsamında BGB m. 823-m. 853'te düzenlenen haksız fiillere bağlanan sonuçlara sahip olacaklardır⁵⁶⁸.

Kusursuz sorumluluktan doğan uyuşmazlıklarda da milletlerarası yetki, ilgili uyuşmazlık bakımından özel bir yetki kuralı mevcut olmadığı sürece, ZPO m. 32 uyarınca tesis edilmektedir⁵⁶⁹. İlgili kusursuz sorumluluk normunun BGB dışında başka bir kanunla düzenlenmesi de bu sonucu değiştirmemektedir ve bu hükümlere dayanılarak açılan davalarda da milletlerarası yetki ZPO m. 32 uyarınca tesis edilmektedir⁵⁷⁰. Çalışmamızın konusunu oluşturan ürün sorumluluğu da Alman Ürün Sorumluluğu Kanunu'nun m.1'de bir kusursuz sorumluluk türü olarak düzenlenmiştir. İlgili kanunda özel bir yetki kuralı mevcut olmadığından ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetki ZPO m.32 uyarınca tesis edilecektir⁵⁷¹.

2.2.2.2. ZPO m.32 Bağlamında Haksız Fiil Uyuşmazlıklarında Yetkili Mahkemenin Tespiti

ZPO m. 32 uyarınca haksız fiil uyuşmazlıklarında yetkili mahkeme, haksız fiilin temel unsurlarından herhangi birinin gerçekleştiği yer mahkemesidir⁵⁷². Dolayısıyla aynı Brüksel Ibis Tüzüğü m. 7/2 hükmü bakımından görüldüğü gibi, ZPO m. 32 bağlamında da hem haksız fiilin işlendiği yerdeki mahkemeler hem de (özellikle mesafeli haksız fiillerde) zarar yerindeki mahkemeler yetkili olmaktadır (her yerde bulunma ilkesi

⁵⁶⁷ HEINRICH, Rn. 2; PATZINA, Rn. 3-12; BGH, 20.03.1956, NJW 1956, s. 911; BGH, 05.05.2011, NJW 2011, s. 2519

⁵⁶⁸ HEINRICH, Rn. 2-3; BGH, 20.03.1956, NJW 1956, s. 911.

⁵⁶⁹ TOUSSAINT, Rn. 2; HEINRICH, Rn. 2-6; PATZINA, Rn. 2-4; WERN, Rn. 4-5.

⁵⁷⁰ HEINRICH, Rn. 2-3; BENDTSEN, Rn. 4-11; PATZINA, Rn. 5-12; SCHULTZKY, Rn. 4-18; RGer, 20.03.1905, RGZ 60, s. 300-302; RGer, 13.02.1902, RGZ 50, s. 408.

⁵⁷¹ TOUSSAINT, Rn.4.1; PATZINA, Rn. 2-3; SCHULTZKY, Rn.6; BENDTSEN, Rn.4-6.

⁵⁷² HEINRICH, Rn. 15; PATZINA, Rn. 20; SCHULTZKY, Rn. 19; BGH, 25.11.1993, NJW 1994, s. 1414.

*Ubiquitätsprinzip*⁵⁷³. Bu durum yabancılık unsuru taşıyan haksız fiil uyuşmazlıklarında uygulanacak hukuku belirleyen Alman Medeni Kanununa Giriş Yasası'nın m. 40/1. hükmündeki⁵⁷⁴ iki ayrı bağlama noktasına karşılık gelmektedir⁵⁷⁵.

Haksız fiilin işlendiği yer, hukuka aykırı eylemin tamamen veya kısmen gerçekleştirildiği herhangi bir yerdir⁵⁷⁶. Ancak, haksız fiilin hazırlık eylemleri kendi başlarına bir haksız fiil teşkil etmezler⁵⁷⁷. Haksız fiilin birden fazla eylemden meydana gelmesi halinde haksız fiilin işlendiği yer, fiillerin işlendiği yerlerden her birisidir⁵⁷⁸. İhmale dayanan bir haksız fiil söz konusu olduğunda bu, failin hareket etmesi gereken yere karşılık gelir⁵⁷⁹.

Alman haksız fiil hukukunda da zarar yeri, korunan hukuki menfaatin fiilen ve doğrudan ihlal edildiği yeri ifade etmektedir⁵⁸⁰. ZPO m. 32'nin uygulama alanı bulması için ihlal eyleminin tamamlanmış olması gerekmemektedir, ciddi bir ihlal tehdidi de yeterlidir⁵⁸¹.

⁵⁷³ HEINRICH, Rn. 15; PATZINA, Rn. 20; SCHULTZKY, Rz. 19; BGH, 02.03.2010, NJW 2010, s. 1752; BGH, 29.03.2011, NJW 2011, s. 2059.

⁵⁷⁴ "Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche in der Fassung der Bekanntmachung vom 21. September 1994 (BGBl. I S. 2494; 1997 I S. 1061), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 11. Dezember 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 354) geändert worden ist". İlgili madde şu şekilde Türkçe'ye çevrilebilir: *Madde 40/1: Haksız fiilden doğan talepler; haksız fiilni işlendiği ülkenin hukukuna tabiidir. Zarar gören taraf, bu hukuk yerine zararın meydana geldiği ülkenin hukukunun uygulanmasını talep edebilir.*

⁵⁷⁵ TOUSSAINT, Rn. 9; SCHULTZKY, Rn. 19; BGH, 03.05.1977, NJW 1977, s. 1591; RGer, 11.05.1891, RGZ 27, s. 420.

⁵⁷⁶ HEINRICH, Rn. 16; PATZINA, Rn. 20; SCHULTKY, Rz. 19; WERN, Rz. 13; RGer, 18.10.1909, RGZ 72, s. 41.

⁵⁷⁷ PATZINA, Rn. 20; SCHULTZKY, Rz. 19; HEINRICH, Rn. 16; BENDTSEN, Rn. 15; WERN, Rz. 13; OLG Hamburg, 03.03. 2004, GRUR-RR 2005, s. 31-32; BGH, 13.07.1956, BeckRS 1956, 31200044.

⁵⁷⁸ HEINRICH, Rn. 16; PATZINA, Rn. 20; SCHULTZKY, Rz. 19.

⁵⁷⁹ SCHULTZKY; Rz. 19; TOUSSAINT, Rn. 10; WERN, Rz. 13; OLG Frankfurt a.M., 19.07.2007, NJOZ 2007, s. 4638; OLG Stuttgart, 28.04.2008, NZG 2008, s. 952.

⁵⁸⁰ HEINRICH, Rn. 15; TOUSSAINT, Rn. 12; PATZINA, Rn. 20; SCHULTZKY, Rn. 19; WERN, Rz. 13.

⁵⁸¹ PATZINA, Rn. 20; SCHULTZKY, Rz. 19.

ZPO m. 32 haksız fiilin işlendiği yer ile zarar yerini esas aldığından, haksız fiil sonucunda meydana gelen dolaylı zararların nerede gerçekleştiği önem arz etmemektedir⁵⁸².

Çoğu haksız fiil durumunda haksız fiilin işlendiği yer ile zarar yeri örtüştüğünden, ayrıca zarar yerinin tespiti gerekmemektedir⁵⁸³. Örneğin bir kişiye atılan yumruk sonrasında mağdurun çenesinin kırılmasında durum böyledir, zarar mağdurun çenesinin kırıldığı anda gerçekleşmiştir. Daha sonra mağdurun yumruğun atıldığı yerden başka bir yerde yaptığı tedavi masrafları ZPO m.32 açısından önemsizdir.

Ancak bunun aksine “mesafeli haksız fiiller⁵⁸⁴” olarak adlandırılan durumlarda zarar yerinin tespiti önem arz etmektedir. Örneğin bir doktorun uyguladığı hatalı tedavi sonucunda, hastanın tedaviyi aldığı yerden başka bir yerde bağımsız bir sağlık sorununun ortaya çıkmasında durum böyledir. Bu durumda haksız fiilin işlendiği yer tedaviyi aldığı yer olacakken zarar yeri muhtemelen hastanın ikamet ettiği yerde bulunacaktır. Bu iki yerin farklı olduğu durumlarda da davacı, bu iki mahkeme arasında seçim yapma serbestisine sahip olacaktır⁵⁸⁵. Bu bakımdan konumuzu oluşturan ürün sorumluluğu uyuşmazlıkları da mesafeli haksız fiillerin en güzel örneklerinden birisini teşkil etmektedir.

Bu noktada bir hususa dikkat çekmekte fayda vardır. Alman hukukundaki zarar yeri kavramı bazı hallerde Türk hukukundaki zarar yeri kavramıyla örtüşmeyebilir. Alman hukukunda genel kural, haksız fiilin işlendiği yer ve zararın gerçekleştiği yer mahkemelerinin yetkili olmasıdır. Alman hukukunda “zararın etkilerinin gerçekleştiği”

⁵⁸² PATZINA, Rn. 20; TOUSSAINT, Rn. 13; BGH, 14.05.1969, NJW 1969, s. 1533; BGH, 03.05.1977, NJW 1977, s. 1590; BGH, 23.10.1979, NJW 1980, s. 1224.

⁵⁸³ WERN, Rz. 13.

⁵⁸⁴ Bir haksız fiilin işlendiği yer ile ilgili haksız fiilin sonucunda meydana gelen zarar farklı yerlerde bulunuyorsa yalnızca haksız fiilin işlendiği yerdeki mahkemeler değil aynı zamanda zararın gerçekleştiği yerdeki mahkemeler de yetkili olacaktır. Bu tür haksız fiillere Alman öğretisinde “mesafeli haksız fiil (*Distanzdelikt*)” adı verilmektedir. Bkz.; WERN, Rz. 13; OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364.

⁵⁸⁵ SCHULTZKY, Rz. 19; WERN, Rz. 2; HEINRICH, Rn. 20; TOUSSAINT, Rn. 14; SCHULTZKY, Rn. 19.

yer kural olarak yetkinin tesisi noktasında dikkate alınmamaktadır⁵⁸⁶. Zararın etkilerinin gerçekleştiği yer aslında oldukça bir geniş kavramdır ve bu sebeple ilgili kavramın örnekler üzerinden açıklanması kavramın anlaşılması bakımından daha faydalı olacaktır. Almanya vatandaşı (A) tatil için gittiği ABD’de bir kavgaya karışmış ve zarar görmüş olsun. Tedavi için ülkesi Almanya’ya dönen (A)’nın 15000 Euro masraf yapmış ve çalışmadığı süreler bakımından da 20000 Euro’luk bir kazanç kaybına uğradığı varsayalım. Görüldüğü üzere, bu örnekte gerek haksız fiilin işlendiği yer gerek ise zarar yeri ABD’de bulunmaktadır. Kavga Almanya’da çıkmış ve doğrudan zarar niteliğinde olan bedensel zarar yine burada meydana gelmiştir. Diğer taraftan zararın etkileri, (A)’nın yaşadığı ve çalıştığı yer olan Almanya’da yoğunlaşmıştır. Daha önce de ifade edildiği üzere doğrudan zararın bir sonucu olarak meydana gelen bu tür dolaylı zararlar milletlerarası yetkinin tesisinde dikkate alınmamaktadır⁵⁸⁷. Ancak zararın etkisini göstermesinin, haksız fiilin ayrılmaz bir parçası olduğu durumlarda bir istisna uygulanır ve bu durumlarda zarar yeri hem zararın meydana geldiği yerde hem de zararın etkisini gösterdiği yerde tespit edilir⁵⁸⁸. Bu durumun en tipik örneği ise “safı ekonomik zarar” uyuşmazlıklarıdır. Zira bu uyuşmazlıklarda zarar gören tarafın yalnızca ekonomik menfaatleri doğrudan ihlal edilmekte ancak korunan diğer hukuki menfaatler ilgili haksız fiilden etkilenmemektedir⁵⁸⁹.

Yukarıda AB hukuku perspektifinden incelenmiş olan Volkswagen kararı, bu hususun somutlaştırılması bakımından güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bilindiği üzere söz konusu kararda, piyasaya sürülen araçlar yalnızca emisyon testleri sırasında çalışan ve AB yasalarının öngördüğü emisyon limitlerini dolanmak için bir manipülasyon

⁵⁸⁶ **PATZINA**, Rn. 20; **SCHULTZKY**, Rz. 19; **WERN**, Rz. 13; **BENDTSEN**, Rn. 15; BGH, 14.05.1969, NJW 1969, s. 1533; BGH, 03.05.1977, NJW 1977, s. 1590; BGH, 23.10.1979, NJW 1980, s. 1225.

⁵⁸⁷ **WERN**, Rn. 13; **BENDTSEN**, Rn. 15; **PATZINA**, Rn. 20; BGH, 14.05.1969, NJW 1969, s. 1533; BGH, 03.05.1977, NJW 1977, s. 1590; BGH, 23.10.1979, NJW 1980, s. 1225.

⁵⁸⁸ **PATZINA**, Rn. 20; **SCHULTZKY**, Rz. 19; OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 186; OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 17; BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2020, s. 15058, Rn. 23; BGH, 27.11.2018, NJW-RR 2019, s. 239; BayObLG, 27.03.2003, BeckRS 2003, 30313585; OLG Düsseldorf, 30.10.2017, NJW-RR 2018, s. 574-575; BayObLG, 25.06.2020, BeckRS 2020, 14356, Rn. 16-17; BayObLG, 22.01.2019, BeckRS 2019, 5991, Rn. 17-18.

⁵⁸⁹ **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19b; **LEHMANN**, Economic Loss, s. 531; **YÜKSEL**, s. 575; **KARAMAN**, Sempozyum, 306.

yazılımıyla donatılmış idi⁵⁹⁰. Öğretide gizlenmiş ürün hatası olarak adlandırılan bu uyuşmazlıklarda, üretici hatalı olduğunu bildiği bir ürünü piyasaya sürerek ve bazı durumlarda pazarlama eylemlerinde bulunarak nihai kullanıcılara karşı kasten bir aldatma eyleminde bulunmaktadır⁵⁹¹. Nitekim nihai kullanıcılar ürünlerdeki hatayı bilmeleri halinde, ilgili araçları ya hiç satın almayacaklar ya da daha düşük bir bedelle ilgili araçları iktisap edeceklerdir. Yani bu aldatma eylemi sonucunda nihai kullanıcılar kendileri açısından dezavantajlı sözleşmeler yaparak zarara uğramaktadırlar⁵⁹². Alman mahkemeleri bu davalarda; haksız fiilin işlendiği yer olarak hatalı ürünün üretim yerini, zararın gerçekleştiği yer olarak da nihai kullanıcıların satış bedeli ödeme yükümlülüğü altına girdiği yer olan satış sözleşmesinin imzalandığı yeri ve zararın etkisini gösterdiği yer olarak ise nihai alıcının malvarlığının yoğunlaştığı yer olan nihai alıcıların yerleşim yeri olarak belirlemişlerdir⁵⁹³. Nitekim zarar, nihai alıcının sözleşmeyi imzalayarak pasiflerinde bir artış gelmesiyle meydana gelmiş ve sonrasında malvarlığının yoğunlaştığı yerdeki aktiflerinde bir azalma meydana gelmesiyle de etkisini göstermiştir⁵⁹⁴. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, nihai malvarlığının yoğunlaştığı yer ile yerleşim yerinin aynı yerde bulunmasıdır⁵⁹⁵. Bu yetki kriterleri ilerleyen aşamalarda daha detaylıca incelenecektir.

2.2.2.3. ZPO m.32 Bağlamında Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Haksız Fiilin İşlendiği Yerin Tespiti

Ürün sorumluluğunda haksız fiilin işlendiği yer ve zarar yerinin tespiti Alman öğretisi ve içtihatlarında çok tartışılan bir konu olmamıştır. Bunun altında yatan temel sebep Brüksel Ibis Tüzüğü'nün ulusal usul kuralları karşısında öncelikle uygulanması sebebiyle

⁵⁹⁰ VKI/VW, Vorabentscheidungsersuchen, s. 2; VKI/VW, Judgment, para. 7-10.

⁵⁹¹ HEINRICH, Rn. 16; LEHMANN, Economic Loss, s. 532; THOMALE, s. 60; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, 19f; BACHMEIER/FREYTAG, Vermögensschaden, s. 338-339; MANKOWSKI, ECPIL, s. 313-314.

⁵⁹² HEINRICH, Rn. 16; THOMALE, s. 60; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19a-19f; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 513; MANKOWSKI, ECPIL, s. 313-314.

⁵⁹³ SCHULTZKY, Rz. 20.1; HEINRICH, Rn. 16.

⁵⁹⁴ SCHULTZKY, Rz. 20.1; HEINRICH, Rn. 16.

⁵⁹⁵ HEINRICH, Rn. 16.

yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkinin çoğu durumda Brüksel Ibis Tüzüğü uyarınca tesis edilmesidir⁵⁹⁶. Bu bakımdan Alman mahkemelerinin kararlarına yansıyan uyuşmazlıkların çoğu ya yabancılık unsuru taşımayan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarına ilişkindir ya da ilgili uyuşmazlıklar Brüksel Ibis Tüzüğü'nün uygulama alanına girmektedir. Bu sebeple milletlerarası yetkinin Alman iç hukuku uyarınca tesis edildiği az sayıda içtihat bulunmaktadır.

Alman hukukunda kabul gören anlayışa göre ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında haksız fiilin işlendiği yer, hatalı ürünün üretildiği yerdir⁵⁹⁷. Buna göre hatalı ürünün geliştirildiği yer, ZPO m.32 açısından önem arz etmemektedir⁵⁹⁸. Bunlar yalnızca nihai ürünün meydana getirilmesinden önce gerçekleştirilen hazırlık eylemleri olarak nitelendirilmektedirler⁵⁹⁹. İş bölümü içerisinde ve ara ürünlerin bir araya getirilmesiyle gerçekleştirilen üretim durumlarında ise haksız fiilin işlendiği yer, hatalı ara ürünün nihai ürüne dahil edildiği yerde tespit edilmelidir⁶⁰⁰.

AB Hukuku kapsamında da tartışıldığı üzere, ürünün piyasaya sürüldüğü, reklamının yapıldığı veyahut dağıtıldığı yer yabancılık unsuru taşımayan uyuşmazlıklar bakımından ZPO m.32 kapsamında yetki tesisi için yeterli görülmemektedir⁶⁰¹. Ancak Stuttgart Yüksek Eyalet Mahkemesi, (*Oberlandesgericht Stuttgart, OLG Stuttgart*) Brüksel Ibis Tüzüğü'nün uygulama kapsamı dışında kalan bir uyuşmazlığa ilişkin verdiği bir kararda, haksız fiilin işlendiği yer olarak üretim yerinin yanı sıra, ürünlerin piyasaya sürüldüğü yeri de esas almıştır⁶⁰². Bu bakımdan Alman hukukunda ZPO m.32 uyarınca iç yetkinin

⁵⁹⁶ TOUSSAINT, Rn. 18; PATZINA, Rn. 42; WERN, Rz. 16; HEINRICH, Rn. 24.

⁵⁹⁷ SCHULTZKY, Rz. 20.14; TOUSSAINT, Rn. 10.1; PATZINA, Rn. 30; WERN, Rz. 14; HEINRICH, Rn. 16; OLG Frankfurt a.M., 22.12.1994, OLGR 95, 119-120; OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364.

⁵⁹⁸ SCHULTZKY, Rz. 20.14; HEINRICH, Rn. 16; BENDTSEN, Rn. 15; WERN, Rz. 14.

⁵⁹⁹ SCHULTZKY, Rz. 20.14; HEINRICH, Rn. 16; BENDTSEN, Rn. 15; WERN, Rz. 14;

⁶⁰⁰ SCHULTZKY, Rz. 20.14; HEINRICH, Rn. 16; OLG Frankfurt a.M., 22.12.1994, BeckRS 1994, 13823; OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364.

⁶⁰¹ SCHULTZKY, Rz. 20.14; WERN, Rz. 14; OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1365.

⁶⁰² OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1362.

ve milletlerarası yetkinin tesisi konusunda içtihadî bir ayırımın varlığından söz etmek mümkündür.

İlgili karar yük vinci üreten bir Alman şirketin, valf üreten Amerikalı bir şirkete karşı açtığı davaya ilişkindir⁶⁰³. ABD’li şirket ürettiği valfleri SCH isimli Alman firmaya tedarik etmekte, SCH de bu valfleri hidrolik güç ünitelerine monte ederek davacıya tedarik etmektedir⁶⁰⁴. Son aşamada da bu valfler davacının ürettiği vinçlere monte edilmektedir⁶⁰⁵. Bu hidrolik üniteler, vinç kapatıldığında yükün düşmemesini sağlayan bir acil durum frenini çalıştırmaya yaramaktadır⁶⁰⁶. Davacı, valflerde fark ettiği bir hata sebebiyle tazminat ödemek zorunda kalmamak için piyasaya sürdüğü vinçleri geri çağırması ve geri çağırma masrafları ile ürünlerdeki hatanın giderilmesi için 350.000 Euro masraf yapmış ve yaptığı masrafı davalıdan talep etmiştir⁶⁰⁷. Buraya kadar olan açıklamalar doğrultusunda bu uyuşmazlığın atipik unsurları olduğundan söz edilebilir. Öncelikle somut olayda hatalı ürünün sebep olduğu bir zarar mevcut değildir. Davacı ürünün zarara sebep olmasını önlemek adına masrafta bulunarak zarara uğramıştır⁶⁰⁸. İkinci olarak ara ürünler doğrudan Almanya’daki üreticiye teslim edilmemiş olup öncelikle ithalatçıya teslim edilmiş ve daha sonra ithalatçının montaj işlemlerini gerçekleştirmesiyle davacıya teslim edilmiştir⁶⁰⁹.

OLG Stuttgart tüm bu bilgiler ışığında, ürünlerdeki hatanın zarara sebep olmasını önlemek adına yapılan masrafların da "ürün sorumluluğu" kapsamında değerlendirileceğine hükmetmiştir⁶¹⁰. Nitekim davacı, ilgili hatayı gidermeden ürünleri piyasaya sürmüş olsaydı, hatalı ürünün sebep olabileceği zararlara ilişkin davalının tazminat sorumluluğu

⁶⁰³ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1362-1363.

⁶⁰⁴ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1362-1363.

⁶⁰⁵ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1362-1363.

⁶⁰⁶ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1362-1363.

⁶⁰⁷ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1362-1363.

⁶⁰⁸ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1363.

⁶⁰⁹ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1363-1364.

⁶¹⁰ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1363-1364.

gündeme gelecekti⁶¹¹. Bu bakımdan OLG Stuttgart, zararın henüz meydana gelmemiş olmasının, hatalı ürün tedarikçisine karşı tazminat talebinde bulunulmasını engellemeyeceğini teyit etmiştir⁶¹².

Karardaki bir diğer yenilik ise, mahkemenin haksız fiilin işlendiği yer hakkındaki tespitidir. Bu zamana kadarki mevcut Alman içtihadında ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında haksız fiilin işlendiği yerin, ürünün üretildiği yer olduğu görüşü hakimdi⁶¹³. Yüksek mahkeme, kararında öncelikli olarak hem hatalı vanaların üretildiği yer olan Bellwood'u yani ABD'yi haksız fiilin işlendiği yerlerden "birisi" olarak teyit etmiştir⁶¹⁴. Ancak daha sonra mahkeme, iş bölümüne ve ithalatçılar aracılığıyla gerçekleştirilen bir üretim sürecinde "haksız fiilin işlendiği yeri" hatalı bir ürün parçasının üretim yeri ile sınırlamanın oldukça dar bir yorum olacağını ve ürün sorumluluğuna ilişkin bir davada, haksız fiilin işlendiği yerin aynı zamanda hatalı ürünlerin parça üreticisi tarafından piyasaya sürüldüğü yer olduğuna hükmetmiştir⁶¹⁵. OLG Stuttgart bu noktada ortaya çıkan geri çağırma masraflarına ilişkin tazminat taleplerini de bu kapsamda değerlendirmiştir⁶¹⁶. Nitekim her ne kadar davalı şirket yalnızca ara parçaları üretmekte olsa da ürettiği hatalı ürünlerin piyasaya sürüldüğü ülkede bir nihai ürünün üretiminde kullanılacağı pekâlâ öngörülebilirdir⁶¹⁷. Sonuç olarak ZPO m.32 bağlamında haksız fiilin işlendiği yer, hem hatalı ürünün üretildiği yer olan A.B.D hem de piyasaya sürüldüğü yer olan Almanya olarak tespit edilmiştir⁶¹⁸. OLG Stuttgart'ın bu kararının altında, bütün uyuşmazlığın usul ekonomisine uygun ve pratik bir şekilde çözüme

---

⁶¹¹ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364.

⁶¹² OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364-1365.

⁶¹³ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364; OLG Frankfurt a.M., 22.12.1994, BeckRS 1994, 13823.

⁶¹⁴ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1365.

⁶¹⁵ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364-1365.

⁶¹⁶ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364-1365; OLG Frankfurt a.M., 22.12.1994, BeckRS 1994, 13823.

⁶¹⁷ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364.

⁶¹⁸ OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364.

kavuşturulması amaçlarının bulunduğundan da bahsedilebilir⁶¹⁹. Ancak bununla birlikte, ZPO m.32'nin kapsamının daha da genişletilmesinin pratik açılardan arzu edilmediği öğretide de ifade edilmektedir⁶²⁰.

Kanaatimizce Alman hukukunda ZPO m.32 uyarınca iç yetkinin ve milletlerarası yetkinin tesisi konusunda içtihadî bir ayırım söz konusudur. Ancak bu ayırımın ardında aslında oldukça basit bir sebep yatmaktadır. Ürünlerin piyasaya sürüldüğü yer kuralını iç hukuk uyumsuzlukları bakımından uygulamak ne mantıklı ne de mümkündür. Zira bir üreticinin bir ürünü iç pazarda belirli şehirlerde piyasa sürüp diğer şehirlerde sürmemesi gibi bir durum mümkün değildir. Bu bakımdan zaten ilgili kural niteliği itibari ile iç hukuk uyumsuzlukları için uygulanabilir değildir. Bu sebeple Brüksel Ibis Tüzüğü'nün uygulama kapsamına girmeyen yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyumsuzluklarında Alman mahkemelerinin bu içtihadî takip edeceği ve haksız fiilin işlendiği yer olarak üretim yeri ve ürünlerin piyasayı sürüldüğü yeri esas alacağı sonucuna varılabilir.

2.2.2.4. ZPO m.32 Bağlamında Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Zarar Yeri

Alman hukukundaki hâkim görüşe göre ZPO m.32 bağlamında zarar yeri, hatalı ürünün zarara sebep olduğu yerdir⁶²¹. Alman hukukunda tipik ürün sorumluluğu uyumsuzlukları bakımından zarar yerinin tespiti büyük tartışmalara vücut vermemiştir. Bu bakımdan hatalı bir ürünün kullanımı sırasında meydana gelen zararlar, ZPO m. 32 bağlamında bu yerdeki mahkemelerin yetkisini tesis edecektir⁶²². Bu zarar, ürünün nihai kullanıcısı, ürünle ilgisi olmayan üçüncü bir kişi, başka eşya ve hatta nihai kullanıcının safi ekonomik malvarlığı bünyesinde meydana gelebilir⁶²³. Örneğin, bir nihai kullanıcının marketten

⁶¹⁹ **MOLITORIS**, Michael/**KLINDT**, Thomas: Produkthaftung und Produktsicherheit- Ein aktueller Rechtsprechungsüberblick, NJW- Neue Juristische Wochenschrift, Heft 17, 2008, s. 1207-1208.

⁶²⁰ **MOLITORIS/KLINDT**, s. 1207-1208.

⁶²¹ **SCHULTZKY**, Rz. 20.14; OLG Frankfurt a.M., 22.12.1994, BeckRS 1994, 13823.

⁶²² OLG Frankfurt a.M., 22.12.1994, BeckRS 1994, 13823.

⁶²³ **HARBARTH**, Stephan: “Produkthaftung im weiteren Sinne”, Handbuch Managerhaftung, Edt: **KRIEGER**, Gerd/**SCHNEIDER**, Uwe H., Otto Schmidt, 4. Auflage, Köln, 2023, Rn. 32.32; **LASCHE**, Carsten: “Produkthaftung als Rechtsgüterschutz Dritter”, HGB- Handlungsbuch

aldığı hazır çayı tüketmesi sonucunda dişlerinde bir zarar meydana gelirse zarar yeri nihai kullanıcının çayı tüketerek dişlerinde zarara sebep olduğu yerde tespit edilecektir⁶²⁴. Örneğin davacı, çayı A yargı çevresinde satın alıp B yargı çevresinde tüketerek zarara uğrarsa zarar yeri, B yargı çevresinde tespit edilecektir⁶²⁵.

Ancak “*Dieseltgate* skandalının” kamuoyuna yansımından sonra (AB hukukunda olduğu gibi) Alman iç hukukunda da bu uyuşmazlıklar bakımından zarar yerinin tespiti zaruri hale gelmiştir. Bilindiği üzere “*Dieseltgate* skandalında” tipik bir ürün sorumluluğu durumu söz konusu değildir⁶²⁶. Bununla birlikte Alman mahkemeleri -ABAD’ın aksine- meydana gelen zararın hatalı üründen kaynaklanan “safî ekonomik zarar” olduğunu teyit etmişlerdir⁶²⁷.

Dieseltgate skandalı kapsamındaki araçların hepsinin Alman üreticiler tarafından üretilip piyasaya sürüldüğü göz önüne alındığında, Alman mahkemeleri bu konuya ilişkin birçok davayla ilgilenmek durumunda kalmışlardır. Ancak önceki bölümlerde de açıklandığı üzere, Alman üreticilere yöneltilen davaların çoğu Brüksel Ibis Tüzüğü’nün uygulama alanına girdiğinden veyahut yerleşim yeri Almanya’da bulunan davacılar tarafından açıldığından, Alman mahkemeleri ZPO m.32 uyarınca milletlerarası yetkiyi tesis etmek durumunda kalmamışlardır. İlgili mahkemeler, ürün sorumluluğundan doğan safî ekonomik zararlar bakımından belirli kriterler geliştirmekle beraber her somut olayı ayrı bir incelemeye tabi tutmuşlardır. Yüksek mahkemelerin geliştirdiği içtihadı göre üreticiye karşı yöneltilen davalarda, sorumluluk bir aldatma eylemine dayanıyorsa zarar yeri, aldatıcı eylemin bir hataya neden olduğu yani zarara sebep olan mali taahhütlerin

---

Kommentar, Edt: von WESTPHALEN, Friedrich Graf/HAAS, Ulrich/MOCK, Sebastian/WÖSTMANN, Heinz, Otto Schmidt, 6. Auflage, Köln, 2023, Rn. 14.

⁶²⁴ OLG Frankfurt a.M., 22.12.1994, BeckRS 1994, 13823.

⁶²⁵ OLG Frankfurt a.M., 22.12.1994, BeckRS 1994, 13823.

⁶²⁶ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514; **LINKE/HAU**, Rn. 5.40.

⁶²⁷ BayObLG, 22.01.2019, BeckRS 2019, 5991, Rn. 17; OLG München, 13.08.2019, BeckRS 2019, 18055 Rn. 13; BayObLG, 25.06.2020, BeckRS 2020, 14356, Rn. 16-17; OLG Brandenburg, 19.02.2020, BeckRS 2020, 3292, Rn. 10; OLG München 11.03.2020, BeckRS 2020, 3497, Rn. 12; OLG Stuttgart, 22.05.2018, BeckRS 2018, 10638; OLG Düsseldorf, 30.10.2017, NJW-RR 2018, s. 574-575; OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 186; BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2020, s. 15058, Rn. 23-24; **SCHMIDT-KESSER/MÖLLNITZ**, s. 396.

gerçekleştiği yerde bulunmaktadır⁶²⁸. Zararın etkilerini gösterdiği yer ise, somut olayın koşullarına göre, satıcının idare merkezinde, sözleşmenin imzalandığı yerde ya da -nihai alıcının malvarlığı orada yoğunlaştığı takdirde- kendisinin yerleşim yerinde bulunmaktadır⁶²⁹. Aşağıda, Alman mahkemelerince verilmiş ve konunun daha net anlaşılması açısından özellik arz ettiğinizi düşündüğümüz üç karar kısaca ele alınacaktır.

2.2.2.4.1. OLG Hamm'ın 26.10.2018 tarihli 32 SA 32/18 Numaralı Kararı

Arnsberg Bölge Mahkemesi (*Landgericht Arnsberg*, LG Arnsberg) yargı çevresinde yaşayan davacı, Traunstein Bölge Mahkemesi'nin (*Landgericht Traunstein*, LG Traunstein) yargı çevresinde bulunan bir araç galerisinde deneme sürüşü yaptığı aracı satın almak için sözleşme imzalamış ve satış bedelinin yarısını, aynı akşam babasının banka hesabından ve kalan yarısını ertesi gün eşiyile ortak kullandıkları hesaptan havale (İki hesabın bulunduğu şube de LG Arnsberg'in yargı çevresindedir)⁶³⁰. İlgili aracın motoru da "Dizel skandalından" etkilenen seriye ait olup, emisyon değerlerini düşük gösteren bir manipülasyon yazılımıyla donatılmıştır. Davacı skandalın açığa çıkmasından sonra araç üreticisinin kasti olarak ahlaka aykırı bir fiille kendisini aldattığını ileri sürerek (BGB m. 826⁶³¹), kendi yerleşim yerinde bulunan LG Arnsberg'de üreticiye karşı bir

⁶²⁸ BayObLG, 22.01.2019, BeckRS 2019, 5991, Rn. 17; OLG München, 13.08.2019, BeckRS 2019, 18055 Rn. 13; BayObLG, 25.06.2020, BeckRS 2020, 14356, Rn. 16-17; OLG Brandenburg, 19.02.2020, BeckRS 2020, 3292, Rn. 10; OLG München 11.03.2020, BeckRS 2020, 3497, Rn. 12; OLG Stuttgart, 22.05.2018, BeckRS 2018, 10638; OLG Düsseldorf, 30.10.2017, NJW-RR 2018, s. 574-575; OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 186; BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2020, s. 15058, Rn. 23-24.

⁶²⁹ BayObLG, 22.01.2019, BeckRS 2019, 5991, Rn. 17; OLG München, 13.08.2019, BeckRS 2019, 18055 Rn. 13; BayObLG, 25.06.2020, BeckRS 2020, 14356, Rn. 16-17; OLG Brandenburg, 19.02.2020, BeckRS 2020, 3292, Rn. 10; OLG München 11.03.2020, BeckRS 2020, 3497, Rn. 12; OLG Stuttgart, 22.05.2018, BeckRS 2018, 10638; OLG Düsseldorf, 30.10.2017, NJW-RR 2018, s. 574-575; OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 186; BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2020, s. 15058, Rn. 23-24.

⁶³⁰ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 186.

⁶³¹ BGB'nin 826. maddesi 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesinin 2. fıkrasıyla aynı düzenlemeyi barındırmaktadır. TBK m. 49/2 hükmü şu şekildedir: "Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de bu zararı gidermekle yükümlüdür". ÇEKİN, Mesut Serdar: *Uluslararası Normların Özel Hukuka ve Hukuk Metodolojisine Etkisi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 74, S. 2, 2016, s. 669, dn. 103.

tazminat davası açmıştır⁶³². Daha sonra dava, yetkili mahkemenin tespiti için Hamm Yüksek Bölge Mahkemesi'nin (*Oberlandesgericht Hamm, OLG Hamm*) önüne gelmiştir⁶³³.

OLG Hamm, ya haksız fiilin işlendiği ya da korunan bir hukuki menfaatin ihlal edildiği yerdeki mahkemelerin (zarar yeri) ZPO m. 32 uyarınca yetkili olduğunu ifade etmiştir⁶³⁴. Mahkeme ayrıca zararın etkisini göstermesinin haksız fiilin ayrılmaz bir parçası olduğu durumlarda, zararın etkisini gösterdiği (safı ekonomik zararın gerçekleştiği) yerdeki mahkemelerin de yetkili olabileceğini belirtmiştir⁶³⁵. Nitekim dizel skandalı davalarında sorumluluk BGB m. 823/II.2⁶³⁶ ve m. 826 hükümleri uyarınca davalının kasti ve ahlaka aykırı bir eyleminden doğmakta ve bu uyuşmazlıklar bakımından zararın gerçekleşmesi haksız fiilin ayrılmaz bir parçasını teşkil etmektedir⁶³⁷. OLG Hamm'a göre, bu uyuşmazlıklarda zarar yeri, aldatıcı eylemin davacının malvarlığında zarar verici bir taahhüdü tetiklediği yerde bulunmaktadır⁶³⁸. Dolayısıyla bu uyuşmazlıklardaki yetkili mahkemenin tespiti yalnızca haksız fiilin işlendiği yere göre değil, aynı zamanda zarar görenin hukuki menfaatinin ihlal edildiği ve ayrıca zararın etkisini gösterdiği yere göre de belirlenmelidir⁶³⁹. Ancak OLG Hamm'a göre, malvarlığında zarara sebep olan bir haksız fiil söz konusu olduğunda, zarar yerinin zarar görenin yerleşim yerinde tespit edilmesi yalnızca zarar görenin malvarlığının bu yerde yoğunlaşması hususuna dayanmamaktadır⁶⁴⁰. Bu yaklaşımın ardında, bu yerdeki mahkemelerin vakıalara ve

⁶³² OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 186.

⁶³³ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 186.

⁶³⁴ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 188.

⁶³⁵ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶³⁶ BGB m. 823 şu şekilde Türkçe'ye çevrilebilir:

“BGB m. 823- (1) Kasten veya ihmal sonucu hukuka aykırı olarak bir başkasının hayatına, bedenine, sağlığına, özgürlüğüne, mülkiyetine veya başka herhangi bir hakkına zarar veren kişi, ortaya çıkan zararı tazmin etmekle yükümlüdür. (2) Aynı yükümlülük, başka bir kişiyi korumayı amaçlayan bir hükmü ihlal eden kişiler bakımından da geçerlidir. Bir hükmün içeriğine göre, bu hükmün ihlali kusur olmaksızın mümkün olsa dahi tazminat ödeme yükümlülüğü yalnızca kusur durumunda ortaya çıkar.”

⁶³⁷ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶³⁸ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶³⁹ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶⁴⁰ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

delillere olan özel yakınlığı yatmaktadır⁶⁴¹. Yani OLG Hamm'a göre, malvarlığında zarara sebep olan bir haksız fiil söz konusu olduğunda zarar yeri, sırf zarar görenin malvarlığı orada yoğunlaşıyor diye zarar görenin ikamet ettiği yerde tespit edilmemelidir⁶⁴². Zira, ZPO m. 32, vakıalara ve delillere yakın olan mahkemenin yetkili kılınmasını amaçlamaktadır. Dolayısıyla, her koşulda zarar görenin malvarlığının bulunduğu yerde yetkili bir mahkeme tesis edilmesi bu amaca uygun düşmeyecektir⁶⁴³. Bu bakımdan, mahkemeye göre her somut davanın koşulları bağımsız olarak değerlendirilmeli ve bu değerlendirme sonucunda haksız fiilin işlendiği yer ile zarar yeri tespit edilmelidir⁶⁴⁴.

Davalının, ürettiği araçları emisyon değerlerinin saptırılmasına yarayan gizli bir manipülasyon yazılımı ile donatması ve daha sonra davacının bu aldatma eylemi sonucunda objektif değerinin satış değerinden düşük olduğu bir araca ilişkin pasiflerinde artışa sebep olan bir sözleşme imzalaması, BGB m. 826 bağlamında kasti ahlaka aykırı bir fiil teşkil etmektedir⁶⁴⁵. Bu durum, makul bilgi ve ekonomik bilince sahip bir tüketicinin yasadışı yazılımla donatılmış bir araç satın almayacağı gerçeğinden kaynaklanmaktadır⁶⁴⁶. Buna göre, milletlerarası yetkinin tesisi için belirleyici unsur aldatma eylemi sonucunda zararı meydana getiren eylemin nerede gerçekleştiğidir⁶⁴⁷. Davacı, sözleşmenin imzalandığı akşam bedelin yarısını babasının banka hesabından, ertesi gün ise diğer yarısını eşiyle ortak olan banka hesabından araç satıcısının hesabına havale etmiştir⁶⁴⁸. Banka havalesi söz konusu olduğunda ZPO m. 32 anlamında zarar yeri, davacının bankasının havale talimatını aldığı ve hesabının borç hanesine işlendiği yer

⁶⁴¹ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶⁴² OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶⁴³ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶⁴⁴ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶⁴⁵ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶⁴⁶ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶⁴⁷ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶⁴⁸ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 186.

olarak kabul edilecektir⁶⁴⁹. Çevrimiçi bir havale durumunda, varlıkların elden çıkarılması, havale talimatının bankaya verilmesiyle başlar⁶⁵⁰. Mevcut davada, havale talimatları LG Arnsberg'in yargı çevresinde verilmiş olup buradaki mahkemeler zarar yerindeki mahkeme sıfatıyla yetkili olacaktır⁶⁵¹. Bankaya talimat verilmesi kendi başına esaslı bir kısmi edim teşkil etmektedir ve ödemenin ilgili talimat olmadan yapılamayacağı aşıkardır⁶⁵². Havale talimatının daha sonra davacının banka hesabından tahsil edilmesi ve havale meblağının alıcının hesabına aktarılması bankanın merkezinin bulunduğu yerde gerçekleşse de bu durum bankanın merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemelerin yetkisi bakımından ilgisizdir⁶⁵³. Birden fazla eylemin bir araya gelerek haksız fiille vücut vermesi halinde önemli düzeye ulaşan kısmi eylemler de yetki tesisinde dikkate alınmaktadır⁶⁵⁴.

Sonuç olarak, davalı araç üreticisine karşı ürün sorumluluğu iddiaları için yetkili mahkeme hem satım sözleşmesinin yapıldığı (satıcının merkezinin bulunduğu yer) yerde hem de safi ekonomik zararın etkisini gösterdiği yer olan davacının yerleşim yerinde tespit edilecektir⁶⁵⁵. Çevrimiçi havaleler söz konusu olduğunda ise zararı yeri, talimatın verildiği hesabın bağlı olduğu şubenin bulunduğu yerde tespit edilecektir⁶⁵⁶.

2.2.2.4.2. OLG Rostock'un 28.09.2021 tarihi 1 UH 9/21 Numaralı Kararı

Neubrandenburg Bölge Mahkemesi (*Landgericht Neubrandenburg*, LG Neubrandenburg) yargı çevresinde ikamet eden davacı, Erfurt Bölge Mahkemesi (*Landgericht Erfurt*, LG Erfurt) yargı çevresinde bulunan bir otomobil satıcısından ikinci

⁶⁴⁹ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187-188; BayObLG, 27.03.2003, BeckRS 2003, 30313585.

⁶⁵⁰ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187-188.

⁶⁵¹ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187-188.

⁶⁵² OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187-188.

⁶⁵³ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187-188.

⁶⁵⁴ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187-188.

⁶⁵⁵ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 188.

⁶⁵⁶ OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

el bir araç satın almıştır⁶⁵⁷. İlgili aracın motoru “Dieselskandal” kapsamında emisyon değerlerini düşük gösteren bir manipülasyon yazılımı ile donatılmıştır⁶⁵⁸. Dizel skandalının açığa çıkması üzerine davacı; yerleşim yeri Braunschweig Bölge Mahkemesi’nin yargı çevresinde bulunan üreticinin, kasten ahlaka aykırı bir fiille kendisini aldattığını ileri sürmüştür (BGB m.826) ve Neubrandenburg Bölge Mahkemesi’nde üreticiye karşı tazminat davası açmıştır⁶⁵⁹. Daha sonra ilgili dava yetkili mahkemenin tespiti için Rostock Yüksek Bölge Mahkemesi’nin (*Oberlandesgericht Rostock*, OLG Rostock) önüne gelmiştir⁶⁶⁰. OLG Rostock, zararın etkisini göstermesinin haksız fiilin ayrılmaz bir parçası olduğu durumlarda, zararın etkisini gösterdiği (safî ekonomik zararın gerçekleştiği) yerdeki mahkemelerin de yetkili olabileceğini belirtmiştir⁶⁶¹. Bu bakımdan dizel skandalı davalarında, davacının iradesiyle uyumlu olmayan bir edim yükümlülüğünün altına girilmesine yönelik eylemlerin de yetki tesisi bakımından dikkate alınabileceği ifade edilmiştir (sözleşmenin imzalanmasıyla para ödeme borcu altına girilmesi, paranın ödenmesi vb.)⁶⁶². OLG Hamm’ın aksine, OLG Rostock, kasıtlı olarak ahlaka aykırı bir fiille davacının aldatıldığı durumlarda; zarar yeri olarak davacının yerleşim yerinin görülmesinin, ZPO m.32 tarafından öncelenen vakıalara ve delillere yakınlık amacını karşılamadığını görüşünü reddetmiştir⁶⁶³. OLG Rostock bu görüşünü şu örnek üzerinden temellendirmiştir: Davacının borcun ifasına yönelik eylemlerini tatilde, iş gezisinde veyahut başka bir sebeple yaptığı seyahat sırasında gerçekleştirmiş olması mümkündür⁶⁶⁴. Bu bakımdan çevrimiçi havale talimatının tesadüfen davacının yerleşim yerinden farklı bir yerde verilmesi durumunda,

⁶⁵⁷ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 1.

⁶⁵⁸ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 2

⁶⁵⁹ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 2

⁶⁶⁰ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 8

⁶⁶¹ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 17

⁶⁶² OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 17

⁶⁶³ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 18; OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶⁶⁴ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 18; OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

bu yerlerde de ZPO m. 32 uyarınca milletlerarası yetki tesis edilebilmektedir⁶⁶⁵. Ancak, bu yerlerdeki mahkemelerin yetkisinin tesis edilmesinin ZPO m. 32'nin hukuki olaylara ve delillere yakınlık amaçlarını ne kadar karşılayacağı şüphelidir⁶⁶⁶. Kural olarak, failin aldatıcı hareketleri (veya ihmali) sonucunda, davacının iradesiyle uyumlu olmayan bir sözleşme ilişkisine girmesi, BGB m. 826 anlamında safi ekonomik zararın tespiti için yeterlidir⁶⁶⁷. Ancak, bu gerçek anlamda bir mali kaybın meydana gelmesini (mağdurun aktiflerinde bir azalmayı) yani davacı tarafından borcun ifasına yönelik pozitif bir eylemin gerçekleştirilmesini gerektirmez⁶⁶⁸. Bu bakımdan davacının tüm malvarlığı ile sorumlu olduğu bir bedel ödeme borcu altına girmesi zararın gerçekleşmesi bakımından yeterlidir (davacının pasiflerinde artış)⁶⁶⁹. Pasiflerdeki bu artış da sözleşmenin imzalanmasıyla birlikte meydana gelmiş olacaktır. Daha sonra bedelin ödenmesi, yalnızca davacının üstlendiği borcun devamı niteliğindeki bir zararı teşkil edecektir⁶⁷⁰.

2.2.2.4.3. BayObLG'in 18.07.2019 tarihli 1 AR 23/19 Numaralı Kararı

Regensburg Bölge Mahkemesi'nin (*Langericht Regensburg*, LG Regensburg) yargı çevresinde ikamet eden davacı yine LG Regensburg'un yargı çevresinde bulunan bir araç satıcısından SEAT marka bir araç satın almıştır⁶⁷¹. İlgili aracın motoru da "Dizel skandalından" etkilenen seriye ait olup emisyon değerlerini düşük gösteren bir manipülasyon yazılımıyla donatılmıştır⁶⁷². Davacı, skandalın açığa çıkmasından sonra araç üreticisinin kasti olarak ahlaka aykırı bir fiille kendisini aldattığını ileri sürerek (BGB m. 826), kendi yerleşim yerinde bulunan LG Regensburg'da üreticiye karşı bir tazminat

⁶⁶⁵ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 18; OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187.

⁶⁶⁶ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 18.

⁶⁶⁷ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 19.

⁶⁶⁸ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 19.

⁶⁶⁹ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 18.

⁶⁷⁰ OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 18.

⁶⁷¹ BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2020, s. 15058, Rn. 1.

⁶⁷² BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2019, s. 15058, Rn. 1.

davası açmıştır⁶⁷³. Daha sonra ilgili dava, yetkili mahkemenin tespiti için Bavyera Yüksek Bölge Mahkemesi'nin (*Bayerisches Oberstes Landesgericht*, BayObLG München) önüne gelmiştir⁶⁷⁴.

Mahkeme yukarıda ele alınan iki kararda da olduğu gibi, üründeki hatayı kasten gizleyen araç üreticisine karşı açılacak davalarda, hem satın alma sözleşmesinin yapıldığı (satıcının merkezinin bulunduğu yer) yerdeki hem de safi ekonomik zararın etkisini gösterdiği yerdeki mahkemelerin yetkili olacağını teyit etmiştir. Ancak bu karardaki asıl önemli husus, *obiter dictum*'da malvarlığının yalnızca belirli bir kısmını zarara uğratan kasıtlı aldatma eylemleri bakımından yetkinin tesisine ilişkin mahkemenin yaptığı değerlendirmedir. Mahkemeye göre haksız fiil doğrudan zarar gören tarafın yerleşim yerinde bulunmayan belirli bir malvarlığına yönelikse ve malvarlığının bütünü yalnızca bu belirli kısma yönelen haksız fiil dolayısıyla zarar görmekteyse, zarar yeri sadece malvarlığının etkilenen kısmının bulunduğu yerde tespit edilmelidir⁶⁷⁵. Nitekim, zarar görenin yerleşim yerinde bulunmayan belirli bir malvarlığı doğrudan zarar görmüşse, zarar yeri kavramını vakıalara ve delillere yakınlık açısından sınırlamak tutarlı görünmemektedir⁶⁷⁶. Aynı husus OLG Hamm'ın yukarıda ele alınan kararında da ifade edilmiştir. Örneğin dizel skandalı uyuşmazlıklarında nihai alıcılar sözleşmeyi imzalayarak bütün malvarlıklarıyla sorumlu oldukları bir borç altına girmekte ve malvarlıkları bir bütün olarak etkilenmektedirler⁶⁷⁷.

---

⁶⁷³ BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2019, s. 15058, Rn. 1.

⁶⁷⁴ BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2019, s. 15058, Rn. 8.

⁶⁷⁵ BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2019, s. 15058, Rn. 24-25.

⁶⁷⁶ BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2019, s. 15058, Rn. 26.

⁶⁷⁷ BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2019, s. 15058, Rn. 24.

2.3. İSVİÇRE HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARI BAKIMINDAN MİLLETLERARASI YETKİLİ MAHKEMENİN TESPİTİ

2.3.1. Genel Olarak

İsviçre iç hukukunda milletlerarası özel hukuka ve usul hukukuna ilişkin temel düzenlemeler, İsviçre Federal Milletlerarası Usul Hukuku ve Milletlerarası Özel Hukuk Hakkında Kanun⁶⁷⁸ (*Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht, IPRG*), Milletlerarası anlaşmalar ve İsviçre Medeni Usul Kanunu'dur⁶⁷⁹ (*Schweizerische Zivilprozessordnung, SZPO*)⁶⁸⁰.

İsviçre iç hukukunda da sözleşme dışı ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında haksız fiillere ilişkin yetki kuralı uygulama alanı bulmaktadır⁶⁸¹. Bu bakımdan yabancılik unsuru taşıyan haksız fiil uyuşmazlıklarında milletlerarası yetki IPRG m. 129⁶⁸² uyarınca tesis

⁶⁷⁸ Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (IPRG) vom 18. Dezember 1987 (Stand am 1. September 2023), Kanun metni için bkz. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/de.

⁶⁷⁹ Schweizerische Zivilprozessordnung (SZPO) vom 19. Dezember 2008 (Stand am 1. September 2023), Kanun metni için bkz. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/262/de>.

⁶⁸⁰ **BUHR**, Axel/**SIMON**, Gabriel/**SCHRAMM**, Dorothee: Art. 1, “*Internationales Privatrecht Art. 1-200 IPRG CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*”, Edt: FURRER, Andreas/**GIRSBERGER**, Daniel/**MÜLLER-CHEN**, Markus, Schultess Juristische Medien, 3. Auflage, Zurich, 2016, s. 6.

⁶⁸¹ **HESS**, Hans-Joachim: Produktehaftpflichtgesetz (PrHG) Bundesgesetz über die Produktehaftpflicht vom 18. Juni 1993, Stämpfli Verlag AG, 3. Auflage, Bern, 2016, s. 52-53 (**HESS**, PrHG); **VOLKEN**, Paul/**GÖKSU**, Tarkan: Art. 129 IPRG, “*Zürcher Kommentar zum IPRG – Band II – Art. 108a-200 Kommentar zum Bundesgesetz über das internationale Privatrecht vom 18. Dezember 1987*”, Edt: **MÜLLER-CHEN**, Markus/**WIDMER LÜCHINGER**, Corinne, Schultess Juristische Medien, 3. Auflage, Zürich, 2018, s. 585; **BUHR**, Axel/**GABRIEL**, Simon/**SCHRAMM**, Dorothee: Art. 129, “*Internationales Privatrecht Art. 1-200 IPRG CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*”, Edt: FURRER, Andreas/**GIRSBERGER**, Daniel/**MÜLLER-CHEN**, Markus, Schultess Juristische Medien, 3. Auflage, Zurich, 2016, s. 552; **KREN KOSTKIEWICZ**, Jolanta: Art. 1, “*IPRG/LugÜ Kommentar Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht, Lugano-Übereinkommen und weitere Erlasse OFK – Orell Füssli Kommentar*”, Orell Füssli Verlag, 2. Auflage, Zürich, 2019, s. 266-267; **RODRIGUEZ**, Rodrigo/**KRÜSI**, Melanie/**UMBRICHT**, Robert: Art. 129 IPRG, “*Basler Kommentar Internationales Privatrecht*”, Helbing Lichtenhahn Verlag, 4. Auflage, 2021, Rn. 1.

⁶⁸² İlgili madde şu şekilde Türkçe'ye çevrilebilir: “*IPRG m.129- Haksız fiil davalarında, davalının ikametgahının bulunduğu yerdeki İsviçre mahkemeleri veya bunun bulunmaması halinde davalının mutad meskeninin bulunduğu yerdeki mahkemeler yetkilidir. Buna ek olarak, haksız fiilin işlendiği*

edilmektedir. Ancak IPRG esasen, Lugano Konvansiyonu'nun⁶⁸³ ve diğer uluslararası anlaşma hükümlerinin kapsamına girmeyen haller açısından önem arz etmektedir.

Davalı kişinin İsviçre'de ikamet etmesi halinde milletlerarası yetki Lugano Konvansiyonu m. 2/1, yer bakımından yetki ise IPRG m. 129 uyarınca tesis edilmektedir⁶⁸⁴. Ürün sorumluluğu bakımından Lugano Konvansiyonu'nun uygulanmasına dair bir diğer olasılık ise haksız fiilin işlendiği yerin veya zarar yerinin İsviçre'de bulunup davalının başka bir devlette ikamet ediyor olmasıdır⁶⁸⁵. Bu olasılığın gerçekleşmesi halinde, haksız fiilin işlendiği yerdeki veya zarar yerindeki İsviçre mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, haksız fiillere ilişkin özel yetki kuralı olan Lugano Konvansiyonu m. 5/3 hükmü uyarınca tesis edilmektedir⁶⁸⁶. Lugano Konvansiyonu, Brüksel Rejimiyle oldukça benzerlik göstermektedir ve ABAD'ın içtihatları bu konvansiyon bakımından da uygulama alanı bulmaktadır⁶⁸⁷. Çalışmamızda Brüksel Ibis Tüzüğü halihazırda ele alınmış olduğundan, Lugano Konvansiyonu bakımından ayrıca bir inceleme yapılmamıştır. Kaldı ki, İsviçre hukukunu çalışmamıza dahil etmemizin temel sebebi, özellikle IPRG m. 129'daki yetki kriterlerinin sistematüğını ve bu kriterlerin benimsenme mantüğını aktarabilmektir.

IPRG yalnızca yabancılık unsuru bulunduran uyuşmazlıklar bakımından uygulanmaktadır⁶⁸⁸. Birden fazla devletle ilişkisi olan, yani sınır ötesi bir unsur içeren

---

yerdeki ve zarar yerindeki İsviçre mahkemeleri yetkilidir. Bir şubenin faaliyetlerinden doğan haksız fiiller bakımından ise şubenin bulunduğu yerdeki İsviçre mahkemeleri yetkili olacaktır."

⁶⁸³ Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, *OJ L 339*, 21.12.2007, p. 3–41 (Lugano Konvansiyonu). Konvansiyon metni için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22007A1221%2803%29> (S.E.T. 19.07.2023).

⁶⁸⁴ VOLKEN/GÖKSU, s. 582.

⁶⁸⁵ VOLKEN/GÖKSU, s. 582.

⁶⁸⁶ VOLKEN/GÖKSU, s. 582.

⁶⁸⁷ BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 554.

⁶⁸⁸ MÜLLER-CHEN, Markus: Art. 1 IPRG, "Zürcher Kommentar zum IPRG – Band I – Art. 1-108 Kommentar zum Bundesgesetz über das internationale Privatrecht vom 18. Dezember 1987", Edt: MÜLLER-CHEN, Markus/WIDMER LÜCHINGER, Corinne, Schultess Juristische Medien, 3. Auflage, Zürich, 2018, s. 3; KREN KOSTKIEWICZ, s. 47; BUHR/SIMON/SCHRAMM, s. 6.

uyuşmazlıkların yabancılık unsuru taşıdığı kabul edilmektedir⁶⁸⁹. IPRG'nin 1.maddesinde yabancılık unsurunun tanımı yapılmamıştır ve yabancılık unsurunu sağlayan bağlantının ne yoğunlukta olması gerektiğine dair bir ibare de bulunmamaktadır⁶⁹⁰. Yerleşik içtihadı göre, taraflardan en az birinin ikametgâhı, merkezi veya işyerinin yurtdışında olması halinde, yabancılık unsurunun varlığı kabul edilmelidir⁶⁹¹. Ayrıca, milletlerarası yetki veya kanunlar ihtilafı açısından söz konusu olaylarla ilgili bir bağlantı unsurunun yurtdışında bulunması halinde, IPRG m.1'in belirttiği yabancılık unsurunun var olduğu her koşulda kabul edilmelidir⁶⁹². Gerekli yabancılık unsuru, esas olarak IPRG'nin doğrudan veya dolaylı yetkiye veya uygulanacak hukuka ilişkin normlarından kaynaklanmaktadır ve bu nedenle yabancılık unsuruna dair inceleme her bir uyuşmazlık için davanın vakıaları dikkate alınarak ayrı ayrı yapılmalıdır⁶⁹³. Federal Yüksek Mahkeme (*Schweizerisches Bundesgericht*, BGer) içtihadına göre yabancılık unsurunun tespiti, *lex fori*'ye yani İsviçre hukukuna göre gerçekleştirilmelidir⁶⁹⁴. Haksız fiil failinin ve/veya zarar gören tarafın ikametgâhının veya mutad meskeninin veya iş yerinin farklı ülkelerde olması ya da haksız fiilin işlendiği yer ile zarar yerinin farklı ülkelerde bulunması halinde, IPRG m. 129 anlamında yabancılık unsurunun sağlandığı kabul edilmektedir⁶⁹⁵.

⁶⁸⁹ MÜLLER-CHEN, s. 4-5; KREN KOSTKIEWICZ, s. 47; BUHR/SIMON/SCHRAMM, s. 6.

⁶⁹⁰ MÜLLER-CHEN, s. 4-5; KREN KOSTKIEWICZ, s. 47; BUHR/SIMON/SCHRAMM, s. 6.

⁶⁹¹ MÜLLER-CHEN, s. 5; KREN KOSTKIEWICZ, s. 47; BGer, 06.06.2017, 5A_703/2016; BGE 137 III 481; BGE 135 III 185; BGE 135 III 185.

⁶⁹² MÜLLER-CHEN, s. 5; KREN KOSTKIEWICZ, s. 47; BUHR/SIMON/SCHRAMM, s. 6.

⁶⁹³ MÜLLER-CHEN, s. 5; KREN KOSTKIEWICZ, s. 47; BGE 142 III 466; BGer, 14.04.2016, 4A_36/2016; BGE 141 III 294; BGE 131 III 76.

⁶⁹⁴ KREN KOSTKIEWICZ, s. 48; BGer, 09.10.2014, 5A_324/2014 E. 3; BGer v. 25.06.2014, 5A_218/2014 E. 3; BGE 137 III 481.

⁶⁹⁵ VOLKEN/GÖKSU, s. 583; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 552; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 2; KREN KOSTKIEWICZ, s. 266; BGE 135 III 188; BGE 134 III 477; BGE 131 III 79.

2.3.2. Yabancılık Unsuru Taşıyan Haksız Fiil Uyuşmazlıklarına İlişkin Özel Yetki Kuralı (IPRG m. 129)

IPRG m.129, haksız fiil davalarındaki milletlerarası yetkili mahkeme bakımından üç kural öngörmüştür. Bunlardan ilki, genel yetki kuralı olan davalının yerleşim yeri mahkemesidir. Bunun yanı sıra, diğer hukuk düzenlerinde olduğu gibi IPRG m. 129 düzenlemesinde haksız fiilin işlendiği yer ve zarar yeri mahkemeleri de yetkili kılınmıştır⁶⁹⁶.

Haksız fiilin temel unsurlarından birinin gerçekleştiği yerdeki mahkemelerin yetkili kılınması fikri, uyuşmazlık konusu ile bu mahkemelerin arasındaki yakın bağlantıya dayanmaktadır⁶⁹⁷. Nitekim, haksız fiilin işlendiği veyahut zararın meydana geldiği yerdeki mahkemeler gerek uyuşmazlığa yol açan olaylara gerek ise delillere olan yakınlıkları nedeniyle uyuşmazlığı karara bağlamak için en iyi konumda bulunmaktadır⁶⁹⁸.

IPRG m.129'un kaleme alınışı bakımından asıl önemli husus, ilgili madde hazırlanırken SZPO m.36'da düzenlenen "zarar görenin yerleşim yeri" yetki kriterinin metne dahil edilmemiş olmasıdır⁶⁹⁹. SZPO m.36, yetkili mahkemenin tesisinde -HMK m.16'da olduğu- gibi haksız fiilin işlendiği yeri, zarar yeri ve zarar görenin yerleşim kriterlerini

⁶⁹⁶ VOLKEN/GÖKSU, s. 591-592; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 1; KREN KOSTKIEWICZ, s. 266; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 553.

⁶⁹⁷ SUTTER-SOMM, Thomas/SEILER, Benedikt: ZPO Art. 36, "Handkommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung Art. 1-408 ZPO CHK- Handkommentar zum Schweizer Privatrecht", Schultess Juristische Medien AG, Zürich, 2021, s. 161; SCHMID, Markus/WEBER, Stephan: ZPO Art. 36 Grundsatz, "ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar", Edt: BRUNNER, Alexander/GASSER, Dominik/SCHWANDER, Ivo, Dike Verlag AG, 2. Auflage, Zürich, 2016, s. 263; CHEVALIER, Marco/HEDINGER, Martin: ZPO Art. 36 Grundsatz, "Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO)", Edt: SUTTER-SOMM, Thomas/HASENBÖHLER, Franz/LEUENBERGER, Christoph, Schultess Juristische Medien AG, 3. Auflage, Zürich, 2016, s. 314; MARTI, Mario: ZPO Art. 36, "ZPO, Band I: Art. 1-149 ZPO; Band II: Art. 150-352 ZPO und Art. 400-406 ZPO BK- Berner Kommentar", Edt: HAUSHEER, Heinz/WALTER, Hans Peter, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2012, s. 316; VOLKEN/GÖKSU, s. 592.

⁶⁹⁸ SUTTER-SOMM/SEILER, s. 161; SCHMID/WEBER, s. 263; CHEVALIER/HEDINGER, s. 314; MARTI, s. 316; VOLKEN/GÖKSU, s. 592.

⁶⁹⁹ VOLKEN/GÖKSU, s. 593; CHEVALIER/HEDINGER, s. 324; SCHMID/WEBER, s. 274.

esas almaktadır. Ancak, belirtildiği üzere “zarar görenin yerleşim yeri” yetki kriteri bilinçli bir şekilde IPRG m.129’un metnine dahil edilmemiştir⁷⁰⁰. Bu tercihin gerekçesi olarak gerek milletlerarası yetkinin gerek iç yetkinin tesisi bakımından mahkeme ile uyuşmazlık arasında bir bağlantının aranıyor olması gösterilmektedir⁷⁰¹. Bu durum özellikle milletlerarası yetki bakımından daha da önem arz etmektedir⁷⁰². Çünkü, yabancı mahkemelerce verilen kararlar yalnızca kararın verildiği ülkede hüküm ve sonuç doğurmaktadırlar ve diğer devletlerin ülkelerinde bu kararların hüküm ve sonuç doğurması için kararın türüne göre tanıma-tenfiz prosedürüne tabi tutulmaları gerekmektedir⁷⁰³. Birçok hukuk düzeni, yabancı devlet mahkemelerinin verdiği kararları tanıyıp tenfiz etmeden önce kararı veren mahkemenin kendi usul hukukları uyarınca da yetkili olmalarını veyahut bu kadar katı olmamakla beraber kararı veren mahkeme ile uyuşmazlık arasında yeterli bir bağlantı olmasını aramaktadırlar⁷⁰⁴. Bu bakımdan milletlerarası yetkinin tesisinde, zarar görenin yerleşim yeri kriterinin esas alınması, verilecek kararın yabancı bir devlette tanınması ve tenfiz edilmesi açısından potansiyel tehlikelere sahiptir⁷⁰⁵. Zira daha önce de bahsedildiği üzere, haksız fiile ilişkin özel bir yetki kuralının öngörülmesindeki amaç, bu kurallarda öngörülen mahkemelerin olaylara ve delillere olan yakınlığıdır⁷⁰⁶. Kıta Avrupası hukuk sistemine mensup devletlerin çoğu, milletlerarası yetkiyi tesis ederken ana kriter olarak haksız fiilin temel unsurlarından birisinin kendi egemenlik alanlarında gerçekleşmesini aramaktadır⁷⁰⁷. Bu kriterler de

⁷⁰⁰ **VOLKEN/GÖKSU**, s. 593; **SCHMID/WEBER**, s. 274.

⁷⁰¹ **DARDAĞAN**, Esra: Milletlerarası Usul Hukukunda Aşkın Yetki Kavramı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2005, s. 69 vd., 118-119; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE**, s. 666-667; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 47-48; **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 196-197; **CAN/TUNA**, s. 356; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 733; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 755-756.

⁷⁰² **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 48-49.

⁷⁰³ **VOLKEN/GÖKSU**, s. 593; **DARDAĞAN**, s. 245; **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 197; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 18-19; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE**, s. 666-667; **TEKİNALP**, s. 432; s. 356; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 733; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 755-756;

⁷⁰⁴ **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 197; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 254 vd.; **DEMİR/GÖKYAYLA**, s. 18-19;

⁷⁰⁵ **VOLKEN/GÖKSU**, s. 593; **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 197-198; **DARDAĞAN**, s. 245-246

⁷⁰⁶ **SUTTER-SOMM/SEILER**, s. 161; **SCHMID/WEBER**, s. 263; **CHEVALIER/HEDINGER**, s. 314; **MARTI**, s. 316; **VOLKEN/GÖKSU**, s. 592; **VOLKEN/GÖKSU**, s. 592.

⁷⁰⁷ **HEINRICH**, Rn. 23; **PATZINA**, Rn. 41; **TOUSSAINT**, Rn. 17; **WERN**, Rz. 16, **BUHR/GABRIEL/SCHRAMM**, s. 553; **RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT**, Rn. 35; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 102.

genellikle haksız fiilin işlendiği veyahut zararın gerçekleştiği yerin o ülkenin egemenlik alanında bulunması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Zarar görenin yerleşim yerinin bu yerler ile örtüşebilmesi mümkün olmakla beraber, bunun tam aksi de mümkündür. Kaldı ki, böyle bir örtüşme durumunda dahi mahkeme ile uyuşmazlık arasındaki bağlantıyı sağlayan unsur, zarar görenin yerleşim yerinin bu yargı çevresinde bulunması olmayacaktır. Bu bakımdan zarar görenin yerleşim yeri kuralı, özellikle ilgili kararın yabancı devletlerde tanınması ve tenfiz edilmesi açısından, milletlerarası yetkiyi tesis etmek için uygun bir kriter değildir⁷⁰⁸. Bunun yanı sıra, ne vakıalara ne de delillere yakınlığı bulunan bir mahkemenin davayı görmesi hem yargılama süresini hem de yargılama masraflarını kayda değer biçimde arttıracaktır⁷⁰⁹. İşte bu sebeplerle, İsviçre kanun koyucusu “zarar görenin yerleşim yeri” yetki kriterini IPRG m. 129’un kapsamı dışında bırakmıştır⁷¹⁰. İlginçtir ki Türk hukukunda HMK m. 16 hükmü İsviçre’den farklı olarak bu yetki kriterine yer vermiştir. Bu tercihin altında kanun koyucunun yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıkları dikkate almamış olması bulunabilir kanaatindeyiz. Türk hukuku açısından değerlendirmelerimize çalışmamızın son bölümünde yer vereceğiz.

2.3.2.1. Uygulama Kapsamı

IPRG m. 129 kapsamında haksız fiilden doğan bir uyuşmazlığın mevcut olup olmadığı her somut olay açısından ayrıca incelenerek tespit edilmelidir⁷¹¹. Bu bakımdan mahkemenin IPRG m. 129 uyarınca milletlerarası yetkisini tesis edebilmesi için, öncelikle söz konusu uyuşmazlığı vasıflandırması gerekmektedir⁷¹². Daha önce de ifade edildiği üzere bu, *lex fori*’ye, yani İsviçre hukukuna göre yapılacaktır⁷¹³.

⁷⁰⁸ VOLKEN/GÖKSU, s. 593.

⁷⁰⁹ VON HEIN, s. 340; DARDAĞAN, s. 78.

⁷¹⁰ VOLKEN/GÖKSU, s. 593; SCHMID/WEBER, s. 274.

⁷¹¹ VOLKEN/GÖKSU, s. 584; KOSTKIEWICZ, s. 266.

⁷¹² BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 552; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 3; KREN KOSTKIEWICZ, s. 266.

⁷¹³ BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 552; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 4.; KREN KOSTKIEWICZ, s. 266.

Haksız fiile ilişkin uyuşmazlıkların kapsamı IPRG m. 129 ve devamındaki özel hükümlerden de tespit edilebilir⁷¹⁴. IPRG’de karayolu trafik kazaları (IPRG m. 134), ürün sorumluluğu (IPRG m.135), haksız rekabet (IPRG m.136), rekabetin engellenmesi (m. 137), çevrenin kirletilmesi (m. 138) ve kişilik haklarının ihlali gibi konular özel haksız fiil türleri olarak düzenlenmiştir⁷¹⁵. Yani haksız fiil kavramı geniş bir şekilde anlaşılmalı ve bütün sözleşme dışı kusur ve kusursuz sorumluluk hallerini kapsadığı kabul edilmelidir⁷¹⁶. Buna İsviçre hukukunda bilinmeyen ancak yabancı hukuk düzenlerinde mevcut olan haksız fiil türleri de dahildir⁷¹⁷. Mahkeme, dava konusu vakıaların İsviçre hukuku bakımından hangi hukuki kurum altında değerlendirilebileceğini incelemelidir⁷¹⁸. Bu kapsama giren uyuşmazlıklarda, İsviçre mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, IPRG m. 129 uyarınca tesis edilmektedir⁷¹⁹.

IPRG m. 129 bağlamında haksız fiil kavramı geniş bir şekilde yorumlandığından hatalı ürünün sebep olduğu zararlardan kaynaklanan uyuşmazlıklarda milletlerarası yetki ilgili hüküm uyarınca tesis edilecektir⁷²⁰. Ayrıca, IPRG m.129'un sistematüğinde “her yerde bulunma ilkesi (*Ubiquitätsprinzip*)” kabul edildiğinden, haksız fiilin işlendiği yer ve zarar yeri kavramlarının yorumlanmasında Lugano Konvansiyonu m. 5/3 hükmüne ilişkin öğreti görüşleri ve ABAD içtihatlarından faydalanılmaktadır⁷²¹. Bu bakımdan IPRG m. 129, özellikle İsviçre’de veya bir Lugano Eyaletinde yerleşim yeri olmayan bir tarafa karşı dava açılması ve haksız fiilin temel unsurlarından birinin İsviçre’de gerçekleşmesi şartıyla uygulama alanı bulacaktır⁷²². Bu durum, örneğin, üçüncü bir ülkede yerleşik bir üretici

⁷¹⁴ BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 552; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 5.

⁷¹⁵ BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 552; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 5.

⁷¹⁶ VOLKEN/GÖKSU, s. 584-585; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 4; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 552; KREN KOSTKIEWICZ, s. 266; BGE 110 II 188; BGE 96 II 79.

⁷¹⁷ RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 4; KREN KOSTKIEWICZ, s. 266; BGE 110 II 188.

⁷¹⁸ RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 4; KREN KOSTKIEWICZ, s. 266; BGE 110 II 188.

⁷¹⁹ BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 552; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 5.

⁷²⁰ HESS, PrHG, s. 52-53; VOLKEN/GÖKSU, s. 585; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 5; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 552; KREN KOSTKIEWICZ, s. 266-267.

⁷²¹ BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 554; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 37.

⁷²² BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 553; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 35.

tarafından üretilen bir ürün nedeniyle İsviçre'de zarar gören bir kişi bakımından gündeme gelebilir⁷²³.

2.3.2.2. IPRG m. 129 Uyarınca Haksız Fiil Uyuşmazlıklarında Yetkili Mahkemenin Tespiti

2.3.2.2.1. Davalının Yerleşim Yeri

IPRG m. 129/1 hükmüne göre, haksız fiil davalarında esas olarak davalının yerleşim yeri mahkemeleri yetkili kılınmıştır. Davalının kendi yerleşim yerinde dava edilmesi ilkesinin (*actor sequitur forum rei* ilkesi) temeli İsviçre Federal Anayasası'nın 30/2. maddesine dayanmaktadır⁷²⁴. İlgili maddede, aleyhine özel hukuk davası açılan her kişinin, davanın ikamet ettiği yer mahkemesi tarafından görülmesini isteme hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir⁷²⁵.

IPRG m. 129/1 hükmü söz konusu olduğunda, sadece yerleşim yerinden değil, yerleşim yeri ilkesinden bahsetmek daha doğrudur⁷²⁶. Bu ilke uyarınca, ilk olarak davalının yerleşim yerindeki mahkemeler yetkili kılınmıştır⁷²⁷. Davalının İsviçre'de yerleşim yeri bulunmaması halinde ise, davalının mutad meskeni mahkemelerinin yetkili olacağı öngörülmüştür⁷²⁸. Davalının İsviçre'de ikamet edip etmediği hususu, IPRG m. 20/1-a hükmüne göre belirlenecektir⁷²⁹. İlgili maddeye göre, bir gerçek kişi, daimî olarak kalma niyetiyle yaşamını sürdürdüğü devlette ikamet etmektedir. Bu ifade kelimesi kelimesine

⁷²³ HESS, PrHG, s. 63.

⁷²⁴ VOLKEN/GÖKSU, s. 589; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 12.

⁷²⁵ VOLKEN/GÖKSU, s. 589.

⁷²⁶ VOLKEN/GÖKSU, s. 589.

⁷²⁷ VOLKEN/GÖKSU, s. 589-590; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 553; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 12.

⁷²⁸ VOLKEN/GÖKSU, s. 589-590; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 553; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 12.

⁷²⁹ VOLKEN/GÖKSU, s. 589-590; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 553; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 12.

İsviçre Medeni Kanunu'nun (*Schweizerisches Zivilgesetzbuch, ZGB*) 23. maddesinden⁷³⁰ alınmıştır⁷³¹. Bir kimsenin aynı anda birden fazla yerleşim yeri olamayacağı ilkesi de ZGB'den IPRG'ye aynen aktarılmıştır⁷³². Dolayısıyla, yerleşim yerinin tekliği ve zorunluluğu ilkeleri IPRG açısından da geçerlidir⁷³³.

İsviçre hukukundaki yerleşim yerinin tekliği ilkesi ışığında, ikame yetki kriterleri daha da büyük önem kazanmaktadır⁷³⁴. IPRG m.129/1 hükmüne göre davalının İsviçre'de yerleşim yeri yoksa davalının mutad meskeni mahkemeleri yetkili olacaktır⁷³⁵. Bu açıdan, mutad mesken iki durumda önem arz etmektedir. Bunlardan ilki davalının İsviçre'de ikametgâhının bulunmaması ikincisi ise ne İsviçre'de ne de başka bir devlette ikametgâhının bulunmasıdır⁷³⁶.

Davalının bir şirket olması halinde, ilgili şirketin merkezi IPRG m.129/1 hükmü uyarınca yerleşim yeri olarak kabul edilir⁷³⁷. Şirketin merkezinden ne anlaşılması gerektiği IPRG m. 21 hükmünde düzenlenmiştir⁷³⁸. İlgili maddeye göre, bir şirketin merkezi, esas sözleşmesinde veya ortaklık sözleşmesinde belirtilen yerde bulunmaktadır⁷³⁹. Böyle bir belirlemenin olmaması halinde, şirketin merkezi, fiilen yönetildiği yerde olacaktır⁷⁴⁰.

⁷³⁰ Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907 (Stand am 1. Januar 2024). Kanun metni için bkz. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de (S.E.T. 30.09.2023). İlgili kanunun 23. Maddesinin 2. fıkrası şu şekilde Türkçe'ye çevrilebilir: “ZGB Madde 23/2- Hiç kimsenin aynı anda birden fazla yerde ikametgahı bulunamaz.”

⁷³¹ VOLKEN/GÖKSU, s. 589; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 108.

⁷³² VOLKEN/GÖKSU, s. 589; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 109-110.

⁷³³ VOLKEN/GÖKSU, s. 589; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 109-110.

⁷³⁴ VOLKEN/GÖKSU, s. 590.

⁷³⁵ VOLKEN/GÖKSU, s. 590; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 110; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 12.

⁷³⁶ VOLKEN/GÖKSU, s. 590; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 111.

⁷³⁷ VOLKEN/GÖKSU, s. 590; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 553; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 12.

⁷³⁸ VOLKEN/GÖKSU, s. 590; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 553; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 12.

⁷³⁹ VOLKEN/GÖKSU, s. 590; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 115.

⁷⁴⁰ VOLKEN/GÖKSU, s. 590; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 115.

2.3.2.2.2. Haksız Fiilin İşlendiği Yer

IPRG m. 129/1 hükmünde, davalının yerleşim yerindeki mahkemelerin yanı sıra haksız fiilin işlendiği yerdeki ve zarar yerindeki mahkemeler de alternatif olarak yetkili kılınmıştır⁷⁴¹. Haksız fiilin işlendiği yer, haksız fiilin unsurlarının tamamen veya kısmen gerçekleştirildiği veya gerçekleşmesinin ihtimal dahilinde olduğu yerdir⁷⁴². Haksız fiilin işlendiği yer mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tesis edilebilmesi için, haksız fiili işleyen kişinin eylemini İsviçre'de gerçekleştirmiş olması gerekir⁷⁴³. İhmale dayanan haksız fiiller bakımından haksız fiilin işlendiği yer, pozitif bir eylemde bulunma yükümlülüğünün mevcut olduğu yerde bulunmaktadır⁷⁴⁴. Meydana gelmesi muhtemel veya halihazırda oluşmuş bir zarara karşı açılacak müdahalenin men'i davalarında, haksız fiilin işlendiği yer, haksız fiilin gerçekleşme tehlikesinin bulunduğu veya halihazırda meydana geldiği yerde tespit edilmektedir⁷⁴⁵. Haksız fiilin işlendiği yer ile zarar yeri birbirinden farklı yerlerde bulunmaktaysa, davacı bu ikisi arasından seçim yapma hakkına sahiptir⁷⁴⁶.

Zarar birkaç kısmi eylemin bir araya gelmesinden kaynaklanmışsa, kısmi eylemlerden birinin İsviçre'de gerçekleşmiş olması ve ilgili fiilin asgari bir yoğunluğa sahip olması

⁷⁴¹ **VOLKEN/GÖKSU**, s. 593; **BUHR/GABRIEL/SCHRAMM**, s. 554; **RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT**, Rn. 13; **KREN KOSTKIEWICZ**, s. 268.

⁷⁴² **VOLKEN/GÖKSU**, s. 593; **BUHR/GABRIEL/SCHRAMM**, s. 554-555; **RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT**, Rn. 19; **KREN KOSTKIEWICZ**, s. 268; **SUTTER-SOMM/SEILER**, s. 163; **CHEVALIER/HEDINGER**, s. 322-323; **MARTI**, s. 322-323; **SCHMID/WEBER**, s. 270-271; **URBACH**, Guido E.: ZPO Art. 36 Grundsatz, Schweizerische Zivilprozessordnung, OFK- Orell Füssli Kommentar, Orell Füssli Verlag AG, 2. Auflage, 2015, s. 115; **FURRER**, Martin: ZPO Art. 36, Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO) SHK- Stämpflis Handkommentar, Edt: Baker & McKenzie, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2010, s. 166.

⁷⁴³ **VOLKEN/GÖKSU**, s. 593; **BUHR/GABRIEL/SCHRAMM**, s. 554-555; **RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT**, Rn. 14.

⁷⁴⁴ **VOLKEN/GÖKSU**, s. 593; **RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT**, Rn. 21; **BUHR/GABRIEL/SCHRAMM**, s. 554-555; **KREN KOSTKIEWICZ**, s. 268; **SCHMID/WEBER**, s. 271; **CHEVALIER/HEDINGER**, s. 322; **SUTTER-SOMM/SEILER**, s. 163; **MARTI**, s. 323; **URBACH**, s. 115; **FURRER**, s. 166; BGE 113 II 476.

⁷⁴⁵ **VOLKEN/GÖKSU**, s. 594

⁷⁴⁶ **VOLKEN/GÖKSU**, s. 593; **BUHR/GABRIEL/SCHRAMM**, s. 554; **RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT**, Rn. 14; **KREN KOSTKIEWICZ**, s. 268.

halinde milletlerarası yetki tesis edilecektir⁷⁴⁷. Fiil suç teşkil ediyor veya başka bir hukuka aykırılık unsurunu bünyesinde barındırıyor ise, gerekli yoğunluk her zaman sağlanmış kabul edilir⁷⁴⁸. Ancak fiil somut olayın bütünü bakımından önemsiz görünüyorsa, bu fiilin işlendiği yerdeki mahkemelerin milletlerarası yetkisi bulunmayacaktır⁷⁴⁹.

Belirli bir yoğunluğa ulaşmayan salt hazırlık fiilleri de milletlerarası yetkinin tesisi açısından dikkate alınmaz⁷⁵⁰. Hazırlık eylemleri, ancak hazırlık eyleminin gerçekleştirildiği yerin hukukuna, yani (İsviçre) *lex fori*'sine göre haksız fiil teşkil ediyorsa, m. 129 uyarınca haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul edilebilir⁷⁵¹. Örneğin, hatalı bir ürünün üretilmesinden önce tasarlandığı yer bu bakımdan haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul edilmez. Birden fazla kişi birlikte bir zarara neden olmuşsa, zarara neden olan eylemlerin gerçekleştirildiği her bir yerde milletlerarası yetki tesis edilir⁷⁵².

2.3.2.2.2.1. Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Haksız Fiilin İşlendiği Yer

Ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında zarara sebep olan eylem, ürünün fiilen üretilmesiyle başlamaktadır⁷⁵³. Bu nedenle İsviçre hukukunda kabul gören yaklaşım, bu uyuşmazlıklarda üretim yerini haksız fiilin işlendiği yer olarak görmektedir⁷⁵⁴. Üreticinin, ürünün zarara sebep olmaması için gerekli önlemleri almayarak özen yükümlülüğünü

⁷⁴⁷ VOLKEN GÖKSU, s. 594; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 19-20; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 555; KREN KOSTKIEWICZ, s. 268; CHEVALIER/HEDINGER, s. 321-322; SCHMID/WEBER, s. 271; MARTI, s. 323; BGE 131 III 153.

⁷⁴⁸ VOLKEN/GÖKSU, s. 594; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 22; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 555; BGE 131 III 153.

⁷⁴⁹ VOLKEN/GÖKSU, s. 594; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 22; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 555; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322;

⁷⁵⁰ VOLKEN/GÖKSU, s. 594; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 22; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 555; KREN KOSTKIEWICZ, s. 268; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322; SUTTER-SOMM/SEILER, s. 163; URBACH, s. 115; BGE 113 II 476; BGE 133 III 282; BGE 131 III 153.

⁷⁵¹ VOLKEN/GÖKSU, s. 594; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 22; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 555; SCHMID/WEBER, s. 270-271.

⁷⁵² VOLKEN/GÖKSU, s. 594-595; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 25; URBACH, s. 115.

⁷⁵³ HESS, PrHG, s. 62; VOLKEN/GÖKSU, s. 595.

⁷⁵⁴ HESS, PrHG, s. 62; VOLKEN/GÖKSU, s. 595.

ihlal etmesi halinde ise, bu yükümlülüğün gerçekleştirilmesi gereken yer haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul edilecektir⁷⁵⁵.

Hatalı bir ara ürünün nihai ürünle birleştirilerek nihai ürünü de hatalı duruma getirmesi halinde haksız fiilin işlendiği yer, hatalı ara ürünün üretildiği yerde tespit edilmektedir⁷⁵⁶. Karmaşık üretim süreçleri söz konusu olduğunda üründe hataya sebep veren her eylem, gerçekleştiği yerdeki mahkemelerin milletlerarası yetkisini tesis etmektedir⁷⁵⁷. Bu bakımdan zararlar arasında objektif bir illiyet bağı bulunan kısmi eylemlerin farklı yerlerde gerçekleşmeleri halinde, birden fazla mahkemenin milletlerarası yetkiyi haiz olması gündeme gelebilir⁷⁵⁸. Ancak hazırlık eylemleri tek başlarına haksız fiil teşkil etmediklerinden ve zarar ile aralarında objektif bir illiyet bağı da bulunmadığından milletlerarası yetki tesisinde dikkate alınmamaktadırlar⁷⁵⁹.

2.3.2.2.3. Zarar Yeri

Haksız fiile ilişkin davalarda yalnızca haksız fiilin işlendiği yerdeki mahkemeler değil aynı zamanda zarar yerindeki mahkemeler de yetkili kılınmıştır⁷⁶⁰. İsviçre Federal Mahkemesi içtihadına göre zarar yeri, "korunan hukuki menfaatin doğrudan ihlal edildiği" yerdir⁷⁶¹. Bu yer, "bir haksız fiil normu tarafından korunan hukuki menfaat

⁷⁵⁵ HESS, PrHG, s. 63; VOLKEN/GÖKSU, s. 595; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 21; KREN KOSTKIEWICZ, s. 268; SUTTER-SOMM/SEILER, s. 163; MARTI, s. 323; SCHMID/WEBER, s. 271; URBACH, s. 115.

⁷⁵⁶ HESS, PrHG, s. 62.

⁷⁵⁷ HESS, PrHG, s. 63.

⁷⁵⁸ HESS, PrHG, s. 63; VOLKEN/GÖKSU, s. 594; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 554.

⁷⁵⁹ HESS, PrHG, s. 63; VOLKEN/GÖKSU, s. 594; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 22; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 555.

⁷⁶⁰ VOLKEN/GÖKSU, s. 595; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 14; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; SCHMID/WEBER, s. 271;

⁷⁶¹ VOLKEN/GÖKSU, s. 595; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 26; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322; SUTTER-SOMM/SEILER, s. 164; MARTI, s. 323; SCHMID/WEBER, s. 271; URBACH, s. 116; FURRER, s. 166; BOHNET, François/DROESE, Lorenz: Präjudizienbuch ZPO, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2018, s.79; BGE 125 III 103; BGE 113 II 476; BGer, 06.09.2016, 5A_812/2015.

üzerindeki ilk doğrudan etkinin gerçekleştiği yerdir”⁷⁶². Buna göre, başka bir yerde ölüme yol açan bedensel yaralanma durumunda, bedensel yaralanmanın meydana geldiği yer zarar yeri olarak kabul edilirken, ölümün gerçekleştiği yerdeki mahkemelerin milletlerarası yetkisi doğmayacaktır⁷⁶³. Eğer zarar, kısmen İsviçre'de kısmen de İsviçre dışında meydana gelirse, bu durum İsviçre'deki zarar yerindeki mahkemelerin milletlerarası yetkisinin tesis edilmesi için yeterli olacaktır⁷⁶⁴.

Safi ekonomik zararlar söz konusu olduğunda, zararın meydana geldiği yer mahkemeleri ile zararın etkilerinin gerçekleştiği yer mahkemelerinin bir arada milletlerarası yetkili olması İsviçre hukukunda kabul edilmemektedir⁷⁶⁵. Zararın etkisini gösterdiği yer, hukuki menfaatin ihlalinden kaynaklanan (genellikle) mali dezavantajların meydana geldiği yerdir⁷⁶⁶. Ancak İsviçre hukukunda Alman hukukundaki anlayış izlenmemektedir. Zararın etkisini gösterdiği yer, zararın gerçekleştiği yer ile aynı yerde bulunmuyorsa yetkili mahkeme yalnızca zararın gerçekleştiği yerde mevcuttur⁷⁶⁷.

Safi ekonomik zararlarda zarar yeri, zarara uğrayan belirli bir malvarlığının diğer malvarlıklarından ayırt edilebilmesi ve objektif bir şekilde tespit belirlenebilmesi koşuluyla, ilgili malvarlığının bulunduğu yerde tespit edilmektedir⁷⁶⁸. Bunun mümkün

⁷⁶² VOLKEN/GÖKSU, s. 595; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 26; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322; SUTTER-SOMM/SEILER, s. 164; MARTI, s. 323; URBACH, s. 116; FURRER, s. 166; BOHNET/DROESE, s. 79; BGE 125 III 103; BGE 113 II 476; BGer, 06.09.2016, 5A_812/2015.

⁷⁶³ VOLKEN/GÖKSU, s. 595; SCHMID/WEBER, s. 272; FURRER, s. 166;

⁷⁶⁴ VOLKEN/GÖKSU, s. 596; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 28; KREN KOSTKIEWICZ, s. 268.

⁷⁶⁵ VOLKEN/GÖKSU, s. 595; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 27; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322; SCHMID/WEBER, s. 271; URBACH, s. 116; FURRER, s. 166; BGE 125 III 103.

⁷⁶⁶ VOLKEN/GÖKSU, s. 595; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 27; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322; SUTTER-SOMM/SEILER, s. 164; SCHMID/WEBER, s. 271; FURRER, s. 166; BGE 125 III 103.

⁷⁶⁷ VOLKEN/GÖKSU, s. 595; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 27; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322; SCHMID/WEBER, s. 271; FURRER, s. 166; BGE 125 III 103.

⁷⁶⁸ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; CHEVALIER/HEDINGER, s. 323; SUTTER-SOMM/SEILER, s. 164; MARTI, s. 323; FURRER, s. 167; BGE 133 III 233; BGE 125 III 103.

olmaması halinde zarar yerinin nasıl tespit edileceği öğretide tartışmalıdır⁷⁶⁹. İsviçre Federal Mahkemesi bu konuda açıkça yorum yapmaktan kaçınmakta ve sadece zarar gören tarafın malvarlığının yoğunlaştığı yerin (çoğunlukla zarar görenin yerleşim yeri) belirleyici olması gerektiğine dair bir görüşe atıfta bulunmakla yetinmektedir⁷⁷⁰.

2.3.2.2.3.1. Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Zarar Yeri

Ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında zarar yeri, ürünün amacına uygun kullanımı sırasında doğrudan zararın meydana geldiği yerde tespit edilmelidir⁷⁷¹. Bu bakımdan ürünün amacına uygun kullanımı sırasında meydana getirdiği zararı takip eden dolaylı zararlar milletlerarası yetkinin tesisinde dikkate alınmayacaklardır⁷⁷². Örneğin televizyondaki kısa devre nedeniyle evde yangın çıkarsa, zarar yeri evin bulunduğu yargı çevresinde tespit edilecektir. İlgili yangın sebebiyle hane mensuplarının başka bir yargı çevresinde maruz kaldıkları tedavi masrafları milletlerarası yetki bakımından önem arz etmeyecektir⁷⁷³. Hatalı bir ara ürünle birleştirilmesi sonucunda hatalı hale gelen ara ve nihai ürünler söz konusu olduğunda zarar yeri, ilgili ürünlerin birleştirildiği yerde bulunacaktır⁷⁷⁴.

Gizlenmiş ürün hatalarında karşılaşılan safi ekonomik zararlar söz konusu olduğunda ise, zarar yeri, mutlak olarak zarar görenin yerleşim yerinde tespit edilmemektedir⁷⁷⁵. Nitekim daha önce de ifade edildiği üzere, İsviçre hukukunda Alman hukukundaki anlayış izlenmemektedir. Zararın etkisini gösterdiği yer, zararın gerçekleştiği yer ile aynı yerde

⁷⁶⁹ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29.

⁷⁷⁰ VOLKEN/GÖKSU, 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; FURRER, s. 167; BGE 133 III 233; BGE 125 III 103.

⁷⁷¹ VOLKEN/GÖKSU, s. 595.

⁷⁷² VOLKEN/GÖKSU, s. 595-596.

⁷⁷³ VOLKEN/GÖKSU, s. 595; SCHMID/WEBER, s. 272; FURRER, s. 166.

⁷⁷⁴ VOLKEN/GÖKSU, s. 595.

⁷⁷⁵ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322,324.

bulunmuyorsa, yalnızca zararın gerçekleştiği yerde bir yetkili mahkeme bulunacaktır⁷⁷⁶. İsviçre hukukunda zararın etkisini gösterdiği yer mahkemelerinin yetkisi kabul edilmemektedir ancak belirli şartların oluşması halinde zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi, zarar yerindeki mahkeme sıfatıyla milletlerarası yetkiyi haiz olabilecektir⁷⁷⁷.

Safi ekonomik zarar, haksız fiil mağdurunun belirli bir malvarlığı değerini etkilemekteyse ve bu değer zarar görenin diğer malvarlığından ayırt edilebilmekteyse, zarar yeri sadece malvarlığının etkilenen kısmının bulunduğu yerde tespit edilmelidir⁷⁷⁸. Ancak bunun aksine zarara uğrayan malvarlığı, haksız fiil mağdurunun diğer malvarlığından ayırt edilemiyorsa, zarar yeri olarak malvarlığının yoğunlaştığı yer esas alınmalıdır⁷⁷⁹. Çoğu durumda zarar görenin malvarlığı, kendisinin yerleşim yerinde yoğunlaştığından; zarar yerinin, zarar görenin yerleşim yerinde bulunduğu kabul edilmektedir⁷⁸⁰. Ancak bu tespit ancak zarara uğrayan malvarlığının, haksız fiil mağdurunun diğer malvarlığından ayırt edilememesi ve malvarlığının haksız fiil mağdurunun yerleşim yerinde yoğunlaşması halinde mümkün olacaktır⁷⁸¹.

Eğer safi ekonomik zarar yanlış, eksik veya aldatıcı bir bilgi sonucunda zarar görenin iradesiyle uyumlu olmayan bir sözleşme ilişkisinden doğmaktaysa, zarar yeri, ilgili tasarrufun gerçekleştiği yer olarak kabul edilmelidir⁷⁸². Yani zarar yeri, aktiflerde

⁷⁷⁶ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 27; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322.

⁷⁷⁷ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; CHEVALIER/HEDINGER, s. 324.

⁷⁷⁸ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; CHEVALIER/HEDINGER, s. 324; MARTI, s. 323; SUTTER-SOMM/SEILER, s. 164; SCHMID/WEBER, s. 272; FURRER, s. 167; BGE 133 III 233; BGE 125 III 103.

⁷⁷⁹ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; CHEVALIER/HEDINGER, s. 324; BGE 133 III 233; BGE 125 III 103.

⁷⁸⁰ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; BGE 133 III 233; BGE 125 III 103.

⁷⁸¹ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; CHEVALIER/HEDINGER, s. 324; SCHMID/WEBER, s. 272; FURRER, s. 166; BGE 133 III 233; BGE 125 III 103.

⁷⁸² VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; BOHNET/DROESE, s. 79.

azalmayı meydana getiren tasarruf işleminin gerçekleştiği yer olacaktır⁷⁸³. Bu bakımdan İsviçre hukukunda Alman hukukunda olduğu gibi, taahhüt yani malvarlığının pasiflerini arttıran işlemler, zarar yeri bakımından dikkate alınmamaktadırlar.

Örneğin, üreticinin eksik, yanlış veya aldatıcı beyanları sonucunda nihai kullanıcının bir aracı ile gireceği sözleşme ilişkisinde zarar yeri, Alman hukukunda olduğu gibi, ilgili sözleşmenin imzalandığı yerde değil, zarar görenin aktiflerinde azalmanın meydana geldiği, yani tasarruf işleminin gerçekleştiği yerde tespit edilecektir⁷⁸⁴. Bu tasarruf işlemi bir çevrimiçi banka havalesi formundaysa; zarar yeri, ilgili havale talimatının verildiği yerde değil para çıkışının gerçekleştiği banka hesabının bulunduğu yer olacaktır⁷⁸⁵. Ancak bu durumda zarara uğrayan malvarlığının, zarar görenin diğer malvarlığından belirli bir şekilde ayırt edilebiliyor olması gerekmektedir; aksi takdirde zarar yeri, İsviçre Federal Mahkemesi içtihadı uyarınca, zarar görenin yerleşim yerinde tespit edilecektir⁷⁸⁶. Özetle, safi ekonomik zararlar söz konusu olduğunda, Alman hukukunun aksine zarar yeri ve zararın etkilerini gösterdiği yer mahkemelerinin birlikte yetkili olması anlayışı İsviçre hukukunda kabul görmemektedir⁷⁸⁷.

Sonuç olarak İsviçre hukukunda zarar yerinin, somut olaya göre; ya zarara uğrayan belirli bir malvarlığının bulunduğu yerde; ya yanlış, eksik veya aldatıcı beyan sonucu nihai kullanıcının tasarruf işlemi gerçekleştirdiği yerde; ya da zarar görenin malvarlığı orada yoğunlaştığından bahisle, zarar görenin yerleşim yerinde olduğu kabul edilecektir⁷⁸⁸.

⁷⁸³ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; BOHNET/DROESE, s. 79.

⁷⁸⁴ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; BOHNET/DROESE, s. 79.

⁷⁸⁵ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; BGer, 03.05.2011, 5A_873/2010.

⁷⁸⁶ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; BGE 133 III 233; BGE 125 III 103.

⁷⁸⁷ VOLKEN/GÖKSU, s. 595; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 27; SCHMID/WEBER, s. 272.

⁷⁸⁸ VOLKEN/GÖKSU, s. 598; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 29; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; CHEVALIER/HEDINGER, s. 324; SCHMID/WEBER, s. 272; FURRER, s. 166; SUTTER-SOMM/SEILER, s. 164; MARTI, s. 323; BGE 133 III 233; BGE 125 III 103.

3. BÖLÜM

YABANCILIK UNSURU TAŞIYAN ÜRÜN SORUMLULUĞU UYUŞMAZLIKLARINDA TÜRK MAHKEMELERİNİN MİLLETLERARASI YETKİSİNİN TESPİTİ

3.1. GENEL OLARAK

Çalışmanın ilk bölümünde detaylıca açıklandığı üzere, sözleşme dışı ürün sorumluluğu diğer hukuk düzenlerinde olduğu gibi Türk hukukunda kusursuz sorumluluk başlığı altında değerlendirilmektedir⁷⁸⁹. İlgili davalarda milletlerarası yetki, MÖHUK m. 40'ın iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına yaptığı atıf nedeniyle, HMK m.16 uyarınca tesis edilecektir⁷⁹⁰. Yani yabancılik unsuru taşıyan sözleşme dışı ürün sorumluluğu davalarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini belirleyecek temel norm HMK m.16'da düzenlenen haksız fiillere ilişkin yetki kuralıdır⁷⁹¹. Çalışmamızın bu bölümünde, ilgili hükümdeki düzenlenen yetki kriterleri detaylıca incelenecek ve ürün sorumluluğu perspektifinden ele alınacaktır.

3.2. HAKSIZ FİLDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARA İLİŞKİN ÖZEL YETKİ KURALI (HMK M.16)

HMK m.16 hükmünde haksız fiil ile mahkeme arasındaki bağlantıyı sağlayan dört irtibat noktası öngörülmüştür. Bu bakımdan haksız fiilin işlendiği, zararın meydana geldiği veya meydana gelme ihtimalinin bulunduğu yerin veyahut zarar görenin yerleşim yerinin Türkiye'de bulunması halinde, Türk mahkemeleri milletlerarası yetkiye sahip olacaktır.

⁷⁸⁹ BİLGE/ÖNEN, s. 198-199; YILMAZ, s. 442, 449-450; TARMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 272; ÇELT, s. 108; ÜNAL/KALKAN, 53; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 129.

⁷⁹⁰ BİLGE/ÖNEN, s. 198-199; ALANGOYA/YILDIRIM/YILDIRIM, s. 100; YILMAZ, s. 442, 449-450; ÜSTÜNDAĞ, s. 227, TARMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 272.

⁷⁹¹ BİLGE/ÖNEN, s. 198-199; ALANGOYA/YILDIRIM/YILDIRIM, s. 100; YILMAZ, s. 442, 449-450; ÜSTÜNDAĞ, s. 227, TARMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 272.

Bu yetki kriterleri, usul hukuku kavramları olduklarından *lex fori*'ye yani Türk hukukuna göre belirleneceklerdir⁷⁹².

Hem haksız fiilin işlendiği yer hem de zarar yeri mahkemelerinin yetkili kılınması Türk hukukunda da “her yerde bulunma ilkesinin (*Ubiquitätsprinzip*)” kabul edildiğini göstermektedir⁷⁹³. Öğretide, ilgili hükümde birden fazla yetki kriterinin öngörülmesinin ardında yatan sebebin, haksız fiil mağduruna birden fazla mahkeme sunarak kendisinin mağduriyetinin bir an önce giderilmesini sağlamak olduğu ifade edilmektedir⁷⁹⁴. Bunun yanı sıra, bu yetki kriterleriyle tesis edilen mahkemeler hem vakıalara hem de delillere yakınlıkları sebebiyle uyuşmazlığı çözüme kavuşturma açısından daha uygun konumdadırlar⁷⁹⁵. Hatta ilgili hüküm çalışmamızda ele alınan hukuk düzenlerinden farklı olarak zarar görene yerleşim yerinde dava açma imkânı da tanımaktadır⁷⁹⁶. Ancak ileride değinileceği üzere, zarar görenin yerleşim yerindeki mahkemelerin yetkili kılınması, özellikle yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıkları bakımından aşkın yetki oluşturma ihtimaline sahiptir⁷⁹⁷.

⁷⁹² **TEKİNALP**, s. 392; **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 38-39; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE**, s. 421; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 506-507; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 548; **CAN/TUNA**, s. 41-42, 86; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 33-36; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 62, 66-68.

⁷⁹³ **ÜSTÜNDAĞ**, s. 227; **YILMAZ**, s. 442-443; **HEINRICH**, Rn. 15; **PATZINA**, Rn. 20; **SCHULTZKY**, Rz. 19; BGH, 02.03.2010, NJW 2010, s. 1752.

⁷⁹⁴ **TANRIVER**, Süha: Medeni Usul Hukuku Cilt I, Yetkin Yayınları, 2. Bası, Ankara, 2018, s. 242-243; **YILMAZ**, s. 444; **KARADEMİR AYDEMİR**, Dilek: Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2019, s. 397.

⁷⁹⁵ **BİLGE/ÖNEN**, s. 198-199; **BERKİN**, Necmeddin B.: Medeni Usul Hukuku Esasları, Hamle Matbaası, İstanbul, 1969; s. 82; **POSTACIOĞLU**, İlhan E./**ALTAY**, Sümer: Medeni Usul Hukuku Dersleri, Vedat Kitapçılık, 7. Bası, İstanbul, 2015, s. 136; **KARADEMİR AYDEMİR**, s. 397.

⁷⁹⁶ **GÖRGÜN**, L. Şanal/**BÖRÜ**, Levent/**KODAKOĞLU**, Mehmet: Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, 12. Baskı, Ankara, 2023, s. 126; **UMAR**, Bilge: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 61.

⁷⁹⁷ **ÖZEL**, Sibel: *Haksız Fiillere İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Yetkisini Belirleyen HMK m. 16 Kuralının Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Değerlendirilmesi*, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C. 8, S. 91-92, s. 34; **SARIÖZ**, Ayşe İpek: *HMK'nın 16. Maddesi Uyarınca Haksız Fiillerden Doğan Uyuşmazlıklarda Yetkili Mahkemenin Tespiti Ve Hükmün Türk Milletlerarası Usul Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, S. 1, 2012, s. 179; **EKŞİ**, Nuray: *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Beta Basım Yayım, 2. Baskı, İstanbul, 2020, s. 281 (**EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz); **DARDAĞAN**, 145-146;

Haksız fiillere ilişkin özel yetki kuralı tali nitelikte olup kendi başına kesin yetki teşkil etmemektedir⁷⁹⁸. Bu bakımdan diğer yetki kurallarının şartlarının mevcut olması halinde, davacı bu yetki kurallarına dayanarak da davasını ikame edebilecektir⁷⁹⁹. Burada davacıya bir seçim hakkı tanınmaktadır⁸⁰⁰.

Kanun koyucunun hem haksız fiilin işlendiği yerdeki hem de zararın meydana geldiği yerdeki mahkemeleri yetkili kılması, zararın her durumda haksız fiilin işlendiği yerde meydana gelmemesine dayanmaktadır⁸⁰¹. Özellikle mesafeli haksız fiillerde ve çalışma konumuzu oluşturan yabancılik unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında, durum çoğunlukla böyledir. Nitekim zarar, her zaman haksız fiilin işlendiği anda ortaya çıkmaz ve haksız fiilin işlenmesinden sonra başka bir yerde de meydana gelebilir (Örneğin A ülkesinde üretilen ürünün B ülkesinde piyasaya sürülüp C ülkesinde patlayarak yangına sebep olması)⁸⁰². Bu bakımdan haksız fiilin işlendiği yer ile zarar

---

EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 57; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE**, s. 480, dn. 130; **CELİKEL/ERDEM**, s. 583-584; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 17-18.

⁷⁹⁸ **MUŞUL**, Timuçin: Medeni Usul Hukuku, Adalet Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2012, s. 86; **KURU**, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt I, Demir Demir Müşvairlik ve Yayıncılık, 6. Baskı, İstanbul, 2001, s. 526 (**KURU**, HUMK Şerh); **AKKAN**, Mine: Haksız Fiilden Kaynaklanan Davalarda Yetkili Mahkeme, “*Medeni Usul Hukuku Cilt I*”, On İki Levha Yayıncılık, 15. Bası, İstanbul, 2017, s. 288; **TANRIVER**, s. 243; **GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU**, s. 125-126; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 227; **KARADEMİR AYDEMİR**, s. 201.

⁷⁹⁹ **KURU**, Baki: Medeni Usul Hukuku, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 56 (**KURU**, HMK); **MUŞUL**, s. 86; **KURU**, HUMK Şerh, s. 288; **TANRIVER**, s. 243; **GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU**, s. 125-126; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 227; **KARADEMİR AYDEMİR**, s. 201.

⁸⁰⁰ **MUŞUL**, s. 86; **KURU**, HUMK Şerh, s. 288; **KURU**, HMK, s. 56; **TANRIVER**, s. 243; **GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU**, s. 125-126; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 227; **KARADEMİR AYDEMİR**, s. 201.

⁸⁰¹ **ÖNEN**, s. 199; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 100-101; **LEIN**, s. 163; **HESS**, s. 360; **LEIBLE**, s. 336; **SCHULTZKY**, Rz. 19; **WERN**, Rz. 2; **HEINRICH**, Rn. 20; **TOUSSAINT**, Rn. 14..

⁸⁰² **ÖNEN**, s. 199; **ALANGOYA/YILDIRIM/YILDIRIM**, s. 100-101; **AKKAN**, s. 288; **KURU**, s. 483; **GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU**, s. 125-126.

yerinin farklı yerlerde bulunması halinde, haksız fiil mağduru bu iki mahkeme arasında tercih yapma hakkına sahip olacaktır⁸⁰³.

HMK m.16 hükmünün bir diğer özelliği de yukarıda sayılan iki yetki kriterinin yanında zararın meydana gelme ihtimalinin olduğu yer mahkemelerinin de yetkili kılınmış olmasıdır⁸⁰⁴. Zararın meydana gelme ihtimalinin bulunduğu yer mahkemelerinin yetkili kılınması, gerek yukarıda açıklanan Alman ve İsviçre hukuklarında gerek ise Brüksel Ibis Tüzüğü'nde kabul gören bir anlayıştır⁸⁰⁵. Bu bakımdan muhtemel haksız fiil mağduruna zarar henüz meydana gelmeden önce bu zararı önleme imkânı tanınmaktadır⁸⁰⁶.

3.2.1. Uygulama Alanı

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 49-76. maddeleri arasında haksız fiillerden doğan borç ilişkileri çeşitli yönleriyle düzenleme altına alınmıştır⁸⁰⁷. Haksız fiil kavramı, dar anlamda ve geniş anlamda haksız fiil olmak üzere ikiye ayrılmaktadır⁸⁰⁸. Dar anlamda haksız fiil, kusur sorumluluğunu ifade etmek için kullanılmaktadır⁸⁰⁹. Türk hukukunda kusur sorumluluğuna ilişkin temel norm TBK'nın 49. maddesinde şu şekilde hüküm altına alınmıştır:

“MADDE 49- Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

⁸⁰³ ÖNEN, s. 199; ALANGOYA/YILDIRIM/YILDIRIM, s. 100-101; AKKAN, s. 288; KURU, s. 483; GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s. 125-126.

⁸⁰⁴ YILMAZ, s. 444; KARDEMİR AYDEMİR, s. 199-200; GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s. 126; UMAR, s. 61; POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 136.

⁸⁰⁵ PAULUS, Rn. 159; LEIBLE, s. 321; MANKOWSKI, ECPIL, s. 263-264; PATZINA, Rn. 20; SCHULTZKY, Rz. 19; VOLKEN/GÖKSU, s. 594.

⁸⁰⁶ AKKAN, s. 287-288; KARDEMİR AYDEMİR, s. 396-397; YILMAZ, s. 444; GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s. 125.

⁸⁰⁷ OĞUZMAN/ÖZ, s. 1.

⁸⁰⁸ EREN, s. 489; NOMER, Genel Hükümler, s. 164-166; KILIÇOĞLU, s. 411.

⁸⁰⁹ EREN, s. 489; OĞUZMAN/ÖZ, s. 1; NOMER, Genel Hükümler, s. 166; KILIÇOĞLU, s. 359.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

TBK m. 49 uyarınca sorumluluğun doğması için temel unsurlardan birisi de haksız fiil failinin kusurlu olmasıdır⁸¹⁰. Ancak Türk hukukunda haksız fiil sorumluluğu yalnızca kusur sorumluluğu ile sınırlı değildir⁸¹¹. Gerek TBK’da gerek başka kanunlarda kusur ve hatta bazı durumlarda hukuka aykırılık şartı aranmaksızın da sorumluluğun doğması mümkün olmaktadır⁸¹². Bu bakımdan geniş anlamda haksız fiil sorumluluğu hem kusur sorumluluğunu hem de kusursuz sorumluluk hallerini, yani her türlü sözleşme dışı sorumluluk hallerini ifade etmek için kullanılmaktadır⁸¹³. HMK m. 16 hükmünde kullanılan haksız fiil kavramı da geniş anlamda haksız fiil sorumluluğunu ifade etmektedir⁸¹⁴. Yani HMK m. 16 hükmü, ilgili sorumluluk konusu için özel bir yetki kuralının mevcut olmaması halinde, bütün sözleşme dışı sorumluluklar bakımından milletlerarası yetkinin tesisinde uygulama alanı bulacaktır⁸¹⁵.

Yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tesis edilebilmesi için öncelikle ürün sorumluluğu kurumunun vasıflandırılması gerekmektedir. Milletlerarası yetkinin tesis edilmesi usule ilişkin bir husus olduğundan, vasıflandırma da *lex fori* uyarınca gerçekleştirilecektir⁸¹⁶. Tipik ürün

⁸¹⁰ EREN, s. 489; OĞUZMAN/ÖZ, s. 1; NOMER, Genel Hükümler, s. 164; KILIÇOĞLU, s. 359.

⁸¹¹ EREN, s. 489-490; OĞUZMAN/ÖZ, s. 1-2; NOMER, Genel Hükümler, s. 166; KILIÇOĞLU, s. 411.

⁸¹² EREN, s. 489-490; OĞUZMAN/ÖZ, s. 1-2; NOMER, Genel Hükümler, s. 164-166; KILIÇOĞLU, s. 411.

⁸¹³ EREN, s. 489-490; OĞUZMAN/ÖZ, s. 1-2; NOMER, Genel Hükümler, s. 164.

⁸¹⁴ KARADEMİR AYDEMİR, s. 391-393; YILMAZ, s. 442; GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s. 126; ALANGOYA/YILDIRIM/YILDIRIM, s. 100; KURU, HUMK Şerh, s. 482; ÖNEN, s. 198.

⁸¹⁵ KARADEMİR AYDEMİR, s. 391-393; YILMAZ, s. 442; GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s. 126; ALANGOYA/YILDIRIM/YILDIRIM, s. 100; KURU, HUMK Şerh, s. 482; ÖNEN, s. 198.

⁸¹⁶ TEKİNALP, s. 392; NOMER, Milletlerarası Usul, s. 38-39; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 421; ÇELİKEL/ERDEM, s. 506-507; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 548; CAN/TUNA, s. 41-42, 86.

sorumluluğu uyuşmazlıkları, Türk hukukunda bir kusursuz sorumluluk türü olarak kabul edilmektedir⁸¹⁷. Hatalı ürünlerin sebep olduğu safi ekonomik zararlar söz konusu olduğunda ise, bu zararların niteliği tartışmalı olmakla beraber ilgili şartların sağlanması halinde TBK m. 49/1 veya TBK m. 49/2 hükümlerine göre tazminat talep edilebileceğini ileri süren yazarlar bulunmaktadır⁸¹⁸. Safi ekonomik zararların tazmin edilemeyeceği esasa ilişkin bir husus olduğundan, ilgili zararların tazmin edilebilirliği uygulanacak hukuka göre tespit edilmelidir⁸¹⁹. Bu anılan iki sorumluluk türü bakımından özel bir yetki kuralı bulunmadığından ilgili uyuşmazlıklarda milletlerarası yetki yine HMK m.16 uyarınca tesis edilecektir⁸²⁰.

3.2.2. HMK m. 16 Hükümündeki Yetki Kriterlerinin Vasıflandırılması

Türk hukukundaki hâkim görüş, usul hukukuna ilişkin meselelerin *lex fori*'ye göre vasıflandırılmasından hareketle yetki kuralında öngörölmüş yetki kriterlerinin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği yönündedir⁸²¹. Diğer taraftan, öğretilerde bir görüş bazı durumlarda yetki kriterlerinin *lex fori* uyarınca vasıflandırılmayabileceğini savunmaktadır⁸²². Zira bazı yetki kurallarındaki yetki kriterleri, maddi hukuk karakterli olduklarından *lex fori*'ye göre vasıflandırılmaları adil sonuçlar doğurmayacaktır.

⁸¹⁷ ATAMER/KURTULAN GÜNER, s. 559; KANIŞLI, ÜGTDK, s. 1443; ÇELT, s. 108; ÜNAL/KALKAN, s. 53; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 129. Ürün sorumluluğunun hukuki niteliğine ilişkin tartışmalar için bkz. Başlık 1.1.1.

⁸¹⁸ ÇAKIRCA, Seda İrem: Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zarar Kuramı, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011, s. 74 vd.; ÇAĞLAYAN AKSOY, s. 10; KURTULAN, s. 491 vd.; YÜKSEL, s. 579vd; KILIÇOĞLU, s. 366; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 224-233; ÖZDEN, s. 93 vd.

⁸¹⁹ CAN/TUNA, s. 46; ÖZEL/ERKANPÜRSELİM/KARACA, s.548-549; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 422-423.

⁸²⁰ BİLGE/ÖNEN, s. 198-199; ALANGOYA/YILDIRIM/YILDIRIM, s. 100; YILMAZ, s. 442, 449-450; ÜSTÜNDAĞ, s. 227, TARMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 272; KARADEMİR AYDEMİR, s. 391-393.

⁸²¹ TEKİNALP, s. 392; NOMER, Milletlerarası Usul, s. 38-39; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 421; ÇELİKEL/ERDEM, s. 506-507; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 548; CAN/TUNA, s. 41-42, 86; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 33-36.

⁸²² EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 36-37; SÜZEN, Begüm: Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Kurallarında Kullanılan Bağlama Noktalarının Vasıflandırılması, “Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar”, Edt: ÖZEL, Sibel/PÜRSELİM ARNING, Hatice Selin, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 50-51.

Öğretide buna ilişkin en sık verilen örnek, HMK m. 10'da düzenlenen sözleşmeden doğan davalara ilişkin özel yetki kuralıdır⁸²³. HMK m. 10 uyarınca, sözleşmeden doğan davalar sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılabilir. İfa yeri hem usul hukukunu hem de maddi hukuku ilgilendiren bir kavramdır⁸²⁴. Bu şekilde maddi hukuku da ilgilendiren yetki kriterleri söz konusu olduğunda, bu yetki kriterlerinin hangi hukuka göre vasıflandırılacağı sorusu gündeme gelmektedir⁸²⁵. Zira esasa uygulanacak hukukun yabancı bir hukuk olması halinde, ilgili hukuka göre tespit edilen ifa yeri ile milletlerarası yetkinin tesisi sırasında *lex fori* uyarınca tespit edilen ifa yerinin farklı yerde bulunması ihtimali vardır⁸²⁶. Bu soruna ilişkin öğretilerde birden fazla görüş ileri sürülmekle beraber biz çalışmamızın kapsamını genişletmemek için bu görüşlere yer vermemeyi tercih ediyoruz⁸²⁷. Kaldı ki, kanaatimizce HMK m. 16'daki yetki kriterleri, ifa yerinde olduğu gibi hem maddi hukuku hem de usul hukukunu ilgilendiren bir nitelikte değildir⁸²⁸. İfa yeri hem HMK m. 10'da hem de TBK m. 89'da düzenlendiğinden, hiç şüphesiz ifa yerinin gerek usul hukuku gerek ise borçlar hukuku açısından ayrı hüküm ve sonuçları bulunmaktadır⁸²⁹. Örneğin borçlu, borcunu TBK m.89 uyarınca tespit edilecek yerde ifa etmezse kural olarak borçtan kurtulamamaktadır⁸³⁰. Ancak bunun aksine, HMK m. 16'daki haksız fiilin işlendiği yer ve zarar yeri kavramlarının yalnızca usul hukukuna ilişkin kavramlar olduğu kanaatindeyiz⁸³¹. Çünkü bu yetki kriterleri, yalnızca medeni (ve milletlerarası) usul hukuku bakımından önem arz eden kavramlar olup sorumluluk

⁸²³ **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 36-37; **SÜZEN**, s. 50 vd.; **ŞİT KÖŞGEROĞLU**, Banu: Milletlerarası Yetki Tesisinde İfa Yeri Kuralı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 307-308.

⁸²⁴ **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 36-37; **SÜZEN**, s. 48; **ŞİT KÖŞGEROĞLU**, s. 309

⁸²⁵ **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 36-37; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 506-507, 580; **SÜZEN**, s. 54-55; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 470-472; **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 18vd, 106; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 548; **ŞİT KÖŞGEROĞLU**, s. 307.

⁸²⁶ **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 36-37; **SÜZEN**, s. 54-55.

⁸²⁷ Bu tartışmaya yönelik görüşler için bkz. **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 54-55; **SÜZEN**, s. 55 vd.; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 506-507, 580; **SÜZEN**, s. 54-55; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 470-472; **NOMER**, s. Milletlerarası Usul, 106; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 588-589; **ŞİT KÖŞGEROĞLU**, s. 307 vd.

⁸²⁸ **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 260; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 579.

⁸²⁹ **EREN**, s. 938; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 36-37; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 506-507, 580; **SÜZEN**, s. 54-55; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 470-472; **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 106

⁸³⁰ **EREN**, s. 938; **KILIÇOĞLU**, s. 675; **NOMER**, Genel Hükümler, s. 362; **SEROZAN**, s. 54.

⁸³¹ **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 579; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 260.

hukuku ile bir ilişki içerisinde değildirler⁸³². Bu sebeple, HMK m. 16 hükmündeki yetki kriterlerinin *lex fori* uyarınca vasıflandırılması gerektiği kanaatindeyiz⁸³³.

HMK m. 16’da düzenlenen bir diğer yetki kriteri ise “zarar görenin yerleşim yeri” kriteridir. İlgili hüküm, her ne kadar hem maddi hukuka hem de usul hukukuna ilişkin olsa dahi, bu yetki kriterine ilişkin Türk hukukundaki genel kabul, yerleşim yerinin *lex fori*’ye göre vasıflandırılması yönündedir⁸³⁴. HMK m. 6/2 hükmündeki “*Yerleşim yeri, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre belirlenir.*” düzenlemesi de bu görüşü destekler niteliktedir⁸³⁵. Bu açıklamalar doğrultusunda, HMK m. 16’daki yetki kriterlerinin *lex fori* uyarınca vasıflandırılması gerektiği kanaatindeyiz⁸³⁶.

3.2.3. HMK m. 16 Bağlamında Haksız Fiilin İşlendiği Yer

Haksız fiilin işlendiği yer mahkemelerinin yetkisinin tesis edilebilmesi için öncelikle haksız fiilin işlendiği yer kavramının tanımlanması gerekmektedir. Haksız fiilin işlendiği yer ile zarar yerinin aynı olduğu durumlarda (*Platzdelikt*), bu tespit görece kolay yapılmakta fakat bu yerlerin farklı devletlerde bulunduğu uyumsuzluklar bakımından aynı kolaylıktan bahsedilememektedir⁸³⁷. HMK m. 16 uyarınca haksız fiilin işlendiği yer kavramı, hukuka aykırı fiilin gerçekleştirildiği yeri ifade etmektedir⁸³⁸. Bu bakımdan ilgili eylem, zararın kurucu bir unsurunu teşkil etmeli ve eylem ile zarar arasında objektif

⁸³² ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 579.

⁸³³ TEKİNALP, s. 392; NOMER, Milletlerarası Usul, s. 38-39; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 421; ÇELİKEL/ERDEM, s. 506-507; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 548, 579; CAN/TUNA, s. 41-42, 86; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 33-36.

⁸³⁴ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE s. 465; CAN/TUNA, s. 44; ÇELİKEL/ERDEM, s. 570-571; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 579.

⁸³⁵ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 465; CAN/TUNA, s. 44; ÇELİKEL/ERDEM, s. 570-571; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 579.

⁸³⁶ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 465; CAN/TUNA, s. 44; ÇELİKEL/ERDEM, s. 570-571; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 579.

⁸³⁷ AKKAN, s. 287; BİLGE/ÖNEN, s. 199; POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 109; TANRIVER, s. 243.

⁸³⁸ KARADEMİR AYDEMİR, s. 395-396; AKKAN, s. 286; TANRIVER, s. 243; GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s. 125; KURU, HUMK Şerh, s. 482-483.

bir illiyet bağı bulunmalıdır⁸³⁹. Buna karşılık, haksız fiilin işlenmesi bakımından hazırlık niteliği taşıyan eylemler milletlerarası yetkinin tesisinde dikkate alınmamalıdır⁸⁴⁰. Örneğin bir devlette yaşayan kişiye gönderilen hakaret içerikli mektup bakımından, mektubun yazılması yalnızca bir hazırlık eylemi teşkil edecek mektubun gönderilmesiyle haksız fiil işlenmiş olacaktır. Zarar ise mektubun alıcıya ulaşım okunmasıyla gerçekleşmiş olacaktır. Bunun yanı sıra, öğretide birden fazla eylemin bir araya gelerek zararın gerçekleşmesine sebebiyet verildiği hallerde yetkinin, her bir eylemin gerçekleştiği yerde tesis edilmesi önerilmektedir⁸⁴¹. Ancak kanaatimizce bu görüşün kabulü yetkili mahkemelerin sayısını oldukça arttıracak ve *forum shopping*'e yol açabilecektir⁸⁴². Ayrıca farklı ulusal hukuk düzenlerinde yetki kriterleri farklı yorumlandığından, Türk mahkemelerince verilen kararların yabancı devletlerde tanınması ve tenfizi, aşkın yetki engeline takılabilecektir⁸⁴³. Bu sebeple, özellikle milletlerarası usul hukuku açısından yalnızca zarara sebep olan temel eylemin milletlerarası yetki tesisinde dikkate alınması gerektiği düşüncesindeyiz⁸⁴⁴.

Haksız fiile vücut veren eylem, bir yapma eylemi (pozitif eylem) olabileceği, gibi ihmal (negatif eylem) şeklinde de ortaya çıkabilecektir⁸⁴⁵. İhmal söz konusu olduğunda, haksız fiilin işlendiği yer, ilgili yükümlülüğün gerçekleştirilmesi gereken yerde tespit

⁸³⁹ AKKAN, s. 287; KARADEMİR AYDEMİR, s. 392.

⁸⁴⁰ AKKAN, s. 287; KARADEMİR AYDEMİR, s. 399; LEIBLE, Rn. 135; HESS, s. 361; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.1; LEIBLE, s. 336; MANKOWSKI, ECPIL, s. 283; PATZINA, Rn. 20; SCHULTZKY, Rz. 19; HEINRICH, Rn. 16; BENDTSEN, Rn. 15; WERN, Rz. 13; OLG Hamburg, 03.03, 2004, GRUR-RR 2005, s. 31-32; BGH, 13.07.1956, BeckRS 1956, 31200044; VOLKEN/GÖKSU, s. 594; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 22; BUHR/GABRIEL/SCHRAMM, s. 555; KREN KOSTKIEWICZ, s. 268; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322; SUTTER-SOMM/SEILER, s. 163; URBACH, s. 115; BGE 113 II 476; BGE 133 III 282; BGE 131 III 153.

⁸⁴¹ HESS, s. 360; LEIBLE, s. 324, 336; MANKOWSKI, ECPIL, s. 283.

⁸⁴² LEIBLE, s. 336; MANKOWSKI, ECPIL, s. 283.

⁸⁴³ EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 252

⁸⁴⁴ LEIBLE, s. 336; MANKOWSKI, ECPIL, s. 283.

⁸⁴⁵ EREN, s.518; KILIÇOĞLU, s. 405-407; OĞUZMAN/ÖZ, s. 61 vd.; NOMER, Genel Hükümler, s. 185-186; ÖNAL, Ali: Amerikan, Avrupa Birliği ve Türk Hukuku Kapsamında Haksız Fiillere Uygulanacak Hukuka Dair Genel Kural, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 306.

edilmelidir⁸⁴⁶. Bu bakımdan dayanılan sorumluluk hükmü haksız fiilin işlendiği yerin tespiti bakımından önem arz edecektir.

3.2.3.1. HMK m. 16 Bağlamında Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Haksız Fiilin İşlendiği Yer

Haksız fiilin işlendiği yerin tespiti, ihlal edilen haksız fiil normuna göre farklılık gösterebilmektedir. Bu sebeple haksız fiilin işlendiği yer kavramı, bir üst kavram olup bunun somut uyuşmazlık türleri bakımından tespiti mahkemelere bırakılmıştır. Bununla birlikte, çalışmamızda, yabancılik unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkinin tesisine ve HMK m. 16'daki yetki kriterlerinin tespitine ilişkin Türk mahkemelerinin verdiği herhangi bir karar saptanamamıştır. Dolayısıyla, aşağıda çeşitli hukuk düzenlerinden elde edilen bilgiler ışığında bu uyuşmazlıklar bakımından haksız fiilin işlendiği yerin tespitine dair öneri ve görüşlerimizi sunacağız.

Brüksel Ibis Tüzüğü gerek Alman hukuku gerek İsviçre hukukunda, ilgili uyuşmazlıklar bakımından haksız fiilin işlendiği yerin, hatalı ürünün üretim yerinde bulunduğu kabul edilmektedir. Bu kabul, üretim yeri mahkemelerinin vakıalara ve delillere olan özel yakınlığından kaynaklanmaktadır⁸⁴⁷. Nitekim ürünlerdeki hataya sebep olan vakıalar çoğunlukla burada gerçekleşmekte ve böylelikle de hataya ilişkin deliller daha kolay toplanabilmektedir⁸⁴⁸. Ayrıca üretim yeri mahkemeleri, uluslararası adli iş birliği

⁸⁴⁶ **LEIBLE**, s. 337-338; **HESS**, s. 360; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32.1; **PAULUS**, Rn. 189; **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 265; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 281; **SCHULTZKY**, Rz. 19; **TOUSSAINT**, Rn. 10; **WERN**, Rz. 13; OLG Frankfurt a.M., 19.07.2007, NJOZ 2007, s. 4638; OLG Stuttgart, 28.04.2008, NZG 2008, s. 952; **VOLKEN/GÖKSU**, s. 595; **RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT**, Rn. 21; **BUHR/GABRIEL/SCHRAMM**, s. 554-555; **KREN KOSTKIEWICZ**, s. 268; **SCHMID/WEBER**, s. 271; **CHEVALIER/HEDINGER**, s. 322; **SUTTER-SOMM/SEILER**, s. 163; **MARTI**, s. 323; **URBACH**, s. 115; **FURRER**, s. 166; BGE 113 II 476.

⁸⁴⁷ **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **LEIN**, s. 164; **LEIBLE**, s. 336; **HESS**, s. 360; **PAULUS**, Rn. 191,197; **THODE**, Rn. 90; **GEIMER**, EUGVVO, Rn. 286; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-300; **VON HEIN**, s. 334; *Kainz v. Pantherwerke*, para. 26; *Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, para. 29; **SCHULTZKY**, Rz. 20.14; **TOUSSAINT**, Rn. 10.1; **PATZINA**, Rn. 30; **WERN**, Rz. 14; **HEINIRCH**, Rn. 16; OLG Frankfurt a.M., 22.12.1994, OLGR 95, 119-120; OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364; **HESS**, PrHG, s. 62; **VOLKEN/GÖKSU**, s. 595.

⁸⁴⁸ **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, 19a; **LEIN**, s. 164; **LEIBLE**, s. 336; **HESS**, s. 360; **PAULUS**, Rn. 191,197; **THODE**, Rn. 90; **GEIMER**, EUGVVO, Rn. 286; **MANKOWSKI**, ECPIL, s. 298-300;

enstrümanlarına mümkün olduğunca az başvurarak, delil (tanık, bilirkişi incelemesi, keşif vb.) toplayabildiklerinden, bu kabul usul ekonomisi ilkesine de hizmet etmektedir⁸⁴⁹.

Ancak hatalı ürünün üretim faaliyetinin tamamlanmasının zarara sebep olan temel eylem niteliğinde olup olmadığı tartışmalıdır⁸⁵⁰. Bir görüş, hatalı ürünlerin üretimlerinin tamamlanmasının bir hazırlık eylemi olarak görmekte ve bunların milletlerarası yetkinin tesisinde dikkate alınmaması gerektiğini belirtmektedir⁸⁵¹. Ürünlerin üretim sonrasında kontrole tabi tutuldukları ve bu kontrol esnasında tespit edilen hata üzerine piyasaya sürme kararından vazgeçildiği hallerde durum böyledir. Bunun yanı sıra, ilgili ürün piyasaya sürüldükten sonra ancak bir zarara sebep olmadan önce de ürünlerdeki hata tespit edilmiş olabilir⁸⁵². Böylelikle de zarar henüz meydana gelmeden ilgili zarar önlenir. Bu perspektiften değerlendirildiğinde, hatalı ürünün üretilmesinin her durumda zarara sebep olan temel eylem niteliğinde olduğunu söylemek güçtür⁸⁵³.

Bu konuyla ilgili önemli bir diğer husus, büyük üreticiler tarafından gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerde gerçekleştirilen üretimlerdir⁸⁵⁴. Bilindiği üzere birçok büyük şirket artık üretim yerlerini kar maksimizasyonu amacıyla iş gücünün ucuz olduğu ülkelere taşımakta ve üretim faaliyetlerini bu ülkelerde gerçekleştirmektedir⁸⁵⁵. Ancak çoğu durumda üretilecek ürünlere ilişkin planlar ve tasarım süreçleri üreticinin yerleşim yerinde gerçekleşmekte, yalnızca ürünlerin üretim süreçleri bir diğer üçüncü ülkede

---

VON HEIN, s. 334; *Kainz v. Pantherwerke*, para. 26; *Zuid Chemie v. Philippo's Mineralenfabriek*, para. 29; SCHULTZKY, Rz. 20.14; TOUSSAINT, Rn. 10.1; PATZINA, Rn. 30; WERN, Rz. 14; HEINIRCH, Rn. 16; OLG Frankfurt a.M., 22.12.1994, OLGR 95, 119-120; OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364.

⁸⁴⁹ VON HEIN, s. 340; DARDAĞAN, s. 78.

⁸⁵⁰ VON HEIN, s. 334; LEIBLE, s. 336; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19a; MANKOWSKI, ECPIL, s. 298-300; THORN, s. 564-565; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s.514-515; DIETZE, s. 234; ANOMO, Dieselskandal, 806285.

⁸⁵¹ LEIBLE, Rn. 135; von HEIN, s. 334; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 514-515.

⁸⁵² OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1364-1365.

⁸⁵³ LEIBLE, Rn. 135; von HEIN, s. 334; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 514-515.

⁸⁵⁴ LEIBLE, s. 336; HEIDERHOFF, s. 94; MANKOWSKI, ECPIL, s. 298; FREITAG, s. 355576; SUJECKI, s. 94-95.

⁸⁵⁵ LEIBLE, s. 336; HEIDERHOFF, s. 94; MANKOWSKI, ECPIL, s. 298; FREITAG, s. 355576; SUJECKI, s. 94-95.

tamamlanmaktadır⁸⁵⁶. Bu açıdan bakıldığında haksız fiilin işlendiği yerin, vakıalara ve delillere yakınlığı nedeniyle üretim yerinde tespit edilmesine yönelik görüş ağırlığını yitirmektedir⁸⁵⁷. Zira çoğu durumda buradaki işçiler ve çalışanlar üretim sürecine dair bilgi sahibi değildirler. Ayrıca üretim süreçlerine dair kararların çoğu üreticinin yerleşim yerinde alınmakta ve hatalı ürüne dair bilgiler de çoğunlukla burada bulunmaktadır⁸⁵⁸. Bu sebeple üreticinin yerleşim yeri ile üretim yerinin örtüştüğü hallerde, ilgili yetki kriteri vakıalara ve delillere yakınlık açısından daha güçlü bir konumda olacaktır⁸⁵⁹. Kıta Avrupası hukuk sistemine mensup devletlerde *actor sequitur forum rei* ilkesi yani davalının yerleşim yeri mahkemelerinin genel yetkili mahkeme olarak kabulü genelgeçer bir ilke halini almıştır⁸⁶⁰. Bu bakımdan, çoğu durumda üreticinin yerleşim yeri mahkemeleri genel yetki kuralı uyarınca yetkili olacağından, üreticinin yerleşim yeri ile üretim yerinin örtüşmesi halinde haksız fiilin işlendiği yer kriteri işlevsiz kalacaktır⁸⁶¹.

Öte yandan, üründeki hata üreticinin yerleşim yerindeki planlarından ve tasarımlarından kaynaklanmayıp, üretimin gerçekleştiği yerdeki bir vakıaya da dayanabilir. Örneğin üretimin gerçekleştirildiği makinelerin hatalı olması sonucunda, nihai ürünler de hatalı bir şekilde üretilirse, ortaya çıkan hatanın üreticinin yerleşim yerinde üretim sürecine dair gerçekleştirilen eylemlerle bir alakası bulunmayacaktır. Bu örnekte ise, vakıalara ve delillere yakınlık kriteri üretim yeri mahkemelerinin lehine olacaktır.

Öğretideki bir diğer görüş ise, ürünün piyasaya sürüldüğü yeri haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul etmektedir. Bu noktada “piyasaya sürme” olgusuna ilişkin bir tanım yapılması gerekmektedir. ÜGTDK piyasaya sürme yerine “piyasaya arz” terimini tercih etmiş olup ÜGTDK m 3/1-k hükmüne göre piyasaya arz, “ürünün piyasada ilk kez bulundurulmasını” ifade etmektedir. Öğretide *Kanıslı’ya* göre, ürünün piyasaya

⁸⁵⁶ THORN, s. 564-565.

⁸⁵⁷ THORN, s. 564-565.

⁸⁵⁸ THORN, s. 564-565.

⁸⁵⁹ VON HEIN, s. 340.

⁸⁶⁰ BİLGE/ÖNEN, s. 181-182; KARADEMİR/AYDEMİR, s. 116-117; POSTACIOPLU/ALTAY, s. 112.

⁸⁶¹ MANKOWSKI, s. ECPIL, s. 298-299; HEIDERHOFF, s. 94-95; von HEIN, s. 334-335.

sürülmesi kavramını, “ürünün üreticinin (veya ithalatçının) iradesi doğrultusunda onun hâkimiyet alanından çıkararak sürüm ve dağıtım zincirine sokulması şeklinde anlamak gerekir”⁸⁶². Benzer bir yorum, 85/374 AET Direktifi’nin m. 7/1-a, b ve m. 11. hükümleri bakımından da yapılmaktadır⁸⁶³. Bu yoruma göre üretici, ürün üzerindeki kontrolünü kendi isteğiyle bıraktığı anda ürünü piyasaya sürmüş olacaktır⁸⁶⁴. Ara ürün üreticileri bakımından piyasa sürme eyleminin ise, ilgili ürünün nihai veya başka bir ara ürün üreticisine tedarik edilmesiyle gerçekleştiği kabul edilmektedir⁸⁶⁵. Bu bakımdan ürünün piyasaya sürülmesine ilişkin ithalat sözleşmesinin imzalanması belirleyici olabilir⁸⁶⁶. Yani genel bir kabul olarak piyasaya sürülme olgusu, ürünlerin satışta olduğu her yerde gerçekleşmiş sayılmalıdır⁸⁶⁷. Ancak bir piyasada yalnızca ürüne dair reklam faaliyetlerinin yürütülmesi, piyasaya sürme olarak nitelendirilmeyecektir⁸⁶⁸.

Haksız fiilin işlendiği yer olarak ürünlerin piyasaya sürüldüğü yeri kabul eden görüş, zarara sebep olan eylemin, üretim ile değil ürünün piyasaya sürülme ile gerçekleştiği kanısındadır⁸⁶⁹. Dolayısıyla, bu yetki kriterinin kabulü, özellikle ürünün piyasaya sürüldüğü yer ile zarar yerinin farklı yerlerde bulunması halinde önem arz edebilir. Örneğin, Almanya’da üretilen bir otomobil Türkiye’de piyasa sürülmüş ve Türkiye’de ikamet eden (T) tarafından satın alınmış olsun. Araç Bulgaristan’da seyir halindeyken motorundaki bir hata sebebiyle alev almış ve içindeki yolcular zarar görmüş olsun. Bu örnekte, haksız fiilin işlendiği yerin üretim yeri olarak kabul edilmesi gerek haksız fiilin işlendiği yerin gerek zarar yerinin yurt dışında olması anlamına gelecek ve bu sebeple Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi bulunmayacaktır. Yolcuların tedavisi muhtemelen Bulgaristan’da gerçekleşeceğinden, vakıalara ve delillere yakınlık

⁸⁶² **KANIŞLI**, ÜGTDK, s. 1444; **POLAT**, s. 1028.

⁸⁶³ **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298-300; **von HEIN**, s. 334; **DIETZE**, s. 234.

⁸⁶⁴ **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298-300; **von HEIN**, s. 334; **DIETZE**, s. 234.

⁸⁶⁵ **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298-300; **von HEIN**, s. 334; **DIETZE**, s. 234.

⁸⁶⁶ **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298-300.

⁸⁶⁷ **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298-300.

⁸⁶⁸ **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298-300.

⁸⁶⁹ **VON HEIN**, s. 334; **LEIBLE**, s. 336; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, 514-515; **THORN**, s. 564.

kriterlerinin sağlanması açısından Bulgaristan mahkemeleri daha güçlü konumda olacaktır. Ancak, Türkiye’de piyasaya sürülen bir üründeki hata sonucu başka bir ülkede zarar meydana gelmesi halinde, Türk mahkemelerinin yetkisini dışlamak da adil sonuçlar üretmeyecektir. Nitekim (T), tedavisinin tamamlanmasıyla muhtemelen yerleşim yeri olan Türkiye’ye dönecektir. İlgili araç Türkiye’de satın alınmış ve esas olarak Türkiye’de kullanılmıştır ancak tesadüfi bir şekilde araçtaki hata zarara başka bir ülkede sebep olmuştur. Ayrıca üretici, ürünlerini bilinçli bir şekilde Türkiye’de piyasaya sürdüğünden, üründeki bir hata sonucunda zarar doğması halinde, Türk mahkemelerinde dava edilebileceğini de öngörebilir konumdadır⁸⁷⁰. Bu öngörülebilirlik, hatalı ürünlerin çoğu durumda piyasaya sürüldüğü yerde zarara sebep olmasıyla da desteklenmektedir. Yani üretici perspektifinden bakıldığında üründeki hatanın zarara sebep olabileceği en muhtemel yer, piyasaya sürüldüğü yerdir. Bu bakımdan aslında Bulgaristan mahkemelerinin yetkili olması üretici bakımından öngörülemeyen bir durum arz edecektir. Yani, ilgili uyuşmazlık aslında Türk mahkemeleri ile daha güçlü bir bağlantı içerisinde olacaktır.

Çalışmamızda daha önce ele aldığımız iktisap yerinin, haksız fiilin işlendiği yer olarak kabulü gündeme gelebilir⁸⁷¹. İktisap yeri, zarar gören kişinin zarara sebep olan hatalı ürün üzerinde fiili hakimiyet kurduğu yeri ifade etmektedir⁸⁷². Bu bakımdan bir ürünün iktisap edilmiş sayılması için mülkiyetinin kazanılması şart değildir⁸⁷³. Ancak iktisap yeri yetki kriteri diğer hukuk düzenlerinde kabul gören bir kriter değildir. Bunun altındaki sebep ürünün iktisabıyla üreticinin eylemleri arasındaki neden sonuç ilişkisinin yani objektif illiyet bağının zayıflığıdır⁸⁷⁴. Bunun en temel örneği ikinci el satışlarda karşımıza çıkmaktadır⁸⁷⁵. İkinci el ürünler söz konusu olduğunda bu ürünlerin iktisap edildiği yer ile üreticinin eylemleri arasında çoğunlukla bir bağlantı bulunmamaktadır⁸⁷⁶. Bu

⁸⁷⁰ **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 514; **RODI**, s. 16; **ANTOMO**, Dieselskandal, 806285.

⁸⁷¹ **HEIDERHOFF**, s. 94; **LEIN**, s. 164; **LEIBLE**, s. 336; **VON HEIN**, s. 335; **THORN**, s. 564.

⁸⁷² **VON HEIN**, s. 341; **YASAN TEPETAŞ**, s. 278

⁸⁷³ **VON HEIN**, s. 341; **YASAN TEPETAŞ**, s. 278.

⁸⁷⁴ **THORN**, s. 565; **HEIDERHOFF**, s. 94.

⁸⁷⁵ **HEIDERHOFF**, s. 94.

⁸⁷⁶ **HEIDERHOFF**, s. 94.

bakımdan ikinci el ürünlerin satışı söz konusu olduğunda, bu ürünlerin iktisap edildiği yerin üreticinin filleriyle bağlantılı olmayacağı düşünülebilir⁸⁷⁷.

Kanaatimizce, Avrupa Birliği öğretisinde *Mankowski* tarafından ileri sürülmüş görüş, yukarıda yer verdiğimiz iki yetki kriterinin dezavantajlı yönlerini bertaraf etme konusunda faydalı olabilir⁸⁷⁸. Karma görüş olarak adlandırılabileceğini düşündüğümüz bu yaklaşım, yukarıda yer verilen OLG Stuttgart'ın kararıyla da aynı yöndedir⁸⁷⁹.

Daha önce de ifade edildiği üzere ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında günümüzde hâkim görüş, üretim yerinin haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul edilmesi şeklindedir⁸⁸⁰. Ancak öğretilerde uzun zamandır haksız fiilin işlendiği yer olarak üretim yeri yerine, ürünün piyasaya sürüldüğü yerin esas alınması gerektiği ileri sürülmektedir⁸⁸¹. Bu anılan yetki kriterlerinin her somut uyuşmazlık bakımından belirli artıları ve eksileri bulunduğundan *Mankowski*, ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında haksız fiilin işlendiği yer kavramından hem üretim yerinin hem de ürünün piyasaya sürüldüğü yerin anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir⁸⁸². Ürünün piyasaya sürülmesi kavramından ne anlaşılması gerektiğini yukarıda açıklamıştık. Bu bakımdan piyasaya sürülme yerinin olgusal tespiti büyük zorluklar da yaratmayacaktır⁸⁸³. Zira günümüz üretim süreçlerinde, çoğu ürünün seri numarası veyahut başka ayırt edici özellikleriyle nerede piyasaya sürüldüğü kolaylıkla tespit edilebilmektedir. Bunun mümkün olmadığı durumlarda dahi zarar gören; haksız fiilin işlendiği yer olarak üretim yerindeki, zararın gerçekleştiği yerdeki veyahut genel yetkili mahkeme olan üreticinin yerleşim yerindeki mahkemelere başvurabilecektir⁸⁸⁴. Haksız fiilin işlendiği yerin tespiti bakımından da nihai kullanıcının, ürünü piyasaya sürüldüğü yerde veyahut başka bir yerde iktisap etmesi de bir önem arz

⁸⁷⁷ HEIDERHOFF, s. 94.

⁸⁷⁸ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

⁸⁷⁹ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300; OLG Stuttgart, 07.12.2005, NJW-RR 2006, s. 1363 vd.

⁸⁸⁰ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

⁸⁸¹ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

⁸⁸² MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

⁸⁸³ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

⁸⁸⁴ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

etmemektedir zira bu yer piyasaya sürülme anından itibaren sabit olacaktır⁸⁸⁵. Piyasaya sürülmenin gerçekleşmesi açısından, ilgili ürünün piyasaya sürülmesine ilişkin ithalat sözleşmesinin imzalanması belirleyici olabilir ve ürünün bu yerde piyasaya giriş yaptığı kabul edilebilir⁸⁸⁶. Örneğin Alman üretici (A), merkezi Bursa’da bulunan bir Türk şirketi ile ürünlerini Türkiye piyasasına sürmek için ithalat sözleşmesi imzalamış olsun. Bu varsayımda ürünlerin piyasaya sürülmesi Bursa merkezli ithalatçı aracılığıyla gerçekleştirileceğinden ve ithalat sözleşmesinin ifasına ilişkin eylemler de burada yoğunlaşacağından, piyasaya sürülme eylemi ilk olarak ithalatçının yerleşim yeri olan Bursa’da gerçekleşecektir. Yani somut örnekte Bursa mahkemelerinin milletlerarası yetkisi lehine yorum yapmak tutarlı görünmektedir.

Haksız fiilin işlendiği yer kavramının açıklanan şekilde yorumlanması, yetkili mahkemenin davacı ve davalı tarafından öngörülebilir olmasına da hizmet edecektir. Zira, iki yetki kriteri de zararın gerçekleştiği andan itibaren sabit ve bilinebilir olacaktır⁸⁸⁷. Halbuki, haksız fiilin işlendiği yer olarak yalnızca üretim yerinin kabul edilmesi halinde, üretim yeri genellikle ya üreticinin yerleşim yerine işaret edecek ve çoğu durumda davalının yerleşim yerini esas alan genel yetki kuralıyla çakışacaktır⁸⁸⁸. Aksine üretici ürünlerini yerleşim yerinden farklı bir yerde ve Türkiye dışında üretirmekteyse, ürün Türkiye’de piyasaya sürülmüş olmasına rağmen Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, haksız fiilin işlendiği yer kriteri uyarınca tesis edilemeyecektir. Davalının yerleşim yerini esas alan genel yetki kuralı (*actor sequitur forum rei*), bütün Kıta Avrupası hukuk sistemine mensup devletlerde genelgeçer şekilde kabul gördüğünden haksız fiilin işlendiği yerin üretim yeri olduğunun kabulü, haksız fiil mağdurunu başvurabileceği bir özel yetkili mahkemeden mahrum bırakmak anlamına gelebilecektir⁸⁸⁹. Bu husus, günümüz şartlarında özellikle küreselleşmenin de etkisiyle daha da önem arz eden bir niteliktedir. Nitekim artık kişiler ve ürünler çoğunlukla tek bir devletin egemenlik alanında bulunmamaktadır. Çok sık seyahat eden ve Türkiye’de

⁸⁸⁵ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

⁸⁸⁶ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 514

⁸⁸⁷ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

⁸⁸⁸ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

⁸⁸⁹ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

ikamet eden bir iş insanı örneğini ele alalım. Bu kişinin seyahatlerinde kullandığı ürünlerin birçoğu, büyük olasılıkla Türkiye’de piyasaya sürülen ürünlerden oluşacaktır. Kendisinin herhangi bir ülkeye yaptığı iş seyahati sırasında, Almanya’da üretilen cep telefonunun patladığını varsayalım. Haksız fiilin işlendiği yer olarak yalnızca üretim yerinin kabulü halinde ne zarar yeri ne de haksız fiilin işlendiği yer Türkiye’de bulunduğundan, zarar gören kişi Türk mahkemelerinde dava açamayacaktır. Burada, zarar görenin yerleşim yeri mahkemelerinin halihazırda HMK m. 16 uyarınca yetkili kılındığı söylenebilir ancak ileride ele alacağımız üzere zarar görenin yerleşim yeri kuralı yabancılik unsuru taşıyan haksız fiil uyuşmazlıkları bakımından uygun bir yetki kriteri teşkil etmemektedir⁸⁹⁰. Ayrıca ilgili hüküm aşkın yetki tesis edebilecek bir hüküm olduğundan, bu yetki kriterine dayanılarak verilecek kararların yabancı ülkelerde tanınması ve tenfizi de zorluk teşkil edecektir⁸⁹¹. Haksız fiilin işlendiği yer kavramının yukarıda açıklandığı şekilde geniş yorumlanması, haksız fiil mağdurunun “zarar görenin yerleşim yeri” yetki kriterine dayanmadan da Türk mahkemeleri önünde davasını ikame edebilmesini sağlayacaktır⁸⁹².

3.2.3.1.1. Hatalı Ürünün Sebep Olduğu Safi Ekonomik Zararlarda Haksız Fiilin İşlendiği Yer

Türk hukukunda safi ekonomik zararların tazmini hususu tartışmalı bir konudur⁸⁹³. Öğretide bu konunun, haksız fiil hukukunun en tartışmalı konularından birisi olduğu ifade edilmektedir⁸⁹⁴. Safi ekonomik zarar, zarar gören tarafın korunan hukuki menfaatlerinde (şahsa veya mala gelen zararlar) başka bir zarar olmaksızın, yalnızca ekonomik

⁸⁹⁰ **ÖZEL**, s. 34; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 281; **DARDAĞAN**, s. 145-146; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 57; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE**, s. 480, dn. 130; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 583-584; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 17-18; **GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU**, s. 126.

⁸⁹¹ **ÖZEL**, s. 34; **SARIÖZ**, s. 179; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 281; **DARDAĞAN**, s. 145-146; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 57; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE**, s. 480, dn. 130; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 583-584; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 17-18.

⁸⁹² **MANKOWSKI**, ECPII, s. 298-300.

⁸⁹³ **ÇAĞLAYAN AKSOY**, s. 10.

⁸⁹⁴ **ÇAĞLAYAN AKSOY**, s. 10.

menfaatlerinin ihlal edilmesini ifade etmektedir⁸⁹⁵. Safi ekonomik zararın, uygulamada en sık karşılaşılan örneği, yanlış, eksik veya aldatıcı bilgi verilmesi sonucunda bu bilgiye güvenerek taahhüt veya tasarruflarda bulunan kişilerin ekonomik menfaatlerinin zarara uğraması halidir⁸⁹⁶. Nitekim çalışmanın önceki bölümünde ele aldığımız gizlenmiş ürün hatalarında durum aynen böyledir. Bu durumda, nihai kullanıcı aslında üreticinin eksik, yanlış veya aldatıcı beyanına güvenerek üçüncü bir kişiyle (aracılar) dezavantajlı bir sözleşme ilişkisine girmektedir⁸⁹⁷. İşte nihai kullanıcının uğradığı bu safi ekonomik zararın, yanlış, eksik veya aldatıcı bilgi veren üreticiden talep edilip edilemeyeceği hukuk düzenine göre farklılık göstermektedir⁸⁹⁸.

Türk öğretisinde ilgili taleplerin tazmin edilebilirliği tartışmalı olmakla beraber, safi ekonomik zararların ya TBK m. 49/1 ya da TBK m. 49/2 hükümleri uyarınca tazmin edilebileceğini savunan yazarlar bulunmaktadır⁸⁹⁹. Her iki ihtimalde de ilgili zarar haksız fiil sorumluluğu kapsamında değerlendirildiğinden, HMK m. 16 hükmü bu ilgili talepler bakımından da uygulama alanı bulmalıdır. Safi ekonomik zararların tazmin edilip edilemeyeceği esasa ilişkin bir husus olduğundan, ilgili zararların tazmin edilebilirliği uygulanacak hukuka göre tespit edilmelidir⁹⁰⁰. Ancak haksız fiilin işlendiği yer kavramı, *lex fori* uyarınca vasıflandırılıp milletlerarası yetkinin tesisi de buna göre

⁸⁹⁵ **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19b; **LEHMANN**, Economic Loss s. 531; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19b; **ÇAĞLAYAN/AKSOY**, s. 13; **YÜKSEL**, s. 575; **KARAMAN**, Sempozyum, s. 306.

⁸⁹⁶ **ÇAĞLAYAN AKSOY**, s. 26; **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 225.

⁸⁹⁷ **ÖZEL**, s. 34; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 281; **DARDAĞAN**, s. 145-146; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 57; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE**, s. 480, dn. 130; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 583-584; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 17-18.

⁸⁹⁸ **ÇAĞLAYAN AKSOY**, s. 26.

⁸⁹⁹ **ÇAKIRCA**, s. 74vd.; **ÇAĞLAYAN AKSOY**, s. 10; **KURTULAN**, s. 491vd.; **YÜKSEL**, s. 579vd.; **KILIÇOĞLU**, s. 366; **AKÇURA KARAMAN**, Ürün Sorumluluğu, s. 224-233; **ÖZDEN**, s. 93 vd.

⁹⁰⁰ **CAN/TUNA**, s. 46; **ÖZEL/ERKANPÜRSELİM/KARACA**, s.548-549; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE**, s. 422-423.

gerçekleşeceğinden, safi ekonomik zararlar bakımından haksız fiilin işlendiği yerin tespiti önem kazanmaktadır⁹⁰¹.

Türk hukukunda taahhüt ve tasarruf işlemleri, ayrı hukuki işlemler olarak değerlendirilmektedirler⁹⁰². Taahhüt işlemi yani borçlandırıcı işlem, kişinin malvarlığının pasif kısmını arttıran işlemlerdir⁹⁰³. Bu durumda borçlu, alacaklıya karşı borçlanılan yükümlülüğe uygun şekilde bir edimde bulunmayı taahhüt etmektedir⁹⁰⁴. Bu bakımdan borçlunun pasifleri henüz edimini ifa etmeden (aktiflerinde bir azalma meydana gelmeden) artmakta, ifanın gerçekleşmesiyle de aktifinde bir azalma meydana gelmektedir⁹⁰⁵.

Kanaatimizce, üçüncü bir kişinin verdiği yanlış, eksik veya hatalı bir bilgiye dayanarak kendisi bakımından dezavantajlı bir sözleşme akdeden tarafın uğradığı zarar, sözleşmenin kurulmasıyla yani pasiflerde bir artış meydana gelmesiyle gerçekleşecektir⁹⁰⁶. Bu bakımdan ilgili sözleşmenin kurulmasında belirleyici olan eylem, bilgi veren kişinin aldatma eylemi olduğundan, bu aldatma eyleminin gerçekleştiği yer, haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul edilmelidir⁹⁰⁷. Tipik ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında yaptığımız açıklamalar doğrultusunda hem ilgili ürünlerin üretildiği yerin hem de

⁹⁰¹ **TEKİNALP**, s. 392; **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 38-39; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 421; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 506-507; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 548, 579; **CAN/TUNA**, s. 41-42, 86; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 33-36.

⁹⁰² **EREN**, s. 171-173; **KILIÇOĞLU**, s. 73; **NOMER**, Genel Hükümler, s. 41-42; **OĞUZMAN**, Kemal M./**BARLAS**, Nami: Medeni Hukuk, Vedat Kitapçılık, 25. Bası, İstanbul, 2019, s. 186-187; **ANTALYA**, O. Gökhan/**TOPUZ**, Murat: Medeni Hukuk Cilt I, Seçkin Yayınları, 3. Bası, Ankara, 2019, s. 271; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, Necip: Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 114;

⁹⁰³ **EREN**, s. 171-173; **NOMER**, Genel Hükümler, s. 41-42;

⁹⁰⁴ **EREN**, s. 171; **KILIÇOĞLU**, s. 73; **NOMER**, Genel Hükümler, 41; **OĞUZMAN/BARLAS**, s. 187; **ANTALYA/TOPUZ**, s. 271.

⁹⁰⁵ **EREN**, s. 171, 173; **KILIÇOĞLU**, s. 73-74; **NOMER**, Genel Hükümler, 41; **OĞUZMAN/BARLAS**, s. 187; **ANTALYA/TOPUZ**, s. 271.

⁹⁰⁶ **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 42-43; **EREN**, s. 522; **THOMALE**, s. 60; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a-19f; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 513; **MANKOWSKI**, ECPII, s. 313-314.

⁹⁰⁷ **KILIÇOĞLU**, s. 270; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 114,118; **EREN**, s. 397, 402; **THOMALE**, s. 60; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19a-19f; **STADLER/KRÜGER**, Dieselskandal, s. 513; **MANKOWSKI**, ECPII, s. 313-314.

ürünlerin piyasaya sürüldüğü yerin haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul edilebileceği düşüncesindeyiz⁹⁰⁸. Zira, üreticinin kasti bir aldatma eylemi veyahut ihmal yoluyla ihlal ettiği bir bilgilendirme yükümlülüğü mevcut olduğundan, ilgili eylemler nihai kullanıcıların taahhüt işlemlerinde bulunması konusunda belirleyici olmaktadır⁹⁰⁹.

3.2.4. HMK m. 16 Bağlamında Zarar Yeri

Zarar yeri, bir haksız fiil sonucunda zararlı neticenin gerçekleştiği yerdir⁹¹⁰. Bu bakımdan zarar yeri, korunan hukuki menfaatin doğrudan ihlal edildiği veya kuvvetli ihlal tehlikesinin bulunduğu yeri ifade etmektedir⁹¹¹. Haksız fiilin işlendiği yer kavramında olduğu gibi zarar yeri de bir üst kavram niteliğindedir ve zarar yerinin belirlenmesi zararın türüne ve ihlal edilen hak ya da hukuki menfaate bağlıdır. Kişilerin maddi ve bedensel bütünlüğünü koruyan normlar söz konusu olduğunda, zarar yerinin tespiti görece kolaydır⁹¹². Yine, zararın haksız fiilin gerçekleştirildiği yerde meydana geldiği hallerde (*Platzdelikt*) zarar yerinin tespiti zorluk arz etmeyecek; zira bu durumda haksız fiilin işlendiği yer ve zarar yeri aynı yerde örtülecektir⁹¹³. Örneğin, trafikte çıkan bir tartışma sonucu bir kişi diğer kişiye küfredip aracının camını kırarsa zarar yeri ilgili olayın gerçekleştiği yer olarak tespit edilecektir. Ancak haksız fiilin işlendiği yer ile zarar yerinin farklı olduğu haksız fiiller söz konusu olduğunda, bu iki yerin tespiti bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir⁹¹⁴. Konumuzu oluşturan yabancılık unsuru taşıyan ürün

⁹⁰⁸ MANKOWSKI, ECPII, s. 298-300.

⁹⁰⁹ KILIÇOĞLU, s. 270; OĞUZMAN/ÖZ, s. 114,118; EREN, s. 397, 402; THOMALE, s. 60; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19a-19f; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 513; MANKOWSKI, ECPII, s. 313-314.

⁹¹⁰ KARADEMİR AYDEMİR, s. 395-396; AKKAN, s. 286; TANRIVER, s. 243.

⁹¹¹ KARADEMİR AYDEMİR, s. 395-396; AKKAN, s. 286; TANRIVER, s. 243.

⁹¹² PAULUS, Rn. 202.

⁹¹³ AKKAN, s. 287; BİLGE/ÖNEN, s. 199; POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 109; TANRIVER, s. 243; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.2; PAULUS, Rn. 202.

⁹¹⁴ TURHAN, Turgut: Haksız Fiilden Doğan Kanunlar İhtilafı Alanında İka Yeri Kuralı, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 1989, s. 19.

sorumluluğu uyuşmazlıklarının çoğunda, bu iki kriterin iki farklı yere işaret edeceğini söylemek mümkün olmalıdır.

Zararın gerçekleşmesine bağlı dolaylı zararlar milletlerarası yetkinin tesisi bakımından dikkate alınmamaktadırlar⁹¹⁵. Trafikteki kavga örneğinde olduğu gibi, aracın camının kırılmasıyla eşyaya verilen zarar gerçekleşmiştir; araç sahibinin daha sonra başka bir şehirde yaptığı tamir masrafları milletlerarası yetkinin tesisi bakımından rol oynamayacaktır. Aksinin kabulü halinde yetkili mahkemelerin sayısı davacı lehine oldukça artacak ve davacı ve davalı arasındaki menfaat dengesinin bozulmasına yol açabilecektir⁹¹⁶.

Uygulamaya bakıldığında, Yargıtay'ın zarar yerini tespit ederken dolaylı zarar niteliğinde de olsa, en ağır neticeyi esas aldığı görülmektedir⁹¹⁷. Yabancılık unsuru içermemekle birlikte 2012 tarihli bir karara konu olan olayda Bayan (V), davalı şirketin Bodrum'da düzenlediği bir tekne turu sırasında sahte içki sebebiyle zehirlenmiş ve daha sonra Antalya'da kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetmiştir⁹¹⁸. Bayan (V)'nin ailesi, davalının haksız fiili sonucu gerçekleşen ölüm sebebiyle, destekten yoksun kalma ve manevi tazminat taleplerini ileri sürmüşlerdir⁹¹⁹. İlgili karardan davanın ilk olarak nerede açıldığı anlaşılmadığından, kararda belirtilen hususlar çerçevesinde bir değerlendirme yapılabilir. İlgili davanın açılması üzerine davalılar vekili, "*davanın dayanağının haksız eylem olduğunu, iddiaya göre eylemin Bodrum'da düzenlenen tekne turu sırasında meydana geldiğini, Antalya'nın ölüm nedeniyle yetkili yer olarak gösterilmesinin yasal dayanağının bulunmadığını iddia edilen gıda kodeksine aykırı alkollü içkilerin satın alındığı ve tekneye yüklendiği yer ile davalı şirketin merkezinin Alanya olması nedeniyle*

⁹¹⁵ **LEIN**, s. 167; **LEIBLE**, Rn. 121; **HESS**, s. 361; **THODE**, Rn. 92; **STADLER/KRÜGER**, EuGVVO, Rn. 19b; **DÖRNER**, EuGVVO, Rn. 32.3; **PAULUS**, Rn. 198-199; **GEIMER**, EuGVVO, Rn. 280; **MANKOWSKI**, ECPII, s. 305; **PATZINA**, Rn. 20; **TOUSSAINT**, Rn. 13; BGH, 14.05.1969, NJW 1969, s. 1533; BGH, 03.05.1977, NJW 1977, s. 1590; BGH, 23.10.1979, NJW 1980, s. 1224; **VOLKEN/GÖKSU**, s. 595; **SCHMID/WEBER**, s. 272; **FURRER**, s. 166.

⁹¹⁶ **LEIBLE**, Rn. 121; **HESS**, s. 362.

⁹¹⁷ Yargıtay 11. HD., 11.07.2012, 8559/12239 (**YILMAZ**, s. 443-444).

⁹¹⁸ Yargıtay 11. HD., 11.07.2012, 8559/12239 (**YILMAZ**, s. 443-444).

⁹¹⁹ Yargıtay 11. HD., 11.07.2012, 8559/12239 (**YILMAZ**, s. 443-444).

yetkili mahkemenin Alanya mahkemeleri olduğunu” ileri sürmüştür⁹²⁰. Bunun üzerine ilgili mahkeme yetkisizlik kararı vererek, davayı Alanya Nöbetçi Asliye Hukuk mahkemesine göndermiştir. Kararın davacılar vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine dosya Yargıtay’a gelmiştir⁹²¹. Yargıtay, “zararlı sonuca yol açan ölüm olayının Antalya’da vuku bulması nedeniyle, HMK’nın 16. maddesinin açık hükmü uyarınca, zararlı sonucu doğuran ölüm olayının meydana geldiği yer mahkemesinin, eş deyişle Antalya mahkemesinin ortak yetkili mahkeme olduğunu kabul etmiştir⁹²².

Kanaatimizce, bu karara katılmak mümkün değildir. Öncelikle zarar yeri kavramı, haksız fiil neticesinde hukuken korunan bir menfaatin ihlal edilerek zararlı sonucun ilk olarak çıktığı yeri ifade etmektedir⁹²³. Bu bakımdan zararın arttığı yer, milletlerarası yetkinin tesisinde dikkate alınmamalıdır⁹²⁴. Somut olay örneğinde devam edecek olursak, Bayan (V)’nin sahte içkiden zarar görmesi ilk olarak Bodrum’da meydana gelmiş ve bu andan itibaren zarar gerçekleşmiştir⁹²⁵. Bundan sonra gerçekleşecek zararlar ancak dolaylı zarar niteliğinde olacağından yetki tesisinde dikkate alınmamalıdır⁹²⁶. Örneğin, Bayan (V)

⁹²⁰ Yargıtay 11. HD., 11.07.2012, 8559/12239 (YILMAZ, s. 443-444).

⁹²¹ Yargıtay 11. HD., 11.07.2012, 8559/12239 (YILMAZ, s. 443-444).

⁹²² Yargıtay 11. HD., 11.07.2012, 8559/12239 (YILMAZ, s. 443-444).

⁹²³ AKKAN, s. 286; KARADEMİR AYDEMİR, s. 395; ÖNAL, s. 310-317; TANRIVER, s. 243; LEIN, p. 167; LEIBLE, Rn. 121; HESS, s. 361; THODE, Rn. 92; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.2; PAULUS, Rn. 198; GEIMER, EuGVVO, Rn. 277; HEINRICH, Rn. 15; TOUSSAINT, Rn. 12; PATZINA, Rn. 20; SCHULTZKY, Rn. 19; WERN, Rz. 13; VOLKEN/GÖKSU, s. 595; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 26; KREN KOSTKIEWICZ, s. 269; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322; SUTTER-SOMM/SEILER, s. 164; MARTI, s. 323; SCHMID/WEBER, s. 271; URBACH, s. 116; FURRER, s. 166; BOHNET/DROESE, s.79; BGE 125 III 103; BGE 113 II 476; BGer, 06.09.2016, 5A_812/2015.

⁹²⁴ ÖNAL, s. 310-317; LEIN, s. 167; LEIBLE, Rn. 121; HESS, s. 361; THODE, Rn. 92; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19b; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.3; PAULUS, Rn. 198-199; GEIMER, EuGVVO, Rn. 280; MANKOWSKI, ECPII, s. 305; PATZINA, Rn. 20; TOUSSAINT, Rn. 13; BGH, 14.05.1969, NJW 1969, s. 1533; BGH, 03.05.1977, NJW 1977, s. 1590; BGH, 23.10.1979, NJW 1980, s. 1224; VOLKEN/GÖKSU, s. 595; SCHMID/WEBER, s. 272; FURRER, s. 166.

⁹²⁵ LEIN, s. 167; LEIBLE, Rn. 121; HESS, s. 361; THODE, Rn. 92; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.2; PAULUS, Rn. 198; GEIMER, EuGVVO, Rn. 277; HEINRICH, Rn. 15; TOUSSAINT, Rn. 12; PATZINA, Rn. 20; SCHULTZKY, Rn. 19; WERN, Rz. 13; VOLKEN/GÖKSU, s. 595; SCHMID/WEBER, s. 272; FURRER, s. 166.

⁹²⁶ LEIN, s. 167; LEIBLE, Rn. 121; HESS, s. 361; THODE, Rn. 92; STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19b; DÖRNER, EuGVVO, Rn. 32.3; PAULUS, Rn. 198-199; GEIMER, EuGVVO, Rn. 280; MANKOWSKI, ECPII, s. 305; PATZINA, Rn. 20; TOUSSAINT, Rn. 13; BGH, 14.05.1969, NJW 1969, s. 1533; BGH, 03.05.1977, NJW 1977, s. 1590; BGH, 23.10.1979, NJW 1980, s. 1224; VOLKEN/GÖKSU, s. 595; SCHMID/WEBER, s. 272; FURRER, s. 166.

fenalaşıp daha sonra Antalya’da tedavi altına alınıp iyileşmiş de olabilirdi. Bu olasılık bakımından, Bayan (V)’nin Antalya’da tedavi altına alınıp, tedavi masraflarının ve olaydan duyduğu acının bu yerde somutlaşmasından hareketle Antalya mahkemelerinin lehine yorum yapılması gerek yetkili mahkemenin öngörülebilirliği gerek yetki kriterinin objektifliği açısından tutarsız olacaktır. Zarar Bodrum’da halihazırda gerçekleştiğinden artık talep hakları doğmuş kabul edilmelidir. Yetkinin tesisi için daha ağır bir neticenin olup olmadığını araştırmak makul görünmemektedir. Kaldı ki doğrudan zararı takip eden netice her zaman somut olayda olduğu gibi ölüm değil, başka bir zarar şeklinde de ortaya çıkabilir. Bu bakımdan hangi neticenin daha ağır olduğunun da tespit edilmesi ve bunun için de bir delil toplama sürecinin gerçekleştirilmesi gerekir. Sonuç olarak somut olayda zarar yerinin Bodrum olarak tespit edilmesi gerekirken Antalya olarak tespit edilmiş olması hatalı bir sonuç olarak görünmektedir.

3.2.4.1. HMK m. 16 Bağlamında Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Zarar Yeri

Zarar yerini doğru tespit edebilmek için zarar kavramından ne anlaşılması gerektiği belirlenmelidir. Kanaatimizce, ürün sorumluluğu uyuşmazlıkları bağlamında zarar kavramı geniş yorumlanmalı ve ürünün nihai kullanıcısı, ürünle ilgisi olmayan üçüncü bir kişi, başka eşya ve hatta nihai kullanıcının safi ekonomik malvarlığı bünyesinde meydana gelen herhangi bir zarar olarak anlaşılmalıdır⁹²⁷. Ancak safi ekonomik zararlar, ÜGTDK m. 6/1 hükmündeki “Ürünün, bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür.” düzenlemesi uyarınca ilgili kanun kapsamında değerlendirilmemektedirler⁹²⁸. Ancak Türk öğretisinde, safi ekonomik zararların tazmin edilebilirliği tartışmalı olmakla birlikte, bunların TBK m. 49/1 veya TBK m. 49/2 hükümleri uyarınca tazmin edilebileceğini savunan yazarlar bulunmaktadır⁹²⁹. Dolayısıyla ilgili zararlar yine sözleşme dışı sorumluluk kapsamında değerlendirildiklerinden, bu uyuşmazlıklarda da milletlerarası yetki HMK m. 16 uyarınca

⁹²⁷ AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 186;

⁹²⁸ KANIŞLI, Erhan: Ürün Sorumluluğunda Zarar, “Ürün Sorumluluğu Sorumluluk Hukuku Konferansları – I”, Edt: ATAMER, Yeşim M./BAYSAL, Başak, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022, s. 179 (KANIŞLI, Zarar); HARBARTH, Rn. 14.

⁹²⁹ ÇAKIRCA, s. 74 vd.; ÇAĞLAYAN AKSOY, s. 10; KURTULAN, s. 491 vd.; YÜKSEL, 579 vd.; KILIÇOĞLU, s. 366; AKÇURA KARAMAN, s. 224-233; ÖZDEN, s. 93 vd.

tesis edilecektir. Bu husus ÜGTDK kapsamına girmeyen ancak sözleşme dışı sorumluluktan doğan zararlar açısından da geçerli olacaktır.

Öğretideki ve yargı kararlarındaki hâkim görüş ışığında, tipik ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında zarar yeri, ürünün amacına uygun olarak kullanımı sırasında, doğrudan zararın meydana geldiği yerde bulunmaktadır⁹³⁰. Yargıtay da 2005 tarihli bir kararında, zarar yerinin ürünün amacına uygun kullanımı sırasında doğrudan zararın meydana geldiği yerde bulunduğunu teyit etmiştir⁹³¹. İlgili olayda davacı, davalının ürettiği otobüsü ticari amaçlarla kullanmak üzere bir yetkili araç bayisinden satın almıştır⁹³². Davacı ilgili otobüsün boyasının bozulması ve kaportasının kullanılamaz hale gelmesi üzerine aracın yenisi ile değiştirilmesi ve tazminat talebi ile aynı zamanda kendi ikametgâh mahkemesi olan Şanlıurfa Asliye Hukuk Mahkemesi'nde dava açmıştır⁹³³. Davalılar, şirket merkezinin Kadıköy'de olması nedeniyle Kadıköy mahkemelerinin yetkili olduğunu belirterek yetki itirazında bulunmuşlardır⁹³⁴. Mahkemece yetkisizlik kararı verilmesi üzerine davacı yetkisizlik kararına karşı temyize başvurmuş ve dosya Yargıtay'a gönderilmiştir⁹³⁵. Yargıtay kararında dava konusu otobüsün, Şanlıurfa trafik tescil bürosunda kayıtlı olup yine Şanlıurfa'da halk otobüsü olarak kullanılırken zararın meydana geldiğini ifade ederek, Şanlıurfa mahkemelerinin zarar yeri mahkemeleri sıfatıyla yetkili olduğuna hükmetmiştir⁹³⁶.

Kanun koyucu, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yer mahkemelerinin yanı sıra zararın meydana gelme ihtimalinin bulunduğu yer mahkemelerini de yetki kılmıştır. İlgili yetki kriteri 1086 sayılı Hukuku Usulu Muhakemeleri Kanunu'nda mevcut

⁹³⁰ Yargıtay 4. HD, 15.02.2005, 7799/1330; **YILMAZ**, s. 449-450.

⁹³¹ Yargıtay 4. HD, 15.02.2005, 7799/1330; **YILMAZ**, s. 449-450.

⁹³² Yargıtay 4. HD, 15.02.2005, 7799/1330; **YILMAZ**, s. 449-450.

⁹³³ Yargıtay 4. HD, 15.02.2005, 7799/1330; **YILMAZ**, s. 449-450.

⁹³⁴ Yargıtay 4. HD, 15.02.2005, 7799/1330; **YILMAZ**, s. 449-450.

⁹³⁵ Yargıtay 4. HD, 15.02.2005, 7799/1330; **YILMAZ**, s. 449-450.

⁹³⁶ Yargıtay 4. HD, 15.02.2005, 7799/1330; **YILMAZ**, s. 449-450.

olmayıp 6100 sayılı HMK döneminde getirilmiş bir yetki kriteridir⁹³⁷. Aynı yetki kriteri gerek Brüksel Ibis Tüzüğü, Alman ve İsviçre hukuklarında da kabul edildiğinden ilgili yetkili kriterinin getirilmesi Türk hukuku açısından olumlu bir gelişme olarak telakki edilebilir⁹³⁸.

3.2.4.1.1. Hatalı Ürünün Sebep Olduğu Safi Ekonomik Zararlarda Zarar Yeri

Ürün sorumluluğu uyuşmazlıkları bakımından safi ekonomik zararın en yaygın görünüm şekli; nihai kullanıcının, üreticinin yanlış, eksik veya aldatıcı verdiği bir bilgiye dayanarak taahhüt işleminde bulunmasıdır⁹³⁹. Kanaatimizce hatalı ürünün sebep olduğu safi ekonomik zararlar söz konusu olduğunda, zarar yeri ilgili taahhüdün gerçekleştiği yerde tespit edilmelidir⁹⁴⁰. İlgili taahhüdün gerçekleşmesiyle nihai kullanıcının pasiflerinde bir artış meydana gelmekte ancak pasiflerdeki bu artış nihai kullanıcının iradesiyle örtüşmemektedir. Nitekim nihai kullanıcı, yapmış olduğu sözleşmeyi, üreticinin ilgili eylemi olmasa ya hiç yapmayacak ya da daha iyi şartlarda yapacaktır⁹⁴¹.

Zararın etkilerini gösterdiği yer mahkemelerinin milletlerarası yetkiyi haiz olup olamayacağı Türk hukuku açısından belirsizdir. Daha önce de ifade edildiği üzere, Alman hukukunda hem zarar yeri hem de zararın etkilerini gösterdiği yer mahkemelerinin yetkisi kabul edilirken, İsviçre hukukunda yalnızca zarar yeri mahkemelerinin yetkisi kabul

⁹³⁷ AKKAN, s. 287; POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 136; GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s. 125; YILMAZ, s. 444; DOĞAN, Vahit: Milletlerarası Özel Hukuk, Savaş Yayınevi, 8. Baskı, Ankara, 2022, s. 59.

⁹³⁸ AKKAN, s. 287.

⁹³⁹ ÇAĞLAYAN AKSOY, s. 26; AKÇURA KARAMAN, Ürün Sorumluluğu, s. 225.

⁹⁴⁰ SCHULTZKY, Rz. 20.1; HEINIRCH, Rn. 16; MANKOWSKI, ECPIL, s. 313-314; OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 187; OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 18.

⁹⁴¹ STADLER/KRÜGER, EuGVVO, Rn. 19f; LINKE/HAU, Rn. 5.40; THOMALE, s. 60, 65-66; STADLER/KRÜGER, Dieselskandal, s. 513; HEINRICH, Rn. 16; MANKOWSKI, ECPIL, s. 313-314; VKI/VW, Opinion, para. 13.

edilmektedir⁹⁴². Bu bakımdan Alman hukukunun, zarar gören tarafa daha geniş bir mahkeme seçimi imkânı sunduğundan söz edilebilir.

Kanaatimizce, burada Alman hukukundaki anlayışı benimsemek daha isabetli görünmektedir. Yukarıda, HMK m. 16'daki "zarar görenin yerleşim yeri" kriterinin bir aşkın yetki kuralı teşkil edebileceğinden bahsetmiştik⁹⁴³. İleride de belirteceğimiz üzere ilgili yetki kriterinin yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar bakımından uygun bir yetki kriteri olmadığını ve bu uyuşmazlıklar bakımından uygulanmaması gerektiği kanaatindeyiz.⁹⁴⁴ Bu bakımdan zarar görenin yerleşim yeri kriteri yerine Alman hukukundaki zarar yeri ve zararın etkilerini gösterdiği yer ayrımının benimsenmesi, hem belirli şartların oluşması halinde zarar görenin yerleşim yeri mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tesis edecek hem de bu uyuşmazlıklarda mahkeme ile uyuşmazlık arasında gerçek ve yeterli bir bağlantı sağlanmış olacağından, aşkın yetkiye ilişkin çekinceler azaltılmış olacaktır⁹⁴⁵. Ayrıca Türk kanun koyucusunun, zarar göreni koruma amacı da böylelikle objektif bir yetki kriteri aracılığıyla sağlanmış olacaktır. Zira uyuşmazlığın zarar görenin yerleşim yeri mahkemeleriyle gerçek bir bağlantısının olmaması halinde davacının lehe alacağı bir karar, büyük olasılıkla aşkın yetki sebebiyle yabancı devletlerde tanınıp tenfiz edilemeyecektir⁹⁴⁶. Bu olasılığın gerçekleşmesi halinde davacının elinde yabancı üretici aleyhine elde ettiği bir Türk mahkemesi kararı olacak ancak yabancı üreticinin Türkiye'de malvarlığının bulunmaması halinde zarar tazmin

⁹⁴² VOLKEN/GÖKSU, s. 595; RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT, Rn. 27; CHEVALIER/HEDINGER, s. 322; SCHMID/WEBER, s. 271; URBACH, s. 116; FURRER, s. 166; BGE 125 III 103.

⁹⁴³ ÖZEL, s. 34; SARIÖZ, s. 179; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 281; DARDAĞAN, s. 145-146; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 57; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 480, dn. 130; ÇELİKEL/ERDEM, s. 583-584; DEMİR GÖKYAYLA, s. 17-18.

⁹⁴⁴ ÖZEL, s. 34; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 281; DARDAĞAN, s. 145-146; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 57; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 480, dn. 130; ÇELİKEL/ERDEM, s. 583-584; DEMİR GÖKYAYLA, s. 17-18.

⁹⁴⁵ PATZINA, Rn. 20; SCHULTZKY, Rz. 19; OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 186; OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 17; BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2020, s. 15058, Rn. 23; BGH, 27.11.2018, NJW-RR 2019, s. 239; BayObLG, 27.03.2003, BeckRS 2003, 30313585; OLG Düsseldorf, 30.10.2017, NJW-RR 2018, s. 574-575; BayObLG, 25.06.2020, BeckRS 2020, 14356, Rn. 16-17; BayObLG, 22.01.2019, BeckRS 2019, 5991, Rn. 17-18.

⁹⁴⁶ ÖZEL, s. 34; SARIÖZ, s. 179; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 281; DARDAĞAN, s. 145-146; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 57; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 480, dn. 130; ÇELİKEL/ERDEM, s. 583-584; DEMİR GÖKYAYLA, s. 17-18.

edilemeyecektir⁹⁴⁷. Bu bakımdan zarar gören hem zaman hem de yargılama masrafları sebebiyle parasal kayba uğrayacak ve Türk kanun koyucusunun zarar göreni korumaya yönelik amacı da boşa çıkacaktır.

İşbu açıklanan sebepler doğrultusunda biz de Alman hukukunda olduğu gibi safi ekonomik zarar uyuşmazlıklarında, zarar yeri kavramının hem zararın gerçekleştiği hem de zararın etkilerini gösterdiği yeri kapsayacak şekilde yorumlanması gerektiği kanaatindeyiz⁹⁴⁸. Bu bakımdan zarar yeri, yanlış, eksik veya aldatıcı bilgi sonucunda zarar görenin taahhüt işlemini gerçekleştirdiği yerde tespit edilmelidir⁹⁴⁹. Zararın etkilerini gösterdiği yer konusunda ise iki olasılık mevcuttur. Eğer zarar gören malvarlığı, haksız fiil mağdurunun diğer malvarlığından belirli bir şekilde ayırt edilebiliyorsa, zararın etkilerini gösterdiği yer bu belirli malvarlığının bulunduğu yerde tespit edilmelidir⁹⁵⁰. Eğer zarara uğrayan malvarlığı belirli bir şekilde diğer malvarlığından ayırt edilememekteyse ve haksız fiil mağdurunun malvarlığı da yerleşim yerinde yoğunlaşmaktaysa, zararın etkilerini gösterdiği yer zarar görenin yerleşim yerinde tespit edilmelidir⁹⁵¹.

3.2.5. HMK m. 16 Bağlamında Zarar Görenin Yerleşim Yeri

1086 sayılı HUMK döneminde mevcut olmayıp HMK'nın 16. maddesine eklenen bir diğer yetki kriteri ise, zarar görenin yerleşim yeri kriteridir. Kanun koyucu ilgili yetki kriterini getirerek zarar görenin mağduriyetinin bir an önce giderilmesini

⁹⁴⁷ **ÖZEL**, s. 34; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 18-19; **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 198; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 251.

⁹⁴⁸ **PATZINA**, Rn. 20; **SCHULTZKY**, Rz. 19; OLG Hamm, 26.10.2018, NJW-RR 2018, s. 186; OLG Rostock, 28.09.2021, BeckRS 2021, s. 28786, Rn. 17; BayObLG, 18.07.2019, BeckRS 2020, s. 15058, Rn. 23; BGH, 27.11.2018, NJW-RR 2019, s. 239; BayObLG, 27.03.2003, BeckRS 2003, 30313585; OLG Düsseldorf, 30.10.2017, NJW-RR 2018, s. 574-575; BayObLG, 25.06.2020, BeckRS 2020, 14356, Rn. 16-17; BayObLG, 22.01.2019, BeckRS 2019, 5991, Rn. 17-18.

⁹⁴⁹ Bkz dn. 633.

⁹⁵⁰ Bkz. dn. 633.

⁹⁵¹ Bkz. dn. 633.

amaçlamaktadır⁹⁵². Bu bakımdan davacı davasını, HMK m. 16’da düzenlenen yetkili mahkemelerin yanı sıra kendi yerleşim yeri mahkemesinde de açabilecektir. Ancak HMK ile getirilen “zarar görenin yerleşim yeri” yetki kriteri gerek medeni usul hukuku gerek milletlerarası usul hukuku alanındaki yazarlar tarafından eleştirilere maruz kalmıştır⁹⁵³. İlgili yetki kriterine getirilen ilk eleştiri, zarar görenin yerleşim yeri yetki kriterinin yetki kurallarına ilişkin temel prensiplere aykırı oluşudur⁹⁵⁴. Kıta Avrupası hukuk sisteminde yetkiye ilişkin en temel ilke olan *actor sequitur forum rei* ilkesi uyarınca; bir kişi aleyhine talepte bulunacak taraf, davasını aleyhine talepte bulunduğu kişinin yerleşim yerinde açmalıdır⁹⁵⁵. Ayrıca, hükümde tercih edilen “zarar görenin yerleşim yeri” ifadesi de isabetli görülmemektedir⁹⁵⁶. Nitekim kişinin gerçekten “zarar gören” taraf konumunda olup olmadığı ancak esasa ilişkin inceleme sonucunda tespit edilebileceğinden, ilgili hüküm davacı ile davalı arasındaki menfaat dengesini zedeleyebilecek niteliktedir⁹⁵⁷.

İlgili hükme getirilen en önemli eleştiri ise zarar görenin yerleşim yeri yetki kriterinin bir aşkın yetki kuralı tesis edebileceğine yöneliktir⁹⁵⁸. Bu sebeple öncelikle aşkın yetkinin tanımı yapılmalıdır. Aşkın yetki kavramına dair öğretide genel kabul gören bir tanım bulunmamaktadır⁹⁵⁹. Kural olarak her devlet, kendi egemenlik hakkı doğrultusunda bir sınırlamaya tabi olmaksızın milletlerarası yetkisini kullanabilir⁹⁶⁰. Devletler somut

⁹⁵² TANRIVER, s. 242-243; GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s. 126; AKKAN, s. 286; ALANGOYA/YILDIRIM/YILDIRIM, s. 99-100; POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 136; MUŞUL, s. 86.

⁹⁵³ ÖZEL, s. 34; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 281; DARDAĞAN, s. 145-146; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 57; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 480, dn. 130; ÇELİKEL/ERDEM, s. 583-584; DEMİR GÖKYAYLA, s. 17-18; GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s. 126.

⁹⁵⁴ GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s. 126.

⁹⁵⁵ BİLGE/ÖNEN, s. 181-182; KARADEMİR/AYDEMİR, s. 116-117; POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 112; GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s.126.

⁹⁵⁶ GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s 126;

⁹⁵⁷ GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s 126;

⁹⁵⁸ ÖZEL, s. 34; SARIÖZ, s. 179; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 281; DARDAĞAN, s. 145-146; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 57; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 480, dn. 130; ÇELİKEL/ERDEM, s. 583-584; DEMİR GÖKYAYLA, s. 17-18.

⁹⁵⁹ DARDAĞAN, s. 117-121; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 50; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 250.

⁹⁶⁰ DARDAĞAN, s. 1-2; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 50; NOMER, Milletlerarası Usul, s. 196; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 733; DEMİR GÖKYAYLA, s. 12; CAN/TUNA, s. 356.

uyuşmazlık türü bakımından hangi mahkemelerinin milletlerarası yetkili olacağını kendi iç hukuklarında yapacakları düzenlemelerle serbestçe belirlemektedir⁹⁶¹. Ancak devletlerden bu egemenlik haklarını kullanırken makul ve objektif hareket etmeleri beklenir⁹⁶². Bu bakımdan yabancılık unsuru taşıyan davalar söz konusu olduğunda, ilgili uyuşmazlık ile davanın görüldüğü mahkeme arasında bir bağlantı olması gerekmektedir⁹⁶³. Bu bağlantının milletlerarası yetkinin tesisi açısından ne yoğunlukta olması gerektiğini yine her devlet kendi egemenlik hakkı uyarınca serbestçe belirlemektedir⁹⁶⁴. İşbu sebeple birçok hukuk düzeninde birbirinden farklı yetki kriterlerinin kabul edildiği gözlemlenmektedir⁹⁶⁵. Bu kabul edilen yetki kriterlerinden bazıları, uyuşmazlık ve mahkeme arasında bir bağlantı aramaksızın veya oldukça zayıf bağlantılara dayanarak milletlerarası yetkiyi tesis etmektedir⁹⁶⁶. İşte bu kurallar milletlerarası usul hukukunda “aşkın yetki kuralları” olarak adlandırılmaktadır⁹⁶⁷. Buna göre, uyuşmazlık tarafları veya uyuşmazlık konusu ile yetkili mahkeme arasındaki ilişkinin zayıf olması veya objektif kriterlere dayanmaması halinde aşkın yetkinin varlığından söz edilebilir⁹⁶⁸. Ancak az önce ifade edildiği üzere, bu ilişkinin ne

⁹⁶¹ **DARDAĞAN**, s. 1-2; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 50; **CAN/TUNA**, s. 356.

⁹⁶² **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 196; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 48-49; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 251-252; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 667; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 14.

⁹⁶³ **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 666-667; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 47-48; **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 196-197; **CAN/TUNA**, s. 356; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 733; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 755-756; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 667; **DOĞAN**, s. 131-132.

⁹⁶⁴ **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 196; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 48; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 252; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 667; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 14.

⁹⁶⁵ **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 48; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 252; **DARDAĞAN**, s. 129 vd.; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 667; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 18; **CAN/TUNA**, s. 356.

⁹⁶⁶ **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 196-197; **DARDAĞAN**, s. 129 vd.; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 47-51; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 250-251; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 17-18; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 733; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 666-667; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 755; **ÖZEL**, s. 27 vd; **DOĞAN**, s. 131-132; **CAN/TUNA**, s. 356-357.

⁹⁶⁷ **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 196-197; **DARDAĞAN**, s. 129 vd.; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 47-51; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 250-251; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 17-18; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 733; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 666-667; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 755; **ÖZEL**, s. 27; **DOĞAN**, s. 131-132.

⁹⁶⁸ **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 196-197; **DARDAĞAN**, s. 129 vd.; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 47-51; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 250-251; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 17-18; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 733; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 666-667; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 755; **ÖZEL**, s. 27-28; **DOĞAN**, s. 131-132; **CAN/TUNA**, s. 356-357.

yoğunlukta olması gerektiğine dair kriterler milletlerarası usul hukuku öğretisinde henüz kesin olarak belirlenememiştir⁹⁶⁹. Uyuşmazlık ile yetkili mahkeme arasındaki bağlantının zayıf olması ise genellikle davacının menfaatlerinin ön planda tutulmasıyla ve davalının büyük bir külfet altında bırakılmasıyla sonuçlanmaktadır⁹⁷⁰. Bu bakımdan özellikle yetkili mahkeme ile uyuşmazlık arasındaki bağlantıyı gözetmeksizin yalnızca davacıya bağlı olarak getirilen yetki kriterlerinin, aşkın yetki kuralı olarak nitelendirilebileceği ifade edilmektedir⁹⁷¹.

Davalının yerleşim yeri mahkemelerinin genel yetkili mahkeme olarak pek çok hukuk düzeninde kabul edilmesine karşılık davacının yerleşim yeri mahkemeleri bakımından aynısını söyleyebilmek mümkün değildir⁹⁷². Başka bir bağlantı unsuru olmaksızın yalnızca davacının, tabiiyetini, yerleşim yerini veya mutad veya geçici meskenini esas alan yetki kriterleri, kural olarak aşkın yetki kuralı olarak nitelendirilmektedirler⁹⁷³. Nitekim burada mahkeme ile uyuşmazlık arasındaki bağlantı yalnızca davacı üzerinden kurulmaktadır. Mahkeme ile uyuşmazlık arasında başka bir bağlantı bulunmaksızın yalnızca davacının yerleşim yerine dayanılarak milletlerarası yetkinin tesis edilmesi hem uyuşmazlık ile mahkeme arasındaki bağlantının zayıflığından hem de sadece davacının,

⁹⁶⁹ **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 50; **NOMER**, Milletlerarası Usul, s. 196-198.

⁹⁷⁰ **DARDAĞAN**, s. 145-146; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 733; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 50; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 22.

⁹⁷¹ **DARDAĞAN**, s. 145-146; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 733; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 50; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 22; **ÖZEL**, 33-34. Hukuki ve Ticari Konularda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1 Şubat 1971 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin aynı tarihli Ek Protokolü'nün 2. ve 4. maddeleri uyarınca yalnızca davacının ikametgâhına, mutad veya geçici meskenine dayanarak milletlerarası yetkinin tesis edilmesi halinde, ilgili kararların diğer Akit devletlerde tanınması veya tenfiz edilmesi mümkün olmamaktadır. Bkz. Hague Conference on Private International Law, *Supplementary Protocol To The Hague Convention On The Recognition And Enforcement Of Foreign Judgments In Civil And Commercial Matters*, 01.02. 1971, <https://assets.hcch.net/docs/7e92b6a1-1eff-4567-ae95-9b8e93104c9e.pdf> (S.E.T. 11.09.2023). Bkz. **DARDAĞAN**, s. 122-123.

⁹⁷² **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 733; **DARDAĞAN**, 145-146; **BİLGE/ÖNEN**, s. 181-182; **KARADEMİR/AYDEMİR**, s. 116-117; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 112; **GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU**, s.126; **ÖZEL**, s. 31 vd.

⁹⁷³ **DARDAĞAN**, s. 145-146; **ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA**, s. 733; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 50; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 22; **ÖZEL**, s. 31.

mahkeme ile bağlantısını esas alarak davalıya yönelik bir ayrımcılık içerdiğinden, milletlerarası usul hukuku öğretisinde kabul görmemektedir⁹⁷⁴.

İşbu açıklamalar doğrultusunda, HMK'nın 16. maddesinde düzenlenen "zarar görenin yerleşim yeri yetki kriterinin bir aşkın yetki kuralı olduğu kanaatindeyiz⁹⁷⁵. Nitekim ilgili hüküm uyarınca zarar gören, haksız fiilin işlendiği yer, zarar yeri veya zararın gerçekleşme ihtimalinin bulunduğu yer Türkiye'de bulunmasa bile yalnızca yerleşim yerinin Türkiye'de olmasına dayanarak davasını açabilecektir. Dolayısıyla mahkeme ile uyumsuzluk arasındaki tek bağlantı zarar görenin yerleşim yerinin Türkiye'de bulunması olacaktır. Ayrıca zarar görenin yerleşim yeri kriterinin esas alınması yalnızca davacının menfaatlerini gözetmekte ve davalının menfaatlerini dikkate almamaktadır⁹⁷⁶.

Aşkın yetkinin olumsuz sonuçlarının en belirgin tezahürü, bir aşkın yetki kuralına dayanılarak verilen kararların, yabancı devlet mahkemelerinde tanıma-tenfiz engeli teşkil etmesidir⁹⁷⁷. Bir aşkın yetkin kuralına dayanılarak milletlerarası yetkinin tesis edilmesi halinde, ilgili kararın yabancı devlet mahkemelerince tanınma ve tenfiz edilme olasılığı oldukça azalmaktadır⁹⁷⁸. Nitekim çoğu devlet, bu gibi mahkeme kararlarının tanınmasını

⁹⁷⁴ DARDAĞAN, s. 145-146; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 733; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 50; DEMİR GÖKYAYLA, s. 22; GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU, s.126.

⁹⁷⁵ ÖZEL, s. 31-35; SARIÖZ, s, 179; DARDAĞAN, s. 145-146; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 733; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 50; DEMİR GÖKYAYLA, s. 22;

⁹⁷⁶ DARDAĞAN, s. 145-146; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 733; EKŞİ, Milletlerarası Yetki, s. 50; DEMİR GÖKYAYLA, s. 22.

⁹⁷⁷ ÖZEL, 34; SARIÖZ, s, 179; NOMER, Milletlerarası Usul, s. 197-198; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 251; DARDAĞAN, s. 244 vd.; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 666-667; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 733; ÇELİKEL/ERDEM, s. 755-756; DEMİR GÖKYAYLA, s. 18-19; DOĞAN, s. 131-132; CAN/TUNA, s. 356-375.

⁹⁷⁸ ÖZEL, 34; SARIÖZ, s, 179; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 251; DARDAĞAN, s. 244 vd.; NOMER, Milletlerarası Usul, s. 197-198; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 666-667; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 733; ÇELİKEL/ERDEM, s. 755-756; DEMİR GÖKYAYLA, s. 18-19.

ve tenfiz edilmesini önlemek için kendi iç hukuklarında düzenlemeler yapmaktadırlar⁹⁷⁹. Bu düzenlemelere ilişkin Alman hukuku örnek gösterilebilir.

Yabancı mahkeme kararlarının Almanya’da tanınmasına ilişkin şartları düzenleyen ZPO m.328/1 uyarınca yabancı bir kararın tanınabilmesi için, yabancı mahkemenin Alman hukuku uyarınca (ayna teorisi, *Spiegelbildprinzip*) milletlerarası yargı yetkisine sahip olması gerekmektedir⁹⁸⁰. ZPO 328/1’de sayılan şartlar aynı zamanda yabancı mahkeme kararlarının Almanya’da tenfiz edilmesi bakımından da uygulama alanı bulmaktadır⁹⁸¹. Bu, kararın verildiği devlette adil bir yargılamanın gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesinde temel bir kriter olarak hizmet etmektedir⁹⁸². Alman hukukunda, yabancı devlet mahkemeleri, tanıyan devlet tarafından kabul edilen usul kurallarına göre milletlerarası yetkiye sahipse, yargılamanın geri kalanının da makul usul standartlarına uygun olduğuna dair bir karine mevcuttur⁹⁸³.

Ayna teorisine göre, ilk kararı veren yabancı mahkeme, Alman yetki kurallarının uygulanması halinde de milletlerarası yetkiye sahip olacaksa (tanıma yetkisi,

⁹⁷⁹ NÖMER, Milletlerarası Usul, s. 197; ÖZEL, 34; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 251; DARDAĞAN, s. 244 vd.; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 666-667; ÖZEL/ERKAN/ PÜRSELİM/KARACA, s. 733; ÇELİKEL/ERDEM, s. 755-756; DEMİR GÖKYAYLA, s. 18-19; DOĞAN, s. 131-132; CAN/TUNA, s. 356-357.

⁹⁸⁰ STADLER, Astrid; “ZPO § 328 Anerkennung ausländischer Urteile”, *Zivilprozessordnung*, Edt: MUSIELAK, Hans-Joachim/VOIT, Wolfgang; Verlag Franz Vahlen, 20. Neubearbeitete Auflage, München, 2023, Rn.9 (STADLER, ZPO 328); BACH, Ivo; “ZPO § 328 Anerkennung ausländischer Urteile”, *Beck’scher Online-Kommentar Zivilprozessordnung*, Edt: VORWERK, Volkert/WOLF, Christian, C.H. Beck, München, 2023, Rn.15; GOTTWALD, Peter; “ZPO § 328 Anerkennung ausländischer Urteile”, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*, Edt: RAUSCHER, Thomas/KRÜGER, Wolfgang, C.H. Beck, 6. Auflage, München, 2020, Rn. 84 (GOTTWALD, ZPO 328); DÖRNER, Heinrich; “ZPO § 328 Anerkennung ausländischer Urteile”, *Zivilprozessordnung*, Edt: SAENGER, Ingo, Nomos, 9. Auflage, Baden-Baden, 2021, Rn. 21-22 (DÖRNER, ZPO 328); GEIMER, Reinhold: “§ 328 ZPO Anerkennung ausländischer Urteile”, *Zivilprozessordnung*, Edt: ZÖLLER, Richard, Verlag Dr. Otto Schmidt, 35. Auflage, Köln, 2024, Rz. 101-102 (GEIMER, ZPO 328); VÖLZMANN-STICKELBROCK, Barbara: “ZPO § 328 Anerkennung ausländischer Urteile”, *Zivilprozessordnung Kommentar*, Edt: PRÜTTING, Hanns/GEHRLEIN, Markus, Luchterhand Verlag, 15. Auflage, Hürth, 2023, Rn. 9-10.

⁹⁸¹ ZPO m. 723/2 hükmü uyarınca ZPO m. 328’te düzenlenen tanıma şartlarını taşımayan kararlar, Almanya’da tenfiz edilememektedir.

⁹⁸² GOTTWALD, ZPO 328, Rn. 84.

⁹⁸³ GOTTWALD, ZPO 328, Rn. 84.

Anerkennungszuständigkeit veya dolaylı yetki, *indirekte internationale Zuständigkeit*), tanıma kabul edilecektir⁹⁸⁴. Bu incelemede ilk olarak, milletlerarası yetkiyi doğuran vakıaların Almanya’da gerçekleştiği farazi olarak kabul edilecek ve gerekirse Alman yetki kurallarının yabancı mahkemede uygulandığı varsayılacaktır⁹⁸⁵. İkinci adımda, Alman usul hukuku temelinde de milletlerarası yetkinin ortaya çıkıp çıkmayacağı incelenecektir⁹⁸⁶. Bu bakımdan hangi yetki kriterine dayanıldığına bakılmaksızın kararı veren devlette herhangi bir mahkemenin milletlerarası yetkili olması tanıma açısından yeterli görülmektedir⁹⁸⁷. Öte yandan, milletlerarası yetkinin yabancı hâkim tarafından yanlış tespit edilmiş olması önem arz etmemektedir⁹⁸⁸. Eğer Alman usul hukuku uyarınca yabancı devlet mahkemesinin yetkisi tesis edilebiliyorsa tanıma da kabul edilecektir⁹⁸⁹. Alman hukuku uyarınca, yabancı devletin kendi hukuku uyarınca milletlerarası yetkiye sahip olup olmadığı değil, yalnızca Alman hukuku uyarınca milletlerarası yetkinin var olup olmadığı incelenir⁹⁹⁰. Kararı veren devletin, Alman hukukuna uygun bir yetki kuralını uygulayıp uygulamadığı önemsizdir⁹⁹¹. Yabancı mahkemenin kararı, Alman bakış açısından bilinmeyen veya aşkın olarak nitelendirilebilecek bir yetki kriterine dayanmaktaysa ve/veya ilk kararı veren mahkeme kendi hukuku uyarınca milletlerarası

⁹⁸⁴ **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 84; **STADLER**, ZPO 328, Rn. 9; **BACH**, Rn. 15; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 21-22; **GEIMER**, ZPO 328, Rn. 101-102; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn. 9-10.

⁹⁸⁵ **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 85; **STADLER**, ZPO 328, Rn. 9; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 22; **GEIMER**, ZPO 328, Rn. 102; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn. 9-10.

⁹⁸⁶ **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 85; **STADLER**, ZPO 328, Rn. 9; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 22; **GEIMER**, ZPO 328, Rn. 102; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn. 9-10.

⁹⁸⁷ **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 85; **STADLER**, ZPO 328, Rn. 9; **BACH**, Rn. 15; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 22; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn. 9-10.

⁹⁸⁸ **STADLER**, ZPO 328, Rn. 9; **BACH**, Rn. 15; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 20; BGH, 05.07.1999, NJW 1999, s. 3198.

⁹⁸⁹ **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 92,95; **STADLER**, ZPO 328, Rn. 12; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 24; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn. 9-10.

⁹⁹⁰ Alman mahkemelerinin ilgili uyumsuzluk hakkında milletlerarası yetkiye sahip olup olmadığını incelemesi için öncelikle bu uyumsuzluğu vasıflandırması gerekmektedir, bu vasıflandırma *lex fori* uyarınca yani Alman hukukuna göre yapılır. **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 85, 89; **STADLER**, ZPO 328, Rn. 9; **BACH**, Rn. 15; **GEIMER**, ZPO 328, Rn. 103; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 22; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn.10.

⁹⁹¹ **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 92; **STADLER**, ZPO 328, Rn. 9; **BACH**, Rn. 15; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 22; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn.10.

yetkiye sahip olmasa bile, Alman hukuku uyarınca milletlerarası yetkiyi haiz olması halinde tanınabilecektir⁹⁹².

Tanıma-tenfiz talebinin yapıldığı mahkeme, kararı veren yabancı mahkemenin yalnızca milletlerarası yetkiye sahip olup olmadığını inceleyecek ancak yer bakımından yetkiyi dikkate almayacaktır⁹⁹³. Örneğin Türk mahkemelerince verilen bir kararın Almanya’da tanıma-tenfize konu edilmesi halinde Alman mahkemesi yalnızca Türkiye’de milletlerarası yetkili bir mahkeme olup olmadığını inceleyecek Türk iç hukukundaki yargı çevrelerini araştırmayacaktır⁹⁹⁴. ZPO milletlerarası yetkiye ilişkin özel kurallar içermediğinden, ilgili inceleme iç hukuktaki yetki kurallarına (ZPO m. 12 vd.) göre yapılacaktır⁹⁹⁵.

Bunun yanı sıra, Alman kanunlarına göre Alman mahkemeleri belirli bir uyumsuzluk bakımından münhasır yetkiye sahipse tanıma reddedilecektir⁹⁹⁶. Yine aynı şekilde Alman kanunlarına göre üçüncü bir devletin mahkemeleri münhasır yetkili olarak tespit edilmişse bu üçüncü devlet, kararın verildiği devletin milletlerarası yetkisini kabul etmediği sürece tanıma yine reddedilecektir⁹⁹⁷.

Somut bir örnek üzerinden devam edecek olursak, Türkiye’de ikamet eden (T), Avrupa turu esnasında Almanya’da üretilmiş bir telefonu İsviçre’de iken satın almış ve bu telefon kendisi Belçika’da iken patlayarak zarara sebep olmuş olsun. Bu örnek incelendiğinde ne haksız fiilin işlendiği yer ne de zarar yeri Türkiye’de bulunmaktadır ve mahkeme ile uyumsuzluk arasındaki tek bağlantı (T)’nin Türkiye’de ikamet ediyor olmasıdır. Burada

⁹⁹² **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 86, 92; **STADLER**, ZPO 328, Rn. 9; **BACH**, Rn. 15; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 22; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn.10.

⁹⁹³ **STADLER**, ZPO 328, Rn. 9; **GEIMER**, ZPO 328, Rn. 103; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 22.

⁹⁹⁴ **STADLER**, ZPO 328, Rn. 9; **GEIMER**, ZPO 328, Rn. 103; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 22.

⁹⁹⁵ **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 92; **STADLER**, ZPO 328, Rn. 10; **BACH**, Rn. 15; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 22; **GEIMER**, ZPO 328, Rn. 102-103; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn.12.

⁹⁹⁶ **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 91; **BACH**, Rn. 15.1; **GEIMER**, ZPO 328, Rn. 149; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn.13.

⁹⁹⁷ **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 91; **BACH**, Rn. 15.1; **GEIMER**, ZPO 328, Rn. 149; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn.13.

haksız fiilin işlendiği yer, üretim yeri olan Almanya ve piyasaya sürülme yeri olan İsviçre’de, zarar yeri ise Belçika’da bulunmaktadır. Bay T’nin Alman üreticiye açtığı tazminat davasını kazanıp, bu kararı Almanya’da tenfiz ettirmek istemesi halinde, Alman mahkemesi kendisinin tanıma-tenfiz kararı vermekte yetkili olup olmadığını tespit için esas olarak ZPO m. 32 hükmüne göre inceleme yapacaktır⁹⁹⁸. Bunun yanı sıra ilgili uyuşmazlık bakımından Alman mahkemelerinin milletlerarası yetkisini doğuran başka bir yetki kuralı mevcut ise bunları da ayrıca inceleyecektir⁹⁹⁹. ZPO m. 32 uyarınca haksız fiilin işlendiği yer, zarar yeri ve zararın gerçekleşme ihtimalinin bulunduğu yer mahkemelerinin yetkisi kabul edilmiştir. Somut örnekte, ZPO m. 32’de belirlenen yerlerden hiçbirisi Türkiye’de bulunmadığından ilgili madde uyarınca Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi doğmayacak ve tanıma-tenfiz talebi reddedilecektir. Davalı üreticinin Türkiye’de malvarlığının bulunmadığı ihtimalde de, (T) zararını tazmin edemeyecek ve böylelikle hem zaman kaybına hem de yargılama masrafları sebebiyle maddi kayba uğrayacaktır¹⁰⁰⁰. Bu örnekten de görülebileceği üzere yalnızca zarar görenin yerleşim yeri yetki kriterine dayanılarak verilen kararların başka hukuk düzenleri tarafından da kabul görmemesi oldukça muhtemeldir.

Kanaatimizce, zarar görenin yerleşim yeri mahkemelerinin yetkili olması haksız fiilin işlendiği yer veya zarar yeri kriterinin bu mahkemeleri işaret etmesi halinde mümkün olmalıdır. Safi ekonomik zararlar söz konusu olduğunda, eğer zarara uğrayan malvarlığı belirli bir şekilde diğer malvarlığından ayırt edilememekteyse ve haksız fiil mağdurunun malvarlığı da yerleşim yerinde yoğunlaşmaktaysa, zararın etkilerini gösterdiği yerin, zarar görenin yerleşim yeri olması gerektiğini düşünüyoruz¹⁰⁰¹. Zarar görenin yerleşim yerine dayanılarak milletlerarası yetki tesis ediliyor olmasının tersine bu düşüncemizin

⁹⁹⁸ **STADLER**, ZPO 328, Rn. 10; **GEIMER**, ZPO 328, Rn. 118; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn.13.

⁹⁹⁹ **GOTTWALD**, ZPO 328, Rn. 86, 92; **STADLER**, ZPO 328, Rn. 9; **BACH**, Rn. 15; **DÖRNER**, ZPO 328, Rn. 22; **VÖLZMANN-STICKELBROCK**, Rn.10.

¹⁰⁰⁰ **ÖZEL**, s. 34-35; **DARDAĞAN**, s. 78.

¹⁰⁰¹ Bkz. dn. 633.

davacı ile davalı arasındaki menfaat dengelerini zedeleyici nitelikte olmadığı kanısındayız.

Daha önce açıkladığımız üzere haksız fiillere ilişkin davalarda yetkiyi düzenleyen SZPO m. 36, HMK m. 16 aynı yetki kriterlerini barındırmaktadır¹⁰⁰². Ancak İsviçre hukukunda Türk hukukundan farklı olarak yabancılık unsuru taşıyan haksız fiil uyuşmazlıklarında milletlerarası yetki SZPO uyarınca değil, IPRG uyarınca tesis edilmektedir¹⁰⁰³. İsviçre kanun koyucusu, zarar görenin yerleşim yeri yetki kriterini bu bölümde açıkladığımız çekinceler nedeniyle IPRG m. 129 hükmüne bilinçli olarak aktarmamıştır.

İşte açıklanan tüm bu sebepler dolayısıyla Türk hukukunda da, ilk seçenek olarak, ya aynı IPRG’de olduğu gibi yabancılık unsuru taşıyan haksız fiil uyuşmazlıkları bakımından ayrı bir yetki kuralı getirilmesi suretiyle ilgili yetki kriterinin söz konusu hükmün kapsamı dışında bırakılması ya da, ikinci bir seçenek olarak, HMK m. 16’dan zarar görenin yerleşim yeri yetki kriterinin çıkartılması veya en azından yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından uygulanmayacağına açıkça düzenlenmesinin isabetli olacağı kanaatindeyiz¹⁰⁰⁴. Nitekim, ilgili yetki kriteri yalnızca milletlerarası usul hukuku perspektifinden değil medeni usul hukuku perspektifinden de isabetsiz bir düzenleme olarak değerlendirilmektedir¹⁰⁰⁵.

¹⁰⁰² **ÖZEL**, s. 33; **SARIÖZ**, s. 177; **VOLKEN/GÖKSU**, s. 593; **CHEVALIER/HEDINGER**, s. 324; **SCHMID/WEBER**, s. 274.

¹⁰⁰³ **VOLKEN/GÖKSU**, s. 583; **BUHR/GABRIEL/SCHRAMM**, s. 552; **RODRIGUEZ/KRÜSI/UMBRICHT**, Rn. 2; **KREN KOSTKIEWICZ**, s. 266; BGE 135 III 188; BGE 134 III 477; BGE 131 III 79.

¹⁰⁰⁴ **VOLKEN/GÖKSU**, s. 593; **SCHMID/WEBER**, s. 274.

¹⁰⁰⁵ **ÖZEL**, s. 34; **EKŞİ**, Tanıma-Tenfiz, s. 281; **DARDAĞAN**, s. 145-146; **EKŞİ**, Milletlerarası Yetki, s. 57; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE**, s. 480, dn. 130; **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 583-584; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 17-18; **GÖRGÜN/BÖRÜ/KODAKOĞLU**, s. 126.

SONUÇ

Sanayi devriminin bir sonucu olarak üretim miktarlarının kayda değer ölçüde artması, üreticilerin ürünlerini sürecekle yeni piyasalar aramalarına yol açmış ve böylelikle küreselleşmenin de etkisiyle ürünler yalnızca iç pazarda değil, birden çok yabancı devletin piyasasında kendine yer edinmiştir. Günümüzde, piyasada bulunan ürünlerin azımsanamayacak bir kısmı yabancı üreticiler tarafından üretilmekte ve başka ülkelerde nihai kullanıcılar tarafından iktisap edilmektedirler. Piyasada bulunan ürünlerin miktarındaki bu radikal artış ve üretim süreçlerinde ileri teknolojilerin kullanılması, hatalı ürünlerden kaynaklanan zararlı neticelerin de doğru orantılı bir şekilde artmasına sebep olmuştur. Bu bakımdan, hatalı bir üründen zarar gören kişilere yönelik bir koruma gerekliliği hasıl olmuştur. Hatalı üründen zarar gören kişi ile üretici arasında çoğu durumda bir sözleşme ilişkisi bulunmadığından, bu kişiler çoğunlukla aracılar (ithalatçı, dağıtıcı) ile bir sözleşme akdederek hatalı ürünleri iktisap etmektedirler. Dolayısıyla, bir ürünün hatalı olması sebebiyle meydana gelen zararlarda, doğrudan üreticiye karşı bir tazminat talebinde bulunma fikri, ilk bakışta çok uzak ve hatta imkânsız gibi gözükmektedir.

Zaman içerisinde ürün sorumluluğu kurumunun sözleşmesel sorumluluktan kusursuz sorumluluğa evrilmesi ile hatalı bir üründen zarar gören kişilerin, doğrudan üreticinin sorumluluğuna başvurma imkanları doğmuştur. Hatalı bir üründen zarar gören kişinin kusursuz sorumluluk hükümlerine dayanarak doğrudan üreticiye başvurma imkânı, milletlerarası usul hukuku bakımından da bazı soruları beraberinde getirmiştir. Çalışmamızın konusunu oluşturan yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin hangi esaslar çerçevesinde tesis edileceği hususu da bu sorulardan birisine vücut vermektedir.

Çalışmamızda da ifade edildiği üzere, Türk hukukunda yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıkları bakımından HMK m. 16 hükmü uygulama alanı bulmaktadır. Ancak ürün sorumluluğunu HMK m. 16 perspektifinden ele alan çok sayıda öğretici görüşü ve yargı kararı mevcut olduğundan söz etmek güçtür. Bu sebeptendir ki, çalışmamızda öncelikle yabancılık unsuru taşıyan ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında

milletlerarası yetkinin tespiti meselesi, çeşitli hukuk düzenleri perspektifinden ele alınmıştır. Zira ilgili hukuk düzenlerinin konuya yaklaşımı, Türk hukuku açısından ileri sürdüğümüz görüş ve öneriler bakımından büyük rol oynamıştır.

Gerek Brüksel Ibis Tüzüğü gerek Alman hukuku gerek İsviçre hukukunda, ilgili uyuşmazlıklar bakımından haksız fiilin işlendiği yerin, hatalı ürünün üretim yerinde bulunduğu kabul edilmektedir. Bu kabul, üretim yeri mahkemelerinin vakıalara ve delillere olan özel yakınlığından kaynaklanmaktadır. Nitekim ürünlerdeki hataya sebep olan vakıalar çoğunlukla burada gerçekleşmekte ve böylelikle de hataya ilişkin deliller daha kolay toplanabilmektedir. Ayrıca üretim yeri mahkemeleri, uluslararası adli iş birliği enstrümanlarına mümkün olduğunca az başvurarak, delil (tanık, bilirkişi incelemesi, keşif vb.) toplayabildiklerinden, bu kabul usul ekonomisi ilkesine de hizmet etmektedir.

Ancak öğretide, haksız fiilin işlendiği yer olarak üretim yeri yerine, ürünün piyasaya sürüldüğü yerin esas alınması gerektiğini ileri süren yazarlar da bulunmaktadır. Buraya kadar yapılan açıklamalardan da anlaşılabilir olduğu üzere, anılan iki yetki kriterinin de olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Bunlar içerisinde tüm uyuşmazlıklar bakımından tatmin edici sonuçlar doğuracağı kesin olarak öngörülebilir bir kriter bulunduğunu söylemek güçtür. Kanaatimizce, öğretide *Mankowski* tarafından ileri sürülmüş ve karma nitelikteki görüş, -yukarıda da açıklandığı üzere- bu olumsuz yönlerin olabildiğince bertaraf edilmesine katkı sağlayabilecek bir niteliktedir. İlgili görüş, ürünün piyasaya sürüldüğü yer, üretim yeri kavramının kapsamı içerisine dahil edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Hatalı üründe sebebiyle meydana gelen safi ekonomik zararlar söz konusu olduğunda, - tipik ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında yaptığımız açıklamalar doğrultusunda- hem ilgili ürünlerin üretildiği yerin hem de ürünlerin piyasaya sürüldüğü yerin haksız fiilin işlendiği yer olarak kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira, üreticinin kasti bir aldatma eylemi veyahut ihmal yoluyla ihlal ettiği bir bilgilendirme yükümlülüğü mevcut olduğundan, ilgili eylemler nihai kullanıcıların taahhüt işlemlerinde bulunması konusunda belirleyici olmaktadır.

Avrupa Birliği, Alman, İsviçre ve Türk hukukundaki öğreti görüşleri ve yargı kararları ışığında, tipik ürün sorumluluğu uyuşmazlıklarında zarar yeri, ürünün amacına uygun olarak kullanımı sırasında, doğrudan zararın meydana geldiği yerde bulunmaktadır.

Safi ekonomik zararlar söz konusu olduğunda, zarar yeri, kanaatimizce ilgili taahhüdün gerçekleştiği yerde tespit edilmelidir. Türk hukukunda taahhüt ve tasarruf işlemleri, ayrı hukuki işlemler olarak değerlendirilmektedirler. Taahhüt işlemleri, taahhütte bulunan kişinin pasiflerinde artışa yol açmaktadır. Konumuz bakımından taahhüt işlemi, üreticinin verdiği yanlış, eksik veya aldatıcı bilgi sonucunda gerçekleştiğinden, pasiflerdeki bu artış nihai kullanıcının iradesiyle örtüşmemektedir. Kanaatimizce, Türk hukuku bakımından taahhüt işleminin tamamlanması zararın nihai kullanıcı açısından gerçekleşmesi için yeterli kabul edilmeli ve tasarruf işleminin de gerçekleşmesi de aranmamalıdır. Nitekim, Alman yargı kararlarında da ifade edildiği üzere tasarruf işleminin gerçekleşmesi yalnızca taahhüt işlemiyle gerçekleşen ve nihai kullanıcının pasiflerinin artmasıyla somutlaşan zararın devamı niteliğinde olacaktır.

Zararın etkilerini gösterdiği yer mahkemelerinin de milletlerarası yetkisinin tesis edilip edilemeyeceği Türk hukuku açısından belirsizliğini korumaktadır. Yukarıda detaylıca açıklandığı üzere, Alman hukukunda hem zarar yeri hem de zararın etkilerini gösterdiği yer mahkemelerinin yetkisi kabul edilirken, İsviçre hukukunda yalnızca zarar yeri mahkemelerinin yetkisi kabul edilmektedir. Avrupa Birliği hukukunda ise, zarar yeri, - somut olaydaki “özel koşulların” da bu yetki tesisini desteklemesi halinde- istisnai olarak zararın etkisini gösterdiği yerde tespit edilmektedir. Kanaatimizce, Türk hukuku bakımından, Alman hukukundaki anlayışı benimsemek daha isabetli görünmektedir. Bu doğrultuda HMK m. 16 bağlamında zarar yeri, yanlış, eksik veya aldatıcı bilgi sonucunda zarar görenin taahhüt işlemini gerçekleştirdiği yerde tespit edilmelidir. Zararın etkilerini gösterdiği yer ise somut olayın unsurlarına bağlı olarak farklı yerlerde tespit edilebilmektedir. Eğer zarar gören malvarlığı, haksız fiil mağdurunun diğer malvarlığından belirli bir şekilde ayırt edilebiliyorsa, zararın etkilerini gösterdiği yer bu belirli malvarlığının bulunduğu yerde tespit edilmelidir. Eğer zarara uğrayan malvarlığı belirli bir şekilde diğer malvarlığından ayırt edilememekteyse ve haksız fiil mağdurunun

malvarlığı da yerleşim yerinde yoğunlaşmaktaysa, zararın etkilerini gösterdiği yer zarar görenin yerleşim yerinde tespit edilmelidir.

Alman hukukundaki bu anlayışın benimsenmesi aynı zamanda şartların oluşması halinde “zarar görenin yerleşim yeri” mahkemelerinin yetkisinin objektif bir yetki kriteri vasıtasıyla tesis edilmesine katkı sağlayacaktır. Zira, yukarıda ele alındığı üzere, mahkeme ile uyuşmazlık arasında başka bir bağlantı bulunmaksızın yalnızca davacının yerleşim yerine dayanılarak milletlerarası yetkinin tesis edilmesi hem uyuşmazlık ile mahkeme arasındaki bağlantının zayıflığından hem de sadece davacının, mahkeme ile bağlantısını esas alarak davalıya yönelik bir ayrımcılık içerdiğinden, kural olarak bir aşkın yetki kuralı niteliğindedir: Zarar görenin yerleşim yeri kriteri, HMK m. 16’da ayrı bir yetki kriteri olarak düzenlendiğinden davacı, uyuşmazlık ile kendi yerleşim yeri mahkemeleri arasındaki makul bir bağlantıya dayanmadan da davasını bu mahkemelerde açabilecektir. Zarar görenin yerleşim yeri kriteri yerine Alman hukukundaki zarar yeri ve zararın etkilerini gösterdiği yer ayrımının benimsenmesi halinde ise, hem belirli şartların oluşması halinde zarar görenin yerleşim yeri mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tesis edecek hem de bu uyuşmazlıklarda mahkeme ile uyuşmazlık arasında gerçek ve yeterli bir bağlantı sağlanmış olacağından, aşkın yetkiye ilişkin çekincelerin olabildiğince önüne geçilmiş olacaktır. Zarar görenin yerleşim yeri yetki kriteri, davacıyı, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut meydana gelme ihtimalinin bulunduğu yerde dava açma külfetinden kurtararak onu korumayı amaçlamaktadır. Ancak bu koruma amacıyla getirilen yetki kriterinin, yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda, zarar gören açısından tam tersi bir etki yaratması da mümkündür.

HMK ile getirilen “zarar görenin yerleşim yeri” yetki kriteri, öğretilerde birçok yazar tarafından eleştirilmektedir. İlk olarak, zarar görenin yerleşim yeri yetki kriteri Kıta Avrupası hukuk sisteminde yetkiye ilişkin en temel ilke olan *actor sequitur forum rei* ilkesine aykırı bir niteliktedir. Bu doğrultuda, bir kişi aleyhine talepte bulunacak taraf, davasını aleyhine talepte bulunduğu kişinin yerleşim yerinde açmalıdır. Aksinin kabulü davacı ile davalı arasındaki menfaat dengesini, davalı aleyhine zedeleyebilecek niteliktedir.

İlgili hükme getirilen eleştirilerden en önemlisi ise, zarar görenin yerleşim yeri yetki kriterinin bir aşkın yetki kuralı tesis edebileceğine ilişkindir. Özellikle yetkili mahkeme ile uyuşmazlık arasındaki bağlantıyı gözetmeksizin yalnızca davacının yerleşim yerine bağlı olarak getirilen yetki kriterleri, kural olarak aşkın yetki kuralı olarak değerlendirilmektedirler. Nitekim bu tür yetki kriterleri, hem uyuşmazlık ile mahkeme arasındaki bağlantının zayıflığından hem de sadece davacının, mahkeme ile bağlantısını esas alarak davalıya yönelik bir ayrımcılık içerdiğinden, milletlerarası usul hukuku öğretisinde kabul görmemektedir.

İşbu açıklamalar doğrultusunda, HMK m. 16’da düzenlenen “zarar görenin yerleşim yeri yetki kriterinin bir aşkın yetki kuralı olduğu kanaatindeyiz. Nitekim ilgili hüküm uyarınca zarar gören; haksız fiilin işlendiği yerin, zarar yerinin veya zararın gerçekleşme ihtimalinin bulunduğu yerin Türkiye’de bulunup bulunmadığını dikkate almaksızın, yalnızca yerleşim yerinin Türkiye’de olmasına dayanarak davasını açabilecektir. Dolayısıyla mahkeme ile uyuşmazlık arasındaki tek bağlantı zarar görenin yerleşim yerinin Türkiye’de bulunması olacaktır. Böylelikle de yalnızca davacının menfaatleri gözetilmiş olduğundan, davacı ile davalı arasındaki menfaat dengesi bozulacaktır.

Aşkın yetkinin olumsuz sonuçlarından belki de en önemlisi, bir aşkın yetki kuralına dayanılarak verilen kararların, yabancı devlet mahkemelerinde tanıma-tenfiz engeli teşkil etmesidir. Günümüzde çoğu devlet, bir aşkın yetki kuralına dayanarak verilen kararların tanıma-tenfiz işlemine konu edilmesini engellemek adına iç hukuklarında düzenlemeler yapmaktadırlar.

Yukarıda açıklandığı üzere, HMK m. 16 hükmü haksız fiillerden doğan uyuşmazlıklara ilişkin özel yetki kuralı olan SZPO m. 36 ile aynı yetki kriterlerini barındırmaktadır. Ancak İsviçre hukukunda, yabancılık unsuru taşıyan haksız fiil uyuşmazlıkları söz konusu olduğunda milletlerarası yetkinin tesisi, SZPO m. 36 uyarınca değil, IPRG m. 129 uyarınca gerçekleştirilmektedir. IPRG m. 129 hükmü incelendiğinde, “zarar görenin yerleşim yeri” yetki kriterine yer verilmediği gözlemlenmektedir. Nitekim İsviçre kanun koyucusu, zarar görenin yerleşim yeri yetki kriterini, yukarıda açıkladığımız çekinceler nedeniyle IPRG m. 129 hükmüne bilinçli olarak aktarmamıştır. Kanaatimizce, bu husus

da ilgili yetki kriterinin yabancılık unsuru taşıyan haksız fiil uyuşmazlıklar bakımından uygun bir yetki kriteri olmadığını destekler niteliktedir.

Sonuç olarak HMK m. 16 hükmündeki “zarar görenin yerleşim yeri” yetki kriterinin yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar açısından uygun bir yetki kriteri olmadığı kanaatindeyiz. Kanaatimizce Türk hukukunda da -İsviçre kanun koyucusunun IPRG düzenlemesinde yaptığı gibi- yabancılık unsuru taşıyan haksız fiil uyuşmazlıkları bakımından ayrı bir yetki kuralının getirilmesi düşünülebilir. Bunun yanı sıra, HMK m. 16’dan zarar görenin yerleşim yeri yetki kriterinin çıkartılması veya en azından yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından uygulanmayacağını açıkça düzenlenmesi de isabetli bir gelişme olarak değerlendirilebilecektir.

KAYNAKÇA

- AKÇURA KARAMAN;** Tuğba, Üreticinin Ayıplı Ürününün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008. (Ürün Sorumluluğu)
- AKKAN,** Mine: Haksız Fiilden Kaynaklanan Davalarda Yetkili Mahkeme, “*Medeni Usul Hukuku Cilt I*”, On İki Levha Yayıncılık, Edt: PEKCANITEZ, Hakan/ÖZEKES, Muhammet/AKKAN, Mine/TAŞ KORKMAZ, Hülya, 15. Bası, İstanbul, 2017.
- ALANGOYA,** Yavuz/**YILDIRIM,** Kamil/**YILDIRIM,** Nevhis Deren: Medeni Usul Hukuku Esasları, Beta Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, 2011.
- ANTALYA,** O. Gökhan/**TOPUZ,** Murat: Medeni Hukuk Cilt I, Seçkin Yayınları, 3. Bası, Ankara, 2019.
- ANTOMO,** Jennifer; “Brüssel Ia-VO Art. 1 [Anwendungsbereich]”, *Beck’scher Online-Kommentar Zivilprozessordnung*, Edt: VORWERK, Volkert/WOLF, Christian, C.H. Beck, München, 2023. (EuGVVO)
- ANTOMO,** Jennifer: *Gerichtsstand bei Klagen von Fahrzeugkäufern gegen VW in anderem Mitgliedstaat Anmerkung von Dr. Jennifer Antomo*, Fachdienst Zivilrecht- LMK, Heft 3-4, 2021, 806285. (Dieselskandal)
- ARMBRÜSTER,** Christian: *Schadensersatzklage gegen VW wegen Dieselskandal auch in EU-Mitgliedstaat des Erwerbs des manipulierten Kfz („Verein für Konsumenteninformation“)*, Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht – EwiR, Heft 18, 2020, s. 573-574.
- ATAMER,** Yeşim / **KURTULAN GÜNER,** Gökçe: *Ürün Güvenliği Ve Teknik Düzenlemeler Kanunu İle İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözülmüş Müdür?*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.70, S.2, Mayıs 2021, s. 543-588.
- AYDOS,** Oğuz Sadık: *Ürün Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

- BACH**, Ivo: “ZPO § 328 Anerkennung ausländischer Urteile”, *Beck’scher Online-Kommentar Zivilprozessordnung*, Edt: VORWERK, Volkert/WOLF, Christian, C.H. Beck, München, 2023.
- BACHMEIER**, Tobias/**FREYTAG**, Martin: *Neues zum europäischen Deliktgerichtsstand bei reinen Vermögensschäden im internationalen Warenverkehr*, RIW – Recht der Internationalen Wirtschaft, Heft 06, 2020, s. 337-342.
- BACHMEIER**, Tobias/**FREYTAG**, Martin: *RIW-Kommentar*, RIW – Recht der Internationalen Wirtschaft, Heft 09-10, 2020, s. 606-607.
- BAŞ**, Seda: *7223 Sayılı Kanun Kapsamında Ürün Sorumluluğu Kavramına Genel Bir Bakış*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 52, Ekim 2022, s. 349-382.
- BAŞOĞLU**, Başak: *Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 2, 2015, s. 29-56.
- BENDTSEN**, Ralf; ZPO § 32 Besonderer Gerichtsstand der unerlaubten Handlung, “*Zivilprozessordnung*”, Edt: SAENGER, Ingo, Nomos, 9. Auflage, Baden-Baden, 2021.
- BERKİN**, Necmeddin B.: *Medeni Usul Hukuku Esasları*, Hamle Matbaası, İstanbul, 1969.
- BİLGE**, Necip/**ÖNEN**, Ergun; *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri*, Sevinç Matbaası, Üçüncü Baskı, Ankara, 1978.
- BOHNET**, François/**DROESE**, Lorenz: *Präjudizienbuch ZPO*, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2018.
- BUHR**, Axel/**GABRIEL**, Simon/**SCHRAMM**, Dorothee: Art. 129, “*Internationales Privatrecht Art. 1-200 IPRG CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*”, Edt: FURRER, Andreas/**GIRSBERGER**, Daniel/**MÜLLER-CHEN**, Markus, Schultess Juristische Medien, 3. Auflage, Zurich, 2016.
- BUHR**, Axel/**SIMON**, Gabriel/**SCHRAMM**, Dorothee: Art. 1, “*Internationales Privatrecht Art. 1-200 IPRG CHK – Handkommentar zum Schweizer*

Privatrecht”, Edt: FURRER, Andreas/GIRSBERGER, Daniel/MÜLLER-CHEN, Markus, Schultess Juristische Medien, 3. Auflage, Zurich, 2016.

CAN, Hacı/TUNA, Ekin, Milletlerarası Usul Hukuku, Adalet Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2022.

CHEVALIER, Marco/HEDINGER, Martin: ZPO Art. 36 Grundsatz, “*Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO)*”, Edt: SUTTER-SOMM, Thomas/HASENBÖHLER, Franz/LEUENBERGER, Christoph, Schultess Juristische Medien AG, 3. Auflage, Zürich, 2016.

COCHRAN JR, Robert F.: *Dangerous Products and Injured Bystanders*, Kentucky Law Journal, V. 81, I. 3, 1993, s. 687-725. **ÇAĞLAYAN AKSOY, Pınar**: Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.

ÇAKIRCA, Seda İrem: Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zarar Kuramı, Yayımlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.

ÇEKİN, Mesut Serdar: *Uluslararası Normların Özel Hukuka ve Hukuk Metodolojisine Etkisi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 74, S. 2, 2016, s. 645-674.

ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Yayınevi, 17. Bası, İstanbul, 2021.

ÇELT, Damla Özden: *Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu*, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S. 1, 2021, s. 73-114.

DARDAĞAN, Esra: Milletlerarası Usul Hukukunda Aşkın Yetki Kavramı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2005.

DEMİR GÖKYAYLA, Cemile: Ticari Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.

- DICKINSON**, Andrew; “Background and Introduction to the Regulation”, *The Brussels I Regulation Recast*, Edt: DICKINSON, Andrew/LEIN, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- DIETZE**, Jan: *EuGH: EuGVVO: Zuständigkeit am Handlungsort in Produkthaftungsfällen Anmerkung von Rechtsanwalt Jan Dietze*, *EuZW - Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, Heft 06, 2014, s. 232-235.
- DOĞAN**, Vahit: *Milletlerarası Özel Hukuk*, Savaş Yayınevi, 8. Baskı, Ankara, 2022.
- DÖRNER**, Heinrich; “EuGVVO Art. 7”, *Zivilprozessordnung*, Edt: SAENGER, Ingo, Nomos, 9. Auflage, Baden-Baden, 2021. (EuGVVO)
- DÖRNER**, Heinrich; “ZPO § 328 Anerkennung ausländischer Urteile”, *Zivilprozessordnung*, Edt: SAENGER, Ingo, Nomos, 9. Auflage, Baden-Baden, 2021. (ZPO 328)
- EKŞİ**, Nuray: *Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi*, Beta Basım Yayın, 2. Bası, İstanbul, 2000. (Milletlerarası Yetki)
- EKŞİ**, Nuray: *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Beta Basım Yayın, 2. Baskı, İstanbul, 2020. (Tanıma-Tenfiz)
- EREN**, Fikret: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, 18. Baskı, Ankara, 2015.
- FAIRGRIEVE**, Duncan/**HOWELLS**, Geraint/**MØGELVANG-HANSEN**, Peter/**STRAETMANS**, Gert/**VERHOEVEN**, Dimitri/**MACHNIKOWSKI**, Piotr/**JANSSEN**, André/**SCHULZE**, Reiner: *Product Liability Directive, “European Product Liability An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies (Principles of European Tort Law”*, Edt: MACHNIKOWSKI, Piotr, Intersentia, 2016.
- FREITAG**, Robert: *Internationale Zuständigkeit für Produkthaftungsklagen*, LMK – Fachdienst Zivilrecht, Heft 02, 2014, 355576.
- FURRER**, Martin: *ZPO Art. 36, Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO) SHK-Stämpfli Handkommentar*, Edt: Baker & McKenzie, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2010.

- GAYRETLİ AYDIN**, Seda: *Yapay Zekanın Ürün Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- GEIMER**, Reinhold; “EuGVVO Art. 7 [Besondere Gerichtsstände]”, *Europäisches Zivilverfahrensrecht*, Edt: GEIMER, Reinhold/SCHÜTZE, Rolf A., C.H. BECK, 4. Auflage, München, 2020. (EuGVVO)
- GEIMER**, Reinhold: “§ 328 ZPO Anerkennung ausländischer Urteile”, *Zivilprozessordnung*, Edt: ZÖLLER, Richard, Verlag Dr. Otto Schmidt,, 35. Auflage, Köln, 2024. (ZPO 328)
- GEORGE**, Martin: “General Provisions”, *The Brussels I Regulation Recast*, Edt: DICKINSON, Andrew/LEIN, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- GOTTWALD**, Peter; “Brüssel Ia-VO Art. 7”, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Edt: RAUSCHER, Thomas/KRÜGER, Wolfgang, C.H. Beck, 6. Aufl., München, 2022. (EuGVVO)
- GOTTWALD**, Peter; “ZPO § 328 Anerkennung ausländischer Urteile”, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*, Edt: RAUSCHER, Thomas/KRÜGER, Wolfgang, C.H. Beck, 6. Auflage, München, 2020. (ZPO 328)
- GOTTWALD**, Peter: “Gerichtsstand für unerlaubte Handlungen”, *Internationales Zivilprozessrecht*, Edt: NAGEL, Heinrich/GOTTWALD, Peter, Otto Schmidt, 8. Auflage, 2020. (IZPR)
- GÖRGÜN**, L. Şanal/**BÖRÜ**, Levent/**KODAKOĞLU**, Mehmet: *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, 12. Baskı, Ankara, 2023.
- HARBARTH**, Stephan: “Produkthaftung im weiteren Sinne”, *Handbuch Managerhaftung*, Edt: KRIEGER, Gerd/SCHNEIDER, Uwe H., Otto Schmidt, 4. Auflage, Köln, 2023.
- HARTLEY**, Trevor; *International Commercial Litigation*, Cambridge University Press, 3rd Edition, Cambridge, 2020.
- HAVUTÇU**, Ayşe: *Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

- HEINRICH**, Christian; ZPO § 32; “*Zivilprozessordnung*”; Edt: MUSIELAK, Hans-Joachim/VOIT, Wolfgang; Verlag Franz Vahlen, 20. Neubearbeitete Auflage, München, 2023.
- HESS**, Burkhard; *Europäisches Zivilprozessrecht*, De Gruyter, 2. Auflage, Berlin, 2020.
- HESS**, Hans-Joachim: Produkthaftpflichtgesetz (PrHG) Bundesgesetz über die Produkthaftpflicht vom 18. Juni 1993, Stämpfli Verlag AG, 3. Auflage, Bern, 2016.
- ILLMER**, Martin: “Scope and Definitions” *The Brussels I Regulation Recast*, Edt: DICKINSON, Andrew/LEIN, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- JÄSCHKE**, Marvin / **SEIDEL**, Andreas: “Produkt- und Produzentenhaftung”, *Schadenrecht*, Edt: **PARDEY**, Frank / **BALKE**, Rüdiger / **LINK**, Jöchen, Nomos, Baden-Baden, 2023.
- JENARD**, Paul; Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters (Jenard Report), Official Journal of the European Communities, C. 59, V. 22, Brussels, 1979.
- KANIŞLI**, Erhan: *Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu*, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 78, S. 3, 2020, s. 1413-1468. (ÜGTDK)
- KANIŞLI**, Erhan: *Ürün Sorumluluğunda Zarar*, “*Ürün Sorumluluğu Sorumluluk Hukuku Konferansları – I*”, Edt: ATAMER, Yeşim M./BAYSAL, Başak, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022. (Zarar)
- KAPLANCIKLI**, Zafer Asım/**CAN**, Özgür Devrim: İlaç ve Tedavi ile İlgili Temel Kavramlar, “*Temel İlaç Bilgisi ve Akılcı İlaç Kullanımı*”, Edt: KAPLANCIKLI, Asım, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2018,
- KARADEMİR AYDEMİR**, Dilek: *Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi*, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2019.
- KARAMAN**, Tuba: *Üreticinin Sorumluluğu*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (28-29 Mayıs 2009), Ankara Gazi Üniversitesi, Ankara, 2009. (Sempozyum)

- KILIÇOĞLU**, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 24. Bası, Ankara, 2020.
- KIRCA**, Çiğdem: Ürün Sorumluluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2007.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, Necip: Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.
- KREN KOSTKIEWICZ**, Jolanta: Art. 1, “*IPRG/LugÜ Kommentar Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht, Lugano-Übereinkommen und weitere Erlasse OFK – Orell Füssli Kommentar*”, Orell Füssli Verlag, 2. Auflage, Zürich, 2019.
- KURT**, Leyla Müjde; *Avrupa Birliği Ürün Sorumluluğu Direktifi ve Yeni Direktif Önerisi Işığında Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğunda Sorumlu Kişilerin Belirlenmesi*, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, C. 22, No. 2; 2022, s. 359-392.
- KURTULAN**, Gökçe: *Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 23, S. 1, s. 465-504.
- KURU**, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt I, Demir Demir Müşvairlik ve Yayıncılık, 6. Baskı, İstanbul, 2001.
- KURU**, Baki: Medeni Usul Hukuku, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- LASCHET**, Carsten: “Produkthaftung als Rechtsgüterschutz Dritter”, HGB-Handelsgesetzbuch Kommentar, Edt: von WESTPHALEN, Friedrich Graf/HAAS, Ulrich/MOCK, Sebastian/WÖSTMANN, Heinz, Otto Schmidt, 6. Auflage, Köln, 2023.
- LEHMANN**, Matthias; “Special Jurisdiction”, *The Brussels I Regulation Recast*, Edt: DICKINSON, Andrew/LEIN, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015. (Special Jurisdiction)
- LEHMANN**, Matthias: Deliktsgerichtsstand bei Klagen von Fahrzeugkäufern gegen VW, Neue Juristische Wochenschrift- NJW, Heft 39, 2020, s. 2869-2872. (Dieselskandal)
- LEHMANN**, Matthias: *Where does Economic Loss Occur?*, Journal of Private International Law V.7, No. 3, 2011, s. 527-550. (Economic Loss)

- LEIBLÉ**, Stefan; “Artikel 7 Brüssel Ia-VO”, *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/ EuIPR Kommentar – Band I*, Edt: RAUSCHER, Thomas, Otto Schmidt, Köln, 2021,
- LEIN**, Eva; “Special Jurisdiction”, *The Brussels I Regulation Recast*, Edt: DICKINSON, Andrew/LEIN, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- LINKE**, Hartmut/**HAU**, Wolfgang: “*Einzelne gesetzliche Gerichtstände*”, Internationales Zivilverfahrensrecht, Edt: LINKE, Hartmut/**HAU**, Wolfgang, Otto Schmidt, 8. Auflage, Köln, 2021.
- LOHN**, Stefan K./**PENNERS**, Anja Katharina: *Der Klägergerichtsstand nach Art. 7 Nr. 2 EuGVVO*, EWS -Europäisches Wirtschafts- und Steuerrecht, Heft 01, 2021, s. 35-38.
- LUTZI**, Tobias/**WIEGAND**, Wolfgang: “Art. 6 Rom II-VO”, *juris PraxisKommentar BGB Band 6- Internationales Privatrecht und UN-Kaufrecht*, Edt: HERBERGER, Maximilian/**MARTINEK** M.C.J., Michael/**RÜßMANN**, Helmut/**WETH**, Stephan/**WÜRDINGER**, Markus, juris GmbH, Saarbrücken, 2023.
- MANKOWSKI**, Peter, “Anwendungsbereich und Begriffsbestimmungen”, *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR / EuIPR Kommentar – Band I*, Otto Schmidt, 5. Auflage, Köln, 2021. (EuZPR)
- MANKOWSKI**, Peter: Deliktsrechtliche Ausweichklausel, Handlungsort und Gewichtung, Recht der Internationalen Wirtschaft- RIW, Heft 03, 2021, s. 93-103. (Ausweichklausel)
- MANKOWSKI**, Peter: *Zur internationalen Zuständigkeit am Erfolgsort der Produkthaftung („Zuid-Chemie“)*, EWIR- Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht, Heft 18, 2009, s. 569-570. (Zuid Chemie)
- MARTI**, Mario: ZPO Art. 36, “ZPO, Band I: Art. 1-149 ZPO; Band II: Art. 150-352 ZPO und Art. 400-406 ZPO BK- Berner Kommentar”, Edt: HAUSHEER, Heinz/**WALTER**, Hans Peter, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2012.
- Millî Eğitim Bakanlığı: Sağlık Hizmetleri Farmakoloji İle İlgili Temel Kavramlar, Ankara, 2016.

- MOLITORIS, Michael/KLINDT, Thomas:** Produkthaftung und Produktsicherheit- Ein aktueller Rechtsprechungüberblick, NJW- Neue Juristische Wochenschrift, Heft 17, 2008, s. 1203-1208.
- MUŞUL, Timuçin:** Medeni Usul Hukuku, Adalet Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2012.
- MÜLLER-CHEN, Markus:** Art. 1 IPRG, “*Zürcher Kommentar zum IPRG – Band I – Art. 1-108 Kommentar zum Bundesgesetz über das internationale Privatrecht vom 18. Dezember 1987*”, Edt: MÜLLER-CHEN, Markus/WIDMER LÜCHINGER, Corinne, Schultess Juristische Medien, 3. Auflage, Zürich, 2018.
- NOMER, Ergin:** Milletlerarası Usul Hukuku, Beta Yayınevi, 2. Bası, İstanbul, 2018.
- NOMER, Haluk N:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayıncılık, 18. Bası, İstanbul, 2021.
- OĞUZMAN, Kemal M./BARLAS, Nami:** Medeni Hukuk, Vedat Kitapçılık, 25. Bası, İstanbul, 2019,
- OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II, Vedat Kitapçılık, 16. Bası, İstanbul, 2021.
- ÖNAL, Ali:** Amerikan, Avrupa Birliği ve Türk Hukuku Kapsamında Haksız Fiillere Uygulanacak Hukuka Dair Genel Kural, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- ÖZDEN, Selin:** *Karşılaştırmalı Hukukta Salt Malvarlığı Zararları*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 26, S. 3, s. 89-125.
- ÖZEL, Sibel:** *Haksız Fiillere İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Yetkisini Belirleyen HMK m. 16 Kuralının Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Değerlendirilmesi*, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C. 8, S. 91-92, s. 7-37.
- ÖZEL, Sibel/ERKAN, Mustafa/PÜRSELİM, Hatice Selin/KARACA, Akif:** Milletlerarası Özel Hukuk, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022.
- ÖZSUNAY, Ergun:** *Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk “Yapımcının Sorumluluğu”*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 10, S. 1, Haziran 1979, s. 97-158.

- PATZINA**, Reinhard; “ZPO § 32”, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*, Edt: RAUSCHER, Thomas/KRÜGER, Wolfgang, C.H. Beck, 6. Auflage, München, 2020.
- PAULUS**, David; “VO (EG) 1215/2012 Art. 7”, *Internationaler Rechtsverkehr in Zivil- und Handelssachen*, Edt: GEIMER, Reinhold/SCHÜTZE, Rolf A., C.H. Beck, 66. Auflage, München, 2023.
- POLAT**, Cemre: *Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 70, S. 4, s. 973-1041.
- POSTACIOĞLU**, İlhan E./**ALTAY**, Sümer: *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, Vedat Kitapçılık, 7. Bası, İstanbul, 2015.
- PROSSER**, William: *Strict Products Liability and the Bystander*, Columbia Law Review, Vol. 64, No. 5, May, 1964, s. 916-937.
- RIELÄNDER**, Frederick: *Der „Vertragsabschlusschaden im europäischen Deliktskollisions- und Zuständigkeitsrecht*, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht- RabelsZ*, Band 85, Heft 3, 2021, s. 579-619.
- RISSO**, Giorgio: *Product liability and protection of EU consumers: is it time for a serious reassessment?*, *Journal of Private International Law*, V. 15, No. 1, 2019, s. 210-233.
- RODI**, Daniel: Anmerkung zu EuGH, Urt. v. 9.7.2020 – C-343/19, *Verein für Konsumenteninformation/VW* (EuGH, Urt. v. 9.7.2020 – C-343/19), *GPR-Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*, Heft 01, 2021, s. 15-18.
- RODRIGUEZ**, Rodrigo/**KRÜSI**, Melanie/**UMBRICHT**, Robert: Art. 129 IPRG, *“Basler Kommentar Internationales Privatrecht”*, Helbing Lichtenhahn Verlag, 4. Auflage, 2021.
- ROGERSON**, Pippa: “Scope and Definitions”, *European Commentaries on Private International Law ECPIIL Commentary Volume I- Brussels Ibis Regulation*, Edt: MAGNUS, Ulrich/MANKOWSKI, Peter, Otto Schmidt, 2016.
- SARIÖZ**, Ayşe İpek: *HMK'nın 16. Maddesi Uyarınca Haksız Fiillerden Doğan Uyuşmazlıklarda Yetkili Mahkemenin Tespiti Ve Hükmün Türk Milletlerarası*

Usul Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, S. 1, 2012, s. 155-184.

SCHMID, Markus/**WEBER**, Stephan: ZPO Art. 36 Grundsatz, “*ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar*”, Edt: BRUNNER, Alexander/GASSER, Dominik/SCHWANDER, Ivo, Dike Verlag AG, 2. Auflage, Zürich, 2016.

SCHMIDT-KESSEL, Martin/**MÖLLNITZ**, Christina, *Anmerkung zu BGH v. 25.05.2020 VI ZR 252/19- Haftung der VW AG wegen vorsätzlicher sittenwidriger Schädigung durch Abgasmanipulation an Diesel-Kfz*, Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht – EWiR, Heft 13, 2020, s. 395-396.

SCHULTZKY, Hendrik; “§ 32 ZPO”, Zivilprozessordnung, Edt: ZÖLLER, Richard, Verlag Dr. Otto Schmidt, 35. Auflage, Köln, 2024, Rz. 3; **TOUSSAINT**, Guido; “ZPO § 32 Besonderer Gerichtsstand der unerlaubten Handlung”, *Beck’scher Online-Kommentar Zivilprozessordnung*, Edt: VORWERK, Volkert/WOLF, Christian, C.H. Beck, München, 2023.

STADLER, Astrid; “ZPO § 328 Anerkennung ausländischer Urteile”, *Zivilprozessordnung*, Edt: MUSIELAK, Hans-Joachim/VOIT, Wolfgang; Verlag Franz Vahlen, 20. Neubearbeitete Auflage, München, 2023. (ZPO 328)

STADLER, Astrid/**KRÜGER**, Christian; “EuGVVO Art. 7 [Besondere Gerichtsstände]”, *Zivilprozessordnung*, Edt: MUSIELAK, Hans-Joachim/VOIT, Wolfgang; Verlag Franz Vahlen, 20. Neubearbeitete Auflage, München, 2023. (EuGVVO)

STADLER, Astrid/**KRÜGER**, Christian: *Internationale Zuständigkeit und deliktischer Erfolgsort im VW-Dieselskandal*, IPRax - Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 2020, s. 512-519. (Dieselskandal)

STAUDINGER, Ansgar; “Einleitung”, Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR / EuIPR Kommentar – Band I, Otto Schmidt, 5. Auflage, Köln, 2021. (Einleitung)

STAUDINGER, Ansgar: “Art. 62 Brüssel Ia-VO”, *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/ EuIPR Kommentar – Band I*, Edt: RAUSCHER, Thomas, Otto Schmidt, Köln, 2021. (EuZPR)

- STAUDINGER, Ansgar/BEIDERWIEDEN, Isabel:** *Klagen von Geschädigten gegen Kfz-Hersteller im Abgasskandal mit Auslandsbezug Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht im Lichte der Rechtssache C-343/19 vor dem EuGH*, Deutsches Autorecht - DAR 2021, s. 544-546.
- SUJECKI, Bartosz:** *Art. 5 Nr. 3 EuGVVO: In grenzüberschreitenden Produkthaftungsfällen ist Ort des ursächlichen Geschehens der Ort, an dem das Produkt hergestellt wurde- "Kainz" – EWS Kommentar*, Europäisches Wirtschafts- und Steuerrecht, Heft 02, 2014, s. 94-95.
- SUTTER-SOMM, Thomas/SEILER, Benedikt:** *ZPO Art. 36, "Handkommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung Art. 1-408 ZPO CHK- Handkommentar zum Schweizer Privatrecht"*, Schultess Juristische Medien AG, Zürich, 2021.
- SÜRAL, Ceyda:** "Avrupa Birliği Usul Hukuku", *Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku*, Edt: ÖZKAN, Işıl/SÜRAL, Ceyda/TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur; Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- SÜZEN, Begüm:** *Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Kurallarında Kullanılan Bağlama Noktalarının Vasıflandırılması, "Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar"*, Edt: ÖZEL, Sibel/PÜRSELİM ARNING, Hatice Selin, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci:** *Milletlerarası Özel Hukuk*, Beta Yayınevi, 9. Bası, İstanbul, 2021.
- ŞENGÜR, Esin:** *Milletlerarası Özel Hukukta Ürün Sorumluluğu*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2005.
- TANRIVER, Süha:** *Medeni Usul Hukuku Cilt I, Yetkin Yayınları*, 2. Bası, Ankara, 2018.
- TARMAN, Zeynep Derya,** *Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 65, S.2, Temmuz 2011, s.299-326. (İmalatçının Sorumluluğu)
- TARMAN, Zeynep Derya:** *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlamında Ürün Sorumluluğu, "Ürün Sorumluluğu Sorumluluk Hukuku Konferansları – I"*, Edt: ATAMER, Yeşim M./BAYSAL, Başak, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022, s. 272. (Ürün Sorumluluğu).

- TEBBENS**, Harry Duinjter: *International Product Liability*, Sijthoff & Noordhoff International Publishers, Alphen Aan Den Rijn, 1980.
- TEKİNALP**, Gülören; *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, Vedat Kitapçılık, 13. Bası, İstanbul, 2020
- THODE**, Reinhold; “Brüssel Ia-VO Art. 7 [Besondere Gerichtsstände]”, *Beck’scher Online-Kommentar Zivilprozessordnung*, Edt: VORWERK, Volkert/WOLF, Christian, C.H. Beck, München, 2023.
- THOMALE**, Chris: *Herstellerhaftungsklagen – Internationaler Deliktgerichtsstand und anwendbares Recht bei reinen Vermögensschäden wegen versteckter Produktmängel*, *ZVgLRWiss - Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, 119, Heft 01, 2020, s. 59-110.
- THORN**, Karsten: *Internationale Produkthaftung des Zulieferers*, *IPRax - Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, 2001, s. 561-567.
- TOUSSAINT**, Guido; “ZPO § 32 Besonderer Gerichtsstand der unerlaubten Handlung”, *Beck’scher Online-Kommentar Zivilprozessordnung*, Edt: VORWERK, Volkert/WOLF, Christian, C.H. Beck, München, 2023.
- UMAR**, Bilge: *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- URBACH**, Guido E.: *ZPO Art. 36 Grundsatz*, *Schweizerische Zivilprozessordnung*, OFK- Orell Füssli Kommentar, Orell Füssli Verlag AG, 2. Auflage, 2015.
- ÜNAL**, Akın/KALKAN, Arif: *Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler*, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 39, s. 45-82.
- ÜSTÜNDAĞ**, Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, Nesil Matbaacılık, 7. Bası, İstanbul, 2000.
- VAN LITH**, Helene: *Jurisdiction- General Provisions” The Brussels I Regulation Recast*, Edt: DICKINSON, Andrew/LEIN, Eva, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- VLAS**, Paul: “Jurisdiction – General Provisions”, *European Commentaries on Private International Law ECPII Commentary Volume I- Brussels Ibis Regulation*, Edt: MAGNUS, Ulrich/MANKOWSKI, Peter, Otto Schmidt, 2016.

- VOLKEN, Paul/GÖKSU, Tarkan:** Art. 129 IPRG, “*Zürcher Kommentar zum IPRG – Band II – Art. 108a-200 Kommentar zum Bundesgesetz über das internationale Privatrecht vom 18. Dezember 1987*”, Edt: MÜLLER-CHEN, Markus/WIDMER LÜCHINGER, Corinne, Schultess Juristische Medien, 3. Auflage, Zürich, 2018.
- VON HEIN, Jan;** *Die Produkthaftung des Zulieferers im Europäischen Internationalen Zivilprozessrecht*, IPRax - Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 2010, s. 330-343.
- VÖLZMANN-STICKELBROCK, Barbara:** “ZPO § 328 Anerkennung ausländischer Urteile”, *Zivilprozessordnung Kommentar*, Edt: PRÜTTING, Hanns/GEHRLEIN, Markus, Luchterhand Verlag, 15. Auflage, Hürth, 2023.
- WAGNER, Gerhald:** *Internationales Deliktsrecht, die Arbeiten an der Rom II-Verordnung und der Europäische Deliktsgerichtsstand*, IPRax - Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 2006, s. 372-390.
- WEBER, Klaus;** *Rechtswörterbuch*, Verlag C.H. Beck, München, 2023.
- WENDELSTEIN, Christoph:** *Der Gerichtsstand nach Art. 7 Nr. 2 Brüssel Ia-VO bei „reinen“ Vermögensschäden*, Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union- GPR, Heft 06, 2018, s. 272-280.
- WERN, Sigurd,** “§ 32 ZPO – Besonderer Gerichtsstand der unerlaubten Handlung”, *Zivilprozessordnung Kommentar*, Edt: PRÜTTING, Hanns/GEHRLEIN, Markus, Luchterhand Verlag, 15. Auflage, Hürth, 2023.
- YILMAZ, Ejder:** *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt I*, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2017.
- YÜKSEL, Elif:** *Haksız Fiil Sorumluluğu Kapsamında Saf Ekonomik Zararların Tazmini*, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, 2018, s. 571-607.

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 24.04.2024

Tez Başlığı: Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Milletlerarası Yetki
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:.....

Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 165.... sayfalık kısmına ilişkin, 24.04.2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 10' dır.

Uygulanan filtrelemeler*:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Deniz ÇUHADAR

Ad-Soyad/İmza

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Deniz ÇUHADAR
	Öğrenci No	N20136697
	Enstitü Anabilim Dalı	ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
	Programı	ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN ONAYI

Dr. Öğr. Üyesi. Anv. Ca. Saattepe
UYGUNDUR.
(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı Tez Yazım Dilinde yazılmalıdır.
*Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PRIVATE LAW

Date: 24/04/2024

Thesis Title (In English): Jurisdiction in Cross-Border Product Liability Disputes

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 24.04.2024 for the total of .....165..... pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 9.10 %.

Filtering options applied**:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. References cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Deniz ÇUHADAR

Name-Surname/Signature

Student Information	Name-Surname	Deniz ÇUHADAR
	Student Number	N20136697
	Department	PRIVATE LAW
	Programme	Master's Programme in Private Law

SUPERVISOR'S APPROVAL

Assist. Prof. Dr. Özgür Ç. Savaşcıoğlu

APPROVED

(Title, Name and Surname, Signature)

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2. ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ YA DA MUAFİYET FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 20.01.2024

Tez Başlığı (Türkçe): Ürün Sorumluluğu Uyuşmazlıklarında Milletlerarası Yetki
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*: .....

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Deniz ÇUHADAR
Ad-Soyad/İmza

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Deniz ÇUHADAR
	Öğrenci No	N20136697
	Enstitü Anabilim Dalı	ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
	Programı	ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN ONAYI

Dr. Öğr. Üyesi: Anur Çağ Saadettin

UYGUNDUR.
(Unvan, Ad Soyad, İmza)

* Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF PRIVATE LAW	
Date: 25.01.2024	
Thesis Title (In English): Jurisdiction in Cross-Border Product Liability Disputes	
My thesis work with the title given above:	
<ol style="list-style-type: none"> Does not perform experimentation on people or animals. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.). Does not involve any interference of the body's integrity. Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview. Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions. 	
I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.	
I respectfully submit this for approval.	<i>Deniz ÇUHADAR</i>
	Name-Surname/Signature

Student Information	Name-Surname	Deniz ÇUHADAR
	Student Number	N20136697
	Department	PRIVATE LAW
	Programme	Master's Programme in Private Law

SUPERVISOR'S APPROVAL

Assist. Prof. Dr. Onur Can Savaşçı

APPROVED
(Title, Name Surname, Signature)